

**MERKEZİ-YEREL İLİŞKİLER BAĞLAMINDA AFGANİSTAN
DEVLETİ KURUMSALLAŞMASI**

DOKTORA TEZİ

Mehrabuddin SHERZAD

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
TEMMUZ-2021**

**MERKEZİ-YEREL İLİŞKİLER BAĞLAMINDA AFGANİSTAN
DEVLETİ KURUMSALLAŞMASI**

DOKTORA TEZİ

Mehrabuddin SHERZAD

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. Esra DİK**

**MERSİN
TEMMUZ-2021**

ÖZET

Merkez - yerel ilişkisi, ulus devletlerin kamu yönetimi örgütlenmesinde en temel tartışma alanlarından biridir. Bu tartışmanın özünde, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki siyasi ve idari güç boyutu ve bu gücün nasıl dağıtılacağı yatar. Yerel ve merkezi ilişkilerin birbirleri ile olan yatay ve dikey ilişkisi aynı zamanda her bir yapının karşılıklı olarak sahip olduğu bağımsızlık ve kontrol derecesini anlamaya olanak sağlar. Bir birlik devleti olarak Afganistan'ın merkezi hükümet sisteminin tek bir otorite kaynağı bulunmaktadır. Gelenek ve modernite arasında sıkışan Afganistan, kalıcı bir siyasi istikrar ve güvenliği henüz sağlamamıştır. Geleneksel güçlerin isyanla silahlı mücadeleye girişmesi ve dünyanın önde gelen devletlerinin süreci olumsuz yönde tırmandırması kalıcı barışı sekteye uğrattığı gibi Afganistan'ın modernleşme sürecinin de önünü kesmiştir. Afganistan; Komünist, Cihat ve İslami sistemleri deneyimlemiş ve Bonn Anlaşmasının imzalanmasından sonra liberal batı demokrasisine dayanan Yeni Devlet modelinin inşasına başlamıştır. Kamu yönetimi, bütün bir toplumun iç içe girmiş ve çoğu kere de birbirleriyle çelişen sorunların arasında işleyen bir idari mekanizmadır. Toplumlara, hacim ve ilişkilerdeki yoğunluk bakımından genişledikçe devletler de yapı ve işlevleri itibarıyla büyümekte; kurumlar uzmanlaşmakta ve farklılaşmaktadır. Buna bağlı olarak, yönetim faaliyetlerini yürüten kamu kurumları da yapısal görünüm ve işleyiş bakımından daha karmaşık ve teknik hale gelmektedir. Afganistan'daki merkezi hükümet ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiler zayıftır ve otoritenin çoğu merkezi hükümete aittir. Kalkınma programları her zaman merkezden yerele doğru ilerlemektedir. Bu durum, merkezi hükümetin planlama sürecinde yerel halkın iradesine karşı hareket etmesi ve amacı dışında yatırım yapması gibi bazı sorunlara neden olmaktadır. Yerel yönetimler, il temelinde karar verme ve geliştirme programlarında hiçbir güce sahip değildir. Afganistan Kamu Yönetiminde, yerel düzeyde kurumsallaşmış yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada Merkez, yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişki analiz edilmeye çalışılmaktadır. Temel amaç, Afganistan'da yerel yönetimlerdeki kurumsallaşma eksikliğinin temel nedenlerinin ortaya çıkarılmasıdır.

Anahtar Kelimeler:Merkez Yönetimi, Yerel Yönetimi, Ulus Devlet, Reformlar, İdari ve Siyasi Yapı

Danışman: Doç. Dr. Esra DİK , Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

The center-local relationship is one of the most basic areas of discussion in the public administration organization of nation states. At the core of this debate lies the extent of political and administrative power between central and local governments and how this power will be distributed. At the core of this debate lies the extent of political and administrative power between central and local governments and how this power will be distributed. The horizontal and vertical relationship of local and central relations with each other also allows understanding the degree of independence and control that each structure has mutually. As a union state, Afghanistan's central government system has a single source of authority. Stuck between tradition and modernity, Afghanistan has not yet achieved lasting political stability and security. The traditional forces' armed struggle against the rebellion and the negative escalation of the process by the world's leading states hindered the lasting peace and blocked the modernization process of Afghanistan. Afghanistan; it experienced Communist, Jihad and Islamic systems and after the signing of the Bonn Agreement started the construction of the New State model based on liberal western democracy. Public administration is an administrative mechanism that operates among the intertwined and often conflicting problems of a whole society. As societies expand in terms of mass and density in relations, states also grow in terms of their structure and functions; institutions are specialized and differentiated. Accordingly, public institutions that carry out management activities are also becoming more complex and technical in terms of their structural appearance and functioning. Relations between the central government and local governments in Afghanistan are weak and most of the authority rests with the central government. Development programs always move from the center to the local. This situation causes some problems such as acting against the will of the local people in a part of the planning of the central government and making investments outside of its purpose. Local governments have no power in decision-making and development programs on a provincial basis. There is a need for institutionalized structures at the local level in Afghanistan's Public Administration. In this study, the relationship between central government and local government is tried to be analyzed. The main purpose is to reveal the main reasons for the lack of institutionalization in local governments in Afghanistan.

Keywords: Central Government, Local Government, Nation State, Reforms, Administrative and Political Structure

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Esra DİK, Department of Public Administration, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın, araştırılma ve yazım aşamasında, çalışmamı sahiplenerek, titizlikle takip eden, kıymetli bilgi birikimi ve tecrübesi ile bana yol gösteren, destek olan değerli danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Esra DİK'e, ilgisini ve önerilerini göstermekten kaçınmayan Sayın Prof. Dr. Hacı KURT'a ve Sayın Doç. Dr. Azime TELLİ'ye sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Doktora eğitimim boyunca, bilgi ve tecrübeleri ile bana destek olan başta Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. İhsan KAMALAK olmak üzere Kamu Yönetimindeki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca yardımını hiç esirgemeyen değerli eşim Şima Gül'e ve kızlarım, Gülnaz ve Saharnaz'a çalışmam boyunca maddi ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme de sonsuz teşekkür ederim.

Mehrabuddin SHERZAD

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR ve SİMGELER	xiii
1.GİRİŞ	1
2. AFGANİSTAN'DAKİ ULUS-DEVLETİN DOĞASI	8
2.1. Afganistan Tanıtımı	8
2.1.1. Afganistan'ın Adı	10
2.1.2. Afganistan Tarihi	11
2.1.3. Beşeri ve Sosyal Coğrafyası	13
2.1.3.1. Dini Yapı	14
2.1.3.2. Dilsel Yapı	16
2.1.3.3. Etnik Yapı	18
2.1.3.3.1. Peştunlar	18
2.1.3.3.2. Tacikler	20
2.1.3.3.3. Hezereler	20
2.1.3.3.4. Türkler (Özbekler, Türkmenler, Kırgızlar)	21
2.1.3.3.5. Nuristanlılar	22
2.1.3.3.6. Diğer Etnikler ve Gruplar	22
2.1.3.3.7. Göçebeler	23
2.2. Devlet Doğası	23
2.2.1. Devlet Geçmişi	25
2.2.2. Devlet Kelimesinin Kökü	26
2.2.3. Modern Devletin Oluşumu ve Özellikleri	26
2.3. Afganistan'da Modern Devlet	30
2.3.1. Ahmad Şah Abdali Krallığı	30
2.3.2. Amir Abdul Rahman Han Yönetimindeki Devlet	32
2.3.3. Amir Habibullah Han Yönetimindeki Devlet	33
2.3.4. Amir Amanullah Han Yönetimindeki Devlet	35
2.3.5. Nader Şah Yönetimindeki Devlet	35
2.3.6. Zaher Şah Yönetimindeki Devlet	37
2.3.7. Davood Han Yönetimindeki Devlet	39
2.3.8. Cumhuriyet Yönetimindeki Devlet	42
2.3.9. Komünist Yönetimindeki Devlet	44
2.3.10. Mucahedin ve Taliban Yönetimindeki Devlet	46
2.3.11. Demokrasi Dönemindeki Devlet	49
2.3.11.1. Geçici Devlet	49
2.3.11.1.1. Geçici Hükümet İşlevleri	50
2.3.11.2. Devrici Devlet	51
2.3.11.2.1. Geçici Hükümet İşlevleri	51
2.3.11.3. Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Yapmak	52
3. AFGANİSTAN'DAKİ MERKEZİ YÖNETİM VE YEREL YÖNETİM ARASINDAKİ İLİŞKİSİ	54
3.1. Afganistan'da Kuvvetler Ayrılığının Tarihsel Arka Planı	55

3.1.1. Afganistan Yasaması (Temsilciler Meclisi ve Senato)	56
3.1.2. Afganistan Yargısı	57
3.1.3. Afganistan Yürütmesi	58
3.1.3.1. 1923 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	58
3.1.3.2. 1931 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	59
3.1.3.3. 1964 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	60
3.1.3.4. 1977 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	61
3.1.3.5. 1980 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	62
3.1.3.6. 1987 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	63
3.1.3.7. 2004 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi	64
3.2. Merkez Yönetimin Başkent Örgütü	65
3.2.1. Cumhurbaşkanı	65
3.2.1.1. Seçimi	66
3.2.1.2. Görev ve Yetkileri	68
3.2.1.3. Yürütme İle İlgili Görev ve Yetkileri	69
3.2.1.4. Yasama İle İlgili Görev ve Yetkileri	70
3.2.1.5. Yargı İle İlgili Görev ve Yetkileri	71
3.3. Kabine	71
3.3.1. Bakanlar ve Bakanlıklar	72
3.3.2. Kırsal Rehabilitasyon ve Kalkınma Bakanlığı	74
3.3.3. Ekonomi Bakanlığı	75
3.3.4. Dışişleri Bakanlığı	75
3.3.5. İçişleri Bakanlığı	76
3.3.6. Kadın İşleri Bakanlığı	77
3.3.7. Aşiret ve Sınırlar İşleri Bakanlığı	78
3.3.8. Mülteciler ve Geri Dönüş İşleri Bakanlığı	78
3.3.9. Enerji ve Su Bakanlığı	78
3.3.10. Kentsel Gelişim ve Araziler Bakanlığı	79
3.3.11. Yükseköğretim Bakanlığı	80
3.3.12. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı	80
3.3.13. Ulaştırma ve Sivil Havacılık Bakanlığı	81
3.3.14. Hac ve Vakıflar Bakanlığı	82
3.3.15. Milli Savunma Bakanlığı	82
3.3.16. Halk Sağlık Bakanlığı	83
3.3.17. Adalet Bakanlığı	84
3.3.18. Bayındırlık Bakanlığı	84
3.3.19. Çalışma, Sosyal İşler, Şehitler ve Engelliler Bakanlığı	85
3.3.20. Maliye Bakanlığı	86
3.3.21. İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı	87
3.3.22. Maden ve Petrol Bakanlığı	87
3.3.23. Eğitim Bakanlığı	88
3.3.24. Parlamento İşleri Devlet Bakanlığı	89
3.3.25. Milli Güvenlik Genel Müdürlüğü	90
3.3.26. Tarım, Sulama ve Hayvancılık Bakanlığı	91
3.4. Merkezdeki Yardımcı Kurullar, İdareler ve Komisyonlar	92
3.4.1. Milli Güvenlik Kurulu	92
3.4.2. Göçmenlik İşleri Yüksek Kurulu	93
3.4.3. İdari Reform Yüksek Kurulu	94
3.4.4. İnsan Sermayesi Geliştirme Kurulu	94
3.4.5. Kara ve Su Yüksek Kurulu	95
3.4.6. Hukukun Üstünlüğü ve Yolsuzlukla Mücadelesi Yüksek Kurulu	95
3.4.7. Yüksek Ekonomik Kurulu	96
3.4.7.1. Yüksek Ekonomik Konsey Oluşturma Amacı	96
3.4.8. Altyapı Geliştirme Kurulu	97

3.4.9. Kentsel Gelişim Yüksek Kurulu	97
3.4.10. Bölgesel Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Kurulu	98
3.4.11. Başsavcılık İdaresi	98
3.4.12. Sivil Havacılık İdaresi	99
3.4.13. Yüksek Denetim İdaresi	99
3.4.14. Ulusal Standartlar Milli İdaresi	99
3.4.15. Afet Yönetimi İdaresi	100
3.4.16. Göçebelerin Bağımsız İdaresi	100
3.4.17. Ulusal Radyo ve Televizyon İdaresi	100
3.4.18. Teknik ve Mesleki Eğitim İdaresi	101
3.4.19. Ulusal Sınavlar İdaresi	101
3.4.20. Ulusal Kalkınma Operasyonları ve Destek İdaresi	101
3.4.21. Ulusal İstatistik ve Bilgi İdaresi	101
3.4.22. Jeodezi ve Haritacılık İdaresi	101
3.4.23. Kabil Belediyesi	102
3.4.24. Kızılây Cemiyeti İdaresi	102
3.4.25. Afganistan Bilimler Akademisi	103
3.4.26. Ulusal Tedarik ve Temin Komisyonu	103
3.4.27. İnsan Hakları Komisyonu	104
3.4.28. İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu	105
3.4.29. Anayasanın Uygulanmasını Denetleme Bağımsız Komisyonu	105
3.4.30. Atom Enerjisi Yüksek Komisyonu	106
3.4.31. Yerel Organların Bağımsız İdaresi	107
3.5. Afganistan'da Yerel Yönetim Yapısı	110
3.5.1. İl	111
3.5.2. Vali	111
3.5.3. İl İdari Meclis	113
3.5.4. İl Konseyi	114
3.5.5. İlçe	115
3.5.7. Kaymakam	115
3.5.8. Belediye	116
3.6. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Arasındaki İlişki	118
3.6.1. Yetki	122
3.6.2. İl Meclisleri ve Valiler	122
4. AFGANİSTAN'DA MERKEZİ HÜKÜMET İLE YEREL YÖNETİM ARASINDAKİ REFORMLAR	124
4.1. Ahmed Şah Durrani Hükümetinin İdari Birimlerinin Bölümlerinin Yapısı	124
4.1.1. Amanullah Han Hükümetinin İdari Birimlerinin Bölümlerinin Yapısı	124
4.1.2. 2001 Sonra Cumhuriyetinin İdari Birimlerinin Yapısı	126
4.2. Mevzuat, Politika Oluşturma ve Yönetişim İlkeleri	126
4.2.1. Yerel Yönetim Politikası	126
4.2.2. Yerel Konseyler Kanunu	127
4.2.3. İl Konsey Kanunu	129
4.2.4. Yerel Konseyler Kanun Tasarısı	131
4.2.5. Belediye Kanunu	133
4.2.6. Prosedürler	135
4.2.6.1. Vali Yardımcısı ve Kaymakamlık Görevine Alınma ve Performanslarının Değerlendirilmesi Prosedürü	135
4.2.6.2. İlçe Düzeyinde Üçüncü İla Beşinci Sıralara Belediye Başkanları Atama Mekanizması	135
4.2.6.3. İl Belediye Başkanlarını Atama Prosedürü	136
4.2.6.4. İl konseyi Yönetim Kurulu Seçim İşlemleri	136
4.2.6.5. İl Konseyi Aracılığıyla Kamu Şikayetlerini Ele Alma Prosedürü	137

4.2.6.6. Belediyelerde Güzergah Oluşturma, Bölme, Birleştirme ve Feshetme Prosedürü	137
4.2.6.7. Belediye Danışma Kurullarının Prosedürü	137
4.2.6.8. Belediyelerde Yerel Kalkınma Konseyi Kurma Prosedürü	138
4.2.6.9. Belediyelerde Mahalle Kalkınma Konseyi ve İlçe Danışma Konseyi Kurma Prosedürü	139
4.2.6.10. Geçici Avukat Atama, Görevden Ama ve Düzenleme Prosedürü	140
4.2.6.11. Belediyelerde Kamu Şikayetlerini Ele Alma Prosedürleri	140
4.2.6.12. Belediye İdare Meclisi Prosedürü	140
4.2.7. Kılavuzlar	141
4.2.7.1. İl Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İçin Dava Kılavuzu	141
4.2.7.2. İl Konseyleri Denetleme Kılavuzu	142
4.2.7.3. Belediyelerde Cinsiyet Eşitliği Kılavuzu	143
4.2.7.4. Belediyelerde Hesap Verebilirlik Kılavuzu	144
4.2.7.5. Belediyelerdeki Gençleri Destekleme Kılavuzu	145
4.2.7.6. Belediyelerdeki Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Kılavuzu	145
4.2.7.7. Kent Düzeni ve Kalkınma Komisyonu Kılavuzu	146
4.2.7.8. Belediyelerdeki Müşteri Hizmetleri Merkezi Kılavuzu	147
4.2.8. Seçim Kanunu	147
4.2.9. Kamu Hizmeti Kanununun Ek 5'i	152
4.3. Yapısal Reformlar	152
4.3.1. Belediye Başkan Yardımcısı Yerel Organların Bağımsız İdaresi	152
4.3.2. Vali Yardımcısı	154
4.3.2.1. Panjir İlin Kuruluşu	155
4.3.2.2. Daikundi İlin Kuruluşu	155
4.4. İdari Reform	156
4.4.1. Kademe ve Maaş Sisteminin Uyarlanması	158
5. AFGANİSTAN'DAKİ MERKEZİ VE YEREL YÖNETİM İLE İLGİLİ OLARAK KURUMSALLAŞMA EKSİKLİĞİNİN SEBEPLERİ	162
5.1. Siyasi - Yapısal - Hukuki sorunlar	163
5.1.1. Afganistan'da Ulus İnşa Eden Hükümet Süreci	165
5.1.2. İşlev Çalışması	168
5.1.3. Yerel Yapı	168
5.1.4. Yapısal Reformlar	171
5.1.5. Yerel Yönetim Kanuni Çerçevesi	171
5.1.5.1. Mahalli İdareler Kanunu	171
5.1.5.2. Yerel Konseyler Kanunu	173
5.1.5.3. Belediye Kanunu	173
5.1.5.4. Prosedürler	174
5.1.5.4.1. Belediye Danışma Kurulu Prosedürü	176
5.2. Toplumsal Problemler	179
5.2.1. Etnik sorunlar	179
5.2.2. Eğitim Sorunları	181
5.3. Ekonomik Problemler	182
6.SONUÇ ve ÖNERİLER	186
KAYNAKLAR	191
ÖZGEÇMİŞ	202

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1. 2018 Mali yılında yerel organların bağımsız idaresinin çalışan sayısı	159

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Afganistan haritası	9
Şekil 2.2. Afganistan eski haritası	13
Şekil 2.3. Dini bağlantı	15
Şekil 2.4. Afganistan dil haritaları	17
Şekil 2.5. Etnik bölünme	17
Şekil 2.5. Etnik bölünme	23
Şekil 3.1. Afganistan devleti teşkilat yapısı	107
Şekil 3.2. Yerel organların bağımsız idaresinin teşkilat şeması	109

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma / Simge	Tanım
İK	İl Konseyi
MY	Merkezi Yönetim
YOBİ	Yerel Organların Bağımsız İdaresi
YY	Yerel Yönetim

1. GİRİŞ

Kamu yönetimi bilimine verilen ehemmiyet devlet yönetimi sistemini yeni sömürgecilik anlayışı kapsamında değişime zorlamış ve “devlet ile bürokrasi bütünlüklerini bir kenara koymak, bunlara bağlı her şeyi bir işletme olarak görmek” şeklinde bir tasarı gündeme getirilmiştir.

Devlet, insanların birbirleri ile yaptıkları ilişkileri düzenleyen, bu ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan, aradaki anlaşmazlıkları çözebilen, kamusal malların ve hizmetlerin üretilmesini ve yönetilmesini en yüksek düzeyde sağlayan yasal gücü yansıtır.

Devletin üstlendiği görevlerini yerine getirme ve devamlılığını sağlama aracı olan idare, ilk çağlardan bu yana devlet adamlarının ve düşünürlerin ilgisini çeken oldukça geniş bir alan olmuştur. Devlet adamları, düşünürler ve yöneticiler, devletin daha iyi işlemesi ve kamusal hizmetlerin sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmesi adına yönetimin usul, kural, yöntem, anlayış ve kurumları üzerinde çalışmalar yapmış ve yönetime ilişkin düşünce ve görüşlerini dile getirmişlerdir. Sokrates’ten Konfüçyüs’e, Nizam-ül Mülk’ten Machiavelli’ye, Rousseau’dan Bonnin’e, Wilson’dan Taylor’ahemen hemen birçok düşünür ve ilim adamlarının devlet hakkındaki görüşlerini doğrudan veya dolaylı olarak ifade ettiği, bu görüş ve düşüncelerin devletin algısı, yöntemi, tarzı ve örgütlenmesinde büyük etkisi olduğu görülmektedir (Parlak, 2005).

İnsanlar güvenliklerini, rahatlıklarını ve mutluluklarını sağlamak için çaba harcarlar. Bu da ortak ihtiyaçların karşılanması için sahip olunan kaynakların etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasını gerektirir. Bunun için örgütlerin aralarındaki işbirliği, zaruretleri ve koordinasyonları yaratır. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar yönetim düşüncesinde birbirinden farklı anlayış, usul, yöntem ve ilkeleri ortaya çıkarmaktadır.

Kamu yönetimi, ülkenin yeniden yapılanma gündeminin önemli bir bölümünü oluşturan Afganistan'daki tüm hükümet bürokrasisi anlamına gelmektedir. Afganistan'ın sosyal kalkınma, ekonomik büyüme, istikrar ve yoksulluğu azaltma yükümlülüklerini yerine getirmesi için etkin ve halka açık bir hükümete ihtiyacı vardır. Aktif ve şeffaf bir kamu yönetiminin varlığı, hükümetin meşruiyetine ve güvenilirliğine de katkıda bulunur. Merkezi hükümetin nesnel bir temsilcisi olarak Afganistan kamu yönetimi, ülkenin yeniden yapılanma ve yeniden inşa çabalarının başlamasından bu yana parçalanmış ve merkezi olmayan bir toplulukla ilişkilendirilmiştir. Otuz yıl süren savaş, merkez ve illerde birçok sorun yaratmış ve hükümetin idari yapıları esnek hale gelmiştir (Lister, 2004).

Yukarıda bahsedilenler kapsamında çalışma dört bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde Afganistan'da devletin doğası incelenecektir. Bu bölümde Afganistan'daki modern ulus devlet sürecinin zaman içinde nasıl uygulandığı analiz edilecektir. İkinci bölümde, anayasadaki merkezi hükümet ile yerel otoriteler arasındaki ilişki ve Afganistan kamu yönetiminin durumu incelenecektir. Üçüncü bölüm yapılan reformları ve bu süreçte yaşanan sıkıntıları ele almaktadır. Dördüncü bölüm, Merkezi Yönetimi (MY) ile Yerel Yönetimi (YY) arasındaki ilişkilerde sorunların ve zayıflıkların nedenlerini tartışmaktadır.

Araştırmanın temel problemi, Afganistan kamu yönetimindeki en temel kurumsallaşma sorunlarının, merkezi ve yerel düzey temelinde incelemektir. Bu incelemeyi gerçekleştirmek için Afganistan kamu yönetimini tanımlayan bazı alt başlıklar esas alınmaktadır.

Afganistan'ın çoğulcu yapısında, merkezi yapılar demokrasinin tesisinde başarısız kalmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın anayasal düzlemde aşırı güçlendirilmesi, kurumsallaşmaya odaklanmak, gücü dağıtmak ve demokrasiyi pekiştirmek yerine, sorunları daha da derinleştirmiştir. Afganistan merkez hükümet örgütlenmesinde ülkenin tüm önemli yetkileri, atamaları ve kararlarının başkanlık sarayında yapıldığını görmek mümkündür. 2004 anayasasına göre güç merkezi başkanlık makamındadır. Güç konsantrasyonu yaratıldığında, güvensizlik büyümekte ve güç kişisel bir sorun haline gelmektedir. Afganistan'ın çok etnikli toplumuyla, etnik köken sorunu gittikçe daha keskin ve önemli bir sorun oluşturmaktadır. Cumhurbaşkanlığı teşkilatındaki aşırı güç yoğunluğu en büyük sorunlardan biridir (Jafari, 2016).

Her ülkenin idari yapısı çevreye ve topluluğun ihtiyaçlarına göre uyarlanmalıdır. Farklı alanlarda, çoğu benzer sorumluluk ve görevlere sahip olan bakanlıklar ve kurumlar sadece devlet fonlarının ve bütçelerinin önemli bir bölümünü tüketmektedir ve bu durum devlet kurumlarının arasında işgücünün tutarlılığı ve bölünmesi olmadığını göstermektedir. Faaliyetlerinin çoğu benzer olan kurumlar entegre edilmelidir ve görevleri geliştirmek için işlevsel reform kurumları yaratılmalıdır. Afgan bakanlıkların ve kurumlarının bazı gereksinimlere dayanarak ortaya çıktığı doğru olmakla birlikte ihtiyaca gerek kalmayanların da revize edilmesi gerekmektedir.

Afganistan'ın kurumsal yapısında bakanlıklar önemli bir yer işgal etmektedir. Örneğin, Sağlık Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı teşkilatlarında çalışan sayısı 2000 ila 4500 arasındadır ve bakanlık işlevleri dışında da çok sayıda birime sahiptirler. Sonuç olarak, fonksiyonel yapı çok dağınıktır. Bazı ünitelerde, sorumlulukların ve işlevlerin ne olduğu belirsizdir (Tasnim, 2013).

Doğrudan Cumhurbaşkanı'na bağlı olan 40'tan fazla üst düzey kurum, çoğunlukla farklı devlet sorumluluklarını karşılamak amacıyla bulunmaktadır. İcra kurulu başkanlığı(1), Cumhurbaşkanlığı İdaresi (1), Bakanlıklar (26) Kurullar (11), Komisyonlar (5) Bağımsız idareler (15).

Bu, hükümet aygıtının uygun bir şekilde yönetilmesini neredeyse imkansız hale getirmektedir. Kamu hizmet bakanlıklarını ve bağımsız kurumları yapılandıran yasal bir

çerçevenin bulunmamasından dolayı da çelişkiler mevcuttur. Bu, kamu hizmeti bakanlıklarının ve ajanslarının rol ve işlevlerinde de açıklık olmamasına neden olmaktadır.

Ayrıca bakanlıkların çoğu kendi hedeflerini belirlemektedir. Bu sonuçta yinelenmelere ve işlevlerin çakışmasına neden olmaktadır. Ayrıca, ulusal düzeydeki bakanlar ile valiler arasındaki işlevlerin kopyalanması hizmet sunumunda, özellikle de ulusal düzeydeki sorunlara neden olmuştur (Koetz, 2017).

Afganistan idari sistemindeki koordinasyon ve denetim fonksiyonunun zayıf olması, kamu hizmeti teşkilatındaki işlevler ve yapıları için önemli bir sorundur.

Afganistan'da yukarıdan aşağıya doğrusal hiyerarşi emir olarak ve aşağıdan yukarıya uygulama olarak çoğu sorunlara yol açmaktadır. Yetkinliklerin Afgan Kamu İdaresinin yapıda, alt seviyelerine dağıtılmamasından dolayı, maalesef, en küçük durumlarda, yetkililer izin almak zorundadır. Kamu idareleri üzerinde idari ve mali otorite eksikliği Afganistan'ı daha merkezi hale getirmiştir (Aban, 2017).

E-Yönetişim Afganistan'da 2007 yılında faaliyete başlasa da eski yönetim sistemi çalışmaktadır. Bu durum merkezden giderek daha fazla gelen iş baskısı ile sonuçlanmaktadır.

İllerdeki aşırı yetkinliğe sahip olan cumhurbaşkanının temsilcisi olarak vali, diğer yerel güçlerin kurumsallaşmasını gölgelemektedir.

Anayasa il konsey ve ilçe konseyinin yapısını tanımlasa da ilçe konseyi yasal bir şekilde uygulanmamış ve hala İK sadece gözlemci bir karakterde yer almıştır. İl meclisleri, halk tarafından seçilmesine rağmen, devlet memurları gibidir ve yürütme yetkisine sahip değildir. İK'leri, il yönetim toplantısı ve il kalkınma oturumu paralel hareket etmekle birlikte halkın temsilcileri olarak nitelikleri yoktur.

Devlet yetkilileri gibi, belediye başkanları da merkezi hükümet tarafından atanmaktadır ve bu da belediye başkanının çalışma biçiminde sorunlara neden olmaktadır. Bazı durumlarda atanan kişi çevrede hiç tanınmamaktadır. Belediye başkanlığı seçimlerinde ve şehirleriyle ilgili istişarelerde halkın yeri yoktur. Belediye başkanı ayrıca merkezi organizasyon, bütçeleme ve planlamadan sorumludur. Her belediyenin planları merkez tarafından gönderilir ve uygulanmasını emreder. Bu durumda her il diğerinden farklıdır ve aynı program birkaç ilde uygulanamaz. Eski yapıları sahip olan belediyelerin görev ve sorumluluğu için gerekli verime sahip değildir (Beik, 2017).

Her ülkenin temel haklarına dayanarak vatandaşlar, hükümetlerden kendilerine uygun ve zamanında hizmet vermelerini bekler. Hükümetler ayrıca insanlara daha düşük bir maliyetle ve daha uygun bir zamanda hizmet vermenin uygun bir yolunu bulmaya çalışırlar. Devlet hizmetlerinin vatandaşlara nasıl ulaştırılacağı, devlet kararları ve kamu planlaması ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu nedenle vatandaşların hizmeti belirleyici bulması gerekir. Bu

yaklaşım la vatandaşlar hükümet planlamasına kolayca katılmaya çalışırlar.Bu konuların hassasiyeti, her ülkenin kamu yönetimini incelemeye ve iyileştirmeye yönlendirmiştir.

Afganistan kamu yönetimi ile ilgili en büyük sorunlardan biri, MY ile YY'ler arasındaki ilişkinin tanımlanmamasıdır.Bu ilişki tek yönlü ve dikeydir ve tüm komutlar, yetkinlikler, yetkiler, yerel programlar merkez yönetimi tarafından düzenlenir.Vali ilde cumhurbaşkanının tek temsilcisidir ve yerel birimler, illerdeki merkezi yönetimin politika ve programlarının destekçisi olarak görev yapmaktadır.Halkın en yüksek seçilmiş otoritesi olan il meclisinin yetkisi yoktur ve ilçe ve köy meclisleri henüz oluşturulmamıştır.

MY ve YY arasındaki zayıf bağlantı, birçok şehrin kendi ihtiyaçlarının üzerinde büyümesini imkansız kılmıştır.Şehirlerin geri kalan kısmı, yapacak hiçbir şeyin olmadığı ve insanların nerede yaşayacakları konusunda karar alma konusunda hiçbir sorumluluğu bulunmayan geriye dönük köylere benzemektedir.Bu durumu değiştirmek için MY ile YY arasındaki ilişki ve gerekli kurumların kurumsallaşması incelenmeli ve illerin idari yeterlilikleri artırılmalıdır.

Bu çalışmanın amacı Afganistan'da kurumsallaşma durumunu ve merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişkiyi incelemektir. Afgan hükümeti tarihsel olarak yerel isyancıların eline düştü ve aralarından yeni bir hükümet çıktı. 1919 yılından sonra güç hep merkezde, yani başkentte toplanmış ve kasaba ve köy halkı hükümet kararlarına daha az dahil olmuştur. Bu isyanlar her zaman yerel halk tarafından başlatılmış ve hükümetlerin düşmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişkiye bakıp ve merkez ve yerel arasındaki ilişkide ne gibi reformlar yapıldını, bu ilişkinin eksiklikleri neler olduğunu, bu eksikliklerin nedenleri neler olduğunu çalışmaktadır.

Yöntemsel ve Kuramsal Çerçeve

Afganistan, uluslararası toplumun finansal ve politik desteğiyle, 2001 yılından bu yana merkez ve illerdeki yeni yapılarla devlet inşasına odaklanmaktadır. Karşılaştırmalı yöntem, farklı ülkelerde idarenin dezavantajlarını ve yararlarını daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır. Diğer gelişmekte olan ülkelerdeki yenilikçi idari araçlar ve deneyimler, gelişmiş ülkeler dahil diğer ülkelerde kabul edilmeye ve uygulanmaya uygun olabilir.Afganistan'daki tamamlanmamış devlet inşa süreci, hükümetin merkezdeki sorunları çözmediği gibi, aynı zamanda hükümet bürokrasisinin tepesindeki savaş komutanları geldikten sonra sorunların hacmini ve ölçeğini genişletmiştir. Afganistan'ın merkezileşmiş siyasi yapısı tüm çalışmaların odağını merkeze kaydırmıştır.Yeniden yapılanma konusundaki tartışmalar her zaman politik olarak öne çıkarken bürokratik boyut gizli kalmıştır. Bu araştırma, Afganistan'da merkezi ve YY alanında gerçekleşen yeni reformlar temelinde yeni bir tartışma eksenini oluşturmayı hedeflemektedir.

Literatür açısından incelendiğinde bu soruların çoğunun cevapsız kaldığı görülmektedir. Afganistan'da Kamu Yönetimi, yeni akademik disiplinlerden biridir. Literatür incelendiğinde Türkiye'de Afganistan üzerinde yapılan belli başlı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir.

Khalili, Yar.Doç.Dr. Abdullah Karataş danışmanlığında, (2017) Niğde Üniversitesinde "Afganistan'da Kamu Yönetimi"adında yüksek lisans tezi olarak bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, Afganistan Kamu İdaresinin yapısını tanıtmak ve açıklayıcı veriler toplamaktır. Bu araştırma, Afganistan'ın tarihi geçmişi, 2001 yılından sonra yeni devlet inşası, merkezi ve yerel yapıların tanıtılması, Afganistan ile ilgili çeşitli uluslararası toplantıların tanıtılması, üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmanın sonucu, Afganistan Kamu Yönetimi'nin yapısına genel bir bakış niteliğindedir (Khalili, 2017).

Enayatzade, Prof. Dr. Recep Bozdoğan danışmanlığında, (2018) Marmara Üniversitesinde "Afganistan YY, Karşılaştırmalı Bir Analiz" adında yüksek lisans tezi olarak bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma öncelikle ademi merkezîyetçilik kavramını teorik bir çerçeve olarak seçip ve sunmakta, ilerleyen bölümlerde, Türkiye ve Afganistan YY'lerini tanıtmaktadır ve son bölümde, her iki ülkenin YY'leri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ele almaktadır (Entayatzada, 2018).

Ayoubi ve Rahimi, (2018) Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Merkezinde araştırmacı olarak "Kamu Yönetiminin Kanununa ve Mevcut Durumuna Bir Bakış" başlıklı bir çalışma yürütmüştür. Bu araştırma öncelikle Afganistan kamu yönetiminin geçmiş reformlarına, anayasada merkezi ve YYi tanımlamaya ve özellikle il meclislerinde, ilçe konseylerine ve şimdiki durumlara ilişkin bir tahlili içermektedir ve veriler görüşmeler ve betimsel araştırmalarla toplanmıştır (Aryobi, 2018).

Yosufzada, Zikiyang Xia danışmanlığında, (2019) Sichuan Üniversitesinde "Afganistan'da Kamu Yönetimi, Mücadelesi ve İlerleme" başlıklı bir makale yayınlamıştır. Bu çalışma öncelikle Afganistan kamu yönetiminin geçmişine ve şu anki durumuna bakmaktadır. Araştırmacı, işbirliği eksikliği, stratejik plan eksikliği, kadınların varlığı eksikliği, ceza mekanizmalarının eksikliği, yönetim sorunları, çevre sorunları ve eski eğitim sistemi gibi konuları Afganistan kamu yönetiminin sorunları olarak tanımlamıştır ve karşısında güvenlik istikrarı, güçlü parlamento, parlamenter sisteminde siyasal istikrarı, verimli bürokrasi, kamu idaresinin yerelleştirilmesi, serbest yargı, hukukun üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele, kapasite geliştirme, gücün bir şekilde dağıtılması çözüm olarak önerilmektedir (Yosufzada, 2018).

Nejat, (2014) Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Merkezinde araştırmacı olarak "Afganistan'da Yönetişim, Kısa Bir Giriş" başlıklı bir çalışma yürütmüştür. Bu araştırma ilk olarak Afganistan'ın şu anki durumu, Afganistan'da yönetişim, yasal çerçeveye genel bakış, hükümetin kurumsal yapısına genel bakış, politika çerçevelerine ve bunların uygulanmasına genel bakış, gelişmeler ve kazanımlar, bağışçılar destekleyici önlemler ile ilgilenmektedir. Sorunlar arasında

yasama yetmezliği, zayıf yasal analiz ve araştırma kapasitesi, kamu yönetimi alanında hükümete genel bir yaklaşımın eksikliği, siyasi ve yönetim çatışmaları, kamu hizmeti sistemlerinde aksaklık, planlama ilgisi eksikliği ve uygulama korkusu, ulusal ekonomik beklentilerin olmaması, verimsiz kentsel yönetimi, güvensizliği gibi konular bulunmaktadır ve öneriler kısmında kültürel öncelikleri anlama, yönetim ve kapasite geliştirmeye genel bir yaklaşım, ihtiyatlı yatırım, yolsuzlukla mücadelede uzun vadeli ve kısa vadeli bir yaklaşım, kırsal-kentsel boşlukları kaldırmak, sivil toplumun kapasitesini artırmak, insanları teşvik etmek gibi konularda yer almaktadır (Nejat, 2014).

Koetz ve Ghafoori,(2017) Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Merkezinde araştırmacı olarak “Afganistan'daki Hükümet Ajanslarının İşlevlerinin İncelenmesi” başlıklı bir çalışma yürütmüştür. Bu araştırma ilk olarak Afgan Kamu İdaresi reformları, Kamu İdaresinin yapısal ve işlevsel sorunları, kamu hizmetinin örgütsel işleyişi, belirli bakanlıkların yapıları, müdahale görevi ile ilgilenmekte ve nihayet iddialarını belirlemek için birkaç bakanlığı incelemektedir. Bu çalışma ayrıca, Afganistan Kamu Yönetimi'nin kamu yönetimi bilimi teorilerine dayanan kısımlarını araştırmakta ve bulgulardaki eksiklikleri tespit etmektedir (Koetz, 2017).

Temel Kavramlar

Desantralizasyon, hiyerarşik bir örgüt içerisinde üst kademden alt kademeye yetki devri merkezi yönetimden taşra yönetimine yetki genişliği, merkezi yönetimden YY'lere yetki göçerimi uygulamalarıdır. Küreselleşme ile birlikte yönetimde yerelleşme önem kazanmıştır. Küreselleşme, ulus devleti, egemenliği uluslararası örgütlerle paylaşmaya, diğer taraftan da mekezi yönetimi zayıflatarak YY'lere yetki devrine zorlamaktadır. Bu bağlamda seçimle iş başına gelmiş yerel yöneticilere, kendilerine ait bütçeleri olan ve merkezi yönetimden bağımsız bazı yetkileri olan kurumlara ihtiyaç vardır.

Desantralizasyon, merkezi yönetimin yetki ve sorumluluklarının taşra birimlerine dağıtılmasıdır. 1990'lı yıllardan itibaren yaygınlaşan bir kavramdır. Her ülkede veya sistemde farklı amaçlar için kullanılan desantralizasyon, devlet örgütlenmesinin yerelleştirilerek yerellik esasının kurulması temelinde hayata geçirilmiştir (Nazan, 20017).

Desantralizasyon mali ve idari olmak üzere ikiye ayrılır. İdari desantralizasyon ise dört farklı şekilde gerçekleştirilebilir.

1. Dekonsantrasyon (Yetki Genişliği): Dekonsantrasyon yetki ve sorumlulukların hiyerarşik düzen içinde sınırlı ölçüde devri olarak, desantralizasyonun en zayıf türü olarak tanımlanabilir. Merkezde bulunan bazı yönetsel yetki ve sorumlulukların, yine merkezin denetimi içerisinde yerel birimlere aktarılması olarak da tanımlanabilir.

2. Delegasyon (Yetki Devri): Merkezde bulunan yetkilerin merkez adına kullanılmak üzere daha alt birimlere, kamu tüzel kişisi olamayan bazı kurumlara, özel sektöre ve hatta özerk

kamu kurumlarına devredilmesidir. Burada sorumluluk yine merkezde kalmakta fakat yetkinin kullanılması ile ilgili belirli görevler diğer birimlere aktarılmaktadır.

3. Devolüsyon (Yerelleşme): Devolüsyon, yerelleşme uygulaması olarak delegasyondan daha ileri bir yöntem biçimidir, şeklinde ifade edilebilir. Devolüsyon, gelir toplama ve harcama yetkisinin olduğu ve kanunlarla verilmiş olan kendilerine ait kamu tüzel kişiliğinden dolayı özerkliğe sahip YY'ler birimi olarak ifade edilebilirler.

4. Özelleştirme: Özelleştirme desantralizasyon sürecinin son halkası ve nihayeti olarak görülebilir. Literatürde özelleştirmenin lehinde ve aleyhinde oldukça yoğun çalışmalar ve iddialar bulunmaktadır ve bu tartışmalar halen devam etmektedir.

Afganistan'da merkezin yerele doğru yetki devri çok zayıftır. Merkezi ve yerel ilişkiler bağlamında kurumsallaşma sorunu yaşamaktadır ve bu sorun istikrarlı ve düzenli bir kamu yönetimi örgütlenmesinin varlığını engellemektedir. Bu temel varsayım, tarihsel olarak aşağıda yer alan alt varsayımlarla desteklenmektedir:

- 1- Afganistan'daki modern ulus devlet yönetimi süreci kesintiye uğramıştır.
- 2- Afganistan'daki MY ve YY arasındaki ilişki dikeydir ve YY'lerin politika belirleme, karar verme ve yürütme alanında yetkinlikleri yetersizdir.
- 3- MY ve YY ilişkisiyle ilgili reformlar mevcut olmakla birlikte, süreklilik sorunu ve kapasite yetersizliği nedeniyle sonuçsuz kalmaktadır.
- 4- MY ile YY arasındaki kurumsallaşma eksikliği sadece idari değil, toplumun içindeki çeşitli politik, ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlere dayanmaktadır.

Bu çerçevede Afganistan devletinin, merkezi ve yerel ilişkiler bağlamında kurumsallaşması önündeki temel engellerin neler olduğu konusunda belli başlı sorular önem kazanmaktadır:

1. Afganistan'daki ulus-devletin doğası nasıl tanımlanabilir?
2. Afganistan'daki MY ve YY arasındaki ilişki nasıl gelişmiştir?
3. Afganistan'da MY ve YY ile ilgili olarak hangi reformlar yapılmıştır?
4. Afganistan'daki YY ve MY ile ilgili olarak kurumsallaşma eksikliğinin sebepleri nelerdir?

Tezin genel akışı bu varsayımlar ve temel sorular üzerinden ilerlemektedir.

2.AFĞANİSTAN ULUS-DEVLETİN DOĞASI

2.1.Afganistan Tanıtımı

Afganistan'ın adı tam olarak "Afganistan İslam Cumhuriyeti"dir.Afganistan dağlık ve karayla çevrili bir ülkedir ve Ürdün dışında Ortadoğu'da denize yakın olmayan ülkedir.Kuzey Yarımküre, Doğu Yarımküre ve Orta Asya'da bulunur.Afganistan'ın önemi büyük ölçüde coğrafi konumundan kaynaklanmaktadır. Aslında Afganistan; Orta Asya, Batı ve Güney Asya'nın kavşağı, kara ve deniz güçleri arasındaki sınır ve bölgedeki muhalif güçlerin kalesi olmuştur.Bu durum Afganistan'a özel jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik önem vermiştir (Tanin, 2005: 8).

Afganistan'ın coğrafi konumu Orta Asya ile Güney Asya arasında bir köprü statüsü kazanmıştır. Afganistan'ın gelişimi ve refahı için etkenleri sağlaması gereken bu fırsat, tarihsel olarak Afganistan'ı küresel bir rekabet alanı getirmiş ve bu topraklardaki insanların gerekli barış ve rahatlığa sahip olmasına izin vermemiştir.18. yüzyılın sonlarına kadar ülke, zamanın iki büyük sömürgeci gücü olan Britanya ve Fransa için Hindistan alt kıtasına açılan bir geçitti.19. yüzyılda ülke Rusya ve İngiltere arasındaki sınırdı; 20. yüzyılda Soğuk Savaş'ın başlamasıyla Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği için vekil savaş alanı oldu ve şimdi 21. yüzyılda,hala de devam edilmektedir (Grubu, 2005: 31).

Afganistan, kuzey yarımkürede ve güneybatı Asya'da 29 derece ve 22 dakika ve 53 saniye ve 38 derece ve 29 dakika ve 27 saniye kuzey enlemi ile 60 derece ve 28 dakika ve 41 saniye ve 47 derece ve 51 dakika ve 47 saniye doğu boylamı arasında yer almaktadır.ABD İstihbarat Servisi'ne göre, Afganistan sınırlarının uzunluğu 5.529 kilometredir. Çin ile 76 kilometre, İran ile 936 kilometre, Pakistan ile 2430 kilometre, Tacikistan ile 1206 kilometre, Türkmenistan ile 744 kilometre, Özbekistan ile 137 kilometre sınırı varken Afganistanın deniz ile sınırı yoktur. Doğal kaynakları arasında doğal gaz, ham petrol, kömür, bakır, kromit, magnezyum silikat, doğal baryum sülfat, kükürt, kurşun, çinko, demir cevheri ve tuz bulunur. Ekilebilir arazi yüzde 11,95, kalıcı tarım yüzde 0,18'dir ve toplam yenilenebilir su kaynakları 33,65 kilometreküpü içermektedir (Agency, 2019).

Doğal afetler; Hindukush Dağları'ndaki depremlerin verdiği hasar sel, kuraklık ve kuraklıktır. Sınırlı doğal su kaynakları, yetersiz içme suyu, gevşek toprak, ormansızlaşma, çölleşme hava kirliliğine yol açmıştır. Afganistan'ın en önemlisi 6298 metre yüksekliğinde Hindu Kush olan 18 önemli dağı vardır. Spin Ghar, Süleyman ve Khajeh Omran dağ sıraları Afganistan'ı Pakistan'dan ayırır ve ülkedeki Paghman ve Gol Kuh dağ sıraları kuzeydoğudan güneybatıya uzanır. Doğu sınırındaki tek orman alanı, Hint yarımadası akışının muson rüzgarlarının olduğu Kunar ve Paktia Dağları'dır.

Küresel eşitsizliğin nedenlerini tartışan en popüler teorilerden biri coğrafya teorisidir. Bu teori, coğrafi farklılıkları nedeniyle zengin ve fakir ülkeler arasında büyük bir boşluk olduğunu söylüyor. Afrika, Orta Amerika ve Güney Asya'daki en fakir ülkeler gibi dünyanın en fakir bölgelerinin çoğu, Ras al-Sartan ve Ras al-Jadi'nin yörüngeleri arasında yer alıyor. Buna karşılık, zengin ülkeler daha ılımlı coğrafi dönemlerde kendilerini kurmuşlardır. Yoksulluk ve refah üzerindeki bu mekansal odaklanma, birçok sosyal bilimcinin teorileri ve görüşleri için başlangıç noktası olan coğrafya hipotezine yüzeysel bir çekicilik kazandırır. Ancak bu görüşlerin çokluğu, bu hipotezin hatalarını telafi etmez (Grubu, 2005: 63).

Şekil 2.1. Afganistan haritası

2.1.1.Afganistan'ın Adı

Afganistan(افغانستان) adı ülkeye iki yüzyıldan fazla bir süre önce verilmiş olsa da bu toprağın ve sakinlerinin tarihi arka planı binlerce yıl öncesine dayanmaktadır.Modern zamanlarda, bugünkü Afganistan, (آريانا Ariana) veya (ايريانا Iriana) veya (Aria ve Iria آريا-ايريا) adlı büyük bir bölgenin önemli bir parçasıydı.Milattan önce binlerce yıldan ve milattan sonra beşinci yüzyıla kadar Ariana, bugünkü Afganistan ve bugünkü İran'ın parçaları olarak anıldı.Eski Yunan tarihçisi ve araştırmacı Eratus Tennis, milattan önce 3. yüzyılın ortalarında Ariana'yı Afganistan'ın eski ve uzak adı olarak adlandırıyor (Kohzad, 1967: 175).

Mir Gholam Mohammad Ghobar'ın "Tarih Yolundaki Afganistan" kitabında "Ariana" kelimesi Afganistan'ın tarihi adı olarak geçiyor.Ancak Afganistan o zamanlar bir ülkenin kimliğine sahip olmadığından, bu isim Afganistan'ın eski adı olarak kabul edilemez ve Ariana bile İran ile aynı kelime olarak kabul edilebilir.Ayrıca, eski Afganistan'da kullanılan bir başka kelime de tarihi Ariana'nın bir parçası olan (Horasan خراسان) dır.İslam'ın Arap yarımadası'ndan doğuya etkisi ve yayılmasından sonra, o zamana kadar Ariana adı verilen toprak, adını Doğu ve güneşin doğduğu yer anlamına gelen "Horasan" olarak değiştirdi. Bu isim resmi olarak Horasan ile değiştirildi, aynı adla tanındı ve bu isim 150 yıl öncesine kadar Afganistan'a uygulandı (Habibi, 1999: 309).

Avrupalılar arasında İran kelimesi tek coğrafi terim haline geldi ve coğrafya kitaplarında İran, Afganistan ve bugünkü Belucistan da dahil olmak üzere geniş düzlükler İran platosu olarak adlandırıldı.Modern İran'ın ülkesine Fransızca'da "Pers", İngilizce'de "Persia", Almanca'da "Perşin", İtalyanca'da "Persia" ve Rusça'da "Persy" denir ve bu dört kelimeye benzer kelimeler diğer Avrupa dillerinde yaygındı (Musavi, 2000: 309).

Aralık 1935'te Pars devleti, yabancı ülkeleri resmi yazışmalarında (Pirşia پرشیا, Pers پرس , Persi پرسه , Pars, پارس) kelimeleri yerine "İran ایران" kelimesini kullanmaya çağıran resmi bir açıklama yaptı.İran tarihine göre, yirminci yüzyılın başlarına kadar, dünyadaki insanlar bugünkü İran'ı resmi (Pars veya Perşian) olarak biliyorlardı, ancak Rıza Şah Pehlevi döneminde, eski İran'a dönme ve İslam öncesi İran'ı vurgulama tartışmasının yoğunlaştığı bir entelektüel çemberi Saeed Nafisi, Mohammad Ali Foroughi ve Seyyed Hassan Taghizadeh gibi arkeologlar, ilk Pehlevi rejimi sırasında, adımlarını atan Reza Shah'ın doğrudan desteğiyle topladı ve İran adını koydular.Değişimin muhalifleri, İran'ın adı yabancılar için uzun süredir aşina olduğu "Perşia" teriminin anlamsal, kültürel ve medenî yükünü geçemeyeceğine inanıyorlardı (Nafisi, 2017).

Terim, aslında Horasan'ın eski Aryan kabilelerinden biri olan ve Kandahar'da ve İndus Nehri'ne kadar çevre bölgelerde yaşayan bazı Peştun kabileleri ve klanlarının yaşadığı alanları ifade eder.Ancak daha sonra, özellikle Horasan'ın veya eski Ariana'nın geniş bölgeninçöküşünden ve dağılmasından sonra, Abdali hanedanının hükümdarlığı sırasında, önce belirli bir Peştun

kabilesinden, daha sonra bölgede yaşayan farklı etnik gruplar Afgan olarak tanımlanmış ve iktidara gelince bu bölgeye Afganistan adını koymuşlar.

Afganistan'ın adının, Ahmed Şah Abdali saltanatı sonrasında, Horasan adının yerini, saltanatı sırasında değil, kademeli olarak değiştirdiği söylenebilir. Bununla birlikte, çağdaş Afgan devletinin kurucusu Ahmad Shah Abdali de kendini Horasan kralı olarak adlandırıyordu. Bazıları yanlışlıkla Afganistan'ın adının onun tarafından resmen seçildiğini düşünüyorlar. Halefleri, Şah Şuca bile kendilerine Horasan kralları diyorlardı. Sonuçta, ülkenin Horasan'dan Afganistan'a yeniden adlandırılması bir devlet töreninde veya Loya Jirga adlı bir halk meclisi ve genel kurulunda veya referandumda bilimsel hale gelmedi. "Afganistan" terimi ilk kez İngilizler tarafından 19. yüzyılın ortalarından sonra ve bazı antlaşmalarda Şah Şuca'nın hükümdarlığı sırasında ortaya çıkmıştır. Ancak yabancı devletlerle resmi yazışmalarda ilk kez Afganistan kelimesi İngiliz "Lord Auckland" tarafından kullanıldı. Afgan kelimesi tam anlamıyla "inleme ve ağlama" anlamına gelir; ancak sözlüklerde "Afgan" kelimesine Paştun kabileleri denir. Ama şimdi etnik kökene bakılmaksızın her Afganistan vatandaşı "Afgan" olarak anılıyor ve resmen Afgan oldu (Gubar, 1995: 7).

2.1.2. Afganistan Tarihi

Afganistan'ın ülke ve ulus olarak yeni bir tarihi var; ancak bu toprak, Ariana dünyanın kültürel coğrafyasının bir parçası ve tarihsel olarak dünyanın en eski ülkelerinden biri olarak kabul edilir (Kabili, 1997: 27). Günümüz Afganistan ülkesi, İpek Yolu'ndaki konumu nedeniyle dünyanın büyük medeniyetlerine ev sahipliği yapmaktadır ve yüzyıllar boyunca birbirini izleyen kimlikler, kültürler ve inançlar katmanları, şimdi Afganistan'ın ne olduğunu yeniden tanımlamıştır. Afganistan'ın bu önemli ve hassas jeostratejik ve jeopolitik konumu, bu ülkedeki İranlılar, Yunanlılar, Mezopotamyalılar ve Hintliler gibi zengin kültürel ve medenî rekabetlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır ve bu ülkenin antik kültürel mirasını tasvir etmektedir: Yunan-Budist heykellerinden Bamyana mağaralarının duvar resimleri ve ilk İslam döneminin binalarını süsleyen yıldız ve kaligrafi motiflerine kadar (Tissot, 2006: 61).

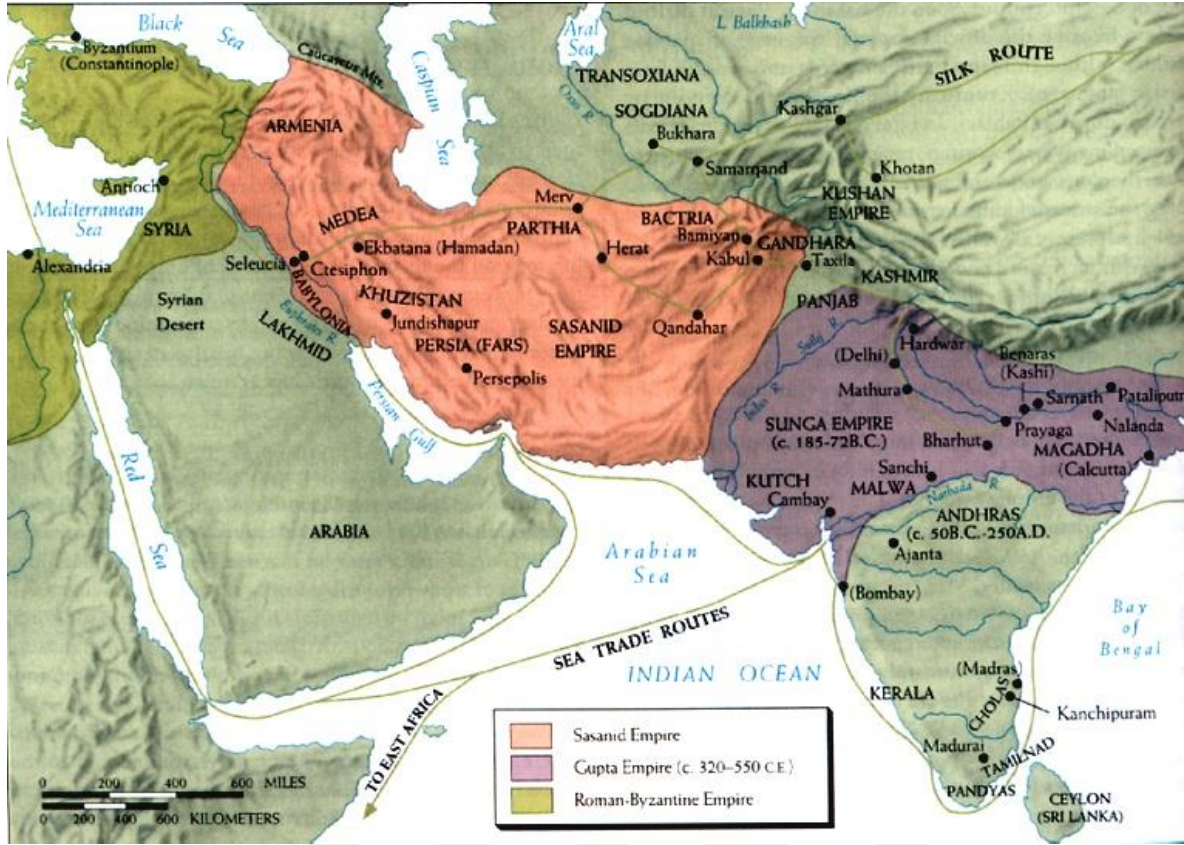
Paleolitik dönemden bu yana ve tarihsel dönemlerde, Afganistan veya Doğu İranlılar, dünya dinlerini tanıtmaya, genişletmeye ticarete önemli bir rol oynamış ve zaman zaman Asya'nın baskın siyasi ve kültürel merkezi olmuştur. Böylece Büyük İran'ın bu kısmına, tarihsel olarak ayak izleri hala arazinin her köşesinde görülebilen işgalcilerin ve kozmopolitlerin saldırıları olmuştur. Antik çağlardan beri toprak Büyük İskender, Moriah İmparatorluğu, Arap Müslümanları, Cengiz Han ve diğer birçok askeri fetih gördü (Hiebert, 2008: 56).

Aynı zamanda Balkh'ın Yunan hükümeti, Kushan İmparatorluğu, Cenevizliler (veya Zonbil veya Kabil Şah), Samanidler, Saffaridler, Gazneliler, Ghuridler, Timuridler ve Durrani krallığı da

dahil olmak üzere sayısız imparatorluğun yeridir (Arachosia, 2000). VII. yüzyılın ortalarında (642-870), İran'ın Tazi istilası Sasani İmparatorluğu'nun yenilgisiyle tamamlandı. İran'ın doğusunu işgal ettiler (bugünkü Afganistan olarak adlandırılan bölge) ve MS 642'de Herat'ı ele geçirdiler. Araplar İran şehirlerini arka arkaya işgal ettiler, Kabil bir istisna değildi ve 870'de Kabil ve İran'ın neredeyse tüm doğu bölgeleri Araplar tarafından işgal edildi. Bu bölgenin Orta Çağ dönemi, İran'ın Avestan ve Şahnameh tarihine İran'ın Horasan tarihine araştırılmalıdır. Kuşkusuz, Avestan İran, Shahnameh ve Khorasan'ın tarihi, Balkh, Bamyan, Sistan (Nimroz), Zabul, Kabil, Herat, Merv, Ghor ve Gürcistan topraklarından ayrılamaz ve Avesta'nın Zarathustra ve Shahnameh's ve Kishianların tarihi ve kitaplarından ayrı değildir.

Modern Afganistan'ın siyasi tarihinin başlangıcı, Paştun kabilelerinin yükselişinden kaynaklanan 18. yüzyılın başında Hutkian hanedanının kurulması ile karıştırılmaz. Mirwais Han Hotak liderliğindeki Hutkian hanedanı, hükümetlerini 1709 yılında Kandahar'da kurduklarında, kendilerini İran kralları olarak gördüler, bu amaçla Safevi hanedanının başkenti İsfahan'a saldırdılar ve İran'ın büyük bir kısmının egemenliğine son verdiler. Pers Peştun halkının soyundan gelen Hutkians, İran'ı bütünleştirebildi, ancak Nader Shah Afshar'ın saldırısıyla, İran'ın büyük bir kısmı üzerindeki Hutkian yönetimi sona erdi. Aslında Afganistan'ın tarihi, İran'dan ayrı bir politikaya sahip bir bölge olarak Ahmed Şah Durrani'nin 1747'de Durrani Krallığı'nı kurmasıyla başladı. Başkenti 1776'da Kandahar'dan Kabil'e taşındı ve topraklarının bir kısmı 1893'te komşu imparatorluklara devredildi. 19. yüzyılın sonlarında Afganistan; İngiliz ve Rus imparatorlukları arasındaki "Büyük Oyun"un ortasında kaldı (Baxter, 2010).

Afganistan bağımsızlıktan kısa bir süre sonra İngiliz yönetimine girdi. Afganistan'ın bağımsızlığından önce, İngiliz İmparatorluğu tarafından iki kez işgal edildi ve 1919'de Amanullah Han'ın bağımsızlık ilanına kadar Afganistan'ın dış politikası İngiliz İmparatorluğu'nun doğrudan kontrolü altındaydı. 19 Ağustos 1919'da, 3. Afgan-İngiliz Savaşı (Tel Savaşı olarak bilinir) ve Rawalpindi Antlaşması'nın imzalanmasından sonra ülke İngiltere'den dış ilişkilerini kontrol altına aldı. Afganistan kelimesi 1923'de ve Amanullah Şah anayasasında bir ülkenin adı olarak kabul edildi. (Torfeh, 2008). Amanullah Şah'ın 1923'deki saltanatının başlangıcı Afganistan'ın bağımsız tarihinin başlangıcıdır. Muhammed Zahir Şah saltanatının son on yılında 1973 darbesi ile sona eren ülkede, "Demokrasi On Yılı" adı verilen kısa bir süre ortaya çıktı. Muhammed Zahir Şah Afganistan'ın son kralı ve onun kuzeni Davood Han Afganistan'ın ilk cumhurbaşkanı oldu.

Şekil 2.2. Afganistan eski haritası

2.1.3. Beşeri ve Sosyal Coğrafyası

Afganistan nüfusunun ayrıntılı ve kapsamlı bir sayımı henüz yapılmadığından, Afgan devletleri ve uluslararası örgütler Afgan nüfusu hakkında farklı rakamlar yayınladılar. 1967 yılında ülkenin nüfusu 16 milyon iydi ve 1979 nüfus sayımına göre 25.000.000 olduğu tahmin ediliyor. Nüfusun %15'i sadece şehirlerde, geri kalanları ise kırsal alanlarda veya çadırlarda yaşıyor (Kaşani, 2001: 15). 2020'de Afganistan'ın nüfusunun 38.819.000 olduğu tahmin ediliyor. Bunların arasında İran ve Pakistan'da yaşayan yaklaşık 2,7 milyon Afgan mülteci de var. Kabil'den sonra Kandahar, Herat, Mazar-e-Sharif, Celalabad, Lashkar Gah, Taleghan, Khost, Sheberghan ve Ghazni sırasıyla Afganistan'ın en kalabalık şehirleridir. 2011 yılında Afganistan nüfusunun yüzde 23,5'i kenttedir ve 2010-2015 yılları arasında kentsel büyüme yüzde 4,4 olarak gerçekleşmiştir.

Otuz yıllık savaş ve yıkım nedeniyle ülkede refah sağlanamadı ve ilerlemeden geri kaldı. 2009 yılında gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) döviz kuru 14 milyar ABD dolar, kişi başına GSYİH 1.000 dolardı. İşsizlik oranı %35'tir ve nüfusun yaklaşık %36'sı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Agency, 2019). ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'na (USAID) göre Afganistan nüfusunun yüzde 42'sinden fazlası günde 1 dolardan az bir parayla yaşıyor. Afganistan ekonomisi 1978 olaylarından acı çekiyor. Bununla birlikte, 1998 ve 2001 yılları arasında halkın sorunlarına

birkaç kuraklık eklendi.Bununla birlikte, uluslararası ticaret ve diğer ülkelerden gelen yardımlardan milyarlarca dolardan sonra ülke ekonomisi son altı yılda biraz büyüdü (USAID, 2017).Ülke nüfusunun yaklaşık %81'i çiftçidir, geri kalan %11'i sanayide (genellikle dokuma) ve %9'u hizmet sektöründe çalışmaktadır.2018 Dünya Bankası'na göre, Afganistan'ın kişi başına düşen GSYİH 222,25 \$, Asya ülkeleri arasında en düşük seviyedir (Bank, 2018); ancak bu sayı 2011 yılından beri artıyor (Baxter, 2010: 27).

2.1.3.2. Dini Yapı

Birkaç bin Hindu, Sih ve Yahudi hariç Afganların büyük çoğunluğu dinsel bağlılıklarına bakılmaksızın ülke nüfusunun % 99'u İslam'ı takip ediyor.

Nüfusun %65 ila 70'i Hanafi Sünniler, %30 ila 35'i Cafari Şiiler ve sınırlı sayıda Afganistan'ın farklı bölgelerinde yaşayan İsmaililerdir. Şiilerin etnik bileşimi arasında Hezereler, Ghezelbash, Türkmenler ve Tacikler bulunur.Afganistan'daki Şii azınlık, neredeyse kolluk kuvveti altında olan 1963'e kadar iktidardan uzaktı.Muharrem'de yas törenleri düzenleme hakkına sahip olmadıkları bile söylenebilir, ancak komünistlere karşı ayaklanmalarda ve direniş hareketinde aktif rol aldılar ve bu şekilde zaferin son günlerine kadar kendilerini feda ettiler ve vazgeçmediler.

Ulus atfın çok yeni olduğu, devletin toplum dışı bir kurum olarak görüldüğü ve insanların aşiret gruplarına tabi olduğu bir ülkede İslam, tüm Afganlar için tek referans ve destektir.Sadece bir Afgan köylüsünün hayatının İslam ile iç içe olduğunu söylemek yeterli değil ona göre İslam, bu yasalar, kabile sistemi gibi diğer kurallarla karıştırılmış olsa bile entelektüel ufuk, değerler sistemi ve davranışını açıklayan yasalar kümesidir.Her yerde meşruiyete sahip tek otoriteyi sunan İslam'dır.

Zahir Şah döneminde monarşinin anayasasına göre kral bir Hanefi olmalıdır.Devletin başlangıcından bugüne kadar devlet sistemi Sünni olmuştur. Afganistan'da, diğer Sünni İslam ülkelerinde olduğu gibi örgütlü, hiyerarşik bir manevi topluluk var.Ancak, köy mollaları ile eğitilmiş din adamları arasında açık bir ayrım vardır.Bu yüksek rütbeli din adamları, siyasi kuruluştaki konumları açısından değil, yetiştirilmeleri açısından bir grup oluştururlar.Hanefiler arasında din adamlarına "Mevlana" denir.Mevlana ve Mollalar toplumunun insanlarla ayrılmaz bir bağlantısı vardır, insanlar genellikle minber ile vaazlarının dibinde bulunurlar ve sözlerini dikkatle dinlerler.Mollah düzenli bir ders almış olan ve gerekli sınavı geçen birine söyler.Meclis ve bazı törenlerde Molla aday olmak isteyenlere izni verilir.Mollaların belli bir topluluğu, beyaz veya siyah ketenden geniş, uzun bir cephesi olan, çok büyük bir özel beyaz türbanı vardır (Elphinstone, 2000: 214).

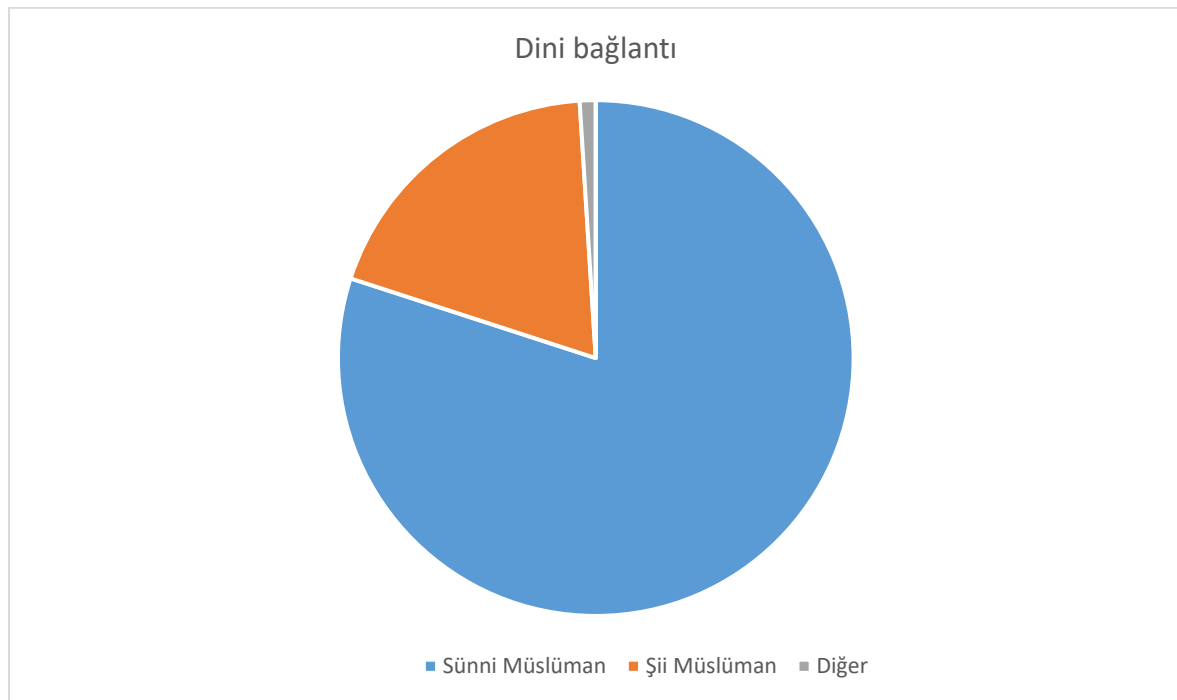
Onlar okuryazar insanlardır, ama entelektüel değildirler.İslam dünyasında ortak bin yıllık müfredata göre eğitim almış olanların (klasik Arapça, teoloji, Kuran'ın yorumu, hadis veya

Peygamber gelenekleri, İslami hukuku veya Fıkıh) belirli bir ulustan daha fazla İslam Ümmeti'ne ait olması muhtemeldir (Roy, 2003: 74-76).

Afgan toplumu, özellikle Afganistan'ın kırsal, etnik ve göçebe toplumu dine karşı güçlü bir bağlılığa sahiptir. Bu nedenle yerel din adamlarının emirleri; devlet emirleri, yasaları ve düzenlemelerinden daha etkili ve uyumludur. İnsanlar genellikle devlet liderlerini yabancı olarak görürler. 1964'te Zahir Şah döneminde yeni bir anayasa hazırlandı. Avrupa tarzı anayasanın hazırlanmasından önce toplumu yöneten yasalar Adalet Bakanlığı tarafından kabileler ve vatandaşlar arasında, merkezi devlet aracılığıyla uygulanan İslami kurallar ve düzenlemelerdi. Ancak o zamandan beri devlet kurumlarında şeriat hukuku, yavaş yavaş Avrupa kaynaklarından uyarlanan yeni medeni kanunlara yerini bıraktı (Clifford, 2003: 100).

Komünist rejimlerin devrilmesi ve Mojahedin devletinin kurulması ile İslam hukukuna dayanan devlet yasaları yeniden canlandırıldı. Öteyandan Şiiler ve Sünniler arasındaki dini farklılıklar Afganistan'da uzun zamandır varlığını sürdürmektedir.

Zahir Şah'ın eylemlerinden bu yana çatışmalar ve anlaşmazlıklar bir miktar hafifledi. Özellikle komünist rejimler iktidara geldiğinden ve Sovyet'in Afganistan'ı işgal etmesinden bu yana, dini farklılıklar ve anlaşmazlıklar bir ölçüde azaldı ve mevcut tüm kabileler ve gruplar dini farklılıklarla savaşmak yerine ortak bir yabancı düşmanla ve iç faktörler ile savaşmayı düşünüyorlar. Ancak Necibullah rejiminin (1992) düşmesi ve devletin Mojahedin tarafından kurulmasından sonra, bu uzun süredir devam eden anlaşmazlıkların etkileri iki kez yoğunlaştı ve bazı aşırılık yanlısı gruplar devlet ve toplumda Şiilerin varlığına karşı çıktılar ve karşı çıktılar.

Şekil 2.3. Dini bağlantı (2009)

2.1.3.2. Dilsel Yapı

Afganistan, çok sayıda dili olan ülkelerden biridir. Bu dilsel çeşitliliğin kültürlerin yabancılaşması, ayrılması ve ülkenin sakinlerinin etnik ve sosyal özellikleri üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Geçmiş ve şimdiki etnik gerginliklerin önemli bir kısmı, aşındırıcı dilsel ayrımcılıktan kaynaklanmaktadır. Dilsel önyargı ile karışık bağlılık, kabileleri ve farklı dilleri konuşanları bir tür kültürel ve davranışsal çatışmaya götürmüştür. Bu dillerin ve lehçelerin her biri, konuşmacının insan alanlarına olan aidiyetini ve farklılığını ifade eder. Etnik çatışmalar, dil hassasiyetlerinin yaratılmasında önemli bir rol oynar. Dilsel hassasiyetler, etnik kimliğin savunulması ve etnik yönelim duygusu nedeniyle, etnik takipçiler ve bağlı kuruluşlar arasındaki ilişkilerin standardı haline gelmiştir ve ulusal etkileşimde kültürel ve sosyal bir faktör rol oynamıştır.

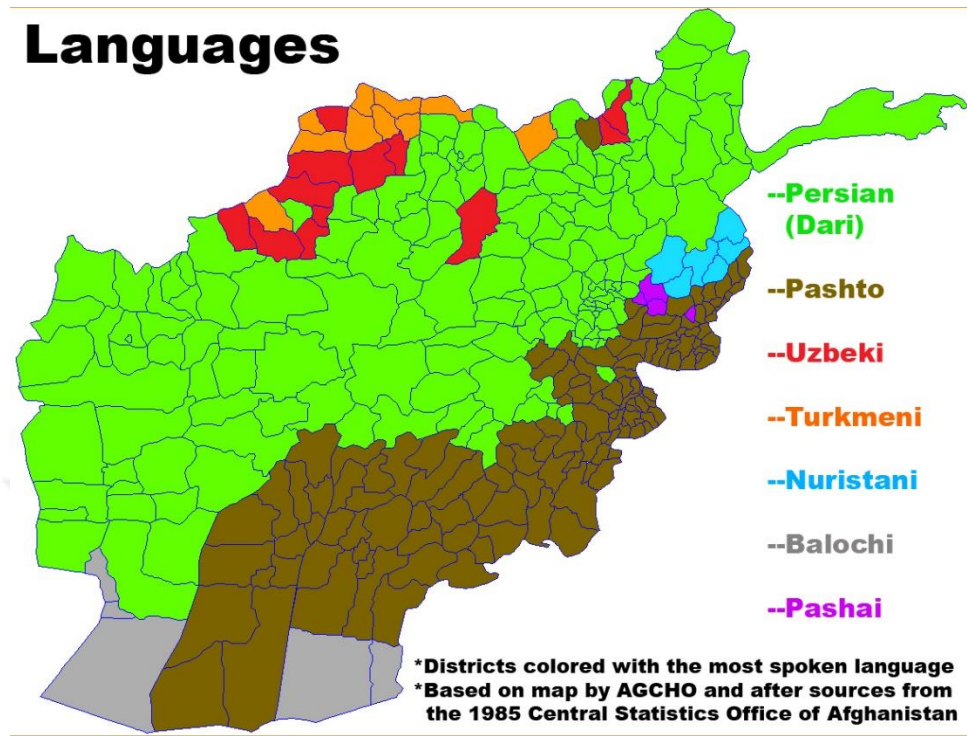
Bir dilsel tahminde, Afganistan'da iki resmi dil (Peştuca, Dari Farsça) ve beş yerel dil (Baluchi, Özbekçe, Getty, Pencap, Türkmen) ve 32 Hint-Avrupa (Hintce, Türkçe, Moğoulce) lehçesi de dahil olmak üzere yaklaşık 40 dil ve lehçe, ve diğer lehçeler bulunmaktadır. Bu dillerin ve lehçelerin çeşitliliği sadece kültürel çeşitliliğe ve büyümeye değil, aynı zamanda kültürel parçalanmaya ve Afgan kabilelerinin sosyal ilişkilerinden uzaklaşmasına yol açtı. Devletin siyasi tutum ve davranışlarının da bu çatlağın gelişimi üzerinde belirleyici bir etkisi oldu. İktidardaki yöneticilerin davranışı temel olarak dil duyarlılıklarının ve sınırlılığın yayılmasına dayanıyordu.

Peştuca dilinin güçlendirilmesi ve diğer dillerin, özellikle de Darice dilinin zayıflaması, doğal olarak gerginlikler, sosyal çatışmalar ve ülkedeki diğer insanların zihinsel ve duygusal sıkıntıların yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Önceki hükümetler ve Peştuca dilini destekleyenler tarafından Peştuca'nın Dari'ye dönüştürülmesinin nedenleri şu şekilde ifade edilebilir: Öncelikle, Dari kültürünün Afganistan'ın adı ve Peştun etnik kimliği ile pek ilgili olmadığını düşündüler, Afganistan'ı, İran kültür ve edebiyatının bir parçası olarak tanıtabilirdi ve bunun faydası olmayacağını inanıyorlardı. İkincisi, Afgan hükümdarları Peştuca dilini tanıyarak ve Dariceyi yok ederek daha kalıcı egemenlik kazanabileceklerini düşündüler (Heravi, 1983: 115-116).

İki anadil olan Dari Farsça ve Peştuca, ulusal arenada kültürel ayrışmada rol oynamaya devam ediyor. Paştun (Afgan) halkının ana dili olan Paştun, Afganistan'daki Paştun hanedanının egemenliği nedeniyle hükümdarlar ve yöneticiler tarafından ulusal bir dil olarak kabul edildi (Waezi, 2002: 37).

Dari Farsça, Tacik ve Hazara'nın iki büyük kabilelerinin maddi dili olmasına rağmen Afganların çoğunluğu bunu konuşuyor. Afgan devleti tarafından ülkenin resmi dillerinden biri olarak ilan edilmiş olmasına rağmen büyümesini, gelişmesini ve geliştirilmesini her zaman sınırlamaya çalışmıştır. Kültürel ve eğitimsel politika, Peştuca'nın idari, kültürel, eğitim ve hatta

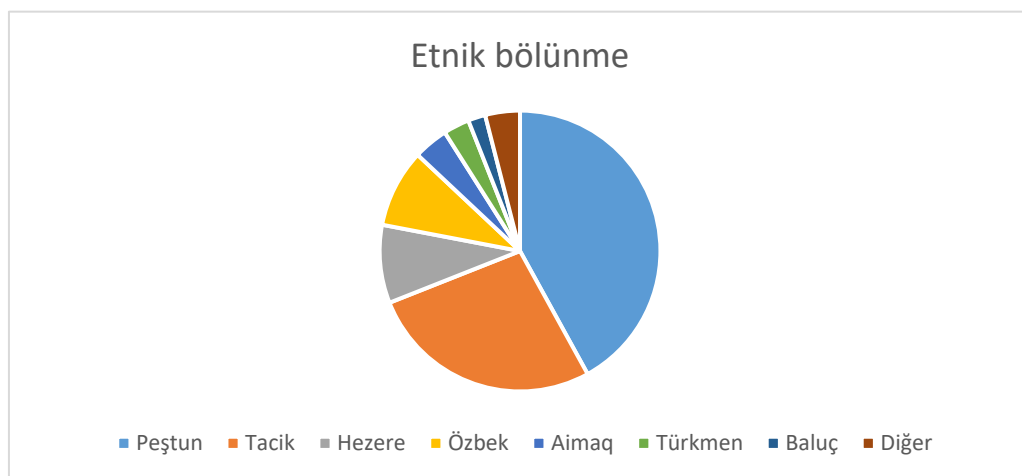
siyasi merkezlerde ilk dil olarak güçlendirilmesi ve geliştirilmesiyle Farsça'nın ona karşı kültürel etkileri alanı zayıflatılacak ve sınırlı olacaktır.

Şekil 2.4. Afganistan dil haritası

2.1.3.3. Etnik Yapı

Afganistan nüfusunun bileşiminde farklı etnik kökenler görülür. Etnikler: Peştunlar, Tacikler, Hezereler, Özbekler, Nuristanlılar, Türkmenler, Kırgızlar, Kazaklar, Baluçlar, Barahavi vb. Afganistan'daki en önemli etnik gruplardır ve diğer etnik gruplarla birlikte Afganistan'a dağılmıştır.

Şekil 2.5. Etnik bölünme

2.1.3.3.1. Peştunlar

Peştunlar Afganistan'daki ilk etnik gruptur. Bu kabilenin Afganistan'daki diğer kabilelerden daha fazla gücü ve saygınlığı var. Devlet bir cumhuriyete dönüştükten sonra bile Afgan hükümdarların aileleri saflardan yükseldi (Clifford, 2003: 50).

Bunlar Aryan kabilelerinin bir koludur ve Hindu Kush çitinin güney kısımlarında ve merkezdoğu ve güneydoğu bölgelerindedir, özellikle Kabil-Kandahar ekseninde yaşarlar. Bazıları, ülkenin en ünlü sınır anlaşması Durand Line'ın (1893) imzalandığı Abdul Rahman Han döneminde ülkenin farklı bölgelerine yerleşmiştir. Anlaşmaya göre, Afganistan, Hindistan ile daha sonra Afganistan ve Pakistan sınırları, ırksal ve etnik yakınlıklarına, ırksal ve etnik bağlılıklarına rağmen Peştun, Baluj ve Brahui kabilelerini bölüyordu (Aliabadi, 2002: 150).

Peştunlar Sünni mezhebinin Hanefi tarikatına tabidir ve doğu kabileleri arasında tek başına yaşayan çok az sayıda Peştun Şii'leri vardır. Kabile ya da kabile içi uygulamaları biraz geleneksel Peştun kabile sistemine ve daha çok kabile dernekleri biçimindeki siyasi katılım üzerine kuruludur (Magnus, 2002: 22).

Peştun kabilelerinin dili Peştuca, dünyadaki ana İran dillerinden biridir. Peştun dili, daha büyük Hintli ve Avrupalı ailelerin bir kolu olan Hindistan ve İran'a aittir. Başka bir deyişle, Peştuca Farsça dilinin lehçelerinden biridir ve kökleri Farsçadır. Birçok Peştun Farsça'yı Afgan Dari varyantında ikinci dil olarak öğrenir. Batı İttifakı, Peştuca / Dari'ye ait birçok insan, iki dil ve iki dillilik kullanımı yaygındır. Peştuca olmayan Afganlar için, Peştuca'nın Afganistan'ın ulusal dili olarak kullanılmasına rağmen, tüm devlet çalışanlarını Peştuca konuşmaya zorlayan devlet karar ve düzenlemelerine rağmen, Peştuca dilini öğrenmek zordur ve çekici değildir. Başbakan Haşim Han rejimi sırasında devlet yetkilileri için Peştuca dilini öğrenme vurgusu 1930'ların sonlarında başladı ve bu baskı 1950'lerde Başbakan Davood Han'ın görev süresi boyunca yoğunlaştı. 1964 Anayasası'nda Dari ve Peştuca resmi ve idari diller olarak kabul edildi, ancak Peştun ulusal dil olarak kabul edildi. Bu iki dilli durum, Afganları eğitim sisteminde iki tür devlet belgesi ve Peştuca dilinin durumunu açıklamak için sürekli bir mücadele ortamı yarattı. Peştuca dilinin geliştirilmesi, özellikle Darice'nin konuşulduğu ülkenin kuzeyi sorunlu görünmektedir ve Peştuca dillerinin kıt olduğu yerlerde, genellikle devlet yetkilileri azınlığı oluşturmuştur (Magnus, 2002: 19).

Duraniler ve Gelzailer iki önemli Peştun kabilesidir. Aslen Abdali olarak adlandırılan Duraniler 1970'lerin ortalarında yaklaşık 1.500.000'di ve Afganistan'ın tüm kralları iki yüz yıl önce ve ilk cumhurbaşkanı bunların arasındaydı. Bu kabilenin halkı (1978 Marksist darbesine kadar) birçok önemli devlet pozisyonuna ve otoritesine ve geniş topraklara sahipti (Magnus, 2002: 53).

17. yüzyılda İran Şahı (Nader Şah Afşar) rakip kabilesi Abdalıyı Kandahar'dan itaatsizlik nedeniyle Herat'a taşıdığına Ğelzailer yavaş yavaş Kandahar bölgesinde güç ve güvenilirlik kazandı, kısa bir süre sonra Kandahar'ı kontrol altına alıp İran'ı istila ettiler ve ora'daki Hotakler olarak yedi yıl boyunca yönettiler.1747'de ilk Afganistan devleti olan Ahmed Han Abdali'yi oluşturan ilk Afgan kralına teslim olmak zorunda kaldılar.Ahmad Han Abdali, Durani kabilelerinin Saduzai aşiretlerindendi.Afganistandevleti 1747'den 1818'e kadar bu kabilenin elindeydi (Magnus, 2002: 54).

1818'den itibaren merkezi devlet, Drani kabilelerinin başka bir kolu olan Barakzai kabilesinin kontrolüne geçti.Devletin Duranilerin tekeline çıkması ve Peştun halkının diğer kabilelerinin Ğelzailerin eline geçmesi ancak 1978 komünist darbesinden ve ikinci cumhurbaşkanıNoor Muhammed Taraki'nın iktidara gelmesinden sonra oldu.Peştunların monarşinin kurulmasıyla kazanabildikleri bu özel durum Afganistan'da, ülkedeki diğer etnik gruplara göre bir çeşit etnik üstünlüğe dayanan Peştunizm adı verilen özel bir düşünce biçiminin oluşmasına yol açtı.

Peştunizm bir dereceye kadar aşağıdaki özelliklere sahiptir:

“Peştun halkı; Afganistan'ı kurdu ve Ahmed Şah Baba'nın krallığı bu vakfın sembolü ve başlangıcı.”

Peştun halkının görenekleri, Peştunların gelenek ve görenekleri olarak kabul edilir ve Peştunizm, başka birçok kabilenin, Peştun davranış ve kültürüne dönüşmek için kendi gelenek ve göreneklerini takip etmesini her zaman engellemiştir.Uymayı reddedenler, yabancı ve Afgan olmayanlar olarak tanımlanır.Peştun'un ulusal sembolü olan Ahmed Şah Baba tanıtılmış olsa da antik tarihe dönüş bu iddiayla çelişmektedirbununla birlikte,Peştunizm böyle konularda çalışmaktadır kendi kültürünü bölgede benzersiz bir şekilde yeniden yaratmak için bölgesel uygarlığı diğer kültürleri tüm gücüyle inkar eder. (Pehlewan, 1999: 31-32).

Devletin tekeli nedeniyle, bir devlet kurmak için çeşitli Peştun kabileleri ile bazen şiddetli çatışmalara yol açan siyasi ve sosyal otoriteler arasında her zaman şiddetli bir rekabet ve iç çekişme olmuştur.Peştunlar ve Peştun olmayanlar uğruna Peştunlar tarafından yönetilen bir ülkenin yönetimi iç sömürgeciliğin kurbanlarıdır (Aliabadi, 2002: 17).

Bu nedenle, bu kabilelerin merkezi devletle işbirliği yapmaları ve itaat etmeleri için zayıf nedenleri ve gerekçeleri vardır.Böylece, zaman zaman olumsuz mücadeleler, hatta yüzleşmeler yaptılar. Devlet için bu mücadeleler ağırdı ve bu durumlar devleti yabancı ülkelere yöneltti.Afganistan'da (1992) İslam devletlerinin oluşumuna rağmen, bu mücadeleler devam etti ve Sovyet istilası sırasında devlete karşı savaşılan güçler, devletin oluşumundan sonra Mücahidlerle savaşa girdi.Bu sorunu çözmek için en mantıklı yollardan biri devleti tekelden çıkarmak, onu kapsayıcı hale getirmek, eğitim düzeyini, ekonomik ve sosyal yaşamı geliştirmektir.

2.1.3.3.2. Tacikler

Tacikler Afganistan'daki ikinci en büyük etnik gruptur. Dilleri Dari Farsçadır. Akademisyenler onların Aryan kökenli olduklarını sürmektedir. Tacikler Badakhshan, Kabil, Herat, Balan, Tahar, Samangan, Gazni, Ğor ve diğer bölgelerin kuzey, batı ve kuzeydoğu bölgelerine dağılmıştır. Tacikler çoğunlukla kentlilerdir; kabile, aşiret yaşamını bir ölçüde terk etmişlerdir ve şehirlerde veya şehir yakınlarında dağınık yollarla yaşamaktadırlar (Aliabadi, 2002: 18).

Tacikler iki ana gruba ayrılır. Bir grup Afganistan'ın kuzeydoğu köşesinde yaşayan Taciklere dayanıyor. Bunlar mevsimlik arazileri olan kırsal çiftçilerdir. Başka bir grup, şehir modeli esas olarak Kabil, Bamyân, Hera ya da ülkenin kuzeyinde yaşayan ovaların Tacikleridir. Onlar tecrübeli zanaatkarlar, yetenekli tüccarlar ve Sunni Hanafi çoğunluğudur. Tacik aileler Afganistan kentlerinin çoğunda yaygındır ve ülkenin orta sınıfının çoğunluğunu oluşturur. Taciklere bazen Farsivan (Farsça konuşan) denir (Clifford, 2003: 55).

Bugün Taciklerin içinde, kabilelik performansı ve aşiret örgütü yıkıldı; bunun yerine, sosyal bağlarla kırsal yaşamı yaratıldı. Eskiden toprak sahibi olan toprak ağaları şimdi başlarını ve köy liderlerini buldu. Peştunların devlette liderlik kurma ve iktidarı ele geçirme konusundaki tekelsel yöntemlerine rağmen, Taciklerin Tacik liderlerini atama fırsatları çok azdı.

Tacikler siyasi iktidarı elde etmeyi sadece iki kez başardılar:

İlk olarak, 1929'da Tacik lideri (Habibullah Han Kalkani) kişisel itirazı nedeniyle iktidarı ele geçirdi ve Kabil'i dokuz ay boyunca yönetti. İkinci durumda, 1992'de Tacik lideri (Kabil'deki Mojahedin devletin başkanı Burhanuddin Rabbani) kişisel değer ve savaş sırasında ilan edilen koşullar yoluyla siyasi güç kazandı (Clifford, 2003: 59).

2.1.3.3.3. Hezereler

Hezereler Afganistan'ın merkezinde, Hazaracat olarak adlandırılan Hindu Kush'un eteklerinde ve dağlık bölgelerinde yaşarlar. Bazı akademisyenler Hezereler Moğolların kalıntıları veya Cengiz Han'ın Afganistan'da atadığı güçlerin torunları olarak görürler. Başka bir deyişle, Hezereler Aryan ve Moğol ırklarının bir kombinasyonu olabilir. Hezerelerin dili Farsça'dır, ancak bu dili diğer Farsça konuşanlardan ayıran özel bir lehçeleri vardır. Bu insanların isminin kökeni, Aryanların Moğol ordusunun bölümlerinden biri için kullandığı Farsça HAZAR (bin) kelimesinden kaynaklanmaktadır (Tavakoli, 1984: 33-34).

Hezere halkının yapısı "Mir" adı verilen bir lider, vasi veya mülk etrafında döner. Mekanile konumu doğal ve kalıtsal yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Genellikle Peygamber Muhammed'in (asm) nesli ve nesli ile ilişkilidir. Hezerelerin başı derttedir; çünkü onlar Şiiler ve özellikle

Peştunlara karşı ayrımcılığa maruz kalıyorlar. Afganistan tarihinde köle, çalışan, hizmetçi ve ast olarak muamele görüyorlar. Hezerelerin görünüşü ve özellikleri Moğollarla görünüşte benzerliklerini gösterir. Bu da aslında Peştunlarla yakınlaşmasını ve Afganistan'ın yönetim yapısına katılımlarını engeller.Çoğu Hezerelerin mezhebi görüşüOniki İmam'ın Şiileri'ne ait olmasına rağmen, bazıları daİsmaili Şiileri'ne aittir ve bazıları da Sünni Hanafılar'a aittir.Hezereler tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlar, ancak toprakları sınırlıdır.Hezerelerin yaşadığı bölge terkedilmiş, çorak ve kuraktı.1972 ile 1973 arasındaki kuraklık gibi yoğun tarımsal zararlardan sonra, kıtlık birçok Hezere halkını Paştun bölgelerine sürdü ve köylü olarak yaşadılar (Magnus, 2002: 24).

1892'lerde, Amir Abdul Rahman Han'ın baskıcı ırkçı politikalarının bir sonucu olarak Hezereler mülklerinden yoksun bırakıldılar ve Peştun devleti tarafından ağır baskıya maruz kaldılar. Hezereler çok çalışmaya zorlandı, topraklarına Peştunlar lehine el konuldu ve hiçbir yerde istihdam edilmediler.Bu insanların yüzde 62'si Abdul Rahman'ın saldırısı ile öldürüldü ve bazı mülteciler Peştunlar arasında Sünni Hezereler de dahil olmak üzere diğer etnik gruplara sığındı.

Hezere etnik kimliğine ve Sünni dini kimliğine sahip Sünni Hezereler, ikisi arasında sıkışıp kalırlar ve kimliklerini yeniden canlandırmaya çalışırlar.Tarih boyunca Hezereler üzerindeki çeşitli baskılar merkezi devletle işbirliğini azalttı.Fırsat bulduklarında haklarını güvence altına almak için herhangi bir eylemde bulunmaktan kaçınmamışlardır.1880'lerde Sünni halk (görünüşte merkezi devletin ya da İngilizlerin kışkırttığı sırada) Hezerelerin karşısında cihad emretti. Bu arada Özbekler, Hezerelere saldırdı ve Hezere erkek ve kadınları yakalayıp sattılar ki şu an hala olumsuz etkileri vardır. Ancak 1980'lerde ve 1990'larda Hezereler; Afganistan ve İran'ın İslam Devrimi'nden etkilenmiş, yozlaşmadan kurtulmuş, birleşmiş, ülkenin kaderini belirleyen en önemli güçlerden biri olmuştur ve onlarla koordineli bir işlem yapılabilir.

2.1.3.3.4. Türkler (Özbekler, Türkmenler, Kırgızlar)

Hindu Kush'un kuzeyinde, genellikle Afgan Türkistanı olarak bilinen bir bölgede, bazıları Orta Asya Türklerinden (Tatarlar), kuzeyden ve şu anda Asya'da yaşadıkları büyük bir Türk kabilesi nüfusu vardır. Nüfus açısından, bunlar ülkenin dördüncü büyük etnik grubudur ve bu ülkeye göç etmişlerdir.Bu Türk kabilelerinin en önemli ve çok sayıda grubu, bazıları 1970'lerin ortalarında 820.000 olduğu tahmin edilen Özbekler'dir.Özbekler, diğer Afgan uyruklarından kolayca ayırdedilebilen özel bir kültüre sahiptir. Özbeklerin kökeni Oğuz Hanın oğlu olarak MÖ 209'da Kuzey Çin ve Orta Asya'nın dördüncü imparatoru olan Asya Hunlar İmparatorluğu'nun kurucusu Bahador'un soyundan gelmektedir (Clifford, 2003: 60).

Türkmen halkı Sünni dininin çoğunluğudur, ancak aralarında Ğajar ve Aakkoyunlu, Karakoyunlu kabillerleri Şiilerdir ve Farsça konuşmaktadır (Guli, 1987: 132).

1970'lerin ortalarında yaklaşık 30.000 olan Kırgız, Sovyetler Birliği'ni Pakistan'dan ayıran Afganistan'ın dar, kuzeydoğu koridorunda yaşamaktadır. Kırgızlar genellikle çobanlardı, ancak Afganistan'ın Sovyet işgali sırasında sık sık Wahan Boğazı'ndan kovuldular ve Pakistan'a ya da Afganistan'ın başka yerlerine yerleştiler. Bazıları Ağustos 1982'de hayvanları ve sığırlarıyla Türkiye'ye transfer edildi (Daik, 1987: 63).

Türk kabileleri arasında ayırdedilebilecek bir diğer grup ise Gezelbaşlar (kırmızı şapka giymiş)'dir. 18. yüzyılda İran Şahı, Nader Goli Han Afshar ülkeye girdi ve Kabil şehrini korumakla onları görevlendirdi. Şii olan bu Gezelbaş'ın çoğu şimdi ayrı bir mahallede yaşıyor ve çoğu iş adamları, zanaatkarlar ve devlet çalışanlarıdır.

Bir başka Türk olan grup Kazaklar, Moğol Hanlığı'nın kuzey Afganistan'ın dört bir yanına dağılmış Türklerin altın çağının bir parçasıydı. Onlar Türkçe konuşurlar ve çoğunlukla Hanefi Sünnilerdir (Hosruşahi, 1991: 84).

2.1.3.3.5. Nuristanlılar

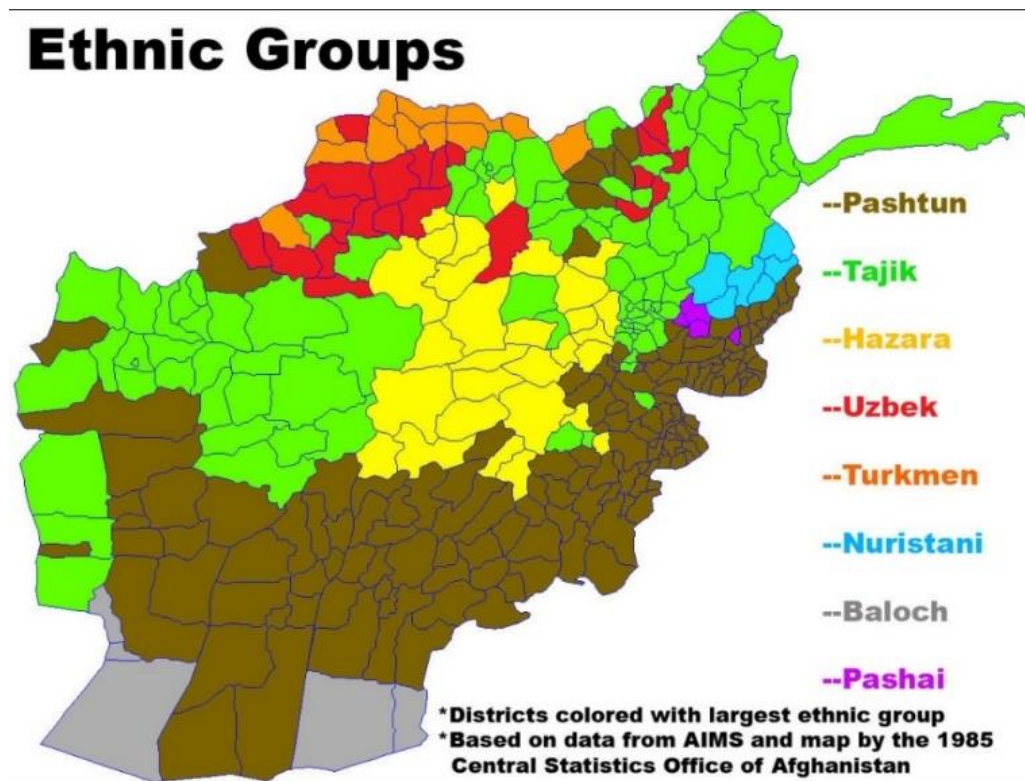
1970'lerin ortalarında tahmini 60.000 olan Nuristanlar, Pakistan'ın sınırı boyunca kuzeydoğu Kabil'in uzak dağlık bölgesinde yaşamaktadırlar. Bölge daha önce Kristal olarak biliniyordu ve Müslümanlar buna Kafistan adını verdiler. Nuristani, Afganistan ve Pakistan'da konuşulan Hint-Aryan dillerinden biridir. Geçmişte, dilbilimciler onu Hint-Aryan dillerinin (Hint aile dilleri) dallarından biri olan Dari diline ayırdılar. Bu dilin konuşmacı sayısının yaklaşık 30.000 olduğu tahmin edilmektedir. Kâfirler; müslüman olmayan, putperest bir kabileydi ve bu nedenle "kâfir" olarak adlandırılıyordu. 1896'da Amir Abdul Rahman Han oraya yürüdü ve oklarla silahlanan ve İslam'a dönüşenleri Nuristan olarak nitelendirdi ve Kafir veya Kafaristan adı Nuristan oldu (Tavakoli, 1984: 34).

2.1.3.3.6. Diğer Etnikler ve Gruplar

Afganistan'da daha birçok etnik grup yaşıyor: 1970'lerin ortalarında, çeşitli etnik ve dilsel kabilelerde yaşayan dört kabileden yaklaşık 500.000 kişi Batı Afganistan'da yaşırdı. Balochistan çölünde yaşayan Baloch, genellikle Hilmand eyaletinde yaşar. Belli bir Balochi dilleri vardır ve neredeyse genel olarak Sünnilerdir. Bu arada, küçük bir grup Hintli işadamları ve bankacı ülkenin doğusunda dağılmış durumdadır ve Herat, Kabil ve Afganistan'ın Türkistan şehirlerinde küçük Yahudi göçebeler vardır. Yüzyıllar sonra hala kimliklerini koruyan bazı Araplar ülke çapında dağılmış durumdadırlar.

2.1.3.3.7. Göçebeler

Afganistan'da 2 ila 3 milyon göçebe ve yarı göçebeler vardır. Afganlar onlara "Küçi" demektedirler. Bu insanlar ülkenin kuzey ve güneyine dağılmış durumdadır ve düzenli olarak bir bölgeden diğerine geçerler ve onların sayıları dört kısımdan biri kısmın oluşmaktadır. Göçmenler genellikle çadırlarda yaşarlar, hayvancılık ve ticaretle uğraşırlar. Göçebelerin çoğu Ghazari kabilesinden oluşmuştur.

Şekil 2.6. Etnik bölünme

2.2. Devlet Doğası

Siyasi düşünürler ve araştırmacılar devletin tanımında farklı bahs ederler. Önceden anlaşmazlık, devletin niteliği ile ilgili tanımları etkileyen çeşitli fikirlerle ilgilidir. Bazı siyasal düşünürler devleti bir sınıf yapısının temeli olarak görürken, diğerleri devletin sınıfları aştığını ve toplumu bir bütün olarak temsil ettiğini düşünüyor. Bazıları bunu bir takdir sistemi, diğerleri bir refah sistemi olarak görür. Bazıları bunu kolektif yaşamın bir garantisi olarak görürken, diğerleri onu insanın yıkımından ve ahlakından ayrılmaz bir kurum olarak görüyor. Bazıları bunu tamamen yasal bir bakış açısıyla yasaya uygun olarak örgütlenmiş bir toplum olarak görürken, diğerleri onu ulus ya da toplumun kendisi gibi görür. Bazıları yapısal yönü, bazıları ise pratik yönünü vurgular (Alim, 1996: 134).

Siyasi düşüncenin başlangıcından bu yana devlet hakkında anlaşmazlık var.Örneğin, Avrupa politik felsefesinin başladığı eski Yunan sofistleri, devleti bir antlaşma olarak gördüler, ancak daha sonra Platon ve Aristoteles gibi düşünürler buna karşı çıktılar.Örneğin, Aristoteles “polis”in doğal ve gerekli olduğunu düşündü ve “polis”in insanın doğal içgüdülerinden kaynaklandığını, insanın sosyal yaşam ihtiyacının ürünü, doruk noktası olduğunu ve insanın çeşitli yönlerinin gelişmesi için gerekli olduğunu söyledi.Ona göre, polis dışında yaşayan ya da ondan daha aşağı ya da daha üstün olan bir kişi doğal bir insan değildir.

Rousseau, Immanuel Kant, Hegel, Green gibi 18 ve on 19 yüzyılın yeni idealistleri az çok kabul etti.Devleti, insan ahlakının tam gelişimi için kabul edilemez bir ahlaki kurum olarak gördüler.Alusius ve Grossius benzer görüşlere sahiptiler. Devleti refahın daha da ilerlemesi için bir kamu kuruluşu olarak gördüler ve bu görüş refah devleti kavramının ortaya çıkmasında, sadecebüyük nüfusa sahipolan topluluklar orantılı ve güvenilir, etkilidir (Alim, 1996: 135).

Öte yandan, bazıları devletin kişinin doğal özgürlüğünü kısıtladığına ve en iyi ihtimalle kötülüğün gerekli olduğuna inanıyordu.Bu önde gelen düşünürlerden biri, devletin "karşılıklı sigorta şirketi" olduğuna ve üyeliğin özgür ve seçici olması gerektiğine inanan bir İngiliz filozof olan Herbert Spencer'dı.Proudhon ve Kropotkin gibi felsefi anarşistler, kötülük durumunun mutlak olduğuna inanıyordu.

Devlete karşı çıktılar. Devlete güç ve tahakkümün somutlaşması diyorlardı ve devletin birisine yardım etmiş olabileceğini, ancak nadiren halkın yararına olabileceğini söylediler.Bu nedenle, ne kadar erken ortadan kaldırılırsa, o kadar az insan acı çeker.Burada Machiavelli ve Trichet'in devleti diğer bağlamlarda bir iktidar sistemi olarak yorumladıklarına dikkat edilmelidir.Karl Marx, devletin diğer grupların ve sınıfların egemenliği ve sömürülmesi için bir grubun veya sınıfın örgütü olduğuna inanıyordu.Marks'a göre, devlet "sömürücü sınıfların yürütme komitesidir."

Hollande'nin devletin tamamen yasal terimlerle tanımlandığı görüşü ve Philemour'un devlete, elbette nesnel faktörlere dayanan uluslararası hukuk açısından bakışı gibi başka teoriler de eklenebilir.Weber devleti, belirli bir ülkede fiziksel gücün meşru kullanımı üzerinde tekel olduğunu iddia eden bir insan toplumu olarak görüyor (Gidenz, 1997: 47).

Her ne kadar devlet tanımları mantıklı desteklere ve argümanlara tabi olsalar, kendi belirli zaman ve yerlerinde tanımlanmış olsalar da aynı gibi görünüyor. Devletin nesnel faktörlere dayandığını düşünen teorilerin devlet kavramını diğer teorilerden daha iyi anlamamıza yardımcı olduğu ortaya çıkıyor.

2.2.1. Devlet Geçmişi

Şehir devletinin kökenleri M.Ö. 800-500 yıllarına dayanmaktadır.Devlet-Şehirler, ailelerin ve kabilelerin kaleler içinde birleşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.Şehir devletinin şekli ve büyüklüğü genellikle coğrafi koşullara tabiydi, ancak çoğu şehir devleti modern devletlere kıyasla çok küçüktü.Aileler ve kabileler kurucu birimlerdi (Winsent, 1992: 30).

Bazıları Yunan şehir devletini Avrupa'nın ilk devlet biçimi olarak görüyor.Kuşkusuz, Yunan şehir devleti, kendisi ve modern devlet arasında ortaklıkları olan eşsiz bir siyasi örgüttü.Bununla birlikte, bu özelliklerin çoğu eski devletlere genelleştirilmiş olan modern devlete özgüdür.Yunan şehir devleti ve modern devlet arasında bazı resmi benzerlikler vardır. Örneğin, her ikisinin de belirli bir bölgesi vardır; vatandaşlık fikri ve hukukun üstünlüğü kavramı her ikisinde de bulunabilir (Winsent, 1992: 32).

Ancak, Yunan şehir devletini modern devletle eşitlemek yanlıştır.Ayrı bir devlet, ayrı bir sivil toplum kavramı ve anayasa hakkında kesin bir fikir yoktu.Buna ek olarak, şehir devletinin hayatı dini, sanatsal, ahlaki davranışlar ve siyaset ile derinlemesine iç içedir.Diğerleri devletin tarihini Orta Çağ'ın başlarına kadar izler.Roma hukuku ve modern dini hukuk bir tür kamu refahı için fikirlere sahipti.Kamu gücü ve hukuk, papalık tarafından tanınmaya dayanan monarşiyile bağlantılıdır.Orta Çağ siyasal düşüncesinde vatandaşlık ve hukukun üstünlüğü kavramları da vardı (Lawasani & Winsent , 2004: 20).

Ancak bu görüşle ilgili sorunlar var.İlk sorun kelimenin etimolojisidir.Ullmann, Orta Çağ'ın on üçüncü yüzyıldan önce devlet kavramına aşina olmadığını savundu.Böyle bir kavramın Orta Çağ zihniyetinde yeri yoktu.Bir diğeri, feodal sistemin kendisinin siyasi örgüt üzerinde zayıflatıcı bir etkiye sahip olması ve dağılmasına yol açmasıdır.Sistem esasen, tüm karmaşık sosyal hiyerarşiyi saran karmaşık ve nispeten zayıf bir sözleşme veya karşılıklı yükümlülükler ağından oluşuyordu.Bu sözleşmeler, heterojen partiler arasında imzalandı ve kralın kendisi sözleşmeye taraftı.Kralın özel bir iktidar pozisyonu yoktu, ama toplumun bir parçası olarak kabul edildi ve ona güvendi. Sonuç olarak yasanın kaynağı değil, yasaya tabi olarak kabul edildi.

Böyle bir sistem altında, tek bir hükümdarın olması mümkün değildi ve bu sistem Ullmann'ın "sayısız dernek ve kurum"un nihai yaşamını çağırdığı durumu genişletti.Büyük sosyal işler, din adamları, loncalar ve aristokrasi gibi daha birçok büyük grup kendi yasal sistemlerini ve mahkemelerini kurdu. Kilise'nin kodlanmış hukuk sistemi bunun en ünlü örneğidir.Bu haklar alışılmış kabul edildi ve monarşik kurumların varlığından önce geldi (Winsent, 1992: 34).

Buna ek olarak, nüfusun devlete sürekli bağlı olduğu çok açık ve sınırlı arazi birimleri bulmak zordur.Yerel sınırların ötesine geçen tek sadakat ve itaat kiliseydi.Bütün vatandaşlar Hristiyan devletinde yaşıyordu ve her türlü otorite Tanrı'dan geldi.Kişisel çıkarlar devletin çıkarlarıydı.İktidardaki devletin somutlaşmış örneği, bir yanda feodal devlet ile diğer yanda

mutlakçı devlet arasında aracı sistem, bir sendika devleti olarak bir tür devlet arasında bulunur. Gianfranco Puig gibi bazı teorisyenler bunu modern devlet oluşumu sürecinde bir aşama olarak görüyorlar.

2.2.2. Devlet Kelimesinin Kökü

"State" kelimesi, Latince "kök" anlamına gelir ve daha kesin olarak statüko anlamına gelen "status" kelimesinden türetilir. Bugün, İngilizce'de "status" kelimesi, Latin kökenlidir ve aynı anlamda kullanılmaktadır. Kelime genellikle belirli bir noktada sabit, kararlı olan bir şeyi ifade eder ve İngilizce kelimenin "static" ve "stable" gibi türevleri aynı anlama sahiptir. Bu çağrışım, bireyler durumunda başvuru düzeyinden, kurumlar ve siyasi güç durumunda başvuru düzeyine kayda değer bir şekilde kaydırılmıştır (Winsent, 1992: 37).

Devlet kelimesinin modern anlamda ilk kullanımı on altıncı yüzyıl düşünürlerine atfedilmiştir. Bu yüzden devlet kelimesinin modern anlamda kullanımı Avrupa dillerinde daha yaygın hale geldi, ancak İngiliz düşünürlerin politik düşüncesinde, "commonwealth", "kingdom" ve "realm" gibi kelimelerin "state" için kullanılması tercih edilir (Winsent, 1992: 55).

2.2.3. Modern Devletin Oluşumu ve Özellikleri

Bazı kaynaklar, ikinci Frederik'in Sisilya'daki imparatorluğunu (1150-1129) ilk modern Avrupa devleti olarak görünmekteydi ancak Avrupa'nın modern dönemden önce, modern devletlere geçişinin tarihsel açıdan belirlemek mümkün olmayabilir. Bu devlet, tüm imparatorluğu kamu vergisi ödeyerek itaat etmeye zorladı ve aynı şekilde 1225'te yerel güçleri kaldırarak ulusal birlik ilkesini gerçekleştirdi. Frederick Alman İmparatorluğu'nda eşit görülmemiş reformlar yapmış, yeni adımlar atmış olsa da modern devletin özelliklerinin gerçekleşmesinden çok uzaktaydı. Vestfalya Antlaşması (1648), modern devletin oluşumunda bir başka aşamadır; çünkü bu antlaşmanın temel ilkesi uyarınca, belirli bir ülkede siyasi otoriteye ve iktidar tekeline sahip herhangi bir devlet baskın bir biçime sahipti, başka hiçbir rakip buna tahammül edemezdi. Modern öncesi dönemde otorite ile belirli bir toprak arasında böyle bir ilişki yoktu (Lippman, 1997: 49).

Eisensoat, bu tür geleneksel devletleri-şehirleri, feodal devletleri, patrimonial imparatorlukları merkezi bürokrasiyi adlandırdı (Erik & Choristopher, 2000: 10).

Ancak çoğu Avrupalı tarihçi ve politikacı, Louis XIV (1715-1615) döneminde modern mutlak devletlerin, uzun hükümdarlığı sırasında güçlü ordusunun, dilinin, kültürünün ve ulusal sınırlarının gelişmesiyle yeni devletlerin inşasında ilk aşama olduğu konusunda hemfikir ve burjuvazinin kentleşme ve büyümesi ile entelektüel hareket ortaya çıktı. 18. ve 19. yüzyılın

sonlarında demokratik devrimlerin ortaya çıkmasıyla, 16. ve 18. yüzyıllar arasında kurulan Avrupa monarşisinin mutlak monarşileri çöktü ve yerini ulusal devlet aldı. Ulusal devletlerin oluşumu ve diğer üç dalgada tüm dünyaya genelleştirilmesi: I. Dünya Savaşı sonrası dalga ve Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşü, II. Dünya Savaşı sonrası dalga ve sömürgeci güçlerin düşüşü ve 1990'ların başındaki dalga, Sovyet İmparatorluğu'nun çöküşü devam etti ve bugün tüm dünya gerçek veya modern devletler tarafından yönetiliyor (Rolan, 2001: 259).

Modern öncesi devletlerde, yerel iktidar merkezlerinin çokluğu ve etnik-dilsel ve kültürel çıkarlara bağımlılıkları, aşiret ve patrimonial sistemlere bağlılık, güç ve sivil kurumların yoğunlaşması nedeniyle halkların devletlerden ayrılması, homojenlikle örtüşmenin önündeki engellerdi ve ulusal birliği, bir ulusun oluşumunu, ulusal kimliği imkansız hale getirdi. Batı Avrupa halkları arasında ulusal entegrasyon tutkusu ile milliyetçilik, tarihin yeniden okunmasına, birleşik bir ulusal kimliğin ve ulusal tarihin yazımının keşfedilmesine yol açtı. Modern uluslar, birliklerini milliyetçilik ve ulusal kodlama kisvesi altında politik-ekonomik kaldıraçların kullanımıyla sürdürülen dilsel-kültürel bir entegrasyondan ziyade tek bir politik-ekonomik yapıdan daha fazla almışlardır. Bu süreç Avrupa uluslarını modern anlamda yaratabilmiş ve onlara kimlik için yeni bir tutku, yani etnisite tutkusu yerine ulusa ait olma tutkusu verebilmiştir (Aşoori, 2004: 5).

Başka bir deyişle, ulusun ve ulusal kimliğin politik kavramı modern devletler tarafından yaratılmış ve ona çok az tarihsel kanıt sağlamıştır (Aşraf, 2003: 135).

Ulusal devlet, vatandaşların eşit olmasına, siyasi haklarına saygıya ve birey değil hukukun üstünlüğü ilkesine dayanıyordu. Son siyasi literatürde, ulusal devleti diğer devlet türleriyle değiştirmek için üç başka ilke daha vurgulanmıştır:

1. Ulusal devlette bireylerin hakları -insan hakları- bir önceliktir. Başka bir deyişle, ulusal devlette bireysel haklar, vatandaşlık sorumlulukları veya bireylerin siyasi eşitliği ile sınırlı değildir. Toplum üyelerinin, haklarına ilişkin siyasi sorumluluklarının yanı sıra, yaşam ve mülkiyet hakkı, çalışma özgürlüğü, ekonomi, sosyal -siyaset ve ifade özgürlüğü gibi konularda sorumlulukları vardır. Ulusal devlette, güç anayasa tarafından kontrol edilir.

2. Devlet, toplumun bağımsızlığını ve hareket özgürlüğünü baltalayamaz. Ulusal devlet, devleti oluşturdıkları eşit siyasi haklara ek olarak, diğer sivil hak ve sorumluluklara sahip olan vatandaşların siyasi topluluğunun sonucudur.

3. Devleti yöneten ve devlet ile toplum arasında iletişim ve uyum sağlayan bir demokrasi sistemi vardır, ancak bu bağlamda toplumun gücü devletten üstündür. Demokrasinin temeli, vatandaşların devletteki yöneticileri değiştirmek için oy kullanma ve düzenli seçimler yapma konusunda eşit haktır (Barbia, 2002: 272).

Ulusal devlet, devletin tarih kısmında eski Yunan şehir devletleri ile modern devlet arasındaki farkları kaydeden eski Yunan şehir devletleri de dahil olmak üzere eski devletlerin hiçbirine benzemiyor. Ulusal devlet modern zamanlarda totaliter devletten de farklıdır. Totaliter devletlerde, bireysel haklar bir öncelik değildir. Bireysel haklara yalnızca egemen ideoloji (Sovyetler Birliği'nde komünizm ideolojisi ve Hitler'in Almanya'sındaki faşizm) çerçevesinde saygı duyulur (Barbia, 2002: 242).

Anthony Giddens, modern devletleri, ikisi arasındaki bağlantıyı gösteren ulus-devletler olarak adlandırıyor. Ona göre, geleneksel devletler zorunlu olarak bölücüdür; siyasi merkezlerinin kapsamı küçüktür; böylece modern devlet gibi siyasi kuruluş, üyeleri yönetemez. Sistematiği bir atmosferde, ulusal devletler diğer ulus devletlerle ilişkiler kurarlar ve içeride uzlaşarak şiddet ve fiziksel zorlama araçlarının tekeline sahiplerdir (Hild, 1990: 14).

Anthony Giddens ayrıca modern devletlerin modern devletlere kıyasla beş ana özelliğine dikkat çekiyor:

Ulusal devletler merkezileştirilirken modern öncesi devletler parçalanmıştı.

Ulusal devletler baskın bir dil-kültürel kimliğe sahiptir; yani evrensel bir dil, halk eğitim sistemi ve her şeyi kapsayan medya aracılığıyla yayılır, ancak modern öncesi devletlerde baskın bir dil-kültürel kimlik yoktu.

Ulusal devletler münhasır güce ve güç kullanma hakkına sahiptir. İç Güvenlik Merkez Polis Teşkilatı ile Ülke Sınırları Güvenlik Ordusu ulusal devletin örgütsel ve temel göstergeleridir. Aksine, modern öncesi devletlerin böyle merkezi ve küresel bir güvenlik örgütü yoktu.

Devletler tarafından yetkinin kullanılması meşru kabul edilir, çünkü uygulanması yasalara, vatandaşların rızasına dayanır ve yasalar oylarıyla seçilmiş halk temsilcileri tarafından onaylanır. Ancak modern öncesi devletlerde, gücün meşruiyeti gücün büyüklüğüne ve yöneticilerin halkın egemenliğine dayanıyordu.

Modern devletler belirli coğrafi sınırlar üzerinde güç kullanır ve bu sınırlar komşu devletler ve diğer devletler tarafından tanınır. Yani, bir devlet sistemindeki devletler, dünya çapında birbirlerini onaylayan, reddeden meşruiyetlerini ve yetkilerini etkileyen ulusal ulusları yönetir (Hild, 1990: 19).

Sosyologların ulus-devlet modellerine rağmen, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa gibi gelişmiş demokrasilerde bile neredeyse hiçbir ülkede gerçekleşmediğine dikkat etmek önemlidir. Tüm vatandaşların yasalar çerçevesinde eşit haklara sahip olmasına rağmen, siyahlar ve Hintliler hala bazı devlet kurumlarında istihdam ve hatta belirli beyaz okullara giren çocukları gibi birçok sosyal ayrıcalıktan mahrumdur. İngiltere'de Katolikler ve Protestanlar arasında hâlâ bir fark var. Fransa'da, sömürge topraklarındaki göçmenler ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

Christopher Morris, kitabında “Modern Devletin İncelenmesi” modern devletin doğası hakkında kapsamlı bir açıklama sunuyor. Bu çalışma devlete ekonomik, tarihsel ve sosyolojik edebiyat açısından bakmaktadır. Morris, modern devletin on altıncı ve on yedinci yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkan ve dünyayı fetheden bir örgüt olduğuna inanıyor. Morris’e göre, bu hükümet anarşistlere göre siyasi bir kabul düzeni yaratabilecek siyasi olmayan yapılardan önemli ölçüde farklıdır. Aynı zamanda, siyasi sendikalar, şehirlerin, lordların, kralların ve imparatorların Orta Çağ’ın siyasi yapısını inşa eden yargı yetkileri gibi geleneksel siyasi örgütlerden de temel olarak farklıdır. Bu örgütlerde, açık bir sosyo-politik hiyerarşi yoktu ve tek bir kurum modern yaşamın günlük olarak kontrol ettiği gibi siyasi hayatı kontrol etmedi (Erik & Christopher, 2000: 110).

Morris, modern devletin bölgesel bir devlet olduğuna inanıyor. Bu hükümet, coğrafi bölgesindeki herkes üzerinde yetki kullandığını iddia ediyor. Bu hükümet, toplumun her bir üyesini devletin yönetimi altındaki bir kişi olarak yönetir, ancak aracı kurumlar veya belirli sadakat ağları olmadan bunu yapamaz. Bu nedenle modern devlet, bireylerin aileye, komüne, efendiye, piskoposa, papaya ya da imparatora olan sadakatin ötesinde sadakat talep eder. Aslında modern devlet, politik gücün nihai kaynağıdır. Hükümet, yargı, bürokrasi ve daimi ordu, modern devletin faaliyet gösterdiği kurumlardır (Erik & Christopher, 2000: 154-156).

Morris’e göre, modern devlet aşağıdaki karışık özelliklere sahip bir devlettir:

Zaman ve mekanda süreklilik: Modern devlet, liderlik veya yönetim değişikliklerine rağmen kurumları zaman içinde değişmeye devam eden bir tür siyasi örgüttür.

Dönüşüm: Modern devlet, hükümdarların türüne ve yönetilenlere bakılmaksızın amacı birleşik ve birleşik bir düzenini oluşturan özel bir siyasi örgütlenme biçimidir. Modern devlet, özellikle hükümet, yargı, bürokrasi, sürekli düzenli ordu ile ilgili kurumlar devleti kendileri oluşturmazlar, fakat devletin ajanlarıdır.

Siyasi örgütlenme: Hükümetin yetkisini kullandığı kurumlar. Özellikle hükümet, yargı, bürokrasi, polis, diğer siyasi kurum ve kuruluşlardan farklı olarak bu kurumların resmen birbirleriyle uyumlu ve nispeten merkezleşmiş olduğu anlamına gelir. Modern devletteki otorite ilişkileri hiyerarşiktir ve devlet doğrudan gücü kullanır. Modern devlet bölgesel olarak nispeten geniştir ve toplum üzerinde yasal ve idari etkiye sahiptir.

Otorite: Hükümet devletin elindedir, yani herhangi bir alanda nihai siyasi otorite kaynağıdır ve kendi alanında meşru baskı kullanımını tekelleştirdiğini iddia eder. Devlet özerk ve kamu düzeninden bağımsızdır.

Sadakat: Devlet, üyelerinin ve daimi sakinlerinin toprağa sadakatini istiyor ve üyeler bu sadakati bilgi, yukarıdan komuta, aşağıdan itaat ve vergilerin gönüllü ödenmesi yoluyla gösteriyor. Devletin Yüce Lider’den beklediği sadakat, bireylerin aileye, papaya veya piskoposa resmi sadakatinden önce gelir. Devlet üyeleri her şeyden önce devlet yasalarına tabidir ve

üyelikleri nedeniyle genel bir itaat yükümlülükleri vardır. Dolayısıyla, modern devlet, toprakları üzerinde egemenlik iddia eden ve diğer devletlerden ayrı bir siyasi örgütlenme biçimidir (Erik & Choristopher, 2000: 45-46).

2.3. Afganistan'da Modern Devlet

İmparatorluğun çöküşü ve ulus-devletin oluşumu, yeni siyasi birimlere vatandaşlar tarafından bir dereceye kadar tanınma ve meşruiyet kazandırdı. Yeni siyasi birimler meşruiyetlerini transhümanist kavramlardan ve yukarıdan türetmediler, ancak meşruiyetlerini aşağıdan ve vatandaşlarından türetmek zorunda kaldılar. Bu, kimlik kavramını çok ciddi hale getirdi. Kimlik için başka bir kaynağın yokluğunda, din onlara her zaman insanların hayatlarındaki en temel kavram olarak kim oldukları gibi karşılık vermiştir, ancak yavaş yavaş yeni kimlik belirleme kaynakları iktidara gelmiştir.

Kimlik farklı biçimlere sahiptir ve bireysel, dini, etnik, kabile, ırksal, sendika, sınıf ve diğer kavramlarda kendini gösterir. Ulusal kimlik kavramı, özel özelliklere sahip toplumları etkileyen ana faktörlerden biri haline gelmiştir ve ulusal kimlik arayışı, nesnel yapılandırması, bu kimliğe dayalı toplum ile bu temel için ulusal bir devletin oluşumu, sosyal değişimin itici gücü ve anlayışın anahtarıdır ve siyasi konular farklı toplumlar haline gelmiştir.

Uzun uğraşları veya sömürgeleştirmeleri nedeniyle doğal evriminden ve normal evriminden yoksun bırakılan, iç nedenlerden ötürü bir ulus oluşturma fırsatı bulamayan ülkeler, çeşitli nedenlerle doğal olarak yoksun bırakılan ülkeler, biçimsiz ve yabancı güçlerden ya da uluslararası çıkarlardan doğan bu insanlar, yavaş yavaş kanlı bir yol izlemeye mahkumlar gibi millileştirmenin ilk aşamalarına giriyorlar. Bugün, yüzyıllardır sömürge yönetimi altında olan ve bazı durumlarda sömürgecilikten yaralı olan üçüncü dünya ülkeleri, bu kusurlu sürecin neden olduğu en büyük ulusal krizlere, ayrılıkçı eğilimlere ve etnik meselelere katlanmaya mahkumdurlar.

2.3.1. Ahmad Şah Abdali Krallığı

Ahmed Şah Abdali saltanatının başlangıcı, bağımsız Afganistan tarihinin başlangıcıdır. Etkinlik öncesi tarih, Afganistan'ın başta İran olmak üzere bazı komşu ülkelerle ortak tarihidir. Afganistan tarihsel olarak bu arazinin 18. yüzyılın ikinci yarısında sosyo-politik gelişmesinin ürünüdür. Safevilerin çöküşü (1500-1736) ve müteakip Nader Şah Afşar'ın (1737-47) batı Horasan'daki suikastı, bir yandan Moğol İmparatorluğu'nun (1500-1800) doğudaki Horasan'ın çöküşü ve Çarlık Rusya, Hindistan ve İngiltere'nin genişlemesi ve büyümesi, Horasan'ın kuzeyinde ve doğusunda, bölgenin siyasi ve sosyal yapısında köklü bir değişikliğe

neden olmuş, bu da yeni sınırların, ulusların ve ülkelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Pers İmparatorluğu federal yapılara dayanıyordu ve temel olarak küçük, bağımsız federasyonları ve farklı milliyetler, diller, kültürler ve dinlere sahip yerel yöneticilerin tüccarlarını içeriyordu.

Son yüzyılda, bu çöküşün bir sonucu olarak, özellikle 1857'de, günümüz Afganistan'ının büyük bir kısmı Paris Anlaşması uyarınca resmi olarak İran'dan ayrıldı ve Afganistan'ı kurdu (Musavi, 2000: 23).

Elbette, Afganistan'ın ayrılığı ve bağımsızlığı, on dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren yavaş yavaş şekillendi. Bu ayrılık, Britanya'nın Hindistan alt kıtası üzerindeki artan etkisi ve varlığı ile çakıştı. İngiltere'nin Hindistan'a giden yolları kapatması önemliydi. İngiliz general ve politikacılarının yapmak istediği şey, İngiliz eğilimli bir hükümet kurarak Afganistan'ı Hindistan'a yönelik kara saldırılarına karşı bir kaleye veya direniş alanına dönüştürmekti. İngilizleri en çok endişelendiren şey, İran'ın Afganistan'daki doğrudan ve dolaylı -sosyal ve ruhsal- varlığıydı (Aliabadi, 2002: 130).

Bu, iki bölgesel güç olan İran ve İngiltere arasında uzun vadeli siyasi rekabetlere yol açtı ve bu da sonunda İran'ın doğu sınırlarının oluşmasına, parçalarının ayrılmasına ve Afganistan'ın oluşumuna yol açtı. İngiltere'nin Rusya'nın Orta Asya ve İran üzerindeki etkisi konusundaki kaygısı, İngiltere ve Afganistan arasında bir savaşa yol açtı, böylece Afganistan üzerindeki hakimiyet doğudaki etkisini ve Hindistan'a olan yakınlığını engelleyebildi. 1833'te savaş, Helmand Vadisi'nin güney kesiminde gerçekleşti. Vatan kavramı Afganlar için şimdiye kadar tanıdık değildi; ancak İngiliz kuvvetlerinin saldırısının bir sonucu olarak Afganlar, farklılıklarını bir kenara bıraktı ve İngilizlerin kuvvetlerini Kabil'den kovmak için birleşti. Ancak Amir Şir Ali Han döneminde, İngilizlerin Kabil'e gönderdiği siyasi heyet, Khyber Boğazı'ndaki Afgan sınır muhafızları tarafından durduruldu ve İngiltere ile Afganistan arasında ikinci bir savaşa yol açtı. İngilizler güneyden Afganistan'ı işgal ettiğinde, Amir Şir Ali Han Ruslardan yardım istedi ama cevap alamadı. Rusların ona verdiği tek yardım, başkentine dönmek ve İngilizlerle barışmaktı. Son olarak, 26 Mayıs 1879'da İngiltere ile Afgan hükümeti arasında "Gendumek Antlaşması" adı verilen bir barış anlaşması imzalandı. Buna ek olarak, Gendumek Antlaşması, Afganistan topraklarının bir kısmını Hindistan'a ilhak etti ve Afgan hükümeti, tümü Hindistan İngiliz Hükümeti tarafından yönetilen Kabil, Kandahar ve Herat Emirliği'ne bölündü (Aliabadi, 2002: 130).

Sonuç olarak, Afganistan çatışmalarının bittiğini, koşulların doğru olduğunu ve ülkenin kontrolünde olduğunu düşündüler. Bununla birlikte, Afgan halkı ve çeşitli gruplar yeni durumdan memnun değildi, bu yüzden bir isyan ve direniş binası inşa ettiler, İngiliz Temsilciler Meclisi'ne saldırdılar ve 3 Eylül 1879'da "Sir Louis Cavagenari" ve İngiliz heyetinin tüm üyeleri öldürüldü. Afgan hükümeti Afganistan'daki durumdan derin bir şekilde endişeliydi ve temsilcileri

hem ülkeyi yönetip krizi sakinleştirebilecek ve İngiltere ile iyi ilişkileri olan birini arıyorlardı ve bu kişi Amir Abdul Rahman Han'dı.

2.3.2. Amir Abdul Rahman Han Yönetimindeki Devlet

Amir Abd al-Rahman, iki İngiliz istilası yüzünden ülke ağır hasar gördüğünde iktidara geldi.Bu, düzenli idari aygıtın çöktüğü ve askeri örgütün yıkıldığı anlamına geliyordu.1880'den 1901'e kadar Afganistan'ı yöneten ve oryantalistler tarafından "Demirin Emiri" olarak adlandırılan Amir Abdul Rahman Han, merkezi hükümetin kurucusu ve aslında bu sınırlarla mevcut Afganistan devletiydi.Çünkü hükümdarlığı ya da emirliği sırasında bugünkü Afganistan bir devlet olarak kurulmuş, sınırları oluşturulmuş, söz konusu emirin gücü ve şiddeti ile merkezileşmiş bir kraliyet sistemi kurulmuştu (Andishmand, 2017).

Amir Abdul Rahman Han'ın ülke sınırları içinde feodal koşullar altında mutlak bir merkezi hükümet oluşturacak ve sosyal ilişkilerde reform yapacak ikili bir planı vardı (Gubar, 1995: 643).

Amir Abdul Rahman döneminde, Ruslar ve İngilizler Afganistan'ın Rusya ile İran sınırından Pamirlere kadar olan uzun sınırları konusunda kesin bir anlaşmaya vardılar.İngiltere'nin güneybatı sınırları da ünlü Durand Antlaşması ile belirlendi.İngilizler Abdul Rahman Han'ı Peştun topraklarının yarısını İngiliz kuvvetlerine veren Durand Antlaşmasını imzalamaya zorladı (Nami, 1999: 15).

Sınırlar böylece tanımlanmış, oldukça stratejik ve herhangi bir etnik veya tarihsel sınırla ilgisizdir.Sonuç olarak, Afganistan, bugüne kadar başlayan ve devam eden ulus-devlet inşası sürecinin göstergelerinden biri olan toprak doygunluğu açısından Pakistan ve İran ile doğu sınırlarında sınır anlaşmazlıkları yaşamaktadır.Bu, özellikle Afganistan'ın doğu sınırları için geçerlidir ve Afganistan ile Pakistan arasında bir dizi sınır çatışması, askeri çatışma ve sınır ötesi provokasyonlar görülmüştür.

Amir'in devlete karşı tutumu, etnik bir devletin yaratılmasına dayanıyordu.Buna göre Amir; Duranılara, kendi kabilesine ait halka güveniyordu.Amir'in kararlı askeri politikası, ordunun ve sistemin omurgasının Duranılara tarafından güvenilmesi gerektiği (Ansari, 1999: 44).

Kabilelerin baskısı da bu politika ile gerçekleştirildi.Amir Abdul Rahman'ın hakimiyetinden önce, Afganistan hükümeti aslında farklı Peştun kabilelerinin ve hatta diğer kabilelerin Hanlarının ve kabilelerinin birleşmesiyle oluşan bir kabileler konfederasyonu idi.Merkezi hükümet ya da ülkenin kralı aslında kabileyi kabile şeflerine devretmişti ve kabile şeflerinin sultanla ilişkisi paralel otoriteye dayanıyordu.Öyle bir yapıdaydı ki monarşiye hak talebinde bulunanlar ile iktidar arasındaki süregelen iktidar mücadelesi devam etti.Fakat Amir Abdul Rahman bu güç yapısını bozdu ve kabile liderlerinin otoritesini kırmak için on yedi kanlı

savaş yürüttü. Şii Hezereleri diğer kabileler ve klanlardan daha fazla bastırmış olsa da Peştunlar da dahil olmak üzere diğer bazı kabile liderlerinin isyanını şiddetle ezdi (Andishmand, 2017).

1887'de olduğu gibi Peştunların vergilendirilmesini protesto eden ve ayaklanan baskın Peştunlar, halkı bastırmak için Anderi, Gelci ve Süleyman Hıl'ın baskısını kullandı. Amir Abd al-Rahman, Duranıları Gelcailere karşı kıskırtmak için, Krallığı Duranılardan ele geçirmeyi amaçladıkları Kandahar'da yayıldı (Farhang, 1993: 389).

Merkezi Hezereler, Amir'in birliklerinin baskısına ve tecavüzüne karşı ayaklandıklarında, Amir Abdül Rahman, Duranilere konuşmaları ve edepsiz davranış ile Hezerelere karşı koymak için teşvik etti. Abdul Rahman Sünni din adamları Şiî Hazara ayaklanmasını bastırırken cihada fetva vermeye çağırdı. Buna göre, Amir Abdul Rahman Han'ın itaatkâr mollası Mirahmad Shah Han, dinin Şii Hezerelerini bastırmak ve mülklerini Gelcai ve Duranı kabileleri arasında bölmek için bir fetva yayınladı (Faroh, 1993: 404).

Bu politikaların Durraniler, Gelciler ve Hezereler arasındaki düşmanlık üzerinde kalıcı bir etkisi olmuştur. Afganistan'daki egemen bir ulus-devletin temellerini kurumsallaştırmış ve ülkedeki Şii-Sünni dini bölünmeleri yoğunlaştırmıştır. Bununla birlikte, oluşturduğu teşkilatlarla devlet kurmayı başardı. (Çalışmaları hızlandırmak için mevcut kuraları düzeltmek ve yenileri belirlemek, zaman geçirmek için demir uçlu kaleler inşa etmek, tüm hakimlerin uyması gereken geleneksel bir yasa oluşturmak gibi). Ülkede merkezi ve yerleşik ulusal güvenlik oldu. Devletin etnik olmasına rağmen, mutlak tiranlığının gölgesinde Afganistan'ın bütünlüğünü sağlayabildi. İsyanı ve itaatsiz kabileleri komutasına getirdi ve merkezi hükümete bağladı.

2.3.3. Amir Habibullah Han Yönetimindeki Devlet

Amir Habibullah Han 1901'de "Siraj al-Mulla al-Walidan" olarak bilinen iktidara geldi. Amir kendisini sadece Allah'a karşı sorumlu hissediyordu. Devlet çalışmalarının çoğunu kardeşi Sardar Nasrallah ve oğlu Sardar Enayatullah'a bıraktı. Amir fahiş giderlerini karşılamak için halk üzerindeki vergileri artırdı. 1905'te babasının sınır anlaşmasının etkisi altında Amir, İngiltere ile bir anlaşma imzaladı ve buna uyma sözü verdi ve Afgan topraklardan Rusyayı çıkardı ve İngiltere barış sürecinin tamamlanması koşuluyla müdahale etmeye hazır olduğunu söyledi. Amir Abdul Rahman Han'ın oğlu ve halefi Amir Habibullah döneminde Afganistan'ın modernleştirilmesine karar verildi. Amir Habibullah, çok sınırlı da olsa derin bir hareketin başlangıcına damgasını vuran reformlar ve yenilikler üstlendi.

İlk görevlerinden biri baskıyı azaltmak ve belirli suçlar dışındaki mahkumları serbest bırakmaktır. Bir kararname ile Hazara kabilelerinin haklarını iade etti. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi çakıştı ve Afganistan İngiliz-Rus siyasi şemsiyesi yüzünden savaşa girmedi. Habibullah Han, yarı modern bir devlet yaratmak için adımlar attı. Eğitim, ekonomi ve anayasal taslak

hazırlama alanlarında çok az modern kurum kurulmuştur.1903 yılında Kabil'de ilk lise Habiba Okulu ve Harbiyeh Askeri Okulu kuruldu.On beş günlük bir yayın olan Siraj al-Akhbar, 1905 yılında bir grup aydın, Kabil'deki Kraliyet Okulu ve Habibie Lisesi tarafından yayınlandı. Bu Afganistan'ın entelektüel tarihindeki ilk anayasaya yol açtı.Siraj al-Akhbar'ın ilk anayasadaki rolü çok önemli ve temeldir.Kraliyet Okulu öğretmeni Meulvi Abdul Rauf Hanın tarafındanyayınlanan birinci sayı, birkaç yıl kapatıldıktan sonra yayına yine başladı ve 1919 yılına kadar yayınlanması devam etti.Siraj al-Akhbar'da Tarzi, Afgan milliyetçiliği kavramının genişlemesi, dini modernite ve batıl inanç, ilerleme ve gelişme, anayasalcılık, basına ilgi ve İslam dünyasının İngiliz sömürgeciliğine karşı birliği gibi önemli konuları vurguladı.Tarzi, yeni ve modern kavramları dini inançlarla hizalamak istedi.Yeni “devlet”, “vatan” ve “ulus” kavramlarını dinsel akla ve geleneksel topluma açıklamak, ahlak ve din temelinde açıklandığı takdirde anlaşılabilir ve kabul edilebilirdir.Siraj Al-Ahbar'ın 20. sayısında "Din, Devlet, Vatan, Ulus" makalesinde şöyle yazıyor: "Bu dört kutsal kelimeyi görüyor musunuz?Bunlar insanlığın tutarlılığının yattığı dört elementtir.Birinin anavatanını sevmeyen biri, kişinin ulusal haysiyetini koruyamaz, birinin ulusal haysiyetini koruyamayan kişi, hükümetin hizmet haklarını ve dürüstlüğünü bilmez.Bu şeylere sahip olmayan ve bilmeyen bir kişi, dini eksik olmalı, ahlakı bozulmalı ve sosyal bedeninden atılmalıdır (Tarzi, 1977: 341).

Böylece Afgan toplumu Tarzi aracılığıyla devlet, ulus ve vatan kavramlarını tanır.Siraj al-Akhbar siyasi olarak o zamanki yabancı zulme ve İngiltere gibi yabancı sömürgeciliğe karşıydı (Tanin, 2002: 28).

Genel olarak, anayasal hareketin amacı hükümetin milletten bağımsız olmaması, İslami istişare ve parlamento seçimlerinin olduğu bir durum yaratmak için ulusun gözetiminde ve anayasa çerçevesinde olması gerektiği (Tanin, 2002: 35).

Babasının otoriter yönetimine alışmış olan Amir Habibullah Han, anayasacı hareketi tehdit etti, liderlerini hapsedti ve idam etti.Ancak ilk anayasal ve modernist hareket 1909'da hapis ve infaz ile kapatıldı.Tabii ki büyük ölçüde sermayeyle sınırlı olan bu dönem, reformist bir ideolojiden kaynaklanmadı ve Amir Abdul Rahman'ın yarattığı ailenin hakimiyetinin ana temellerini değiştirmede.

Muhamud Tarzi, Osmanlı İmparatorluğu'nda okudu; birçok Arap ve Türk bilim adamı, düşünür ve politikacı ile röportaj yaptı.Mahmud Tarzi Şah'ın ailesiyle ilişkili olmasına ve kızları Şah'ın çocuklarıyla evlenmesine rağmen, Şah'ın politikalarını teorik ve pratik olarak modern ulus-devlet teorisyeni olarak gösteremedi.Milliyetçilik fikri Avrupa sivil milliyetçiliğinden ilham alırken sivil ve milliyetçilik fikrini etnik milliyetçiliğe etkili bir şekilde azalttı (Andishmand, 2017).

2.3.4. Amir Amanullah Han Yönetimindeki Devlet

1919'da I. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Amir Habibullah Han'ın oğlu Amanullah Han iktidara geldi. Ülkeyi kontrol ettikten ve bazı önemli kişileri tutukladıktan sonra kendisini Afganistan Kralı ilan etti ve ilk adımda Afganistan'ın üçüncü Afgan-İngiliz savaşına yol açan iç ve dış politika konusunda tam bağımsızlığa sahip olduğunu açıkladı. Sonunda top ve uçağa sahip olan İngiltere ve Afganistan savaşın devam edeceğinden korktular. Özellikle dört yıllık yoğun savaştan sonra, güvenilirliğini korumanın ve barış yapmanın bir yolunu bularak çabaladılar. Dışişleri Bakanı Çavuş Grant başkanlığındaki İngiliz heyeti 26 Temmuz'da Afgan heyeti ile görüşmelere başladı. Savaşı başlatma ve Afganistan'dan ayrılma sorumluluğunu devrederken barış yolunu açmaya, savaş öncesi durumu düzeltmeye çalıştı ve Afgan tarafı ikna oldu. Afgan tarafının net bir stratejisi vardı ve en başından itibaren iki özel noktada ısrar etti: Afganistan'ın tam bağımsızlığını kabul etmek ve Pakistan'ın sınır çizgisini ayarlamak. Britanya Hint hükümeti, ilk talebi askeri olarak karşılayamadığı için kabul etti, ancak ikinci talebi kabul etmedi (Farhang, 1993: 153).

Şii dinini ve törenini resmen ilan etti. Şah Amanullah Han, çeşitli alanlarda ekonomik, politik ve kültürel yaşamda reform yapan modernist bir kraldı. Yasa öncesi herkese eşit olan Afgan anayasasını hazırladı. Amanullah Han'ın en önemli reformları arasında bir kabine oluşturulması, Afganistan'ın ilk anayasası olan 1922 Loui Jirga'daki 73 madde dayanan "Afganistan Hükümeti Yönetmeliği"nin hazırlanması ve onaylanması, güneş takviminin Hicri ay takvimi ile değiştirilmesi, kadınların geleneksel hicablerinin kaldırılması, erkeklerin Fransız kıyafetleri giymeye zorlanması, yeni eğitimin yaygınlaştırılması, kız öğrencilerin yurt dışına gönderilmesi, eğitim bütçesinin çoğaltılması ve Kabil'deki radyoyeni çalışmaların başlamasıydı (Ansari, 1999: 105-108).

Bu reformlarla Afganistan modern çağına girdi. Anayasanın hazırlanması ve kabinenin oluşturulması ile anayasaya dayalı modern bir devlet yaratmak için ilk adımlar atıldı. Yurtdışına öğrenci göndermek, eğitim bütçesini çoğaltmak ve yeni yayınlar yayınlamak Afgan vatandaşları arasında farkındalık yaratmanın yolunu açtı. Ancak, ulus kavramının ve bir ulus-devletin oluşmasının sağlanabilmesi için hala uzun bir yol vardı.

2.3.5. Nader Şah Yönetimindeki Devlet

Yakında, Amanullah'ın reformlarına karşı muhalefet ve ayaklanmalarla hükümet çöktü ve Habibullah Kalkani iktidara geldi. Dokuz aylık dönemi net bir anayasa olmadan geçti. Habibullah Kalkani'nin yetkisi, Kabil, Ghazni, Kandahar, Mazar-e-Sharif ve Herat'ın ötesine geçmedi. Onun yönetimi altında, İslami değerlerin aksine gördüklerinden ötürü Amani reformlarının çoğunu

kaldırdı. Habibullah Kalakani bir Tacikiydi. Devlet yönetiminde tecrübesi yoktu ve ait olduğu etnik gurubu açısından, Peştun halkı tarafından kabul edilemezdi. Yedi aylık Avrupa gezisinden dönen döndükten Amanullah Han çok reformparın yapmayı başladı ama o gün Afganistan'ın geleneksel ve dini toplumundaki insanlar tarafından ana değişiklikleri sevmemişler. Muhalefet ve isyanneticesinde İtalya'ya gitti ve istifa ederek orada yıllarca yaşamını devam etti. Muhammed Nader, Habibullah Han Kalkani'nin tutuklanmasının ardından iktidara geldi ve yönetim politikasını on maddede açıkladı:

- İslami kurallara ve Hanefi dinine aynı fikirde olmak
- Rüşvet ve şarap yasağı
- Askeri işlere dikkat etmek ve güçlü ve gönüllü bir şekilde bir askeri güç oluşturmak
- Yabancı hükümetlerle ilişkilerin genişletilmesi ve sürdürülmesi
- İçişleri Bakanlığı ile ilgili işler, valilerin, makro hükümetlerin ve vali yardımcılarının seçimine ciddi dikkat
- Daha önce olduğu gibi vergi ve gümrük vergilerinin alınması
- Ticaret ve tarım alanında, yabancı ülkelerle olan ticaret ilişkilerine ilgi ve en kısa sürede demiryollarının oluşturulması
- Bilim ve teknolojiye dikkat etmek, ancak onu iyileştirmenin yolu Ulusal Meclis'in oluşumuna bağlaması
- Millet Meclisi'nin kurulması, halkın milletvekillerinin seçilmesi
- Şah tarafından Başbakan atanması

Bu maddelerin çoğu sadece kağıt üzerindedir, örnek olarak dokuzuncu maddede, Ulusal Meclis'in oluşumu belirtilmiştir. Amaç yarı anayasal bir hükümet oluşturulmasıydı; ama Ulusal Meclis'in tüm üyeleri hükümetin kendisi tarafından atanırken hükümetin kararlarına hayır demezlerdi. Örneğin, ilk maddede bazı zararlı sonuçları görebilir:

- 1- İslami dinin gösterisi
- 2- Hanefi mezhebine vurgu yapılması

Amanullah Han'ın adil bir şekilde çözümlemek istediği durumda Nader Shah, tahtının Amanullah'ınki kadar muhalif olmaması için geriye doğru bir hareket yaptı. Nader Shah'ın hükümeti, din adamlarıyla uğraşırken ve hükümeti ailesine miras alırken Amani döneminden farklı bir politika seçti. Örneğin Amanullah Han, din adamlarına ve mollalara kısıtlamalar getirdi ve hatta onların sınavlara girmesine karar verdi ama böyle bir otoriter aile sistemine ve idari yolsuzluğa dayanarak Muhammed Nader Şah Afganistan'daki düşünce ve fikirlerinin gidişatını yavaş yavaş değiştiren programlara dikkat etti ve Afganistan geri kalmaya başladı.

Nader Shah, 1931 yılında 110 maddeden oluşan "Usul Esasi Devlet Aliye Afganistan" başlıklı ikinci Afganistan anayasasını kabul ve onayladı. Ancak, Türkiye ve İran anayasaları ile

1923'eyürlükten kaldırılan anayasa kullanılarak ülkede bir anayasal sistemin kurulması gerekiyordu.Aslında nihai otoriteyi kral, din adamları ve din bilginleriyle paylaştı ve 1923 anayasasından çok daha sınırlıydı.Amanullah Han'ın dışarıya açtığı kapıyı, Nader Şah iktidara geldiğinde kapattı.İngiltere ile uzlaşma politikası izledi ve liberal eğilimleri durdurdu. Genel olarak siyasi atmosferin kapalı olduğu söylenebilir (Motahari, 2015: 52).

2.3.6. Zaher Şah Yönetimindeki Devlet

8 Kasım 1933'te Muhammed Nader Şah, beş yıl iktidardan sonra Abdul Khaliq Hazara tarafından öldürüldü.Üst düzey devlet yetkilileri on dokuz yaşındaki oğlu Mohammad Zahir'i tahta çıkardı, ancak Nader Shah kardeşler yıllarca hüküm sürdüler.Muhammed Nader Şah'ın öldürülmesinden sonra iktidar yapısında, genç kralın tören gücünü ve otoriter başbakanın zulmünü gösteren bir değişiklik oldu.Muhammed Zahir Şah'ın kırk yıllık saltanatı sırasında bu faktör veya Başbakan'ın rolü, Şah'ın rolünü, darbelerin veya yarı darbeler şeklinde ortaya çıkan sarayın yetkinlik sınırlarını ve iç çelişkilerini göstermektedir.Zahir Şah döneminde, kraliyet ailesinden üç başbakan, altı kraliyetten olmayanbaşbakan, toplam dokuz başbakan başkanlık yaptı.Muhammed Zahir, kurulan Askeri Piyade Eğitim Merkezi'nde bir yıllık askeri eğitim aldığında on altı yaşındaydı.Savaş Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi sorumlulukların bu kadar genç bir kişiye atanması, kraliyet ailesinin planlarının ve rollerinin incelenmesi gerektiğini gösterir.Çünkü kraliyet ailesinin büyükleri, bu pozisyonlarda görev süreleri boyunca daha fazla deneyim kazanmaya ve kraliyet ailesinin elinde önemli pozisyonlar tutmaya çalıştılar (Aybek, 2009: 64).

Haşimi Han'ın başkanlığı sırasında Kandahar'dan Herat'a, av vadisine giden yol gibi reformlar yapıldı.Haşim Han hükümeti, hükümetin ekonomik işleri, ticaret ve bankacılık göstergelerini gözetimini mümkün olan en güçlü şartlarda uyguladı.Afgan ekonomik yaşamında ortaya çıkan önemli bir fenomen, Afganistan Ulusal Bankasının kurulmasıydı.Afgan şirketleri ile Bank Melli daha önce kuruldu,finansal ve teknik tesisleri vardı ve ekonomide belirleyici bir finansal kutuptu.Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve Rusya gibi güçlü ülkelerle ilişkilerin sağlanması Afganistan'ın tarafsızlığınıkoruyordu ve vergi tahsilatı yavaş yavaş ekonomik büyümeye katkıda bulundu. Aynı zamanda Afganistan, daha sonra Birleşmiş Milletler olarak adlandırılan Milletler Cemiyeti'ne üye oldu. İran, Irak ve Türkiye ile saldırmazlık paktı imzaladı. Sovyetler Birliği ile normal ilişkileri vardı.

Haşim Han hükümeti din adamlarını kontrol etmek için Amir Abdül Rahman Han'inkine benzer bir politika kullandı.Çok dindar olmamasına rağmen, din adamlarına büyük saygısı vardı.Üçüncü anayasa, Zahir Şah'ın demokrasinin on yıllık döneminde hazırlandı. Üçüncü anayasanın hazırlanmasında bir grup, çeşitli bölümleri üzerinde çalışmak ve yabancı uzmanlara

danışmakla görevlendirildi. Bu anayasaya göre monarşi hükümetten ayrıldı ve anayasal sistem kuruldu. Güçler ayrılığı oluşturuldu ve meclise kabinenin kurulmasında ve ortadan kaldırılmasında yetki verildi. Ancak anayasanın, kralın yüksek yetkileri, halk ve parlamentoya karşı hesap verme sorumluluğu eksikliği gibi dezavantajları vardı. Öte yandan, partiler yasası dikkat çekti ve partiler, Zahir Şah devletinin düşmesine yol açan çeşitli faaliyetler gerçekleştirdiler. (Anayasa, 2004).

Muhammed Nader Şah'ın ailesinin yönetiminin yarım yüzyılında, modern - ulus bir devlet uygulamasında çok eksik, sahte ve başarısız bir ulus inşası yaratma girişi yapıldı. Bu dönemin koşulları ulus-devletin oluşumu için diğer dönemlerden daha elverişliydi. Güvenlik, siyasi istikrar ve Afganistan'ın jeostratejik konumu, çeşitli dünya güçleri, eğitim ve toplumdaki olumlu gelişmeler iyi bir platform sağlamıştır. Bu dönemde, özellikle Muhammed Zahir Şah saltanatının ilk otuz yılına kadar ve özellikle Haşim Han'ın başkanlığı yıllarında ayrımcılık, eşitsizlik yaygın ve derindi. Bu da modern bir ulusal hükümetin oluşumuna dengesiz bir zemin hazırladı. Haşim Han'ın başbakanlığından sonra Şah Mahmud Han, 1949'da başbakan olarak görevine başladı. Hükümetin yöntemlerinde reformlar ve düzenlemeler yapılmış, modern bir devlet kurmak için adımlar atılmıştır. Ancak bu gelişmeler Şah Mahmud Han'ın istifa etmesi ve Davood Han'ın başbakan olarak iktidara gelmesiyle sona erdi. Son on yılda Davood Han başbakanlığından sonra Zahir Şah saltanatı, modern ulus devletin oluşumunda en önemli adımlardan biriydi. Bu alanda atılan en önemli adımlar 1964 anayasasının hazırlanması, seçilmiş bir parlamentonun oluşturulması, sivil toplumun oluşumu, ifade özgürlüğünün oluşturulması ve başbakanın diğer kabileler ve klanlara mensup kişiler tarafından atanmasıydı. Siyasi arenadaki en önemli yeni gelişme, yürütme gücünün veya hükümetin, Muhammed Nader Şah ve Muhammedza kabilesi kraliyet ailesinin tekelinden diğer kabilelere ve klanlara ait figürlere aktarılmasıydı. Ancak bu iktidar devri yaygın değildi ve monarşiyi yürütme kolundan ayırdı.

Toplumsal ilişkiler ve yapılarındaki gelişmeler, çok yavaş ve görünmez olmasına rağmen, aynı zamanda sakin ve sürekli ulus inşası için bir platform sağlamak için hareket etmeye başladı. Paştun kabilelerini 22 yaşını doldurmayan çocuklar için iki yıllık bir askeri kurs, kabileler arasında ulusal bir birlikte yaşama deneyimi geliştirdi. Büyük şehirlerdeki kabilelerin, özellikle başkentin sosyal karışımı, özellikle Paştun ve Tacik kabileleri arasındaki akrabalık düzeyine genişliyordu. Ulusal uzlaşma, medeni bir ulusun ve modern bir ulusal devletin oluşumuna zemin hazırladı. Ancak saltanatının son on yılında Muhammed Zahir Şah'ın umutla başlayan ulus inşasının değerleri ve temeli olgunlaşmadı. Davood Han darbesi 1973'te bu değerleri sona erdirerek Afganistan'ı yeni bir siyasi istikrarsızlık aşamasına getirdi. Ulus-devletin normal seyrinin bu dönemde başarısızlığı, çeşitli iç ve dış faktörlerden kaynaklanmıştır. Soğuk Savaş rekabetinin dış köklerine, Durand Line çatışmasına ve kraliyet ailesi arasındaki iç güç mücadelesine ek olarak Zahir Şah'ın Afganistan'ın modern bir ulus devletine demokratik

geçişindeki zayıflıkları bu sürecin başarısızlığında önemli bir rol oynadı. Kralın en büyük hatası siyasi partiler yasasını imzalamamak ve partilerin siyasi iktidara entegrasyonuna katılabilmeleri için yasal zemin oluşturmamaktı. Bu hata siyasi partileri gizli ve yeraltı faaliyetlerine yönlendirdi. Aralarında askeri bir darbenin cazibesini artırdı. Siyasi ve sosyal gelişmeler alanında oluşturulan süreci sürekli gösterilerle desteklemek ve güçlendirmek yerine siyasi partiler, özellikle de ayaklanmayı destekleyen sol partiler, ulus inşası sürecinde yıkıcı bir rol oynadı (Andishmand, 2017).

2.3.7. Davood Han Yönetimindeki Devlet

Davood Han'ın başbakanlığıyla, 1953'te bir kez daha katı bir diktatörlük politikası uygulanmaya başladı. Davood Han, aydınlanmış bir tiran tarzında, demokratik özgürlükleri kabul etmeden ülkeyi modernleştirmeye karar verdi. Afgan halkının çekirdeğinin Peştun halkı olduğu fikrini desteklemeye çalıştı. Bu hedefe ulaşmak için şu önlemleri aldı: aşiret özerkliğinin gelişimini azaltmak, orduyu ve devlet aygıtını güçlendirmek ve ekonomik kalkınma için dış yardımı kullanmak (Brigor, Brigo, & Andrew, 1989: 49).

Bu on yıl çeşitli şekillerde önemlidir: Afganistan'daki ekonomik durum, Davood Han'ın yönetimi ve sıkı çalışması ile iyileşmişti. Entelektüeller ve kentsel topluluk, özellikle Davood Han'ın istifa etmesinden sonraki on yıl içinde, demokrasinin kapısını açmaya hazırdı. Özellikle, 1955'ten 1963'e kadar Davood Han'ın başkanlığı sırasında modern bir devlet kurmak için çaba sarf edildi. Davood Han modern bir ulusal devlet yaratmaya çalıştı, Afganistan'daki Peştunların karakterini vurgulayan yeni bir milliyetçi ideolojinin temelini atmak istedi. Sonuç olarak, Büyük Peştunistan sorunu gündeme geldi ve Peştuca Dari Farsçanın resmi dil karşılığı oldu. Davood Han Afganistan'ın idari kontrol planını gerçekleştirmeyi başardı. Davood Han'ın zamanının sonunda, hükümet temsilcisi olmayan bir il yoktu. Yeni bir ulusal ordu yaratmayı başardı. Ayrıca, yaşamları ve gelecekleri devlete bağlı olan yeni entelektüellerin ortaya çıkmasına yol açan bir eğitim sistemi oluşturabildi. Halk eğitim sisteminin hızlı gelişimi ve bürokrasinin genişlemesi, entelektüelleri aktif bir grup olarak ulusal yaşama getirir.

1930'larda en tartışmalı konulardan biri hükümetin ulusal diller politikasıydı. Peştuca dilini uygulamada yaygınlaştırma kararı, Peştuca ve Farsçaya zarar verdi. Planlarının başarısızlığı, feodal dönemin güçlü ruhunun Afganistan'da hala devam ettiğini gösterdi. Modern devlet, hayatını toplumun geleneksel özelliklerinin solmasında bulduğu özelliğe sahiptir. Fakat Davood Han, eski bileşenleri koruyarak ve toplumun aşiret doğasına saygı göstererek modern bir devlet kurmaya çalıştı. Etnikliğin üç geleneksel sütununa ve Peştun milliyetçiliğine, aile bağına ve dine vurgu yaparak toplumun ideolojik çerçevesini korumaya çalıştı. Başbakan tarafından kullanılan araçlar ile modern devletin rasyonel doğası arasındaki tutarsızlık onun istifasına yol açtı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik kalkınma çabaları bile başarılı olamadı ve modern bir devletin kurulması bir hayal olarak kaldı. Taç giyme töreninden bu yana, yavaş yavaş ama istikrarlı bir şekilde otoritesini geniş ailesinde ve ülke genelinde pekiştirmeye çalışan Zahir Şah, 1963'te yavaşça ve çatışma olmadan iktidarı yeniden kazandı. Afganistan'ı anayasal bir devlet haline getirecek bir anayasa tasarlamaya karar verildi. Yeni anayasanın amacı parlamenter demokrasiye, özgür partilere, gazetelere ve özgür bir basına dayalı bir anayasal monarşi kurmaktır (Tanin, 2002: 143).

Böylece, bazen modern bir devlete ulaşmanın temeli olan Afganistan'da anayasaya ve üç gücün ayrılmasına dayanan bir anayasal hükümet kuruldu. Anayasanın Loya Jirga'da en tartışmalı konu haline gelen en önemli kısımlarından biri, kraliyet ailesinin siyasi yaşamdaki rolünün kısıtlanmasıydı. 1964 Anayasası'nın 24. maddesi, kraliyet ailesinin üyelerinden birkaç örnekle, siyasi partilere katılmalarını ve Başbakan, Bakan, Konsey ve Yüksek Mahkeme görevlerini yerine getirmelerini engelledi. 24. maddede, Davood Han da dahil olmak üzere kraliyet ailesi üyelerinin siyasete katılımının yasaklanmasını onaylayarak meşrutiyet savunucularının beklentilerinden daha ciddiye aldılar. Bu arada Davood Han, dümende bir siyasi parti kurarak ulusal siyasi sahneye girmeyi amaçlıyordu (Keşkeki, 1999: 17).

Ayrıca, Loya Jirga'da dinin mevzuattaki rolü üzerine ciddi tartışmalar yaşandı. Muhafazakâr din adamları, dinin genel olarak işlerin idaresinde ve özellikle hem yasama organında hem de yargıda özel bir yeri olduğu 1931 Anayasasının devamı için çağrıda bulundular ve yasaların üstünde sayıldılar (Farhang, 1993: 17).

Önerilen ilkenin 69. maddesine göre, "yasa", "kralın imzasına ulaşan her iki meclis tarafından onaylanan bir karardır ve kararın bulunmadığı hallerde yasa, Hanefi'nin Şeriat yargı yetkisine ilişkin bir karardır." Tartışma sonunda, milletvekillerinin çoğunluğu önerilen ilkenin metni lehine oy kullandı. Bu anayasa, yasama sürecinde İslam'ın temel ilkelerine uyma yükümlülüğünü kabul ederken bu tür geleneksel mevzuatı Şeriat hukukuna tercih etti (Kamali, 2001: 116).

Bir diğer tartışmalı konu ulusal kimlikti. Tartışma, kimin Afgan olarak adlandırıldığı bir maddeyle ilgiliydi. Bazıları dünyanın Afgan isimleriyle vatandaşları tanıdığını iddia etti ve anayasada yazmasının gereksiz olduğunu savdular. Ancak diğerleri, dünyanın vatandaşları Afganlar olarak tanımasına rağmen, ülkedeki herkesin bir Peştun, bir Özbek, bir Hazara ve bir Tacik dediğini, bu yüzden anayasanın bunu oluşturması gerektiğini söylediler. Çok fazla tartışmadan sonra nihayet metne bir madde eklendi: Afgan vatandaşlığı olan herkes Afgandır ve Afgan kelimesi ulusal kimlik olarak geçecektir (Tanin, 2002: 153).

Başka bir konu ülkenin resmi diliydi. Bu konuda da ciddi tartışmalar yaşandı. Bazıları Peştuca dilinin geçmişte olduğu gibi tanınması gerektiğini savundu. Bazıları Afganistan'da birkaç dil olduğunu, ancak Dari ve Peştuca'nın iki ana dilinin ülkenin resmi dilleri olması gerektiğini

savundu. Tartışmaların ardından, maddede, Peştuca ve Dari gibi resmi dilleri içerecek şekilde değiştirildi. Benzer şekilde, diğer Afgan dilleri, adlandırılmasalar da, Loya Jirga tarafından anayasaya dolaylı olarak dahil edilmiştir. Anayasa döneminin oluşturulması, üç anayasa döneminden sonra entelektüellerin taleplerinin bir sonucuydu. Ülkenin ulusal kimliğine ve resmi vasisine değinen anayasa, Afganların özelliklerini bir ulus olarak tanımladı. Ancak Afganistan'da etnik ve kabile gelenekleri çok güçlüdür ve her Afgan kendisini ait oldukları kabile olarak bilir. Ulusal kimlik konusunu ele almak, toplumsal etkileşimlerde ve toplumun pratik yapısında değil, yalnızca anayasa bağlamında anlamlı olabilir. Fakat böyle bir toplumda kimlik tanımının bu seviyesi ulus oluşturma sürecine doğru olumlu bir adımdı. Anayasacı ve modernist hareketin üç dönemi Afganistan'da "Demokrasi On Yılı" olarak bilinen yeni bir harekete destek verdi. 1960'lar, eğitilmiş gençlerin uyanmasının ve Afganistan'da siyasi partilerin ortaya çıkmasının on yılıdır. Devlet eğitim ağının sürekli gelişmesi ve devlet aygıtının genişlemesi ile, birbiriyle bağlantılı insan gruplarının büyümesi küresel ideolojilere (Marksizm, Komünizm, Liberalizm) çekildi ve ona uygun partiler kurdu (Tanin, 2002: 156).

Bu partiler, 1965 yılında Noor Mohammad Taraki'nin ikametgahında kurulan ve daha sonra Halk Partisi ve Parçam olarak ikiye ayrılan Afganistan Halk Demokrat Partisi'ni içeriyor. Komünist Partinin yanı sıra, destekçileri çoğunlukla Şiiler, Hezereler, Ghezelbash ve kuzey Tacikler olan bir Maoist hareket de vardı. Çoğunlukla Peştun olan ve diğer azınlıklar üzerinde geleneksel kontrolü sürdürmeye çalışan Afganistan Halk Demokrat Partisi'ne karşı çıktılar. Başka bir akım, 1956 başlarında üniversitede ortaya çıkan İslami akım, geleneksel İslam'dan çok farklıydı. Modernliğe ve moderniteye inanırken, İslam'ı bir parti kurmayı, iktidarı ele geçirmeyi ve bir hükümet kurmayı amaçlayan bir dinden ziyade politik bir ideoloji olarak görür (Brigor, Brigo, & Andrew, 1989: 112).

Böyle bir durumda politik konvülsiyonların yolda olduğunu tahmin edebiliriz. İslam savunucuları iktidarı ele geçirmek için henüz tam olarak organize değildi. Halk geçişsiz bir sosyalist devrim istiyordu ve orduda merkezi bir çekirdek olarak örgütlendiler. Paçam, peştun ordusu ve milliyetçi çevreler tarafından tercih edilen Davood Han ile birleşmeye karar verdi. Modernist hareket, herhangi bir değişiklik ya da düzeltme olmaksızın faaliyetleriyle sonunda kitleleri içine alabilir. Davood Han 1973 darbesinde herkesi aştı ve kral yurtdışındayken, komünist memurların yardımıyla darbe yapıldı ve Sovyetler Birliği'nin darbe ile ilgisi olduğuidia ediliyor. Böylece Afganistan'daki demokrasi Davood Han'ın darbesi ile sona erdi.

2.3.8. Cumhuriyet döneminde Devlet

DavoodHan'ın Zahir Shah'a karşı darbesi ile monarşinin hayatı sona erdi ve cumhuriyetçi sistem kuruldu.İktidara geldikten sonra, Davood Han aşağıdaki hedefleri takip etti:Planlı ekonomi, hızlı gelişme ve Peştunistan konusunda ilerleme (Qasemloo, 2000: 81).

Bu hedefe ulaşmak için yabancı finansal, teknik ve endüstriyel yardıma ihtiyacı vardı, ancak Batı ülkeleri ona bu yeniden yapılanma için gerekli yardımı sağlamadıve zorunlu olarakülkeyi geliştirmek ve kabile devletinden çıkarmak için çeşitli Sovyet yardımlarının kullanılmasını istedi.DavoodHan'ın, Şah'ın kuzeni olduğu ve bu nedenle 150 yıl önce Afganistan'ı yöneten Peştun halkının önde gelen ve aristokrat bir üyesi olduğu göz önüne alındığında, kaçınılmaz olarak ana politikası olarak din dışı milliyetçiliği seçti. Bu nedenle, iktidara gelir gelmez Afganistan'ın "Durand Line"ın iki bölüme ayrıldığı Peştunistan iddiası sorunu, başlangıcından beri tanınmamış olan Afgan ve Pakistan Peştunleri yeniden canlandı ve İslamabad ile Kabil arasındaki gergin ilişkiler konusunu gündeme getirdi.Afganistan'ın yeni rejiminin liderleri, son kraliyet kabinesi tarafından onaylanan Helmand Nehri su dağıtım anlaşmasının yayınlanmasını erteleterek İran'a güvenmek konusunda isteksiz davranıyorlar (Brigor, Brigo, & Andrew, 1989: 56).

Bu dönemde Davood Han (1953-1963) başbakanlığında olduğu gibi Afganistan'ın sınır iddiaları yeniden gündeme getirildi ve sınır anlaşmazlıkları devam etti.Bir süre için cumhuriyet Davood Han'ın kişisel diktatörlüğüne dayanıyordu.O bir Peştun milliyetçisiydi ve komünistlere dayanan dindar olmayan bir adamdı.Cumhurbaşkanı olduğu sürece yavaş yavaş Paştunlara pozisyon verdi.Önceki dönemde olduğu gibi Davood Han'ın reformları Peştunların fanatik ve etnik düşünceleriyle karıştırıldı ve ülkesinin gelişmesini Peştunların üstünlüğü şeklinde izledi.Afgan ulusunun çekirdeğinin Peştun halkı olduğuna ve ona çok duyarlı olduğuna inanıyordu (Aliabadi, 2002: 149).

Cumhurbaşkanı Davood Han, Ulusal Devrimci Parti ve devlet bürokrasisinin yardımıyla sağ ve sol akımların bastırılmasıyla istenen düzeni kurabileceğini düşündü.Başbakanın dönemde yeterli deneyime sahipti, ancak durum yapısal olarak değişmişti.Demokrasinin on yılında birçok özgürlüğe sahip olan insanların farklı kesimleri, siyasete girmiş ve protesto olmadan otoriter hükümet yönteminden ayrılamamıştı.Başından beri Davood Han'a karşı çıkan İslami Hareket, eskisinden daha uyumluydu, Pakistan ve Arap ülkelerinin mali desteğiyle hükümetle açıkça savaşıyordu.Şoleyi Cavid ve Sitami Mili gibi sol partiler de diktatörlüğe karşı kampanya yürüttüler.

Çoğunlukla azınlık menşeli olan parti, bir çeşit etnik üstünlüğe sahip olan Davood Han'ın politikalarıyla baş edemedi.Devlet, Rahim Mahmoudi, Taher Badahşi ve Abdullah Bais gibi liderlerini hapsedti.Ancak, bu grupların faaliyetleri gizlice devam etti ve özellikle Kuhdaman'da silahlı ayaklanmalar biçimini aldı.Otoriter rejimler ve diktatörlük rejimleri genellikle düzeni ve

istikrarı yeniden kazanma iddialarıyla doğarlar. Davood Cumhuriyeti, demokrasi on yılı siyasi istikrarsızlığını sona erdirmeye ve ekonomik kalkınmayı sağlama iddiasıyla ortaya çıktı. Davood Han Cumhuriyeti ekonomik meselelerde önemli başarılar gösterdi ve insanların ekonomik yaşam koşullarında gelişme ve iyileşmeye yol açtı. Ancak rejim popüler ve entelektüel bir temele sahip değildi. Tamamen ve kesin otoriter olarak hüküm süren cumhurbaşkanının kendisine güveniyordu. Son olarak, Davood Han Cumhuriyeti'nin hayatı 1978 darbesi ile sona erdi.

27 Mayıs 1978 darbesi, birçok tartışmaya ve grup içi çatışmaya rağmen Sovyetler Birliği'nin baskı ve talepleri altında Halk ve Parçam grupları tarafından gerçekleştirildi. Darbe, Noor Mohammad Taraki tarafından yönetildi. Darbe çizicileri yüzde yüz Müslüman bir toplumu İslam'dan sosyalizme dönüştürmek ve ekonomik yapısını feodal bir sistemden, geleneksel kapitalizmden sosyalizme taşımak istediler. Bunu yapmak için sosyalist reformlar uyguladılar. Sosyalist reform devrimci kararnameleyle başladı. Sosyalist reformla ilgili en önemli kararnamele:

- 6 sayılı Kararname - 12 Temmuz 1978'da toprak ağalarının kaldırılması talep edildi
- 7 sayılı Kararname - 17 Ekim 1978'de kadın ve erkekler için eşit haklar ve evlilik giderlerinin kaldırılması
- 8 sayılı Kararname - 28 Kasım 1978, arazi reformu hakkında (Rasooli Y. , 2007, s. 193).

Sosyalist reform, kabile gelenekleri ve dini bağlılığı olan Afgan toplumunun kısa dönemde bir sosyalist topluma dönüşmesi anlamına geliyor. Bu şekilde, Taraki hükümeti bile, kitlelerin duygularına bakılmaksızın 19 Ekim 1978'de bir tören sırasında, ulusal sembol ve aristokrat geçmişi olan Afganistan bayrağını değiştirdi. Bir küme ile buğday ve üzerlerinde "yaratılış" kelimesi, kırmızı bir yıldız olan yeni bir bayrak kaldırdı. Bayrak değişikliği halk arasında bir kızgınlık ve uykuda öfke yarattı, böylece iktidara ulaştıktan sonra Babrak Karmal, insanların dikkatini çekmek için o bayrağı indirmelerini ve bir kez daha önceki üç rengin bayrağını yükseltmelerini emretti. Bunu gerekçelendirerek şöyle dedi: "Bu bayrak toplumumuzda kök saldı, ulusun iniş ve çıkışlarında hep bizimle birlikte oldu" (Heyman, 1986: 159).

Bu eylemler, 15 Mart 1979'da büyük bir coğrafi alanla Herat ayaklanmasıyla sonuçlanan hükümete karşı bir öfke ve isyan dalgası yarattı. Herat'taki ayaklanma Taraki'nin komünist rejimi için şok edici bir hareketti. Bunun sonucunda Taraki tören pozisyonu buldu. Sonunda tutuklandı ve öldürüldü. Hafızullah Amin hükümeti devrildi. Ayrıca Sovyetler Birliği'ne ihtiyacı vardı, ondan silah ve ekonomik yardım istedi (Qasemloo, 2000: 82).

Hükümet biçimini belirlemek için, sosyalizm temelinde yeni bir anayasa taslağı hazırlamak üzere elli yedi kişiyi bir komite olarak görevlendirdi. Hafızullah Amin, bastırmak için gerekli bahaneyi sağlamak için halktan yaygın bir muhalefet dalgası karşısında dış cepheye döndü

ve Pakistan ile Afganistan arasındaki gerginliklerden faydalandı. Bu gerilim bir çatışmaya dönüşürse Rusların ona yardım edeceğini düşündü. Uygulamada, onun taktikleri, kendisine zarar görüyordu. Çünkü kargaşayı gören ve silahlı mücadelenin Afganistan'da yayılmasına tanık olan Ruslar, Afganistan'ın askeri işgalini ve Hafızullah Amin hükümetini ayrı ayrı gündemlerine alma fırsatından yararlandı. Ruslar 7 Aralık 1979'da askeri müdahale için Afganistan'a girdiler. Hafızullah Amin, Ruslar tarafından vurularak öldürüldü. Emirlerini ve kuklalarını dinleyen Babrak Karmal, iktidara getirildi. Marksist darbeden sonra hükümetler Afganistan'ı Sovyetler Birliği'nin yadsınamaz bir bölümüne yerleştirdiler. Ülkenin ulusal sembolü olan Afgan bayrağını bile değiştirdiler. Bu dönem, yeni ve ulusal bir hükümet yaratmak için otuz yıllık anayasalcılık çabalarını yok etmiş ve iktidara gelen hükümetlerin Afganistan'ın sosyal yapısı ve popüler özellikleri ile hiçbir ilgisi yoktur.

Devlet, Marksist eğilimlere dayanan bir unsurdur. Afganistan'ın Davood Han döneminde olduğu gibi bazı durumlarda etnik ve aşiret eğilimleri olan dini toplumu, dış tehlikenin bir sonucu olarak ulus kavramına yaklaşmıştır. Khalq hükümetinin çeşitli Afgan kabileleri ve etnik kökenleriyle güçlü bağları yoktu. Taraki adı, Güney Afganistan'daki Taraki ve Süleyman Khel aşiretleri (annesinin kabilesi) arasında bile önemli değildi. Piktia'dan ve başka yerlerden olan Halk Demokrat Partisi'nin diğer liderlerinin soyları onlar için bir umut kaynağı değildi. Diğer Tacik veya Hazara liderleri de diğer azınlıklara dağılmıştı. Böylece, Halk Hükümetine önemli bir etnik destek verilmemiştir (Heyman, 1986: 139).

2.3.9. Komünist Yönetiminde Devlet

Sovyet istilası, Afgan halkına bir korku, öfke ve aşağılama dalgası yarattı. Daha önceki ayaklanmalarda yer almayanlar bile işgalciler ve kukla hükümetle eşit olmayan bir savaşa girdiler. İşgalci güçlere hizmet etmeyen birkaç milliyetçi subay da direnişe katıldı. Sovyet varlığı Afgan direniş hareketinin doğasını ve kapsamını hızla değiştirdi. Eskiden düzensiz isyanlar ve dağınık yerel ayaklanmalar ve komünist-Leninist rejime karşı dini muhalefet, işgalci güçlere karşı yaygın bir ulusal direnişe dönüştü (Korkuduz & Harison, 2001: 67).

Mücahit hareketi yani Afganistan'ın İslami Hareketi, özellikle Davood Han döneminde büyümüş ve yavaş yavaş güçlenmişti, Sovyet istilası sırasında ülke büyüdü ve dünya çapında ilgi ve destek aldı. Mojahedin hareketi, İslam'ın temellerini ve İslamcılık bayrağını kullanarak insanları İslami değerler temelinde harekete geçirdi ve ülke çapında bir hareket haline gelirken Sovyetler Birliği ile karşı karşıya geldi. Afganistan'daki İslami cephenin ana karakteri iki şekilde ifade edilebilir: Birincisi: Yabancı saldırganlığı, yani sömürgeciliği karşı koymak. İkincisi: Ulusal dayanışma sürecini şekillendirmek için yeni zeminler sağlamak, yani yeni anlamda ulusun oluşumu. Afganistan'da her iki alanın da odak noktası en geniş şekliyle İslami düşünciydi. Bu

bağlamda, aslında İslam, Afgan halkının kültürel kimliğinden başka bir şey değildi. Cihad sırasında bu kültürel kimliği korumak için yapılan çabalar, tam da büyük insan gruplarını savaş alanına getirebildiğinden ve farklı etnik, dini ve sosyal topluluklar arasındaki uyumu sağlayabildiğinden başarılı olmuştu ve dağınık Afganistan halkını yeni bir birliğe yönlendirebildi (Pehlewan, 1999: 242).

Bu tarihi dönemde Afganistan'daki farklı etnik gruplar ortak bir hedef, ülkelerinin özgürlüğü ve İslam okulunun özgürlüğü için savaşıyorlardı. Başlangıçta ülkeyi bağımlı hale getirmek ve hatta asıl amaçlarının aksine parçalamak amacıyla giren Rus kuvvetleri, Afgan siyasi birimini ulus-devlet oluşumu çağına getirdi. Afganistan'ın Peştun halkına dayanan ve uzun zamandır kırılgan olan özel siyasi yapısı sorgulandı ve sürdürülemedi, sonunda çöktü. Rusların Afganistan için karmaşık planları olmasına rağmen, başlangıçta bu kez Halk Partisi'nde tezahür eden Peştunizm gücünü kullanmak ve egemen olabilmek için diğer kültürlerle kavga etmek istiyorlardı. Ancak bu politika devam edemedi ve övünen güçlere ayak uydurdu. Afganistan'daki direniş hareketi artık kontrol edilemiyordu.

Afgan halkından Marksist sisteme destek verilmemesi, Halkın Demokrat Partisinin içerisindeki anlaşmazlıklar, Marksist hükümetlerin gerekli otoriteyi elde edememesi, büyük ölçekli silahlı hareketleri ve liberterleri engellememesi, Sovyetler Birliği'nin Afgan iç savaşını kontrol etme umuduyla asker göndermesine yol açtı. Halkın Marksist sistemi desteklemediği, Demokrat Parti içindeki anlaşmazlıklarını çözilemeyeceği, savaşan ordunun her bakımdan zayıf ve yetersiz olduğu açıkta (Nami, 1999: 24).

Popüler bir üssün olmaması, Afganistan'ın coğrafi konumu, sınırları kontrol edememe ve başta ABD ve Pakistan olmak üzere Mücahidlere askeri yardım sağlanması Afganistan'daki ortak Rus ve hükümet güçlerinin çökmesine yol açtı. Sonunda Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nde iktidara gelmesi ve Glasnost ve Proustrovika tarafından siyasi ve ekonomik tezlerin başlatılmasıyla, Sovyet birlikleri Afganistan'dan çekildi (Nami, 1999: 24).

Babrak Karmal görevden alındı ve Bayrak Partisi'nin bir üyesi ve Afganistan istihbarat servisi başkanı Necibullah hükümetin kontrolünü ele geçirdi. 1988'de Afganistan, Pakistan, Sovyetler Birliği, ABD ve Birleşmiş Milletler arasındaki Cenevre Sözleşmesi'nin sonuçlanmasıyla Sovyetler Birliği, güçlerini Afganistan'dan çekti. Sovyet birliklerinin geri çekilmesiyle rejimin hızla düşeceği umuluyordu.

Ancak hükümetin baskısına rağmen, özellikle Sovyetler Birliği'nin Necibullah'a sağladığı mali ve askeri desteğin azalmasından sonra, rejimi 1989'dan 1996'ya kadar dört yıl hayatta kalabildi. Mücahitlerin Sovyet kuvvetlerinin geri çekilmesinden sonra Necibullah'ın hükümetini devirme girişimleri birbiri ardına başarısız oldu. 1990'larda Sovyetler Birliği zayıfladı ve 1991'in sonunda tamamen dağıldı. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle Afganistan'a yardım kesildi ve geri kalan Sovyet Cumhuriyetlerinin hiçbirisi hükümet yanlısı Mücahidlere katılamadı. Mücahidlere

katılan en önemli güçler, General Dostum liderliğindeki Kuzey Afganistan birlikleriydi. General Dostum'un Mojahedin'e katılmasıyla, Afganistan'ın kuzey eyaletleri Mojahedin'in kontrolü altına girdi ve Necibullah hükümetinin kuzey bölgeleri üzerindeki yönetimi kaldırıldı (Aliabadi, 2002: 185).

2.3.10. Mucahedin ve Taliban Yönetiminde Devlet

Diğer alanlar birbiri ardına düştü ve Mocahedin'e verildi. 1992'nin başlarında Necibullah'ın rejimi çöktü ve Mücahidler Kabil'i ele geçirdi. Mücahitlerin Kabil'e girmesinden Taliban güçlerine düşene kadar buna "Mücahidlerin Çağı" denir. Cihat sırasında Mücahid hareketi İslam'a güvenerek ve ülkenin komünist hükümetlere karşı bütünlüğünü savunarak yaygın bir meşruiyet kazandı, ancak Mücahidler Kabil'e ulaştığında, Afganistan'daki İslami mezhebin tüm etnik grupları ve takipçileri için kapsamlı ve kabul edilebilir bir meşruiyet kuramadılar.

Peşaver'deki yedi cihadi partisinin liderlerinin anlaşmasına göre, aralarında Mojahedin'in geçici İslam Devleti kuruldu. Peşaver planında hükümet, Sünni cihatçı partilerin bir koalisyonundan oluştu. Şii Vehdet Partisi ve General Dostum'un İslami Milli Hareketi dahil olmak üzere büyük gruplar, Kabil'de iç savaşı ateşleyen cihatçı hükümetten çekildiler. Dini aşırılık, büyük Şii gruplarını hükümetten ayırdı (Pehlewan, 1999: 260).

Gafoorzai'nin bir haftalık başbakanlığı da entelektüeller ve teknokratlar arasındaki umutları artırdı. Afganistan'da uzun zamandır teknokratların katılımı ve rehberliği ile bir hükümet kurma konuşması yapıldı. Tabii ki bu fikir biraz iyimserdi ve birinin bunu kabul edeceğinden şüphe yoktu. Ghafoorzai'nin ifadesi, yeni entelektüel uyumda Afgan teknokratlarının ulusal fikirlerini iyi yansıtan yeni bir atmosfere sahipti. Ulusal hükümeti belirli özelliklere dayanarak tanımladı. Liberal idealleri ve İslam'ın ılımlı yorumlarını uyumlu olarak nitelendirdi. O sırada ciddi şekilde zarar görmüş olan ulusal birliği vurguladı ve onlara karar vermenin sonunda Afgan halkına bağlı olduğunu hatırlattı. Afgan bir ulus varsa bir devlet hükümeti ve onu temsil eden bir hükümet olmalıdır (Pehlewan, 1999: 261).

Gafoorzai bir açıklama yayınlamak için tek fırsatı buldu. Hükümeti kurulduktan bir hafta sonra Gafoorzai Bamyana Havalimanı'nda uçak kazasında öldü ve bu, Taliban'ın genişlediği ve cihatçı hükümetin uyumlu bir vizyonu olmadığı ve geriye dönük düşüncenin daha güçlü olduğu bir dönemdi. Mücahitler, mutabakatlı ve verimli bir model sunamamaları nedeniyle cihatçı kazanımları iyi kullanamadılar. Cihat dönemi, ülkede uygun yapıların nasıl oluşturulacağıyla ilgili dergiye geçti. Afganistan gibi bir ülkede kapsayıcı hükümete ulaşmak son derece zordur, çünkü Afganistan'da var olan hükümetler hiçbir zaman etnik gruplara, bunların hükümete katılımlarına ve iktidarı nasıl kullanacaklarına dayanarak oluşturulmazlar, yabancı ülkelere bağımlılık hükümete ulaşmıştı ve eğer başarılı olmazlarsa, iktidar döngüsünden çekileceklerdi.

Kapsamlı bir devlete ulaşmak, ulusal bir devlet kurma tarihi gerektirir ve Afganistan henüz ulus inşası ve devlet inşası yaşamamıştır. Sabghatullah Mujaddedi'nin, ülkenin başkentinde Mücahitlerin ilk cumhurbaşkanı olarak gelişi, halka tarif edilemez bir sevinç getirdi, ancak maalesef bu barış uzun sürmedi. Başkanlıktan bir aydan kısa bir süre sonra, liderler ve etnik cihat liderleri arasındaki güç mücadelesi başladı ve her geçen gün daha da yoğunlaştı. Burhanuddin Rabbani hükümetinin gelişiyle, liderlerin iktidar mücadelesi ve bencillikleri azalmadı, Mojahedin liderleri arasında güç ve iktidar için daha fazla savaş yayıldı ve eskisinden de daha genişledi. Kabil yağmur roketi ile çatışma şiddetli ve vahşice devam etti. Bu nedenle, siyasi istikrarsızlık ve iç savaşlar nedeniyle, Mücahidler kapsamlı, ulusal bir devlet kuramadılar ve yaklaşık dört yıl süren iç savaşlar sonucunda Mücahidler zayıfladı.

Buna karşılık, Taliban taraftarları Mücahidlerin köklü zayıflıklarını iyi değerlendirdi, Taliban'ın savaş makinesini donatmada ve işletmede etkili oldu. Ahmadi, "Afganistan'da Taliban'ın ortaya çıkmasına yol açan en önemli iç faktörlerden biri, Afgan cihatçı liderlerinin kapsamlı bir ulusal devlet kuramaması ve bu grupların bazılarının Mucahedin devleti üzerinde daha fazla kontrol sahibi olma istekliliği." dedi (Ahmadi, 1998: 25).

Böylece, savaşın başlamasıyla birlikte Kabil, çeşitli savaşan fraksiyonlar arasında bölünmekle kalmadı, aynı zamanda savaşan fraksiyonların her biri ülkenin bazı bölgelerine egemen oldu ve daha fazla toprak kazanmaya çalıştı. Bu çatışmalar Afganistan'da istikrarsızlık, güvensizlik ve ekonomik kriz yarattı. Kabil'de egemen bir devletin bulunmaması, ülkenin diğer bölgelerini çeşitli krizlerin kontrolüne soktu ve bir yandan yerel liderler ve yetkililer, diğer yandan silahlı uyuşturucu lordları, yolları ve şehirleri kontrol etmek ve onlara vergi vermek için keyfi önlemler aldı. Bu istikrarsızlık ve güvensizlik yayılması Taliban'ın düşman cihatçı hizipleri ortadan kaldırarak istikrar ve güvenlik sağlama bahanesiyle ortaya çıkmasına yardımcı oldu (Milli & Değerler, 1997: 55).

Bir yandan Afganistan'ın 1979-1989 yılları arasında Sovyet birlikleriyle on yıl süren muazzam cihatçı savaşı ve diğer yandan cihatçı gruplar arasındaki istikrarsızlık ve iç çatışmanın yayılması Afganistan'ın ekonomik temellerini parçaladı ve ülkede yoksulluk meydana geldi. Bu genel yoksulluğun bir yandan devam etmesi ve diğer yandan dini geleneklerin kalıcı etkisi Taliban'ın ortaya çıkmasında önemli faktörlerdir. Etnik faktör, dini inançlar ve finansal teşviklerle birlikte Taliban'ın yükselişinde etkili olmuştur. Taliban'ın çekirdeği ve birincil çekirdeği tamamen Peştun Afganlılardan oluşuyordu. Hayal kırıklığına uğramış olan Peştun'un gençliği, Peştun halkının kendi empoze ettiği cihad sonucu kaybettiklerini geri getirmek için saf ve özel İslami düşünce etrafında toplandı (Emami, 1999: 180).

Peştunların 18. yüzyıldan beri geleneksel olarak Afganistan'da iktidara sahip oldukları göz önüne alındığında, Taliban kendilerini Peştun gücünün mirasçıları ve esas olarak görüyor. Peştun halkı 1747'den beri Afganların kaderini yöneterek Paştun kabilelerinin ülke

halkına çeşitli biçimlerde liderlik etmesini emretti. Peştun hükümetinin Afganistan üzerindeki 250 yıllık iktidarı, onlara hükümetin ve egemenliğin ilahi hakları oldukları zihniyetini aşıladı. Necibullah'ın komünist devletinin yıkılmasıyla Peştun liderliği ciddi zorluklarla ve tehditlerle karşı karşıya kaldı. Bir Tacik olan Burhanuddin Rabbani'nin iktidara gelmesi, Peştunları Peştun halkının münhasır liderliğini nasıl geri kazanacaklarını düşünmeye itti.

Taliban'ın büyümesindeki etnik faktör göz önüne alındığında, Mojahedin hükümeti Burhanuddin Rabbani ve Ahmad Shah Massoud'a odaklanarak Taciklerin elinde olduğu için bu kategorinin Afganistan ve gelenek tarihinde görülmemiş olduğu sonucuna varılabilir, siyasi iktidar yapısının kırılması analiz edildi ve değerlendirildi. Bu temelde Taliban, Pafunların Mojahedin hükümetindeki zayıf varlığının bir yansımasıdır.

Gözlemcilerin gözünde, Taliban hareketi ne açık bir idari yapıya ne de programlarını ve faaliyetlerini düzenleyen faturalara ve düzenlemelere, üyeleri için tutarlı bir programa ve hatta üyelere kaydolmak için dağıtılan bir üyelik kartına sahip değildir. Böylece, Taliban hareketi hükümetin temel direklerinden biri olan her şeye sahip değildi. Taliban hareketinde hükümetin ana direklerinden biri yoktu. Taliban profesyonel kadrodan yoksun olmakla kalmadı, aynı zamanda tüm Peştun olmayan üst düzey personelini yetersiz olan Peştunlarla değiştirdi. Taliban'ın devlet dairelerindeki istihdam sistemi de tuhaftı. Bu hükümetin üyelerinin çoğunluğu Molla ve Mevlana unvanına sahip olanlardı. İşleri ilerletmek için bir uzmanın bulunması gerektiğinde bile, okuma yazma bilmeyen Taliban'ın ya da Molla ya da Mevlana unvanına sahip olanların çoğu işe alındı (Mucde, 2001: 38).

Taliban'ın politik sisteminde, uzman bireyleri seçmenin temeli bireysel değer değil, etnik köken ve ırka dayanıyordu. Taliban'ın iç kuralı yasaya değil, Taliban'da etnik bir güvenlik ve istihbarat sistemi olduğuna inanan Taliban korkusuna dayanıyordu. Ayrıca bu grup tarafından bir Peştun olmak ve ilk meşruiyet ile iktidarı ele geçirmede İslam hukukunun kurulmasını vurgulamak etkili olmuştur. Ancak hükümetin kurulması ve sert etnik politikaların uygulanması pek çok Peştun olmayanların hükümetten çıkarılmasından sonra, ulus inşası, Cihad dönemindeki birlik, beraberlik ve etnik birlik yoluna adım atan Afganistan'a artık etkili olamazdı. İslam'ın keskin yorumları da Taliban'ın meşruiyetine meydan okudu. ayrıca Ulusal meşruiyetten yoksundu. Devlet egemenliğinin temelini kamu iradesi ve hukukun üstünlüğü ilkesi olduğu bir çağda, Taliban'ın kuralının ve yasadışılığının temelini üç unsur olduğu söylenebilir: 1. Baskıya dayalı yönetmek 2. Uluslararası ve bölgesel güçlerle bağımlılık, siyasi pazarlığa dayalı dış destek. 3. Çoğunluğun kabul edilmemesi, azınlığın kabulüne dayanarak tanımlanan ve uygulanan etnik ideoloji. Taliban'ın hükümet kurmadaki en büyük sorunu, onların kırsal kesimden insanlar, kentsel ve sivil sisteme sahip yabancılar olmaları gerçeğinden kaynaklandı. Taliban'ın köyle iletişimde bir sorunu yoktu, ancak şehirlere girerken sorunlarla karşılaştılar. Fethetdikleri şehirde, kadınların Taliban'dan önceki güne kadar çalışma ve eğitim hakkı vardı. Ne müzik ne de Batı

kıyafetleri yasaklanmadı, şehrin elektriği kesildi ve kimse televizyon izlemeyi bırakmayacaktı. Taliban hükümeti ile ilgili bir diğer önemli sorun Kandahar ve Kabil arasındaki mesafeydi. Taliban'ın başkenti Kandahar'dayken, yürütme ve yargı Kabil'de idi (Mucde, 2001: 40).

Taliban, hükümetin idari sistemini çoğunlukla gereksiz ve verimsiz bir organizasyona indirdi ve kadınları hükümette çalışma hakkından mahrum bırakan Kabil'e ilk geldiklerinde, idari personelin büyük bir kısmı aslında ortadan kaldırıldı. Artan ekonomik sorunlar, birçok hükümet yetkilisinin geçim kaynakları için yetersiz maaşlar nedeniyle istifa etmesine ve ülkenin idari sisteminin bozulmasına neden oldu.

2.3.11. Demokrasi Dönemindeki Devlet

ABD, iki boyutlu bir stratejinin ardından 11 Eylül 2001'de Afganistan'ı işgal etti. Amerika Birleşik Devletleri Afganistan'daki Taliban rejimini sert güç kullanarak ve saldırgan gerçekçilik modeline dayanarak imha etti ve stratejisini Afganistan'da çeşitli sert ve yumuşak araçlar kullanarak ulus-devlet oluşturma, sosyalleşme ve terörle mücadele şeklinde sürdürdü. Afganistan'da devlet inşası, demokrasinin kurulmasından önce vatandaşların güvenliğini ve adil ekonomik çerçeveleri garanti eden bir hükümeti olması gerektiği inancından etkilendi. Devlet otoriter olsa bile büyüyebilir. Büyüme açısından demokrasi eksikliği ancak uzun vadede sorunlu olarak değerlendirilebilir. Refah toplumda yayıldığında, kadınlar ve erkekler arasında eşit haklar talep edildiğinde demokrasi eksikliği hissedilir.

Afganistan'da devlet inşası Birleşik Devletler için önemlidir. Çünkü öncüler ve felsefi liderler siyasi rejimlerin doğasının dünya barışını korumak için herhangi bir uluslararası müzakereden çok daha önemli olduğuna inanırlar. Tehditlerin çoğu demokrasinin değerlerini takip etmeyen rejimlerdenidir (Rahman, 2002: 13).

Taliban döneminde Afganistan'daki siyasi durum ve ülkenin acil ihtiyaçları göz önüne alındığında, geniş ölçekli ve kapsamlı bir devlet kurma planı üç model ışığında bir dizi süreç olarak tasarlandı ve uygulandı: geçici, geçişli ve cumhuriyetçi (Huntington, 2002: 9).

2.3.11.1. Geçici Devlet

Geçici devlet, kendi özel hedeflerine göre özel bir siyasi durumda uygulanan düzen açısından bir dizi siyasi düzenin başlangıcıdır. Bonn Konferansı'na göre, Afganistan'da geçici bir devletin kurulması da gündemde, çünkü Taliban henüz dağılmadı. Taliban İslam Emirliği ile Kuzey Koalisyon Kuvvetleri ve uluslararası birlikler arasında çatışmalar sürüyordu. Başkent Kabil'i işgal etmesine rağmen, uluslararası ve Amerikan güçleri arasında Taliban'ı ortadan

kaldırmaya çalışan siyasi gruplar, hala Afgan topraklarının bir kısmını Taliban'ın elinde tutuyordu.

Savaş alanındaki taraflar için anayasa veya kabul edilebilir düzenlemeler yoktu. Daha ziyade, her grup askeri gücüyle ve stratejik alanlardaki işgal oranıyla orantılı olarak belirleyici bir iddiada bulunmuş ve savaş sonrası dönemde istenen pozisyona ulaşmaya çalışmıştır. Bonn Konferansı için hiçbir önlem alınmasa bile, fetih gruplarının bu sefer birbirleriyle kavga etmeleri mümkün değildi. Savaş sonrası durum muzaffer gruplar arasında yeni bir savaş olacak. Bunun etkileri Afganistan tarihinde defalarca oldu. Bu nedenle, olası çatışmaları önlemek, yeni durumu yeniden düzenlemek, sorumlu bir yapı oluşturmak ve Afgan tarafları arasında güç dağıtmak için Kabil'in düşmesinden sonra Birleşmiş Milletler Bonn, Almanya'da bir konferans hazırladı ve güçlü Afgan gruplarının temsilcileri katıldı. Birleşmiş Milletler Afganistan'ın Siyasi Geleceği Konferansı'na katılan gruplar, Taliban'ın düşüşünün ardından geçici hükümetin oluşumu hakkında tarihi bir anlaşma imzaladılar. Hamid Karzai liderliğindeki geçici hükümetin 22 Aralık 2001'de Kabil'de göreve başlaması planlandı. Almanya'nın Bonn kentindeki konferansta sekiz gün süren görüşmelerden sonra, katılımcı gruplar altı ay boyunca en fazla 29 kabine görevinde bulunmayı kabul ettiler. Yeni devlette, Birleşik Muhalefet Cephesi, başkalarına karşı siyasi ve askeri konumu nedeniyle Savunma, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarını devraldı. Bu kabinede, biri hükümet başkan yardımcısı, diğeri sağlık bakanı olarak kabul edilen iki kadın kabinede hazır bulundu (Anwari, 2013).

2.3.11.1.1. Geçici Hükümet İşlevleri

Geçici hükümet altı ay sürdü ve ana görevi, bir başkan ve kabine üyelerinin atanması da dahil olmak üzere yönetim organını örgütlemek için acil bir Loya Jirga kurmaktı (Şafii, 2008).

Özellikle, geçici hükümetin işlevleri aşağıdaki gibi kategorize edilebilir:

1- Acil bir Loya Jirga oluşturulması

Bonn Anlaşması uyarınca geçici hükümet tarafından kurulacak bir acil Loya Jirga kurmak için 21 üyeli özel bir komisyon kuruldu. Ancak geçici hükümet üyeleri komisyon üyesi olamazlar. Bu Loya Jirga'da tartışılan temel işlevlerden biri olan kabine üyelerinin atanması ile ilgiliydi ve bu nedenle hükümet üyeleri katılamazdı.

2- Yargıtayın oluşturulması

Bonn Konferansı'na göre, Afganistan için bir yargıtay kuruldu. Ancak anlaşma şartları uyarınca, geçici hükümetin iktidara gelmesinden sonra yargıtayın kurulması bekleniyordu.

Ülkede güvenliğin sağlanması ve halka temel hizmetlerin sürdürülmesi gibi işlevler geçici hükümet için gerekli kabul edilmektedir, çünkü Afganistan gelecekte siyasi olarak istikrarlı bir yapı kurmaya çalışmıştır. Yapı, istikrarın tezahürleri olduğunda oluşur. Bu şartlar altında

kamuoyu ile aranan ve işbirliği yapan geçici hükümet, görevlerinde görece bir başarı elde edebilmiş ve sosyal seferberlik için zemin sağlamıştır (Şafii, 2008).

2.3.11.2. Devrici Devlet

Afganistan'daki devlet inşasının ikinci aşaması, Afganistan'da bir geçiş hükümetinin kurulmasıdır. Geçiş hükümeti, adından da anlaşılacağı gibi, Afgan toplumunu bir devletten diğerine taşımaktır. Böyle bir hükümet aslında Afganistan'ın dayanılmaz çalkantılardan ve titrek politik sistemlerden istikrarlı sivil kurumlara geçmesinin yolunu açan politik bir geçittir. Afgan toplumundaki yapısal değişim örüntüsü, ülkenin güvencesiz durumunun genel bir yeniden yapılanmaya doğru değişme mekanizmasını vurguladı.

2.3.11.2.1. Geçici Hükümet İşlevleri

1- Anayasanın Loya Jirga'sının Oluşumu

Afganistan İslami Geçiş Hükümeti başlangıçta 18 aylık bir süre için kuruldu ve sonra yaklaşık 2 yıl sürdü. Hükümet, geçici hükümetin acil Loya Jirga'sının ürünü olmasına rağmen, aynı zamanda Afganistan'ın siyasi tarihinde bir bölümün başlangıcıydı. Geçiş hükümeti Afganistan'ı istikrara kavuşturmaya çalışmakla görevlendirildiğinden, asıl görevi anayasal bir Loya Jirga oluşturmaktı. Bu şekilde Afgan İslami Geçiş Hükümeti, iniş çıkışlarına rağmen, Anayasanın Loya Jirga'sını oluşturmayı başardı. 22 gün tartışmalara karışan Temsilciler Meclisi, Afganistan'ın gelecekteki hükümetinin şeklini, türünü ve doğasını tanımlayan yeni bir anayasadan geçti.

2- Siyasi Parti hukuku ve parti faaliyetlerinin hazırlanması

Afganistan, 30 yıllık anarşizm ve savaştan sonra ilk kez bir geçiş devleti, anayasa bu ülkede sivil bir modelle kabul edildi ve yumuşak boyutlar olarak tanımlandı. Bu yasa anlamında siyasi parti, ulusal ya da yerel düzeyde siyasi hedeflere ulaşmak için bu yasanın hükümlerine ve ilgili tüzüklere uygun hareket eden örgütlü gerçek kişilerdir (Yasası, 2003: 2).

Geçiş hükümeti sırasında, parti yasası onaylandı ve Cumhurbaşkanlığı seçimi yaklaştıkça devlet başkanı tüm partilerin ordularını ortadan kaldırma yükümlülüğüne sahip olduklarını açıkladı. Bir partinin askeri birliği varsa faaliyet göstermesine izin verilmez ve bu nedenle siyasi parti olarak kabul edilmez (Erşad, 2007: 156).

2.3.11.3. Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Yapılmalı

İlk seçimlerin yapılması, Afgan halkının Ekim 2004'te ülkede bir cumhurbaşkanı atamak üzere demokrasiye ulaşmak için attığı ilk adımdır. İslam ülkelerinde demokrasinin evrimi, ABD'deki demokrasinin evrimi ile aynı şey değildir, fakat demokrasinin doğası her yerde aynıdır. Temel değerler farklı gelenekleri ve kültürleri yansıtsa da demokrasiye doğru atılan bu adım geçiş dönemine kadar izlenebilen bir başka işlemdir. Başkanlık seçimlerinin tüm psikolojik etkilerine ve sonuçlarına ek olarak, başkanlık seçimleri siyaset alanında genel bir memnuniyet yarattı ve ulusal iradenin manevrasını gösterdi (Erşad, 2007: 157).

Devlet inşasının üçüncü aşaması, Afganistan'da demokrasi içerikli bir cumhuriyet kurulması şeklinde incelenebilir. Çok yönlü bir proje olarak, Cumhuriyet hükümeti Afganlar için politik coşku yarattığı kadar ABD'de de büyük çaplı bir varlık yarattı. Çünkü cumhuriyet sistemi ışığında, Afganistan'daki Amerikan güçlerinin varlığı da demokratik güçlerin etkinliğini gösterdi. Bu durumda, Amerika Birleşik Devletleri'nin hedeflerine ulaşmak için daha az engelle karşılaşması doğaldır, çünkü Amerikan kuvvetlerinin etkinliği meşruiyetlerinin temel dayanaklarından biridir. ABD'nin Afganistan'daki varlığı İslam Cumhuriyeti'nin kurulması veya demokrasi ışığında yerel ve popüler meşruiyete sahip olduğunda, uluslararası sistem düzeyindeki ABD hegemonyasına dayalı güvenlik daha az zorlanacaktır. Cumhuriyetçi bir devletin kurulması ya da daha düzgün bir şekilde, kendi türünde bir demokratik devletin yaratılması, önceki iki aşamadan (geçici hükümet ve geçiş devleti) daha stratejik öneme sahiptir. Bu aşama Afganistan'daki hükümet inşası projesinin son aşaması ve sonu olarak kabul edildi, çünkü demokratik hükümetlerde halkın hükümeti korku ve baskı ile değil, bu memnuniyeti sağlamak için memnuniyet ve mekanizmalarla takip ettiği varsayılmaktadır (Başariya, 2002: 243).

Siyasal sistemde halkın konumu, yasaların, yapının türünün ve siyasi rejimlerin doğasının bir fonksiyonudur. 11 Eylül'den önce Afganistan'da siyasal sistemler yapısal, kraliyet, emirlik veya cumhuriyet biçiminde sadece adı, şekli bulunmaktaydı ve Afganistan'daki önceki tüm rejimlerin doğası gereği demokratik olmayan ve otoriterdi. Otoriterlik, mutlakiyetçilik ve oligarşi, önceki Afgan hükümetlerinin ana göstergeleridir. Bu durumda, insanlar için yer olmaması doğaldır. Yukarıdan aşağıya saygı, sağladığı tüm olumlu işlemlere ek olarak, aslında Afganistan'daki siyasi sistemin dinamizmini ve acil durumlarda kriz durumlarını yönetme yeteneğini garanti eden sürekli bir geri bildirim yaratır (Erşad, 2007: 164).

Demokratik dizileri olan bir cumhuriyet hükümeti kurmak, koşulsuz egemenliğin vatandaşlara ait olduğu ve emirlik, oligarşi gibi diğer hükümetlerin reddedildiği bir sisteme teslim olmak anlamına gelir. Bu aynı zamanda Afgan anayasasında da yer almaktadır. Afganistan'daki ulusal egemenlik, doğrudan ya da kendi temsilcisi tarafından kullanılan ulusa aittir (Anayasa, 2004).

Afganistan, hükümetlerin ve süper güçlerin varlığı ve etkisi nedeniyle her zaman başı belada olan ülkelerden biridir. Böylelikle Afganistan'ın siyasi tarihinde ulus-devlet kurma süreci tamamlanamamış ve bu eksik süreç ülkedeki siyasi ve sosyal istikrarı tehlikeye atarak komşu ülkelerde ve diğer ülkeler üzerinde etkisi olmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu ülkede ulus inşası süreci de yerli değildir ve bazen bu ülkeye dayatılan yurtdışından kaynaklanmaktadır. Bu, ülkenin tarihi sahnesinde Afganistan'ın oluşumundan günümüze kadar her yerde görülebilir.

Taliban'ın ayrılmasından sonra Afganistan'da çok çeşitli insani ihtiyaçları bıraktı ve ABD kurumlar kurarak bu alanı geri kazanmaya karar verdi. ABD merkezli bir düşünce kuruluşu olan Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), savaş sonrası siyasi, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ele almak için Aralık 2002'den beri ülkelerle yakın bir şekilde devletin yanında çalışıyor. 2002-2007 yılları arasında ABD'deki bilim giderek gelişimsel ihtiyaçlardan kalkınma odaklı yaklaşımlara yöneldi. Yeni politika, ulusal kendine güveni desteklemeye ve Afganistan'ın ulusal istikrarı ve kendi kendine yeterliliği doğrultusunda ABD'nin çıkarlarına hizmet eden kapasiteler geliştirmeye odaklandı.

3.AFGANİSTAN'DA MERKEZİ YÖNETİM VE YEREL YÖNETİM ARASINDAKİ İLİŞKİSİ

Afganistan'ın siyasal sistemindeki yeni eğilim, New York Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılmasından ve Afganistan'ın askeri işgalinden sonra başladı. Aynı zamanda, Taliban'ın devrilmesiyle Afgan krizine karışan uluslararası örgütlerin ve ülkelerin arabuluculuğuyla Almanya'nın Bonn şehrinde Afgan siyasi partilerinin büyük bir zirvesi düzenlendi.Bonn Anlaşması'nda Afganistan'daki tüm etkili siyasi partiler, ülkenin siyasi sisteminin yeni sürecini Birleşmiş Milletler gözetiminde yürütmeye ve tüm etnik, siyasi ve askeri grupların tam katılımını sağlamaya ve her biri bu konuda işbirliği yapmaya davet edildi.Bonn Anlaşması, Afganistan'da demokrasi, özgür ve adil seçimler ile Afganistan'daki tüm etnik grupların ve siyasi grupların uygun katılımına dayalı olarak kurumların oluşumunun ve yeni bir siyasi sistemin kurulmasının tüm aşamalarını kapsıyordu.

Böylece, bu anlaşma Afganistan'da yeni bir ulusal ve popüler hükümetin başlangıcını işaret etmekteydi.Bu bağlamda, ilk adımda Loya Jirga (Büyük Meclisi) iki aşamalı genel seçimlerle planlandı.Bir sonraki aşama, "Anayasanın Loya Jirga" aşamasında seçimlerin yapılması ve son olarak Afganistan'ın demokratikleşmesinin operasyonel sürecini yansıtan genel seçimler ile başkanlık ve parlamento sistemiydi.Afgan uzmanların çoğu, "Bonn Antlaşması'ndan sonra Afganistan'daki yeni durumun tarihte yeni ve farklı bir dönemin başlangıcı olduğuna inanmaktadırlar. Dolayısıyla halk egemenliği ve demokratik değerlere geçiş açısından bu dönem, bu ülkenin tüm tarihi dönemlerinden farklıdır.Bu dönemin bir sonraki ayırdedici noktası, Afganistan'ın bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla yoğun etkileşimidir, bu nedenle siyasi ve kültürel literatürde bu ülkenin yeni koşullarına "Yeni Afganistan" adı verilmiştir.Yeni koşullar Yeni Afganistan demokratikleşmesinin ilk aşamasına Pakistan ve Suudi Arabistan'ın kukla hükümetlerinin düşmesiyle başladı.İkinci aşamada, ilk Loya Jirga tarafından onaylayan Cumhurbaşkanı olarak Hamid Karzai yeni sistemin oluşturulmasıyla yeni demokratikleşme süreci devam etti ve tüm bakanlar oylandı.Belirtildiği üzere anlaşma, yeni siyasi dönemin temeli ve Afganistan'daki mevcut siyasi sistemin oluşumunun başlangıç noktasıdır.Bu dönem, Bonn Zirvesi ve Loya Jirga'nın yapılmasının ardından çeşitli aşamalardan geçti ve bunların tümü demokrasi standardına benzer özelliklere sahipti (Murtazavi, 2011).

Ülkenin yeni anayasası, demokratik geçişi kolaylaştırmak için 2004 yılında 1964 Anayasasına göre hazırlandı.Yeni anayasa, hükümetin üç kolu arasında güç paylaşımı ilkesi, ifade özgürlüğü ve siyasi partilerin siyasetteki rolünün tanınması gibi bazı önemli demokratik yönetim unsurlarını içermektedir.Yeni anayasa ilk defa, Şii mezhebi azınlığın mahkemelerde içtihat ilkelerini kullanmasına izin verildi.Öte yandan ülkenin resmi dilleri olan Peştuca ve Farsça dillerinin yanı sıra bölgelerindeki aşiretlerin yerli dilinin de resmi dil olarak kabul edileceği garanti edildi.Ancak mevcut anayasa bazı demokratik unsurlar içeriyor olsa da başkanın sınırsız

yetkilere sahip olduğu Afganistan için son derece merkezi bir başkanlık sistemi öngörülmekteydi.YY, merkezi hükümete bağlıdır ve siyasi partiler, etkili bir şekilde çalışmak için uygun yasal çerçeveye sahip değildir.Farklı siyasi sistem türlerinin bölünmesi ve incelenmesi, uzak geçmişte akademisyenler, düşünürler ve filozoflar tarafından ele alınan tartışmalardan biridir.

Platon ve Aristoteles, eski Yunanistan'daki siyasi sistemin bölünmesini önerdi.Afganistan'da hükümet içindeki ve dışındaki elitler arasındaki en önemli meselelerden biri budur. Diğer yandan Afganistan halkı sistem ve adaptasyonları hakkında pek bir şey bilmemektedirler.Afganistan'ın siyasi sistemi Fransa'nın yarı başkanlık sistemine benzemektedir.Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilir; parlamento, kabinenin kurulmasında oy vererek rol oynar ve kabine üyelerini oy birliği ile görevden alabilir.Afgan anayasası, Cumhurbaşkanı hükümetin başına koyup ona yürütme, yasama ve yargı yetkileri verse de parlamento kabinenin oluşturulması ve kaldırılmasında rol oynadığından, Afgan siyasi sistemi yarı başkanlık sistemi olarak adlandırılabilir.

Afganistan Cumhuriyeti sistemi, Cumhuriyet ve İslam temelli 2003 Anayasasına dayanmaktadır. Sistemin siyasi yapısında yürütme organı, yasama organı, yargı, il ve köy meclisleri dahil olmak üzere diğer kurumlar oluşturulmuştur.Bonn Anlaşması'na göre, geçiş hükümeti başkanı olan Hamid Karzai, anayasayı hazırlamak için 13 Mayıs 2002'de komisyona dokuz üye atadı ve komisyonun kurulmasından iki ay sonra anayasa taslağı hazırlanmış oldu.Cumhurbaşkanı tarafından atanan 35 kişiden oluşan Anayasa İnceleme Komisyonu, halkla istişare içinde anayasa taslağını Loya Jirga'ya sunmakla görevlendirildi.Bu komisyon, Mayıs 2003'te çalışmaya başladı ve 4 Aralık 2003'te onaylandı (Daniş, 2011: 34).

Anayasanın 3. ve 4. maddelerine göre sistemin esasları cumhuriyete ve İslam'a dayalıdır. Ülke yasaları İslam inancı ve kurallarına aykırı olmamalıdır. Afganistan'da ulusal egemenlik doğrudan veya onların seçilmiş temsilcileri aracılığıyla halka aittir (Anayasası, 2004: 1).

3.1. Afganistan'da Kuvvetler Ayrılığının Tarihsel Arka Planı

1747 yılında Ahmed Şah Durrani tarafından kurulan Afganistan'da, 1923 yılına kadar,kuvvetler ayrılığı ve anayasal sistem yoktu.Emir veya kralın gücü aşiret veya etnik liderlerin veya jirgas'ın rızasına bağlıydı.Bu dönemde mutlak monarşi hüküm sürdü ve ülke Amir'in emriyle yönetildi.Amir, en yüksek dini ve sivil memurdu.Uluslararası anlaşmalar yaptı, silahlı kuvvetlerin başkomutanı oldu ve bakanlar atandı.Adaletin icresi, onu İslam hukuku yorumlarına göre idare eden din bilginlerinin sorumluluğundaydı (Muştaqi, 2009: 13).

3.1.1. Afganistan Yasaması (Temsilciler Meclisi ve Senato)

Afgan Millî Meclisi, Afganistan'daki en yüksek yasama organıdır ve iki meclisten, "Temsilciler Meclisi" ve "Senato Meclisi", oluşmaktadır. Anayasaya göre Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin yasama ayağı Millet Meclisi'dir (Bamyani, 2018).

Afgan Anayasasının 81. maddesine göre, Ulusal Meclis şöyle der: "Ulusal Meclis, en yüksek yasama organı olarak halkın iradesinin tezahürüdür ve onu millet açısından temsil eder" (Anayasa, 2004).

Millet Meclisi'nin tarihi, kuruluş planı hükümetin temel anayasasında belirtilen Amanullah Han dönemine dayanmaktadır. Elbette bu parlamentonun daha çok tavsiye niteliğinde bir yönü vardı.

Nader Han'ın hükümdarlığı sırasında, parlamento iki meclis, Ulusal Meclis ve Asiller Meclisi olarak kuruldu. Millet Meclisi'nin ilk dönemi 9 Eylül 1931'de 111 kişinin üye olmasıyla başladı. O dönemden Davood Han darbesine kadar, çoğu temsilcisi atanan ve halk oylamasıyla seçilmeyen 13 garantili dönem oluşturuldu. Davood Han darbesinden sonra Ulusal Meclisi feshetti ve tek odalı bir konsey olarak düşündü, ancak hiçbir zaman çalışmalarına başlamadı.

Daha sonra Necibullah'ın döneminde, 14 yıl sonra Ulusal Meclis yeniden kuruldu. Bu meclis sadece bir dönem sürdü, Necibullah hükümetinin düşmesi ve yeni rejim iktidara gelene kadar Mücahidler ve Taliban hükümetinin kurulması ile yasama organı kalmadı (Arvin, Afganistan'da Parlamento Tarihi, 2012).

Afgan Ulusal Meclisi'nin ilk dönemi uzun bir aradan sonra 18 Aralık'ta başladı. Temsilciler Meclisi üyeleri, halk tarafından beş yıllık bir dönem için serbest seçimlerle seçilir ve herhangi bir kısıtlama olmaksızın herkes aday olabilir.

Temsilciler Meclisi üyeleri, bölünmüş her seçim bölgesinin nüfusuna göre maksimum 250 temsilciye ulaşmaktadır. Parlamentodaki koltuk kotasının en az %25'i kadınlara ayrılmıştır ve Kuçilerin 10 temsilcisi ve Afganistan'daki Sihlerin Temsilciler Meclisi'nde bir temsilcisi vardır (Anayasa, 2004: 2).

Milletvekilleri ara seçimlere katılma hakkına sahiptir ve seçimde en çok oyu alan herhangi bir aday parlamentoya seçilebilmektedir.

Tamamı atanmış 102 Senato üyesi vardır. Senato üyelerinin üçte biri İK tarafından dört yıl, üçte biri İlçe Meclisi tarafından üç yıl ve geri kalan üçte biri Cumhurbaşkanı tarafından beş yıl için seçilir. Cumhurbaşkanı, engelli ve göçebelerden iki temsilci atamalı ve gelecek dönem başkanının yarısı kadın olmalıdır. Atananlar diğer konseylerdeki üyeliklerini kaybederler ve kanunen başkası ile değiştirilirler. Afganistan'da belediye meclisin seçimleri henüz yapılmadığından, il meclisleri şehir meclisi yerine Senato'ya bir temsilci seçer. Afganistan Anayasasının 87. maddesine göre, her iki meclis de bir üyeyi başkan, diğer iki üyeyi birinci ve

ikinci başkan yardımcısı, diğer iki üye sekreter ve sekreter yardımcısı olarak bir yıllığına seçer. Afgan Anayasasının 88. maddesine göre, her iki parlamentoda da iç ilkelere göre daimi komiteler bulunmaktadır. Afgan parlamentosunun, her biri 9 ila 25 temsilciden oluşan 18 komitesi vardır ve her temsilci, uzmanlaşan herhangi bir komiteye üyelik için başvurabilir (Bbc, 2014).

Daimi komisyonlar bazıları Uluslararası İlişkiler Komisyonu, İç İlişkiler Komisyonu, Savunma ve Bölgesel Bütünlük Komisyonu, Yargı Komisyonu, İdari Reform ve Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu'nu içeren sekiz komisyonu içerir. Ayrıca anayasaya göre, üyelerin üçte biri tarafından önerilen parlamentonun iç görevleri olan Temsilciler Meclisi, hükümeti incelemek için özel bir komisyon oluşturabilir. Temsilciler Meclisi üyeleri, görüşlerine veya siyasi parti üyeliklerine göre parlamento grupları oluşturabilirler. Her grubun en az 15 üyesi olmalıdır.

Anayasanın 90. maddesinde, Ulusal Meclisin altı işlev ve görevleri vardır:

- 1- Sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme programlarını onaylama
- 2- Yasaları veya yasal emirleri onaylama, değiştirme veya yürürlükten kaldırma
- 3- Devlet bütçesini onaylama ve kredi veya kredi üyelerini alma
- 4- İdari birimler oluşturma, değiştirme veya kaldırma
- 5- Uluslararası antlaşma ve anlaşmaları onaylama veya iptal etme
- 6- Bu anayasada belirtilen diğer yetkiler (Avapress, 2011).

3.1.2. Afganistan Yargısı

Yargı, Afganistan İslam Cumhuriyeti hükümetinin bağımsız bir organıdır. Yargıtay'ın da başkanı olan yargı başkanı, parlamentonun onayı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Yargının görevleri arasında hükümet dahil gerçek veya tüzel kişiler tarafından davacı olarak mahkemeye gönderilen tüm şikayetlerin hukuk hükümlerine uygun olarak ele alınması yer alır.

- 1- Oylamada gerekli oluşumun oluşturulması
- 2- İslam Cumhuriyeti'ne uygun yargı kanunlarının belirlenmesi
- 3- Adil, yetkin hâkimlerin işe alınması ve görevden alınması ve atanması, görev yerinin değiştirilmesi, terfi ve cezalandırılması

Afgan yargı organı, Yargıtay ve İlk Derece Mahkemesinden oluşur. Afganistan Yüksek Mahkemesi, Afganistan İslam Cumhuriyeti sisteminde yargıya başkanlık eden Afganistan'daki en yüksek yargı organıdır. Bu mahkeme, 5 Aralık 2004 tarihinde Afganistan anayasasında kurulan Afganistan'daki en üst temyiz mahkemesidir. Afgan Yüksek Mahkemesi'nin kurulması Bonn Konferansı Anlaşması'nın bir parçasıydı ve şu şekilde idi:

Afganistan'daki yargı, bağımsız olmalı ve Yüksek Mahkeme ve geçici hükümet tarafından kurulabilecek diğer mahkemelerin sorumluluğunda olmalıdır. Geçici hükümet, iç hukuk sistemini İslami ilkelere, uluslararası standartlara, Afganların hukuk kurallarına ve geleneklerine dayalı

olarak yeniden inşa etmek için Birleşmiş Milletler'in yardımıyla bir yargı komisyonu kurmalıdır. Afganistan Yüksek Mahkemesi üyeleri, Afganistan Temsilciler Meclisi'nin onayı ile ilk defa 4, 7 ve 10 yıl için Afganistan Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Afganistan Cumhurbaşkanı, Baş Yargıç olarak hizmet etmek üzere dokuz üyeden birini Baş Yargıç olarak seçer (Yargıtay, 2006).

3.1.3. Afganistan Yürütmesi

Pek çok anayasa siyasi, ekonomik, askeri ve sosyal karar alma yetkisini Cumhurbaşkanına veya Başbakana verdiğinden hükümetin yürütme organı herhangi bir demokratik istikrar sisteminde önemli bir rol oynar. Anayasa, yürütmenin sistemden sisteme değişen yetkilerini belirler. Kanun koyucuların temel kararlarından biri, yürütme yetkilerinin yasama organı tarafından sınırlandırılma derecesidir. Yürütme organının belirli bir süre görevde olup olmadığı sorusu yasama organı tarafından örtük olarak kaldırılabilir.

Yürütme, kendisine verilen özel yetkilere bağlı olarak politika, mevzuat ve finans alanlarında geniş sorumluluklara sahip olabilir. Devlet başkanı olarak icra kurulu başkanı genellikle kabine üyelerini, büyükelçileri, yüksek mahkeme hakimlerini ve diğer yüksek rütbeli yetkilileri atama yetkisine sahiptir. Yürütme, ülkenin iç ve dış politikasını belirler, uygular ve çoğu zaman savaş ilan etme yetkisine sahiptir. Yasama organı yasaları geçirirse de birçok sistemde yürütme organı önerilen yasaları onaylar ve Cumhurbaşkanının yasama organı tarafından kabul edilen yasalar üzerinde veto hakkı vardır. Yürütme organı, hukukun yorumlanması hakkında soru sorma ve mahkemelerdeki davalarda idareyi temsil etme hakkına sahip olabilir. Yürütme organı bütçeleden sorumlu olabilir ve genellikle ekonomi politikası, vergilerin konulması ve toplanması, gümrük tarifeleri ve hükümet harcamaları ile ilgili olarak geniş yetkilere sahiptir (Chai, 2014).

3.1.3.1. 1923 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

1923 Anayasası, Afganistan'ın ilk anayasası olması ve önemli bir geçmiş ve prosedür oluşturması açısından önemlidir. Kralların Afganistan üzerindeki egemenliği on yıllar boyunca sınırlı anayasal müdahaleyle devam etse de hükümetin gücünün anayasa tarafından sınırlandırılmasının kabul edilmesi, başlı başına ileriye doğru atılmış büyük bir adımdı. Modern kuvvetler ayrılığı teorisi 1923 anayasasına yansımamış olsa da devlet üç genel organa bölündü: şoray devlet, kabine ve mahkemeler (Ehler, 2015: 11).

Kabineye Şah başkanlık etti ve onun yokluğunda Başbakan onun yerini aldı. Kabine ve Başbakan, şah tarafından atandı ve yalnızca ona karşı sorumluydu (Anayasa, 1923).

Danıştay, yasaların ve antlaşmaların gözden geçirilmesinden resmi olarak sorumluydu; ancak uygulamada tamamen tavsiye niteliğinde bir rolü vardı. Seçilmiş bir makam, izleme ve dengeleme sistemi yoktu. Şah hiçbir şahıs veya kuruma karşı sorumlu değildi; yetkileri sadece anayasa ve şeriatla sınırlıydı. Şah, Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı'ydı; barış ve savaş ilan etme, anlaşmalar yapma hakkına sahipti. Ayrıca suçları hafifletebilir veya affedebilirdi (Anayasa, 1923).

Amanullah Han'ın iyi niyetine rağmen, geleneksel güç merkezlerini - kabile yaşlıları ve dini liderleri - ihmal etmesi, hükümetinin düşmesine yol açtı. 1925'te bir halk ayaklanmasıyla karşı karşıya kaldı. Bunun sonucunda anayasayı değiştirmek ve Afganistan'da İslam'ın statüsünü tanıtmak zorunda kaldı. Bu uzlaşma bile huzursuzluğu azaltmadı ve Amanullah Han 1929'da ülkeden kaçtı (Kakar, Krimer, & Raofi, 2018: 12).

1923 Anayasası, ülkede güçlü bir merkezi hükümet kurulması ve vilayetlerle ilişkisinin tanınması yolunda etkili bir adımdır. Bu açıdan bakıldığında, bu anayasa ülkede ulusal birliğin sağlanmasında büyük bir ilerlemeyi temsil ediyordu. Amanullah Han, Loya Jirga'ya bir Başbakanı aday göstermemesinin tek sebebinin uygun bir aday olmaması olduğunu söylediği için bazı yetkileri devretmeyi zımnen önerdi (Daniş, 2011: 4-2).

1923 Anayasasının hikayesi de öğreticidir. Anayasanın getirdiği değişiklikler halk veya geleneksel liderleri tarafından kabul edilmedi. Reformlar, insanları Batı kıyafetleri giymeye zorlamak, kadınların halka açık yerlerde başörtüsü takmasını yasaklamak ve haftalık iznini günleri değiştirmek gibi radikal değişiklikleri içeriyordu. Buna ek olarak Amanullah Han'ın hükümeti yaygın yolsuzluktan rahatsız oldu ve sonunda devrildi (Ghobar, 2011: 801).

3.1.3.2. 1931 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

1931 Anayasası geçmişte yapılan reformları azalttı ve İslam'ın bir kamu dini olarak rolünü tesis etti. İlk kez etkisiz de olsa bir ulusal yasama meclisi getirildi ve bağımsızlıktan çok uzak bir yargı oluşturuldu. 1931 Anayasasının belki de en önemli etkisi, Amanullah Han'dan sonra Nader Şah'ın liderliğini meşrulaştırmak için anayasasını yayınlama ihtiyacı duymasıydı. 1931 Anayasası; Türkiye, İran ve Fransa anayasaları, 1923 Anayasası, Hanefi içtihadı ve gelenek gibi birçok kaynaktan etkilenmiş ve bunlara dayanmıştır. Geçmişteki hataların farkında olan Nader Şah, anayasasının halkın iradesine uygun olmasını sağlamak için dini liderlere danıştı (Ehler, 2015: 12).

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, 1931 Anayasası Sünni İslam'ı devlet dini olarak kabul etti ve şahın şeriata uymasını şart koştu (Anayasa, 1931).

1931'in en uzun soluklu anayasal yeniliği, Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan bir yasama meclisinin kurulmasıydı. Kral, senato üyelerini atamasına rağmen, Temsilciler Meclisi üyeleri, üç yıllık bir dönem için doğrudan halk oylamasıyla seçildi. Kral, parlamento tarafından

önerilen yasaları onaylama ve imzalama, idari yasalar ve kararnameler çıkarma, savaş ve barış ilan etme, antlaşmalar yapma ve cezaları affetme ve hafifletme hakkı dahil olmak üzere yetkilerini elinde tuttu (Ghobar, 2011: 44).

Yargı, yürütmeye bağlı olduğu için bağımsız bir organ değildi. 54.maddesine göre, Hanefi içtihatına göre şeriatı uygulamakla yükümlüdür (Anayasa, 1931).

1931 Anayasası kuvvetler ayrılığını resmileştirdi. Pratikte, Şah'ın yasama ve yürütme alanlarındaki en yüksek otoritesi ve parlamentonun anlamlı bir değişiklik yapamaması, hükümeti gerçek bir anayasal monarşiden ziyade dini bir aristokrasiye dönüştürdü (Ghobar, 2011: 44).

Ayrıca anayasa 33 yıl sürmesine rağmen Afganistan'ın bugüne kadarki en dayanıklı anayasasıdır. Ancak onun hükümleri, birbirini izleyen yöneticiler tarafından büyük ölçüde atlatıldı veya göz ardı edildi.

3.1.3.3. 1964 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

1964 Anayasası genellikle mevcut anayasanın başlangıcı olarak kabul edilir. Anayasa, kralın gücünü sınırlayarak insanlara kadın-erkek eşitliği, aşiretler arası eşitlik, mülkiyet hakları, ifade özgürlüğü ve siyasi partilerin reçetesi gibi modern haklar tanıdı. Kuvvetler ayrılığı ilk kez bu anayasada tanıtıldı. Önceki anayasaların aksine, 1964 Anayasası kapsamlı inceleme, tartışma ve istişarenin ürünüydü. Zahir Şah, yeni, liberal bir anayasa hazırlamak için başlangıçta yedi üyeli bir komisyon kurdu. Komisyon daha sonra çok daha büyük olan ve Afgan toplumunun farklı kesimlerinden oluşan bir araştırma komisyonuna danıştı. Komisyon ayrıca sosyal ve siyasi açıdan etkili diğer uzmanlar ve figürlerle kapsamlı istişarelerde bulundu. Yaklaşık bir yıl süren bu sürecin ardından, anayasa taslağı 29 üyeli başka bir komisyon tarafından gözden geçirildi. Şah daha sonra anayasayı onaylamak için bir Loya Jirga topladı (Ehler, 2015: 213).

Kuvvetler ayrılığı ve Şah'ın yetkilerinin sınırlandırılmasıyla, 1964 Anayasası ülke siyasetinde genellikle Afganistan'ın "siyah liberal çağı" olarak bilinen bir dönem yarattı. Bu dönemde kapsamlı sosyal reformlar yapıldı. 1964 Anayasası, iktidarın kral ve Başbakan arasında paylaştırıldığı ikili bir yürütme organı olan anayasal bir monarşi kurdu. Şah, ülkedeki Başbakanı seçen en güçlü kişiydi ve Başbakan daha sonra diğer bakanları istihdam için Şah'a teklif etti (Anayasa, 1964).

Başbakan ve diğer bakanlar dahil olmak üzere bir bütün olarak hükümet, krala ve Ulusal Meclis'e karşı sorumluydu (Anayasa, 1964).

Şah, Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı'ydı; savaş ve barış ilan etme, uluslararası yasaları ve anlaşmaları imzalama, yasama kararnameleri çıkarma, bir Başbakan ve diğer bakanlar atama, suçları affetmek ve hafifletmek için Yargıtay üyelerini işe alma yetkisine sahipti (Anayasa, 1964).

Parlamentonun iki odası vardı: Temsilciler Meclisi ve Senato Meclisi (Anayasa, 1964).

Temsilciler Meclisi üyeleri doğrudan halk oylamasıyla seçildi. Senato üyelerinin üçte biri doğrudan halk tarafından, üçte biri vilayet meclisleri tarafından, üçte biri ise kral tarafından atandı (Anayasa, 1964). Yasama organının sorumlulukları şunları içeriyordu: yasama yapmak, uluslararası anlaşmaları onaylamak, Afgan askerlerini yabancı ülkelere göndermek ve hükümetin eylemlerini denetlemek (Anayasa, 1964).

Anayasa yargıyı, hükümete karşı olanlar da dahil olmak üzere davalarda en yüksek yargı yetkisine sahip olan Yüksek Mahkeme Başkanlığındaki ayrı bir hükümet şubesine dönüştürdü.

Bu anayasa nispeten bağımsız üç güç yarattığı için, modern bir gözetim ve denge sistemi buna göre kuruldu. Ulusal Meclis, Başbakanın bakanlarını veya tüm hükümeti sorgulayıp görevden alabileceği için bakanlık Temsilciler Meclisi'ne karşı sorumluydu (Anayasa, 1964).

Temsilciler Meclisi, güvensizlik oyu vererek de hükümeti feshedebilirdi. Temsilciler Meclisi hükümetin eylemlerini gözden geçirme ve denetleme yetkisine sahip olduğundan bakanların atanması ve politikaları Temsilciler Meclisi'nin onayına tabiydi (Anayasa, 1964).

Şah, devlet başkanı olarak parlamentoyu feshetme gücüne sahipti ve yürütme, onay için Millet Meclisi'ne yasalar önerebilirdi (Anayasa, 1964).

1964 Anayasası genellikle İslam dünyasının en ilerici anayasalarından biri olarak selamlanıyor. Çünkü bu anayasa, iktidarı farklı hükümet kolları arasında ayırdı ve sistemin aristokrasiden demokrasiye geçişini sağladı. Şah'ın yetkileri orantılı olarak azaldı ve siyasi iktidarı halkın sağına yerleştirmek için gerçek bir çaba gösterildi. Kraliyet ailesinin üyelerinin hükümete katılmalarına izin verilmedi. Bununla birlikte, Milli Meclis, hükümete muhtemelen güvenmemektedir, dokuz yılda beş hükümeti değiştirdi ve genel olarak etkisizdi. Dolayısıyla Afganistan gibi parçalanmış ve kırılgan bir toplum için bu demokrasiye geçiş, ülkede demokrasiyi kurmak için daha fazla zaman gerektirdi (Anayasa, 1964).

3.1.3.4. 1977 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

1973'te Zahir Şah, damadı Sardar Mohammad Davood Han tarafından beyaz bir darbeye devrildi. Marksist unsurların desteğiyle Davood Han, toprak reformunun yolunu açan, kadınlara eşit haklar tanıyan ve halkın birliği için oy kullanma hakkını tesis eden yeni bir anayasayı teşvik etti. Anayasası Loya Jirga tarafından 1977'de onaylandı, ancak Davud Han'ın kendisi Nisan 1978'de kanlı bir darbeye devrildiği için asla uygulanmadı. 1977 Anayasası Afganistan'da tek partili bir sistemin kurulmasını sağladı. Anayasa, hükümetin üç temel işlevini hükümetin üç şubesine devrediyordu: yürütme, yasama ve yargı. Ulusal Meclis, üyeleri Devrimci Parti tarafından aday gösterilen ve dört yıllık bir dönem için halk oylamasıyla seçilen tek bir parlamentodan oluşuyordu. Seçilenlerin yüzde ellisinin işçi veya köylü olması gerekiyordu. Yasama organının yetkileri arasında yasama, uluslararası anlaşmaları onaylama,

Afgan askerlerini yabancı ülkelere gönderme, bütçeleri onaylama ve hükümet üyelerini görevden alma yer alıyordu (Anayasa, 1977).

Kuvvetler ayrılığına dayanan diğer Afgan Anayasalarından farklı olarak, 1977 Anayasası yargıyı bağımsız bir hükümet kolu olarak tanımıyordu. Yüksek Mahkeme üyeleri, Cumhurbaşkanı tarafından atandı ve anayasayı yorumlamaktan sorumlu tek organ onlardı (Muştıaqi, 2009: 18).

Başkanın parlamentoyu feshetme ve yasaları açıklama yetkisine sahip olması için, üç güç arasında gözetim, denge ve işbirliği vardı. Hükümet üyelerinin atanması, parlamentoda güven oylamasına tabi değildi ve Ulusal Meclis onları görevden alamadı. Hükümet üyeleri başkana karşı sorumluydu. Anayasa Cumhurbaşkanı'nın devlet başkanı, hükümet başkanı ve siyasi parti başkanı konumunu kaldırdı. Konuşmacı parti tarafından aday gösterildi ve altı yıllık bir dönem için Loya Jirga'nın üçte iki çoğunluğu tarafından seçildi (Anayasa, 1977).

Silahlı kuvvetlerin başkomutanı olarak, Cumhurbaşkanı ulusal birliği teşvik etmek ve kamu yararını korumakla görevlendirildi. Cumhurbaşkanı'nın diğer yetkileri arasında bir Loya Jirga toplamak, Ulusal Meclis'i feshetmek, yeni seçimler yapmak, ulusal ve uluslararası politikaları yönetmek, koordine etmek ve Afganistan'a bir Cumhurbaşkanı yardımcısı, bakanlar, Yüksek Mahkeme üyeleri, büyükelçiler ve Uluslararası örgütler daimi temsilciler ve hakimler atamak yer alıyor. Buna ek olarak yasaları imzalama, suçları affetme, onur dereceleri verme, savaş, barış ve olağanüstü hal ilan etme yetkisine sahipti (Anayasa, 1977).

1977 Anayasası, yürütme organının devletin en yüksek idari organı olduğu birleşik bir yürütme sistemi kurdu. Hükümet; Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı'nın yardımcısı ve bakanlardan oluşuyordu. Yürütme; yasa ve yönetmelikler çıkarabilir, uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkelerle anlaşmalar yapabilir (Anayasa, 1977).

3.1.3.5. 1980 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

Afganistan Halk Demokratik Cumhuriyeti, Noor Mohammad Taraki liderliğindeki bir darbeyle iktidara geldi. 1978'de Taraki, Sovyet hükümet sistemini örnek alan yeni bir tek partili komünist hükümet kurdu. Taraki, 1977 Anayasasını yürürlükten kaldırdı ve iktidarı, başkanlığını yaptığı Devrim Konseyi'ne devretti. Ancak 1979'da Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal etti ve Babrak Karmel'i Cumhurbaşkanı olarak atadı. 1980'de Devrim Konseyi, İslam'a biraz saygı duyan, ancak Sovyet tarzı reformlar getiren geçici bir anayasa kabul etti. 1980 Anayasası, devletin üstün gücü olarak işlev gören devrimci bir konsey kurdu. Devrim Konseyi'nin üyeleri bir başkanlık kurulu tarafından seçildi ve atandı. Konseyin kendisi de bir yasama organı olarak hareket etti. Devrim Konseyi'nin yetkileri arasında hükümetin kanun, kararname ve kalkınma planlarının geçirilmesi, başkanlığın atanması, Yüksek Mahkeme ve alt mahkeme üyeleri, hükümet ve

Bakanlar Kurulu üyeleri, bakanların görevden alınması, yeni bakanlar atanması ve bakanlıkların kurulması yer alıyordu (Anayasa, 1980).

Mahkeme, hükümetin en yüksek yargı organıydı ve Devrim Konseyi'ne düzenli olarak rapor veriyordu (Anayasa, 1980).

1980 Anayasasıyla Cumhurbaşkanlığına kanunları yorumlama, kanun ve kararnamelerin uygulanmasını denetleme, suçları affetme, fahri dereceler verme, silahlı kuvvetlerin üst düzey mensuplarının, hükümet görevlilerinin ve daimi temsilcilerin atanmasını onaylama, savaş ve olağanüstü hal ilan etme yetkisi verildi (Anayasa, 1980).

Anayasanın 46. maddesi, Başbakanın hükümetin başı olduğu ikili bir yürütme sisteminin oluşturulmasını sağladı. Bakanlar Kurulu, hükümetin en yüksek yürütme organıydı. Mahallelerde hükümet yetkisini kullanmak için yerel yürütme komiteleri kuruldu. Yerel komitelerin yetkileri arasında, üst düzey yetkililerin kanun, karar, onay ve kararlarının uygulanmasının sağlanması, güvenlik önlemlerinin alınması, vatandaşların hak ve özgürlüklerinin sağlanması, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınma programlarının uygulanması, yönetimleri altında lider ve uyumlu kurumların oluşturulması bulunmaktadır (Anayasa, 1980).

3.1.3.6. 1987 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

Ocak 1987'de Dr. Necibullah, Afganistan'da ulusal uzlaşmayı sağlamak için bir komisyon kurdu. Dr. Necibullah, yeni anayasa taslağının hazırlanmasından sorumlu komisyonun açılışına değindi. Kasım 1987'de, Afganistan için yeni bir anayasa hazırlamak üzere Kabil'de bir Loya Jirga toplandı (Tarzai, 2012: 229).

Bu anayasa, halkın Loya Jirga ve parlamentodaki temsilcilerini seçebilecekleri bir ordu sağlar (Anayasa, 1987).

Bu anayasada yer alan sistem, geleneksel bir komünist sistemden daha demokratik ve liberaldi. Halk İK'leri ve Loya Jirga üyelerini seçti. Loya Jirga daha sonra üyelerin oy çokluğu ile başkanı seçti (Anayasa, 1987).

Hükümet, Ulusal Meclis'e karşı sorumluydu. Hükümet üyelerinin atanması, Ulusal Meclis'te bir güven oylamasına tabi tutuldu ve Ulusal Meclis, ona güven oyu veremeyerek hükümeti devirebilirdi. Ayrıca, Ulusal Meclis hükümet üyelerini sorgulayabilir ve bakanlıklar kurup feshedebilir (Anayasa, 1987).

Cumhurbaşkanı, Ulusal Meclis Başkanı, Senato Başkanı, Yüksek Mahkeme Başkanı ve Baş Yargıç ile görüştüktan sonra parlamentoyu feshedebilir. Meclis Başkanı, Loya Jirga'nın çoğunluğu tarafından yedi yıllık bir dönem için seçildi ve yalnızca iki dönem üst üste görev yapabildi. Cumhurbaşkanı, onay için yardımcılarını, milletvekillerini Ulusal Meclis'e sundu. Cumhurbaşkanının yardımcıları meslektaşlarıydı, görevlerini yerine getiremediği takdirde

sorumluluklarını üstlendi ve Cumhurbaşkanı'nın ölümü durumunda Loya Jirga'yı toplamaktan sorumluydu. Cumhurbaşkanı, silahlı kuvvetlerin başkomutanıydı. Cumhurbaşkanı'nın yetki ve görevleri arasında meclis tarafından kabul edilen yasaların imzalanması, Başbakanın atanması, yabancı ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki Afgan temsilcilerinin atanması, Yüksek Mahkeme Başkanı ve Anayasa Konseyi üyelerinin atanması yer alıyordu. Buna ek olarak Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerinin atanmasını ve Afganistan'daki diplomatik misyon başkanlarının kimlik belgelerini onayladı, Loya Jirga'nın onayıyla savaş ve barış ilan etme yetkisine sahip oldu (Anayasa, 1987).

1987 Anayasası hükümetin işlevlerini üç bölüme ayırdı: yürütme, yasama ve yargı. Yasama organının iki evi vardı: Temsilciler Meclisi ve Senato. Ulusal Meclis üyeleri doğrudan halk oylamasıyla seçildi (Anayasa, 1987).

Yargı, davaların kanun hükümlerine göre ele alınması ve karara bağlanmasından sorumluydu. Mahkemelerin diğer işlerini yürüten Yargıtay, yargının başındaydı. Yargıtay üyeleri, Cumhurbaşkanı tarafından altı yıllık bir süre için atandı (Anayasa, 1987).

Bakanlar Kurulu en yüksek yürütme organıydı ve Başbakan, yardımcıları ve bakanlarından oluşuyordu. Anayasa Konseyi, önerilen kanunların anayasaya uygunluğunu Cumhurbaşkanı'na bildirmekten sorumluydu. Bu anayasa 1990 yılında bazı küçük değişikliklerle düzenlendi. 1964 ve 1977 Anayasalarına çok benziyordu. 1987 Anayasası demokratik bir sistem, ulusal egemenlik ve kuvvetler ayrılığı tesis etti. Bu anayasa, her bir kuvvetin sorumluluklarını ve görevlerini belirlemiş, açık ve uygun bir yapıya sahipti. Ancak muhalefet grupları yeni rejime saldırdığı için hükümet halkın desteğini ve güvenini kazanamadı. Tüm kırsal alanlar askeri bir şekle büründü ve hükümete karşı ayaklandı (Daniş, 2011: 249).

3.1.3.7. 2004 Anayasasına Göre Afganistan Yürütmesi

Mevcut hükümete yasal çerçeveyi sağlayan 2004 Anayasası, Taliban rejiminin düşüşünün ardından tasarlandı ve ülke tarihinin kritik bir döneminde hazırlandı. Afganistan, Sovyet destekli rejimlere karşı yıllarca süren direniş, kaos ve kan dökülen bir dönem ve Taliban'ı deviren nihai işgal dahil onlarca yıllık savaşa katlanmıştı (Prohl, 2004: 2).

Bu yıllar süren çatışma sırasında ülke, bölgesel, etnik, askeri, politik ve bireysel eğilimlere göre birçok fraksiyona bölündü. Bu koşullarda siyasal sistemin dağınık insanları birleştireceği kesindi (Sekretaryası, 2004: 24).

Taliban'ın düşüşü Afganistan'da bir iktidar boşluğu bıraktı. Afganistan bu boşluğu doldurmak için Almanya'nın Bonn kentinde Birleşmiş Milletler himayesinde bir araya gelerek demokratik ilkelere dayalı yeni bir hükümet kurdu. Taliban'ın düşüşüyle birlikte Afganistan, hükümetini yeniden inşa etmek gibi büyük bir görevle karşı karşıya kaldı. Taliban genellikle halka

açık emirler vererek yönetiyordu.Yasayı alenen ihlal etmekle suçlananlar, Taliban destekli mahkemelerde yargılandı, bu yargıçların yargılaması nadiren kamuoyuna açıktı ve cezası hızlıydı. Böylece sanığın temyiz hakkı yoktu.Böylelikle Geçiş İdaresi, yalnızca güçlü bir demokrasi geçmişinden yoksun olmakla kalmayıp aynı zamanda ciddi bir baskıcı dönemden çıkmış bir ülkede anayasal bir hükümet kurmakla görevlendirildi.Savaş sonrası ve sivil isyan değişikliği kritik olduğundan, çatışma sonrası bir hükümet hem meşruiyetten hem de halk desteğinden yararlanması gerekmektedir (Rondinelli, 2006: 1).

Meşruiyet açısından sistem, insanların karar alma sürecinde söz sahibi olduklarını hissedecekleri şekilde hareket etmelidir.Açık bir güçler ayrılığı ve hesap verebilirliğin olduğu demokratik bir sistem, kamu kurumlarına olan güvenini artıracaktır (Prohl, 2004: 5).

Bu nedenle, çatışma sonrası hükümetler, yetkiyi Cumhurbaşkanı'na seçme ve devretme konusunda rutin olarak çok ihtiyatlı davranırlar ve bu konularla ilgili açık kararları anayasalarına koyarlar (Grubu, 2006: 24).

3.2.Merkez Yönetimin Başkent Örgütü

3.2.1. Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı; yetkilerini yürütme, yasama ve yargı alanlarında kullanan Afganistan'ın merkezileştirilmiş başkanlık siyasi sistemi yapısında en yüksek hükümet yetkilisi, ulusal egemenlik ve devlet otoritesinin en yüksek makamıdır (Arvin, Afganistan, 2014).

Afgan Anayasası, devlet başkanı olarak başkana askeri ve yasama alanlarında büyük yetkiler vermiştir. Bu, Aralık 2003'te Loya Jirga'da tartışma konusu olmuştur.2004 Anayasası, genellikle çatışma sonrası bir devlet için uygun görülen bir başkanlık sisteminin kurulmasını talep ediyor ve halkın çoğunluğu bunu ülkede istikrar ve güvenliği sağlamanın bir yolu olarak savunuyordu (Prohl, 2004: 6).

Cumhurbaşkanının otoritesinin gözetimi şeklinde kuvvetler ayrılığı, istikrarı sağlaması için tasarlanmış faktörlerden biridir (Muştaki, 2009: 24).

Yeni anayasa ayrıca refahı teşvik etmekte ve cinsiyet veya etnik kökene bakılmaksızın tüm Afgan vatandaşlarının seçmen ve aday olarak yarışmasına izin veriyor (Anayasa, 2004).

Anayasa, parlamentolardan birinin üyelerinin doğrudan halk oylamasıyla seçilmesini öngördüğü için, tüm etnik gruplar karar alma sürecine katılabilmektedir (Prohl, 2004: 7).

2004 Anayasasının 60. maddesine göre, "Cumhurbaşkanı, Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti'nin başıdır ve yetkilerini bu Anayasa hükümlerine uygun olarak yürütme, yasama ve yargı alanlarında kullanır (Anayasa, 2004).

3.2.1.1. Seçimi

Afganistan Cumhurbaşkanlığı seçimi, Afganistan Cumhurbaşkanını ülkenin ilk kişisi olarak ve iki yardımcısı ile atamak için halkın doğrudan oyuyla her beş yılda bir Afganistan'da yapılan bir seçimdir. Afgan Seçim Kanunu, seçim işlerini düzenlemek amacıyla Anayasanın 33. maddesi ve 159. maddesinin 1. fıkrası uyarınca çıkarılmıştır. Bu kanuna göre seçimler hür, açık, gizli ve doğru bir şekilde oyla yapılır. Seçmenler seçimlere eşitlik hakkı ile katılır. Seçmen, seçimlerde bir oy hakkına sahiptir ve sadece kendi adına oy kullanır. Seçmenler seçimlere gönüllü olarak katılır. Dil, din, etnik köken, cinsiyet, aşiret, ikamet ve sosyal statü ile ilgili olarak seçmenlere ve adaylara doğrudan veya dolaylı olarak kısıtlama getirilmesi yasaktır. Bu kanuna göre, devlet daireleri, sosyal kuruluşlar ve bireyler, Bağımsız Seçim Komisyonu ile işbirliği yapmak ve bu dairenin yetkisi dahilinde alınan kararları uygulamakla yükümlüdür (Sharqi, 2019).

Aynı madde, Cumhurbaşkanının birinci ve ikinci başkan yardımcısı olduğunu belirtir. Cumhurbaşkanının, Birinci Başkan Yardımcısının yokluğunda, istifasında veya vefatında Birinci Cumhurbaşkanı Yardımcısının yokluğunda İkinci Cumhurbaşkanı Yardımcısı Anayasa hükümlerine göre hareket eder. Madde 64, başkanın yetkilerini açıklamaktadır.

Afgan Anayasasının 156. maddesine göre, herhangi bir seçimi yönetmek, izlemek ve kanun hükümlerine uygun olarak halk oylamasına atıfta bulunmak için Bağımsız Seçim Komisyonu (IEC) kurulmuştur. Ayrıca Anayasanın 157. maddesine göre, Anayasanın kanun hükümlerine göre uygulanmasını izlemek üzere bağımsız bir komisyon tarafından denetlenmektedir. Bu komisyonun üyeleri, Wolesi Jirga'nın (Parlamento) onayı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır.

Ayrıca Afgan Anayasasının 62. maddesine göre Cumhurbaşkanlığına aday gösterilen bir kişi aşağıdaki niteliklere sahiptir:

- Cumhurbaşkanı adayı Afganistan vatandaşı olmalı
- Müslüman ve Afgan bir ailede doğmuş ve başka bir ülkenin vatandaşlığına sahip olmamalı
- Kayıt gününde yaşı kırk yılı doldurmalı
- İnsanlığa karşı suç, veya medeni haklardan mahrum bırakma suçlarından mahkum edilmemiş olmalı
- Hiç kimse iki dönemden fazla başkan seçilemez.
- Bu madde hükmü, Cumhurbaşkanı yardımcıları hakkında da uygulanır.

Anayasanın 61. maddesine göre Cumhurbaşkanı, kullanılan oyların %50'den fazlasının çoğunluğu ile serbest, aleni, gizli ve doğrudan oyla seçilir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerden beşinci yıl olan 1 Haziran'da sona erer. Yeni bir Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev

süresinin bitiminden 30 ila 60 gün önce yapılır. İlk turda adayların hiçbiri %50'den fazla oy çoğunluğunu alamazsa, ikinci tur seçimi, seçim sonuçlarının açıklandığı tarihten itibaren iki hafta içinde yapılır. İlk turda en yüksek oyu alan iki aday ikinci tura kalır, ikinci turda oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanıdır. Cumhurbaşkanı adaylarından birinin, birinci veya ikinci tur oylama sırasında veya seçimden sonra ve seçim sonuçlarının ilanından önce ölmesi halinde kanun hükümlerine göre yeniden seçim yapılır (Sharqi, 2019).

Afgan Seçim Kanununun 16. maddesi Anayasanın 62. maddesi uyarınca uygun kişilerin Cumhurbaşkanlığına aday olabileceğini öngörüyor.

Bağımsız Seçim Komisyonu'nun (IEC) uygun adayları kaydettirmesi ve onaylaması gerekir. Cumhurbaşkanı adaylarının kayıt koşulları aşağıdaki gibidir:

- Kayıt için bağımsız seçim komisyonuna yazılı başvuru yapması
- Adayın dinini, kimliğini ve kesin doğum tarihini belirlemek için Afgan kimlik kartına sahip olması
- Adayın tam sağlığına dayalı sağlık sertifikası sunması
- Komutanın veya silahlı grupların mensubunun yasa dışı olmadığına dair bir taahhüt imzalaması
- Adayın asıl ve mevcut ikametgahı hakkında doğru bilgi sağlaması
- Daha önce çalıştığı devlet kurumlarından istifa etmesi
- Adayın taşınır ve taşınmaz malları hakkında doğru bilgi sağlaması
- 100.000 hayranlık bir liste sunması
- Afganistan'ın iki Cumhurbaşkanı yardımcısının adının açıklanması ve kayıt sırasında hazır bulunmaları zorunludur.
- Bir milyon Afgan parap birimi ait ödeme makbuzu (13 bin dolardan fazla) (Persian, 2018).

Afganistan Anayasası ve Seçimleri Kanunu, statüsü ve önemi bakımından ülkenin en temel ve önemli kanunları arasında yer almaktadır. Ancak Cumhurbaşkanlığına ve parlamentoaya aday olmak isteyen ile ilgili iki yasanın hiçbirinde eğitim koşulu yoktur. Yani Cumhurbaşkanlığına aday olmak ve hatta bu görevi kazanmak isteyen bir kişinin okuryazar olmasına gerek bile yok. Ayrıca mecliste halkı temsil etme görevi için eğitim şartı yoktur. Ancak Afganistan'daki mevcut siyasi, sosyal, ekonomik ve güvenlik durumu, özellikle uzmanlaşmış ve bilimsel alanlarda düşünme ve çözüm bulma imkanının olmadığı bir durum yaratmıştır; ancak şunu da kabul etmek gerekir ki bu durum halkın kaderi, sosyal ve siyasal yaşamıyla doğrudan ilgili olan söz konusu iki yasadaki eğitim koşulunu hiçbir şekilde göz ardı etmeyi haklı çıkarmaz.

3.2.1.2. Görev ve Yetkileri

Cumhurbaşkanı, Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti'nin başıdır ve yetkilerini bu Anayasa hükümlerine uygun olarak yürütme, yasama ve yargı alanlarında kullanır. Cumhurbaşkanının yetkileri geniştir ve siyasi, yasama, yargı, idari ve tören alanlarını içerir (Rasooli, 2010: 94).

2004 Anayasası, Cumhurbaşkanının salt çoğunluk (oyların % 50'sinden fazlası) ile seçilmesini şart koşuyor ve bunu etnik, bölgesel ve diğer faktörler nedeniyle Afganistan'da başarmak zor (Kakar, Krimer, & Raofi, 2018: 22).

Cumhurbaşkanlığının önemli sorumluluklarından bazıları şu şekildedir:

- 1- Anayasanın uygulanmasını izlemesi
- 2- Ulusal Meclis onayı ile ülke politikasının temel hatlarını belirlemesi
- 3- Afgan Silahlı Kuvvetlerinin yüksek liderliği
- 4- Ulusal Konsey onayıyla savaş ilan etmesi
- 5- Toprak bütünlüğünün savunulması ve bağımsızlığın sürdürülmesi durumunda gerekli kararları alması
- 6- Afganistan dışındaki silahlı kuvvetler birimlerinin Millet Meclisi'nin onayına gönderilmesi
- 7- Anayasanın 69. maddesinde belirtilen durum dışında Loya Jirga'nın kurulması
- 8- Millet Meclisi'nin onayı ile olağanüstü hal ilan etmesi ve sona erdirmesi
- 9- Ulusal Meclis ve Loya Jirga toplantısının açılışını
- 2- Başkan yardımcılarının istifasını kabul etmesi
- 11- Bakanları, Merkez Bankası Başkanı, Milli Güvenlik Başkanı ve Kızılay Başkanı, Başsavcılığı, Millet Meclisi'ni onaylamak ve istifalarını kabul etmek üzere atamak
- 12- Millet Meclisi'nin onayı ile Yargıtay Başkanı ve üyelerini atamak
- 13- Hâkim, Silahlı Kuvvetler görevlileri, polis ve milli güvenlik ile üst düzey görevlilerin kanun hükümlerine göre atanması, emekliye ayrılması, istifa ve görevden alınmalarını kabul etmek
14. Afganistan'ın siyasi temsilciliklerinin başkanlarını yabancı hükümetlere ve uluslararası kurumlara atamak
15. Afganistan'daki yabancı siyasi temsilcilerin kimlik belgelerini kabul etmek
- 16- Yasaların imzalanması ve yasal emirlerin verilmesi
- 17- Hükümetler arası anlaşmaların kanun hükümlerine uygun olarak akdedilmesi amacıyla yetki belgesi verilmesi
18. Kanun hükümlerine göre cezanın hafifletilmesi ve affedilmesi

19. Kanun hükümlerine göre madalya, rozet ve fahri unvan vermek
20. Kanun hükümlerine uygun olarak ülkenin idaresini iyileştirmek için komisyonların kurulması
21. Anayasada belirtilen diğer yetki ve görevler

3.2.1.3. Yürütme İle İlgili Görev ve Yetkileri

Cumhurbaşkanı, siyasi sistemin başı ve anayasanın koruyucusudur. İç ve dış ilişkilerde ülke politikasının temel hatlarını belirlemek görevi kendisine kalmıştır. Cumhurbaşkanı, "devlet"e başkanlık etmenin yanı sıra, "hükümet" veya yürütme organına da başkanlık eder. Ülke genelindeki tüm yürütme görevlileri ve yurt dışındaki diplomatik temsilciler, çalışma alanlarında onun temsilcisi olarak kabul edilir. Anayasanın 64. maddesi, Cumhurbaşkanı yetkilerinin bir özetini listeliyor ve yukarıda bahsedilen 21 maddeyi içeriyor: Silahlı Kuvvetler Genel Komutanlığı, savaş ve barış ilanı, olağanüstü hal ilanı, devlet kurumlarının oluşturulması ve feshi, yürütme görevlilerinin görevden alınması ve görevlendirilmesi dahil. Merkez ve illerin tüm orta ve üst kademe yöneticileri Cumhurbaşkanının imzası ile görevi başlar ve görevden alınır. Bu yetkilerden bazılarının kullanılması parlamentonun onayını gerektirir.

Cumhurbaşkanına ait "Ülke politikasının temel hatlarını belirleme" yetkisi, planlarını uygulayan hükümetin üst makam yetkililerinin önerilerini ve görüşlerini sağlaması açısından kısıtlanmıştır. YY'ler, kendi çalışma alanlarında politika yapma yetkisine bile sahip değildir. Başkentte de herhangi bir politikanın Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması gerekmektedir. Anayasanın 69. maddesine göre, Cumhurbaşkanı "ulus" ve "Temsilciler Meclisi"ne karşı sorumludur, ancak onu eylemlerinden sorumlu tutacak belirli bir mekanizma yoktur. Başkan, "insanlığa karşı suç", "ulusal vatana ihanet" veya "suç" işlediği takdirde özel bir mahkemeye götürülecek, ancak cezayı uygulama mekanizması o kadar karmaşık ve hantal ki neredeyse cumhurbaşkanının yargılanması imkansız görünmektedir.

Anayasa, hükümete yedi temel görev vermektedir (Madde 75) ve bunların uygulanması, hükümetin başı olarak Cumhurbaşkanı'nın yetkisine tabidir. Bunlar arasında anayasanın uygulanması, bağımsızlığın, toprak bütünlüğünün ve ulusal çıkarların korunması, toplumda güvenlik ve düzenin sağlanması, bütçe ve planların hazırlanması ve ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik kalkınma programlarının uygulanması yer almaktadır. Bu yetkilere ek olarak tüm tören planlarının uygulanması, yabancı liderler ve diplomatik temsilcilerle görüşme, ulusal törenlere katılma, parlamentonun açılışı ve Loya Jirga dahil olmak üzere Cumhurbaşkanı ile sınırlıdır. Elbette halkın oylarına atıfta bulunmak ve anayasayı değiştirebilecek bir Loya Jirga çağırısı yapmak da yetkinliklerinden biridir. Diğer bir deyişle, anayasayı değiştirmek Cumhurbaşkanı'nın yegane yetkisidir.

3.2.1.4. Yasama İle İlgili Görev ve Yetkileri

Kuvvetler ayrılığı ilkesine göre yasama organı, devletin bağımsız bir unsurudur, ancak Cumhurbaşkanı devlet başkanı olduğu için aynı zamanda yasama organının da başıdır. Ek olarak, yasama sürecinin bir kısmı pratik olarak onun yetkisi dahilindedir.

Anayasanın tanımına göre kanun, Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan her iki parlamento kararıdır (Madde 94), (Anayasa, 2004).

Bir yasa tasarısı önermek üç gücün yetkinliğindedir, ancak genellikle Cumhurbaşkanı'nın başkanlık ettiği yasa tasarısını hükümet hazırlar. Yasama organının bunu değiştirme hakkı olmasına rağmen, Cumhurbaşkanı; Temsilciler Meclisi bunu üçte iki çoğunlukla onaylamadıkça ve artık başkanın imzalaması gerekmediği sürece bunu veto edebilir. Bu durumda da Cumhurbaşkanı bunu aşacak araçlara sahiptir.

Geçtiğimiz on yıl içinde Cumhurbaşkanı, iki tartışmalı medya yasası ve anayasanın uygulanmasını denetleyecek bir komisyon da dahil olmak üzere, üçte iki çoğunlukla Yüksek Mahkeme'ye havale ederek yasalara defalarca çığnıdı. Yargıtay, bu yasaların bazı temel hükümlerinin anayasaya aykırı olduğuna karar verdi. Başkanın yasama konusundaki son çaresi, onu yayınlamakla zaman kaybetmesidir. Hiçbir kanun yayımlanmadan yürürlüğe girmez. Kanunun yayımlanması, Cumhurbaşkanının emriyle onu yayınlayan Adalet Bakanlığının sorumluluğundadır.

Karzai, medya yasalarının ve Anayasanın Uygulanmasını Denetleme Komisyonunun yaklaşık bir yıl gecikmeyle yayımlanmasını emretti ve hükümetin anayasasına ilişkin yasanın yayımlanması tamamen susturuldu.

Cumhurbaşkanının yasama alanındaki temel yetkilerinden biri yasama kararnameleri çıkarmaktır (Anayasanın 64. maddesinin 16. fıkrası (Anayasa, 2004).

Parlamentonun kapanması sırasında, bir "kanun" olan maliye ve bütçe dışında her durumda böyle bir emir verebilir (Anayasanın 79.) Maddesi (Anayasa, 2004).

Şu anda, esasen yasal kararnameler olan birçok yasa var. Anayasa, bu kararnamelerin Millet Meclisi'nin ilk oturumundan itibaren 30 gün içinde meclise gönderilmesini şart koşsa da uygulamada ya gönderilmiyor ya da parlamentonun bunları gözden geçirmek için vakti yok. Tıpkı son on yılda demokratik olmayan rejimler tarafından kabul edilen diğer birçok yasanın incelemeye sunulmaması gibi. Genel olarak yasa hazırlama ve geçmiş yasaları parlamentoya gönderme yetkisi, Cumhurbaşkanı'na önceki bazı yasalar ve hatta yeni bir yasanın çıkarılmasını gerektiren yasalar konusunda sessiz kalma fırsatı verir.

3.2.1.5. Yargı İle İlgili Görev ve Yetkileri

Afganistan, bağımsız bir yargıya sahip olma konusunda parlak bir deneyim yaşamamıştır. Bu nedenle yöneticileri zayıf olduğu ve politikalarıyla etkisiz hale getirdiği için her zaman eleştirilmiştir. Yeni anayasa yargının bağımsızlığını vurgulamakla birlikte, hala geçmişteki durumlardan etkilenmektedir.

Cumhurbaşkanı aynı zamanda hukuken yargının en yüksek başkanıdır. Temsilciler Meclisi'nin onayı ile Yargıtay üyelerini atar, hakimleri görevden alır ve atar. Mahkemelerin Teşkilat ve Yargı Yetkisi Kanunu'na (Madde 2) göre, Yargıtay, gerektiğinde geçici ve mobil mahkemeler oluşturma yetkisine sahiptir, ancak uygulanması Cumhurbaşkanının onayına tabidir. Ayrıca, Yüksek Mahkeme tarafından hazırlanan kanun tasarılarının hükümet aracılığıyla parlamentoya sunulması gerekmektedir (Aynı kanunun 24. maddesinin 2. fıkr (Anayasa, 2004).

Bu, böyle bir planın meclise gönderilmeden önce Cumhurbaşkanının gözetiminden geçtiği anlamına gelir.

Ayrıca af ve cezaların hafifletilmesi de Cumhurbaşkanının yetkisindedir. Suçluların infazı durumunda, onun imzası olmadan hiçbir ceza kesin değildir ve infaz edilemez. Cumhurbaşkanı hem devlet başkanı hem de hükümet başkanı olduğu için yargı üzerindeki yargı yetkisini kullanması, bazılarının gözünde, hükümetin bu ayağının bağımsızlığını ihlal etmeyi mümkün kılmıştır.

Elbette şunu da eklemek gerekir ki parlamentonun Cumhurbaşkanının iktidarına muhalefeti asla dengeli bir güç sınırları içinde yükseltilmedi. Bu nedenle, Afgan siyasi sistemi yapısı içinde Cumhurbaşkanının rolü meydan okuyan güçle karşı karşıya değildir. Yapının dışında, büyük ve ulusal partilerin olmaması nedeniyle tanımlanmış ve güçlü bir muhalefetle karşılaşmamaktadır (Arvin, Afganistan, 2014).

3.3. Kabine

Afgan kabinesi, Cumhurbaşkanının liderlik ettiği, birinci ve ikinci yardımcılar, bakanlar ve başkanlarından oluşur. Kabinet üyeleri, Cumhurbaşkanı tarafından meclise tanıtılır ve onaylandıktan sonra milletvekilleri tarafından seçilir. Afganistan İslam Cumhuriyeti Kabinesi, hükümetin bağımsızlığını sürdürmesi, toprak bütünlüğünü savunması ve Afganistan'ın çıkarlarını ve onurunu koruma hedeflerine ulaşmak, uluslararası toplumu, kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak, her türlü yolsuzluğu ortadan kaldırmak, hükümetin mali durumunu düzenlemek, kamu varlıklarını korumak ve kalkınma, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik programları geliştirmek için çalışır ve Anayasanın 71 ve 75. maddesi amaç olarak belirlenmiştir. Afganistan İslam Cumhuriyeti Kabinet toplantısı, Afganistan İslam Cumhuriyeti

Hükümeti'nin yürütme organının en yüksek karar alma organıdır, çünkü Afganistan Anayasasının 71. maddesine göre hükümet, Cumhurbaşkanı başkanlığındaki Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların yanı sıra, bir dizi önemli hükümet dairelerinin başkanları da dahil olmak üzere yürütme organının diğer üst düzey üyelerinden oluşmaktadır (Omoor, 2014).

Yeni anayasaya göre hükümet, Cumhurbaşkanlığı altında görev yapan bakanlardan oluşuyor. Cumhurbaşkanı bakanları atar, ancak bakanların atanması da parlamentonun onayına tabidir (Anayasa, 2004).

Anayasa tam bir başkanlık sistemi sağlar, ancak bakanların parlamento tarafından onaylanması parlamenter sistemin alamet-i farikasıdır.

Devletin görevleri hukuka göre belirlenmiş olup şu şekildedir:

- 1- Bu anayasa hükümleri ile diğer nihai kanun ve mahkemelerin kararlarını uygulamak
- 2- Afganistan'ın bağımsızlığını korumak, toprak bütünlüğünü savunmak ve uluslararası toplumdaki çıkarlarını ve prestijini korumak
- 3- Kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak, her türlü idari yolsuzluğu gidermek
- 4- Bütçeyi düzenlemek, hükümetin mali durumunu düzenlemek ve kamu mallarını korumak
- 5- Sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme programları tasarlamak ve uygulamak
- 6- Yapılan çalışmalar ve yeni mali yılın başlıca programları hakkında mali yılın sonunda Millet Meclisi'ne bir rapor sunmak
- 7- Bu anayasa ve diğer kanunlara göre devletin görevi sayılan diğer görevleri yapmak (Anayasa, 2004).

3.3.1. Bakanlar ve Bakanlıklar

Devletin yapmakla yükümlü olduğu temel hizmetler, her biri ayrı fonksiyon icra eden bakanlıklara bölünmüş ve her bakanlık, siyasi bir kişi olan bakanın yönetimine verilmiştir.

Bakan, müstakil bir bakanlık veya bir devlet bakanlığı adı altındaki kamu teşkilatının başındaki, siyasi sorumluluğa sahip yöneticidir. Bakanlar yürüttükleri işleri hükümet lideri (Başbakan, Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı vs.) adına yürütür.

Her bakanlığın başında bir bakan bulunur, fakat bakanlıkları olmayan bakanlar da söz konusudur. Bunlara devlet bakanları denilmektedir. Devlet bakanları, Cumhurbaşkanıya yardım etmek, onun tarafından verilecek görevleri yerine getirmek, bakanlar kurulunda koordinasyonu sağlamak, özel önem ve öncelik taşıyan konularda tecrübe ve bilgilerinden istifade edilmek amacıyla görev yapmaktadır. Bakanların hem idari hem siyasi görevleri bulunmaktadır (Eryılmaz, 2007: 103).

Pozisyona göre farklılıklar olsa da hükümet üyelerinin veya bakanların koşulları Cumhurbaşkanınıninkinden az değildir. Afgan Anayasasının 72. maddesinde bir kişinin bakan olarak atanması için aşağıdaki koşullar aranmaktadır:

1- Vatandaşlık

- Vatandaşlık, bir kişinin menşei ülkesiyle ilişkisini kuran siyasi ve yasal bir bağıdır. Anayasanın 4. maddesine göre, Afganistan'da yaşayan tüm kişiler, ülkede yaşayan etnik gruplardan biriyle olan bağlantılarına bakılmaksızın, ülke vatandaşı olarak kabul edilmektedir. Bu insanlara Afgan denir ve Afgan ulusu niteliğine sahiptir. Ülkenin hiçbir vatandaşı vatandaşlıktan mahrum değildir. Bakan adayı öncelikle bir Afgan vatandaşı olmalıdır. Afganistan vatandaşı olmayan yabancı veya Afgan olmayan biri bakan olarak atanamaz.
- Başka bir ülkenin vatandaşlık kimliğinin olmaması, yani bakanlığa aday olan kişi, ikinci ülke vatandaşlığına sahip olmamalı ve ikinci vatandaşlığından vazgeçmesi halinde bakan adayı olarak tanıtılabilecektir.
- Bakan adayı başka bir ülkenin vatandaşlığına sahipse, Millet Meclisi'nin bunu onaylama ve reddetme yetkisi vardır; yani millet meclisi çifte vatandaşlığı onaylarsa hem bakan olabilir hem de başka bir ülkenin vatandaşlığını koruyabilir.

2- Yüksek eğitime, iş tecrübesine ve iyi bir üne sahip olmak

Bakanlık adayı yükseköğrenime, iş tecrübesine ve iyi bir üne sahip olmalıdır.

3- Yaş açısından

Bakan adayının yaşı otuz beşten az olmamalı. Bu koşul, adayın çalışabilecek enerjiye ve yeteneğe sahip olması için tasarlanmıştır.

4- Suçlardan, insanlığa karşı suçlardan ve medeni haklardan hüküm giymemek açısından Anayasasının 72. maddesinin dördüncü fıkrasına göre aday gösterilen kişi, insanlığa karşı suç, suç veya medeni haklardan mahrum bırakma suçlarından mahkum olunmazdır (Stanekzai, 2020).

Bakanların başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

- 1- Başında bulunduğu bakanlığın en üst amiri olarak onu temsil etmek
- 2- Bakanlık hizmetlerini mevzuata, hükümetin genel siyasetine, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yürütmek, bu amaçla yöneticilere emir ve talimat vermek, onları yönlendirmek
- 3- Bakanlığının, faaliyet alanına giren konularda diğer bakanlıklarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, hükümet ve yasama organı ile ilişkileri yürütmek
- 4- Bakanlık merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşların faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemek

5- Bakanlığın faaliyet alanına giren konularda temel politikaları üretmek ve bunları yürütmek

6- Bakanlığındaki personelin özlük işlerini yürütmek (Eryılmaz, 2007)

Bakanlıklar, merkezi yönetimin en önemli yapısını meydana getirir. Bakanlıkların sayısı devletin fonksiyonlarına bağlı olarak 2001'den beri azalma göstermektedir.

Aşağıda kısa bir geçmişe ve görevlerine sahip bakanlıkların bir listesi bulunmaktadır.

3.3.2. Kırsal Rehabilitasyon ve Kalkınma Bakanlığı

Kırsal Rehabilitasyon ve Kalkınma Bakanlığı, yoksulluğu azaltmayı, köylerin ekonomik ve sosyal düzeyini yükseltmeyi ve kırsal toplulukları desteklemeyi amaçlayan yeni bir strateji direktifiyle kuruldu. Kırsal Rehabilitasyon Bakanlığının misyonu; altyapı ve toplum hizmetlerine erişim sağlayarak kırsal yoksulluğu azaltmak için kırsal nüfusun sosyal, ekonomik ve diğer refahını artırmak, özellikle yoksul ve savunmasızlara hizmet sunmaktır. Afganistan'ın 34 ilindeki bakanlık personeli, çeşitli hayati alanlarda ortak kurumlarla birlikte kırsal rehabilitasyon ve kalkınma departmanlarının kurulmasında yer almaktadır, bu nedenle uluslararası toplumun yardımının çoğu, ülkenin köylerinde bakanlığın ulusal programları aracılığıyla etkin bir şekilde harcanmaktadır. 2002 yılında Afganistan İslami Geçiş Hükümeti'nin kurulmasıyla, Kırsal Rehabilitasyon ve Kalkınma Bakanlığı, yoksulluğun azaltılması ve Afganistan'ın kırsal toplumuna destek sağlanması için yeni bir politika ve strateji ile çalışmaya başlamıştır. O zamandan beri, Kırsal Rehabilitasyon ve Kalkınma Bakanlığı (MRRD), Afgan halkının ihtiyaçlarını karşılamak için büyük idari ve yeniden yapılanma reformları gerçekleştirmiştir.

- 1- Haşhaş yetiştiriciliğinin sürdürülebilir ve bağımsız geçim düzeyinin iyileştirilmesi
- 2- YY'in geliştirilmesi ve güçlendirilmesi
- 3- Afganistan'da uygun ve etkili bir sosyal politikanın finansmanı ve uygulanması
- 4- Kırsal alanlarda sürdürülebilir hizmetler oluşturmak için elektrik üretim altyapısı kurmaya yönelik mevcut yaklaşımı değiştirmesi
- 5- Kırsal alanlarda enerji kapsamının genişletilmesi, enerji hizmetlerine ve kamu hizmetlerine erişimi artırarak ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi
- 6- Kırsal enerji projelerinin uygulanması, kırsal alanlarda insan kaynakları becerilerini geliştirmek için yenilikçi ve sürdürülebilir yöntemlerin uygulanması
- 7- Birleşik şehirler, köyler ve mahallelerin oluşturulması, hükümet ve insanlar arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi ve temel hizmetlerin sağlanması yoluyla yoksulluğun azaltılması
- 8- Köy Kalkınma Konseyleri kalkınma sürecine liderlik etmesi ve tüm kalkınma programlarına ve faaliyetlerine kadınları, erkekleri, gençleri ve çocukları dahil etmesi
- 9- Sulama sistemlerinin geliştirilmesi yoluyla mahsul veriminin artırılması

Sel nedeniyle tahrip olan tarım alanlarının rehabilitasyonu ve verimliliğinin sağlanması(Kırsal rehabilitasyon ve kalkınma bakanlığı,t.y).

3.3.3. Ekonomi Bakanlığı

Afganistan, insan ve doğal kaynaklar açısından çok çeşitli ekonomik ve sosyal kalkınma fırsatlarına sahiptir, ancak sermaye kaynaklarının yetersizliği, teknik bilgi, ekonomik ve sosyal kuruluşların geri kalmışlığı nedeniyle bu tesisleri henüz tam olarak kullanmamıştır.Ekonomi Bakanlığı, hükümetin ekonomik ve sosyal kalkınma politikasını ve pazar ekonomisine dayalı stratejisini planlamak ve formüle etmek, Afganistan'daki ekonomik faaliyetlerin uygulanmasını izlemek ve kontrol etmekle ilgilenir.Bakanlık, ekonomik geri kalmışlığın giderilmesi, insanların yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması, hükümet politikası ışığında kişi başına düşen gelirin artırılması, özel sektörün teşvik edilmesi, desteklenmesi ve güçlendirilmesi için merkez ve illerde ulusal ekonominin tüm alanlarının dengeli büyümesi ve gelişmesinde kilit rol oynamaktadır.

- 1- Hükümetin ekonomik kalkınma politikasını ve stratejisini piyasa ekonomisine dayalı olarak planlamak, düzenlemek, ülkedeki ekonomik faaliyetlerin uygulanmasını izlemek ve kontrol etmek
- 2- Ülkenin ekonomik koşullarına göre makroekonomik politikaların uygulanması
- 3- Ülke çapında ekonomik ve sosyal kalkınma, yeniden yapılanma ve canlandırma faaliyetlerini organize etmek ve entegre etmek
- 4- İnsanların yaşam standardını yükseltmek için ekonomik büyümeyi hızlandırmak
- 5- Devlet politikası ışığında kişi başına geliri artırmak ve sektörü teşvik etmek, desteklemek ve güçlendirmek
- 6- Ekonomik olarak kendi kendine yeterlilik, sosyal refah, ekonomik altyapıyı geliştirmek ve sürdürülebilir istihdam sağlamak
- 7- Yerli üretimi artırmak, ticaret açığını azaltmak, iş fırsatları yaratmak, yoksulluğu azaltmak ve sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlamak
- 8- Ekonomik öncelikler doğrultusunda kaynakların karlı hale getirilmesi için ülkenin kalkınma ve ilerlemesini analiz etmek (Ekonomi bakanlığı,t.y).

3.3.4. Dış işleri Bakanlığı

Dış politikadan, diplomasi yürütmenin yanı sıra Afganistan'ın diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini yönetmekten Dışişleri Bakanlığı sorumludur.Afganistan, 1747'de kurulduktan sonra, komşularıyla neredeyse iki yüzyıl boyunca sınırlı ilişkilere sahipti ve bu

ilişkiler çoğunlukla savaş zamanlarında belirli görevlerle sınırlıydı. Afganistan'da modern diplomasi, ülkenin bağımsızlığından sonra Şah Amanullah tarafından kuruldu. Şah Amanullah döneminde Dışişleri Bakanlığı kurulmuş ve Mahmud Tarzi ilk Afganistan Dışişleri Bakanı olarak atanmıştır. Taliban'ın çöküşünden ve Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, 2004 yılında kabul edilen Anayasanın 8. maddesine göre, hükümet ülkenin bağımsızlığını, dış politikasını temelinde, diğer ülkelerin iç işlerine karışmamak, dürüstlük, iyi komşuluğun güçlendirilmesi, karşılıklı saygı duyulması, ulusal çıkarları ve coğrafyalarını korumak için eşit haklar gibi temelleri sürdürmek zorundadır.

- 1- Diğer hükümetlerle ve uluslararası siyasi kuruluşlarla siyasi ilişkileri iyileştirmesi, koruması, düzenlemesi, sürdürmesi ve geliştirmesi ve diğer dış ilişkileri denetlemesi
- 2- Yabancı ülkelerde ve uluslararası siyasi organizasyonlarda siyasi ve konsolosluk misyonlarını kurması ve yönetmesi
- 3- Afganistan'daki yabancı hükümet misyonlarının performansı için uygun koşulları sağlaması
- 4- Diplomatik ve konsolosluk hizmetleri sağlaması
- 5- Diğer ülkelerle imzalanan stratejik anlaşmalar, sözleşmeler ve mutabakat muhtıralarının maddelerinin uygulanmasını takip etmesi
- 6- Afgan vatandaşların haklarını koruması ve Afgan öğrencilerin yabancı ülkelerdeki sorunlarını ele alması
- 7- Diğer bakanlıklarla işbirliği kurması (Dış işleri bakanlığı,t.y).

3.3.5. İçişleri Bakanlığı

Afganistan İçişleri Bakanlığı, Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti'nin en önemli bakanlıklarından biridir. Afganistan İçişleri Bakanlığı, Afganistan'da kolluk kuvvetlerinden sorumludur. İçişleri Bakanlığının üst düzey güvenlik, idare, narkotikle mücadele, halkın korunması, politika ve strateji departmanlarında her biri ayrı sorumluluklara sahip altı yardımcısı vardır. Bakanlığın genellikle üç ana bölümü vardır: Ofis, Dış İlişkiler Dairesi ve Pasaport Dairesi. İçişleri Bakanlığı, Afganistan'da iyi yönetim ve hukukun üstünlüğünün tesis edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Afganistan halkına polis hizmetlerinin sunulmasından sorumlu birincil kurum olarak İçişleri Bakanlığının profesyonel, hesap verebilir ve yolsuzluğa maruz kalmaması zorunludur.

- 1- Düzeni ve hukukun üstünlüğü sağlamak
- 2- Güvenli hüküm ve kamu düzeni kurmak
- 3- Suçu keşfetmek ve mücadele etmek, sınır kontrolü, Afganların haklarını, varlıklarını ve özgürlüklerini savunmak

- 4- Devlet mallarının gasp edilmesine ilişkin mahkeme kararlarını uygulanmak
- 5- Polis teşkilatı, yerel polis ve bunların entegrasyonunu gözden geçirmek
- 6- Cezaevlerinin durumunu araştırmak ve cezaevlerinde insan haklarını gözetmek
- 7- Elektronik kimlik kartı projesini uygulamak
- 8- İyileştirme planı ve şehirlerde trafiği denetlemek
- 9- Tasarımı gözden geçirmek ve güçlü yönleri yerleştirmek
- 10- Nitelikli memur terfilerini yürütmek
- 11- Özel güvenlik şirketlerini kaldırmak ve varlıklarının İçişleri Bakanlığına devrini sağlamak (Clifton, 2011: 2).

3.3.6. Kadın İşleri Bakanlığı

Afganistan Geçici Yönetimi çerçevesinde Bonn Konferansı himayesinde Kadın İşleri Bakanlığı kurulmuş ve Aralık 2001'de Geçici İdare'nin yürütme organı üyesi olarak tanıtılmıştır. Yüksek Kadın Enstitüsü ve Kadın Derneğinin kadın ve erkek personeli yeniden işe alınmış ve yeniden atanmıştır. 2003 yılında Kadın İşleri Bakanlığı hayırseverlik stratejisini politika yapan bir organa dönüştürdü. Bakanlığın merkezi teşkilatında 9 müdürlüğü ve illerde 34 Kadın İşleri Müdürlüğü bulunmaktadır. Kadın İşleri Bakanlığının merkezi idare olarak icra ve faaliyetlerini dört başlık ve 24 madde halinde düzenleyen ilk düzenleme, 17/01/2004 tarihli ve 3 sayılı İslam Afganistan Kararnamesi ile Yüksek Bakanlar Kurulu tarafından onaylandı.

Bu yönetmeliğin 3. maddesinde şunları okuyoruz: Kadın İşleri Bakanlığı, ülkedeki kadınların meşru haklarını ve faaliyet alanları hayatlarında hukukun üstünlüğünü sağlamak, geliştirmek için hükümetin siyasi ve sosyal politikasını uygulamakla sorumludur ve 3. maddesinde şunları okuyoruz: Kadın İşleri Bakanlığı, faaliyetlerini yürütürken, ülkenin kanunlarını, yürürlükteki emirlerini, konsey onaylarını ve bu yönetmelik hükümlerini dikkate alır ve bununla ilgili faaliyetlerin sağlıklı uygulanmasını sağlar.

- 1- Kadına yönelik şiddetin tezahürlerini ortadan kaldırmak
- 2- Kadınların bilinç ve eğitim düzeyini yükseltmek
- 3- Kadınlara büyüme fırsatları sunmak
- 4- Kadınları yönetme konusunda güçlendirmek
- 5- Kadınların kamu hizmetlerinin sunumuna katılımını ve etkinliğini artırmak
- 6- Kadınların işe, eğitime, adalete ve medya reformuna erişimini kolaylaştırmak
- 7- Kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak için çaba serf etmek
- 8- Kadının insan kaynaklarını geliştirmek
- 9- Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımını sağlamak (Kadın işleri bakanlığı,t.y).

3.3.7. Aşiret ve Sınırlar İşleri Bakanlığı

Ülkenin tüm siyasi durumlarında merkez ve taşra ofisleri bulunan birimler arasında koordinasyon oluşturan bu bakanlık, aşiretlerle kültürel, sosyal, geleneksel, dini ve siyasi ilişkileri sürdürerek sınır çizgilerinin ve varsayımsal Durand Hattının güçlendirilmesinde temel ve önemli rol oynamıştır. Bu bakanlık, sınır ve Durand Hattı sorunlarını çözmek için akrabalar, nüfuz sahibi kişiler ve din bilginleri ile özel durumlarda mevcut olan kaynaklarla temas halindedir.

- 1- Ulusal birliğin konsolidasyon sağlaması
- 2- Ülkede yaşayan aşiretler ve etnik grupların arasında iyi ilişkiler kurması
- 3- Aşiretler arasında kardeşçe ilişkiler kurması ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele etmesi
- 4- Ülke sınırlarını koruması
- 5- Sınır anlaşmazlıklarını çözmesi
- 6- Sınırdaki bulunan aşiret çocuklarına eğitim sağlaması (Aşiret ve sınırlar işleri bakanlığı, t.y).

3.3.8. Mülteciler ve Geri Dönüş İşleri Bakanlığı

5 Aralık 2001'de Afganistan'da Geçici İdarenin açılışı ile Mülteciler ve Geri Dönüş İşleri adı altında bağımsız bir bakanlık olarak kuruldu ve o zamandan beri faaliyetlerini sürdürmektedir. Stratejik hedeflere ulaşmak ve ülkenin kısa, orta ve uzun vadeli planlarını uygulamak için bu bakanlık departmanlar, müdürlükler ve göçmen işleri temsilcileri düzeyinde Peşaver, İslamabad ve Quetta, Pakistan İslam Cumhuriyeti'nde ve Zahedan, Meşhed ve Tahran İran İslam Cumhuriyeti şehirlerinde bulunmaktadır.

- 1- Evsizlik, yeniden yerleşim ve ülke içinde yerinden edilmiş ailelerin kalıcı olarak yeniden yerleştirilmesi sorununu çözmek
- 2- Su, yol, köprü, klinik, okul, park, cami, kontrol noktaları, ulaşım gibi altyapı ile ilgili hizmetleri bakanlıklar yardımı ile sağlamak
- 3- İş arama ve bağımsızlık sorununu çözme, kapasite geliştirme ve diğer bakanlıklarla birlikte program kapsamında ailelere profesyonel ve teknik eğitim vermek
- 4- Afganların yasal korumalarını ele almak için gönüllü ve kademeli olarak geri dönüş sürecini sağlamak ve sürdürmek (Mülteciler ve geri dönüş işleri bakanlığı, t.y).

3.3.9. Enerji ve Su Bakanlığı

İlk hidroelektrik cihazı, Amir Habibaullah Han'ın hükümdarlığı döneminde Jabal al-Saraj'da kuruldu ve elektrik Kabil'e aktarıldı. Kraliyet kalesi ile bir dizi yüksek rütbeli çalışan ve

mahkemenin akrabalarının aileleri elektrikten faydalandı. Muhammed Zahir Şah dönemine kadar elektrik konusu elektrik şirketi tarafından yönetiliyordu. Seçilen hükümetin kurulmasının ardından, parlamentodan güven oyu alan ve çalışmalarına başlayan bakanlık adayları parlamentoya tanıtıldı.

- 1- Kaynaklar için stratejiler, politikalar ve geliştirme programları düzenlemek ve geliştirmek
- 2- Sel ve kuraklık hakkında tahmin yürütmek ve bilgilendirme sağlamak
- 3- Politika, kanun, enerji sektörü kalkınma planının planlanması ve formüle edilmesi
- 4- Araştırma, yeni üretim altyapısının tasarımını sağlaması
- 5- Endüstriyel şirketler ve kurumlar için elektrik temini
- 6- Elektrik iletimi ve dağıtımı, endüstriyel ofis ve kurumlara temin etmek
- 7- Ülkenin ihtiyaç duyduğu elektrik güvenliğini sağlamak
- 8- Elektrik sektöründe özel sektör yatırımlarını kolaylaştırmak (Enerji ve su bakanlığı,t.y).

3.3.10. Kentsel Gelişim ve Araziler Bakanlığı

İlgili göstergeleri büyütmek ve uygun bir duruma ulaşmak için devlet dairelerinin yasal ve örgütsel yapılarını yeniden biçimlendirmek, bir ülkenin vatandaşlarına daha iyi hizmet sunmada başarı için temel oluşturan idari sistemde reform yapmak için temel önlemlerden biri olarak kabul edilir. Şehircilik ve İskan Bakanlığı, 1961 yılında Bayındırlık Bakanlığına bağlı olarak Şehircilik Genel Müdürlüğü adı altında kurulmuş ve 1965 yılında İmar ve İskan Genel Müdürlüğüne yükseltilmiştir. Daha sonra Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde "İnşaat ve Kentsel Projeler Enstitüsü" adı altında kar amacı gütmeyen bir işletme olarak faaliyetine devam etmiş ve daha sonra 1984 yılında Pama Merkez Enstitüsü (Proje Tasarımı) adını almıştır. Daha sonra 1992'de Şehircilik ve İskan Bakanlığına, 2006'da Şehircilik Bakanlığına, 2011'da Şehircilik Bakanlığına ve 2017'da Kentsel Gelişim ve Araziler Bakanlığına yükseltilmiştir.

- 1- Arazi işlerinin düzenlenmesi, kişisel, devlet ve kamu mallarının korumak
- 2- Ulusal ve kentsel planlama yapmak
- 3- İnşaat işlerini düzenlemek
- 4- Konut işlerini düzenlemek
- 5- Devlet arazi ve mülklerini yönetmek
- 6- Uygun bir kentsel sistem yaratmak
- 7- Sağlıklı şehirler yaratmak
- 8- Tüm vatandaşların temel hizmetlere erişimini sağlamak
- 9- Konut alanında sosyal refahı sağlamak (Kentsel gelişim ve araziler bakanlığı,t.y).

3.3.11. Yüksek öğretim Bakanlığı

Ekim 1932'de İlk defa Kabil'de Tıp Fakültesinin kurulmasıyla ülkedeki yükseköğrenim merkezi kurulmuştur. Kabil Üniversitesi 1946'da, Nangarhar Üniversitesi 1964'da, Kabil Teknik Üniversitesi 1969'da kuruldu. 1977'de Yükseköğretim Bakanlığı, ülkenin yükseköğretim kurumlarının entegrasyonu, eğitim kurumlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi için en büyük kültür organı olarak kuruldu. 1968 yılında hükümetin rehberliğinde Yüksek ve Mesleki Eğitim Bakanlığı, Mesleki Teknik Eğitim Daire Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığına katılmış ve Mesleki Teknik Enstitüsü tüm teşkilat ve varlıkları ile birlikte bakanlıktan ayrılmıştır. Yükseköğretim ve Milli Eğitim Bakanlığının oluşumu çerçevesinde değiştirildi.

- 1- Kendini adanmış, uzmanlaşmış, verimli insan kaynakları oluşturması
- 2- Üniversitelerde, araştırma merkezlerinde araştırma odaklı düşünmesi ve yeniliği kurumsallaştırması
- 3- Modern teknolojinin yaratılması, aktarılması, benimsenmesi, yerelleştirilmesi, yayılması ve uygulaması
- 4- Kaliteli yüksek eğitime eşit erişim ve rekabet sağlama
- 5- Bilimsel araştırmalar başlatması, gelir kaynakları oluşturması ve servet yaratması
- 6- Çalışma fırsatlarını kolaylaştırmak için bir süreç oluşturması
- 7- Araştırma başarılarının kaydedilmesi için ulusal bir veri tabanı oluşturması
- 8- Öğrenciler için hizmet sunumunu iyileştirmesi (Yüksel öğretim bakanlığı,t.y).

3.3.12. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

Afganistan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, hükümetin uzun bir geçmişi olan kilit organlarından biridir. 1919'da bağımsızlık ilanından sonra, Gazi Şah Amanullah kapsamlı reformlar yaptı. Şah Amanullah, Afganistan'ın temel teşkilatının statüsü de dahil olmak üzere, anayasa ve tüzük taslakları temelinde bağımsız Afganistan hükümetini kurdu. Böylece Afganistan'da ilk kez hükümetin temel yapısı 15 Haziran 1923'te yayınlanan kanunla düzenlenmiştir. Meslek kuruluşları ve bakanlıklar kurma ihtiyacının artması nedeniyle Milli Ekonomi Bakanlığı bünyesinden çok sayıda daire ayrılmış, bağımsız daire ve kurumlara yükseltilmiş, o tarihten bu yana çeşitli kuruluşlarla çeşitli ticari faaliyetler gerçekleştirmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ticari tesislerin sağlanması, sanayinin geliştirilmesi, yatırımların teşvik edilmesi, özel sektör ve tüketicilerin desteklenmesi alanlarında politika yapıcı bir organ olarak hareket etmektedir. Politikalar ve stratejiler tasarlamak ve uygulamak, faaliyetleri koordine etmek, yasa ve yönetmelikleri formüle etmek bu bakanlığın

belirli görevleri arasındadır. Bir kolaylaştırıcı ve koordinatör olarak bakanlık, fırsatları belirlemeye, iç ve dış yatırıma yönelik engelleri ve tehditleri azaltmaya çalışmaktadır.

- 1- Piyasa ekonomisinin etkin işleyişini sağlayan yasal çerçeve ve düzenlemelerin oluşturulması ve uygulanması
- 2- Afganistan'ın bölgesel ve küresel ekonomiye dahil edilmesi
- 3- Aktif ve rekabetçi bir özel sektörün büyümesi ve gelişmesi için kolaylıklar sağlaması
- 4- Halkın ekonomik ihtiyaç ve çıkarlarını dikkate alarak ülkenin iç ve dış ticaret politikalarını planlaması ve düzenlemesi
- 5- Ulusal ekonomiye ithalat ve ihracatın düzenlenmesi
- 6- Yurt dışında Afgan ürünleri için üretim, sanayi ve pazar arzını büyütmesi ve geliştirmesi
- 7- Piyasa ekonomisi sistemine dayalı olarak yerli ve yabancı özel yatırımları teşvik etmesi ve desteklemesi
- 8- Liman hizmetlerini gerçekleştirmesi
- 9- Özel politika tasarımı ve uygulaması yoluyla özel sektör gelişimini kolaylaştırması (Ticaret ve sanayi bakanlığı, t.y).

3.3.13. Ulaştırma ve Sivil Havacılık Bakanlığı

1932'de posta ve telgraf dairesi İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteriyordu. 1934 yılında ulaşım yönetimi kaldırılmış ve görevleri bağımsız Posta ve Telgraf Müdürlüğü aracılığıyla yerine getirilmiştir. 1937 yılında, söz konusu yönetimin (ulaştırma) devir hacminin gelişmesi ve artması nedeniyle Telekomünikasyon Bakanlığı çerçevesinden çıkarılmış, ulaştırmanın genel yönetimi başlığı altında ve bağımsız olarak Büyük Başkanlığın etkisi altında çalışmalarına devam etmiştir. 1954 yılında ulaşım genel yönetimi kaldırılmış ve bunun yerine 20 milyon Afgan sermayeli bir nakliye anonim şirketi kurulmuştur. Son olarak, 1978'de, devlet idaresinin merkezi bir organı olan Ulaştırma Bakanlığı, sağlıklı toplu taşımayı daha iyi, etkili bir şekilde yönetmek ve organize etmek için özel ve toplu taşıma faaliyetlerini devraldı. Daha sonra, hükümetin 2005 yılındaki kararına göre, iki bakanlık yeniden birleştirildi ve her iki sektörde (kara ve hava) mülk ve yolcu transferi görevlerini ortaklaşa yürüttüler.

- 1- Hem kara hem de hava yoluyla ülke yollarını sağlaması
- 2- Ulaşım işlerini kolaylaştırması, düzenlemesi, entegre etmesi ve yönetmesi
- 3- İç ve bölgesel iletişimi geliştirmesi
- 4- Yolcu taşımacılığını ve ticaretini kolaylaştırması
- 5- Kentsel ulaşım hizmetlerini sağlanması
- 6- Hava alanlarının, yolların, köprülerin inşaatı ve yeniden inşası (Ulaştırma ve sivil havacılık bakanlığı, t.y).

3.3.14. Hac ve Vakıflar Bakanlığı

Afgan toplumunun acil ihtiyacı için zamanın hükümeti tarafından Adalet Bakanlığında karar amacı gütmeyen bir işletme olarak ilk kez 1970'da Yüksek Vakıf Dairesi adında bir ofis kurma kararına ve bunun gibi iş dayanıklılığı konularına dayanarak vakıf mal ve mülklerinin tescili, iadesi ve edinimi, kutsal yerlerin taşınır ve taşınmaz malları, işlerin düzenlenmesi ve cami uyumu faaliyetlerine başladı. Bu makam, imparatorluk rejiminin cumhuriyete dönüşmesinin ardından 1973 yılında feshedildi. İki genel vakıf idaresi ve Hac genel yönetiminin hayatta kalmasıyla birlikte, dönemin büyük başkanlığını oluşturmak için birleştirildi. 2002 yılında İyiliğe Katılma ve Kötüyü Yasaklama Bakanlığı, İslami Rehberlik adı altında Hac ve Vakıflar Bakanlığına indirildi ve bu bakanlık, Rehberlik, Hac ve Vakıflar Bakanlığı olarak değiştirildi.

- 1- Afganistan'daki tüm dini işlerle ilgilenmek
- 2- Hacıları Suudi Arabistan'a göndermek
- 3- Belirli bir banka hesabında bağış gelirini toplamak
- 4- Bağışla ilgili mülkleri tanımlamak ve edinmek
- 5- Kızları ve erkek çocukları camilerde ve kutsal yerlerde İslami öğretilerle eğitmek
- 6- Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla dünyanın dört bir yanındaki büyükelçilikler ve İslami kuruluşlarla diplomatik ilişkileri sağlamak
- 7- Ulusal düzeyde dini konularda halkı bilinçlendirmek
- 8- Dini yer ve camileri yönetmek, cami imamlarını atamak (Hac ve vakıflar bakanlığı, t.y).

3.3.15. Milli Savunma Bakanlığı

Afgan Savunma Bakanlığı, Afganistan Hükümetinin Afgan Silahlı Kuvvetlerini denetleyen bir organdır. Savunma bakanı, Afganistan Cumhurbaşkanı tarafından aday gösterilir ve Ulusal Meclis nihai onayı verir. Savunma Bakanlığının görevlerinden biri de Afgan Yeni Başlangıçlar Programı gibi programlar aracılığıyla isyancı grupları silahsızlandırmaktır. Bu militan gruplar, 1992'de Necibullah hükümetinin çöküşünün ardından savaş ağaları ve eski ordu personelinin oluşmuştur.

- 1- Askeri kuvvetlerin bütçesini ve kredilerini gözden geçirmek, hazırlamak ve incelemek
- 2- Bakanlık uzman personelini eğitmek
- 3- Terörizme karşı savaşa liderlik etmek
- 4- Askeri teçhizatı yenilemek, yeniden inşasını ve revizyonunu sağlamak
- 5- Askeri teçhizat için gerekli savunma malzemelerini sağlamak
- 6- Ülke sınırlarını korumak
- 7- Silahlı Kuvvetlere ait mülkiyetler işlerini yönetmek

- 8- Askeri planlar ve politika düzenlemeleri hazırlamak
- 9- Ordu askerlerini kabul etmek ve donatmak
- 10- Kara ve hava kuvvetlerini yönetmek (Milli savuma bakanlığı, t.y).

3.3.16. Halk Sağlık Bakanlığı

Afganistan Sağlık Geliştirme Ajansı, Halk Sağlık Bakanlığıdır. Halk Sağlık Bakanlığı, ülke nüfusunun tamamının sağlığından sorumlu, önde gelen bir devlet kurumudur. Bakanlığın Afganistan'da faaliyet gösteren 24.000'den fazla sağlık ve hizmet personeli bulunmaktadır. Bakanlık her yıl Afganların eğitimi, hastalığın önlenmesi ve tedavisi için çok para harcamaktadır. 1932'de kurulmuştur ve parlamento reddetmiştir. Nader Şah döneminde bağımsız tıbbi müdürlüğü yeniden canlandırılmış ve 1934'te "Bağımsız Tıbbi Müdürlüğü", "Bağımsız Sağlık Departmanı" olarak yeniden adlandırılmıştır. 1945'te bu yönetim "Sağlık Bakanlığı" olarak yükseltildi, tıbbi programlar ve önleyici tedbirler planlayabildi. Bakanlık, Kabil'de ve diğer şehirlerde hastaneler ve eczaneler kurarak, insan gücü yetiştirerek ve ücretsiz aşı enjekte ederek faaliyetlerini genişletti. Sağlık kurumlarının genişlemesi nedeniyle 1964 yılında Sağlık Bakanlığı, tıbbi faaliyetleri düzenli olarak izlemek için her ilde "Halk Sağlığı Dairesi" adı verilen düzenli bir merkez kurdu. Bu nedenle, Halk Sağlığı Bakanlığının görüşü, tüm Afgan vatandaşlarının barış için tam sağlığı, ülkede istikrar ve sürdürülebilir kalkınma tanımlanmıştır. Halk Sağlığı Bakanlığının misyonu, ulusal ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda hastalıkları önlemek, ölümlerde önemli bir azalma sağlamak ve aynı zamanda sağlık harcamalarının neden olduğu yoksulluğu azaltmaktır.

- 1- Sağlık sektörünün tüm seviyelerinde güçlü ve açık liderlik, kanıta dayalı davalarla birleştirilmiş iyi, güçlü ve hesap verebilir yönetişimin kurumsallaşmasını sağlamak
- 2- Tamamen aktif sağlık kurumları ile güçlü, kapsamlı ve istikrarlı bir sistem sağlamak
- 3- Düşük maliyetli, etkili, kanıta dayalı halk sağlığı programları ve müdahaleleri sağlayarak mortalite, morbidite ve önlenebilir engelliliği azaltmak
- 4- Birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinin tüm coğrafi alanlarda ve insan gruplarında adil ve sürdürülebilir bir şekilde, mevcut kaynakların etkin ve verimli kullanılmasıyla, kaliteli ve sürdürülebilir bir şekilde arzının iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve böylece yapılan maliyetlere kıyasla etkin sağlık değerlerine ulaşmak
- 5- Üretken ve düşük maliyetli bir şekilde mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlara dayalı olarak yetenekli ve motive edilmiş insan kaynaklarını geliştirmek, dağıtmak ve etkin bir şekilde sürdürmek

- 6- Sağlık izleme, değerlendirme ve bilgi sistemlerini güçlendirmek ve sağlık sisteminin tüm seviyelerinde kanıta dayalı karar verme ve performansın artmasını sağlayan eğitim kültürü ve bilgi yönetimini iyileştirmek (Halk sağlık bakanlığı, t.y).

3.3.17. Adalet Bakanlığı

Ülkede özgürlüğün geri dönmesiyle birlikte, Şah Amanullah Han siyasi, ekonomik, idari ve yargı alanlarında önemli değişikliklere neden oldu.1919 yılında Yargı Denetimi adı altında kurulmuş ve Adalet Bakanlığının yanında dört tür mahkeme de bulunmaktadır: "İslah Mahkemesi, Asliye Mahkemesi, Temyiz Mahkemesi". Afganistan Adalet Bakanlığı, anlaşmazlıkların çözümünden, ihlal edenlerin cezalandırılmasından ve yasanın düzgün bir şekilde uygulanmasından sorumlu olan Afganistan bakanlıklarından biridir.Taliban'ın düşmesi ve Afganistan'da İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Adalet Bakanlığı, hükümetin anayasası çerçevesinde faaliyet gösteren Afganistan bakanlıklarından biri olarak belirlendi.

- 1- Afganistan İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın kanun tasarıları ve emirlerini düzenlenmek
- 2- Hükümet bakanlıklarına ve departmanlarına yasal tavsiye sağlamak
- 3- Kamu hukuk bilincini artırmaya çaba göstermek
- 4- Avukatlar, işlem rehberleri ve dilekçe sahipleri için ruhsatlarını hazırlamak ve vermek
- 5- Hükümetin mal ve maddi menfaatlerini savunmak, gerekirse devlet borçlularına karşı dava açmak
- 6- Siyasi partilerin ve sosyal kuruluşların tüzüklerini incelemek, bunlar için resmi faaliyet ruhsatlarını tescil ettirmek ve vermek
- 7- Yargı ve yürütme organı arasındaki tüm ilişkilerden sorumlu olmak
- 8- Yargı ilişkileri ile ilgili tüm konularda sorumlu olmak ve yargı görüşlerini yansıtmak
- 9- Kanunların, yönetmelikleri hazırlamak ve dağıtmak
- 10- Devlet kurumlarının yasal sorularını yanıtlamak (Adalet bakanlığı, t.y).

3.3.18. Bayındırlık Bakanlığı

Bayındırlık Bakanlığının vizyonu, Afganistan'da toplu taşıma sisteminin çok önemli bir parçasını oluşturan bölgesel otoyollar, ulusal otoyollar, köprüler ve il yolları dahil olmak üzere güvenli, etkili ve verimli bir yol ağı kurmaktır.Bayındırlık Bakanlığı, ekonomik yetenekleri genişletmek, ülkedeki yaşam kalitesini ve çevreyi iyileştirmek amacıyla, etkin liderlik oluşturarak bağışçılar ve diğer paydaşlarla işbirliği içinde deneyim, beceri, kaynakları ve bilgileri uygulayarak misyonunu yerine getirmektedir.Bakanlık, standartların belirlenmesi, araştırma, eğitim, teknik

danışmanlık, yol yapımı için devlet arazisine erişim ve ticari araçların güvenliğinin artırılması dahil olmak üzere, karayolları aracılığıyla çok çeşitli ulaştırma ile ilgili faaliyetleri doğrudan yönetir.

- 1- Güvenli, etkili ve verimli bir yol ağı oluşturmak
- 2- Ülke karayollarının garantisini ve yeniden inşasını sağlamak
- 3- Ülkenin ulaştırma işlerini yönetmek
- 4- Altyapı tesislerini geliştirmek ve bakımını sağlamak
- 5- Ülkedeki hükümet ve kamu inşaat projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında koordinasyon ve odaklanma sağlamak
- 6- Ülkede yol ve iletişim köprülerini yapmak
- 7- Projelerin tasarımını yapmak, araştırılmasını sağlamak
- 8- Otoyolların bakımını yapmak
- 9- Demiryolu yönetim planına göre yolların ve köprülerin yönetim ve denetimini yapmak, binaları onarmak (Bayındırlık bakanlığı, t.y).

3.3.19. Çalışma, Sosyal İşler, Şehitler ve Engelliler Bakanlığı

1980 yılında iş ve sosyal yardım alanında tutarsız olarak faaliyet gösteren ve dağınık halde bulunan bir dizi dairenin birleşmesi ile Bakanlar Kurulu bünyesinde "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Genel Müdürlüğü" adlı bir kurum faaliyete başlamıştır. 1984 yılında "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Devlet Komitesi" adı altında bu daire bağımsız bir büro olarak konumunu değiştirmiş ve 1988 yılında "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Merkez Dairesi" adı altında faaliyetlerini devlet daireleri seviyesine taşımıştır. 1990 yılında her biri sosyal yardım alanında bulunan "Kreşler", "Yetimhaneler" ve "Kadınlar Derneği" bölümleri bu daire ile birleştirilerek dönemin hükümetinin emri ve Millet Meclisinin onayı ile bakanlık düzeyine genişletildi. Geçici idarenin oluşturulmasıyla bu müdürlük yeniden bakanlık düzeyine çıkarılmış ve 2006 yılında 1903 sayılı kararnameye göre Şehitler ve Engelliler Bakanlığı "Çalışma, Sosyal İşler, Şehitler ve Engelliler Bakanlığı" adlı Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı bünyesine katılmıştır. Bakanlığın dört yardımcısı ve 34 il başkanı vardır. Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin kilit bakanlıklarından biridir ve çalışma, sosyal güvenlik, refah, engellilere ve şehitlerin mirasçılara hizmet alanlarında çalışmaktadır.

- 1- İşçi ve işveren anlaşmazlıklarını ve şikayetlerini ele almak
- 2- İşçilerin bir iş sözleşmesinin nasıl yapılacağına dair rehberlik sunmak
- 3- Ülkedeki iş kanunlarını uygulamak
- 4- İstihdam yaratan planlar sağlamak ve planlar uygulamak
- 5- İşçileri anlamak ve yabancı ülkelere göndermek

- 6- Yabancı uyruklulara lisans verilmesi için atölyelerin ve fabrikaların sürekli denetimini yapmak
- 7- Pazar geliştirme yoluyla büyümeye ve insana yakışır işleri teşvik etmeye çalışmak
- 8- Yetimhane ve anaokullarını yönetmek
- 9- Sosyal bakım hizmetleri ağını güçlendirmek
- 10- İyi yönetim ve şeffaflığı, hesap verebilirliği artırmak (Çalışma, sosyal işler, şehitler ve engelliler bakanlığı, t.y).

3.3.20. Maliye Bakanlığı

1910 yılından önce, hükümet hesapları basitti. Sayılar ve bağlamlar halinde düzenlenmiş günlükler ve kayıtlardan oluşuyordu. Bütçe sistemi o zaman mevcut değildi. 1920 yılında kitap ilkeleri oluşturuldu. Büro esasları tam çiftli bir şekle sahip değildi ve o dönemin şartlarına ve ihtiyaçlarına uygundu. 1924 yılına kadar bu esaslara göre belgeleri ile tüm hesaplar başkentte yoğunlaştı. 1924 yılında kentsel ilkeler ofis ilkelerinin yerini aldı. Buna göre evrak ve hesapların sırası aylıktı. 1936'da İtalyan Ginomancoli'nin tavsiyesi üzerine hükümet hesaplama sisteminde değişiklikler oldu. Evrakların sırası icra ve kontrol şubelerine, hesaplanması ise hesaplama departmanlarına verildi. Afganistan hükümetlerinin idari teşkilatında 1919 yılından günümüze, yani bugünden yüz yıl önce, Maliye Bakanlığı olarak görev yapmıştır ve çeşitli dönemlerde Maliye Bakanı, politika yapıcı, bakım, denetim ve tahammül, devlet maliyesiyle ilgili tüm konulardan sorumludur.

- 1- Ülkenin mali politikalarını ayarlamak ve bunların uygulanmasını koordine etmek
- 2- Para ve bankacılık işleriyle ilgili görevleri yerine getirmek
- 3- Bankaların koordinasyonu ile ödemelerde gerekli kolaylıkları oluşturmak
- 4- Bakanlıkların banka hesaplarını açmak
- 5- Yurt içi ve yurt dışı projelerin finans departmanını yönetmek
- 6- Ülkeye yapılan dış yardımın mali yönetimini yapmak
- 7- Dolaylı olduğu kadar sistem vergilerinin tahsilatını izlemek
- 8- Gümrük gelirlerini toplamak
- 9- Hükümetin yıllık bütçesini ayarlamak
- 10- Gelir kaynaklarının mali incelemesi ve belirlenmesi, reformların uygulanması ve sistematikleştirilmesini sağlamak
- 11- Gümrükleri modernize etmek (Maliye bakanlığı, t.y).

3.3.21. İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı

Afganistan İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı 1955'te kuruldu. Afganistan, 1898 yılında Şah'ın Kabil'deki ikametgahına kablosuz bir telefon kurarak elektronik iletişim dünyasına bir adım atmıştır. 1908 yılında sarayın kuzeyine 25 hat kapasiteli küçük bir telefon sistemi kurulmuştur. Telgraf hizmetleri, 1914'te Afganistan'da kurulan bir başka telekomünikasyon tesisiydi. Afganistan'da 2001 yılında geçici hükümetin kurulmasının ardından, ülkede sosyo-ekonomik canlanma ve yeniden yapılanma için yeni siyasi açılımlar gerçekleşmiştir. Afganistan'ın çoğu dağlarla çevrili, Afganistan'ın içine ve dışına dağılmış çok sayıda Afgan'ın bulunduğu, coğrafi konumu göz önüne alındığında telekomünikasyon tesisleri ve hizmetleri Afganistan'ın yeniden inşası için kritik bir konudur. 2001 yılından bu yana, İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı, şirketlerin ve özel departmanların telekomünikasyon sektörüne yatırım yapmasını ve telekomünikasyon sistemlerini işletmesini sağlamak için kamu sektörü stratejileri ve politikaları geliştiren Afganistan'daki ilk departmanlardan biri olmuştur.

- 1- İletişim ve bilgi teknolojisi geliştirme alanında politikaları ve genel düzenlemeleri oluşturmak
- 2- Politika oluşturma, makro planlama, ülkenin posta ve telekomünikasyon ağlarını yönetmek ve denetlemek
- 3- Özel sektörün faaliyetleri için posta ve telekomünikasyon alanında politika oluşturmak
- 4- Ülkenin posta ve telekomünikasyon ağlarını kurmak, sürdürülmesi, işletilmesi ve geliştirilmesini sağlamak
- 5- Ülkenin frekans uzayının düzenlenmesi, kontrol edilmesi, yönetmeliklerin oluşturulması ve yönetmeliklerin onaylanmasını sağlamak
- 6- Posta ve telekomünikasyon hizmetlerinin kurulması ve işletilmesi için lisansları vermek
- 7- Fiber optik ağlarını tasarlamak
- 8- Telekomünikasyon sisteminde eğitim programları tasarlamak (İletişim ve ve bilgi teknolojiler bakanlığı, t.y).

3.3.22. Maden ve Petrol Bakanlığı

1919'da bir Rus heyeti maden kaynakları üzerinde çalışma yapmak için ilk kez Kabil'e geldi. 1920'de Amerikalı jeologlar Afganistan'da bir maden araştırmasına katıldı. 1937'de Afganistan, New York merkezli Exploration Company'ye ülke çapındaki petrol rezervlerini araştırması için lisans verdi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, 1950'de Almanlar, Fransa ve Güney Afganistan'da bazı kömür madencileri ile anlaşarak arama faaliyetleri yeniden başladı. Daha sonra 1954'te İsveçli Jeolog tarafından araştırıldı.

Afganistan'ın maden kaynaklarının sahibi Maden ve Petrol Bakanlığı, iki sektördeki (madenler ve hidrokarbonlar) sorumluluklarını yerine getirerek mali kaynakları artırmak ve ticaret dengesini iyileştirmek için gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasında sürdürülebilir kullanımı taahhüt etmektedir. Maden ve Petrol Bakanlığının üç kilit rolü vardır: politika oluşturma, operasyonel, maden ve hidrokarbon çıkarımını düzenleme. Halihazırda hidrokarbon sektöründe politika yapma sorumluluklarını sürdürmekte, düzenleyici ve operasyonel rolünü Afganistan Petrol ve Gaz Düzenleme Kurumu (AOGRA) ve Afgan-Gaz İşletmesine devretmektedir; ancak madencilik sektöründe zamanla politika yapma rolünü koruyacak, güçlendirecek, düzenleyici ve operasyonel planlarından vazgeçecektir. Maden Bakanlığının özel yatırımın önünü açmaya ve yatırımcıların maden sektörüne ilgisini artırmaya yönelik yeni yöntem ve politikası onaylanmış ve Afganistan'ın ulusal çıkarları doğrultusunda uygulanmaktadır. Sektöre yatırım yapmak isteyen firmaları korumanın ve güvence altına almanın yanı sıra, ülkeyi modern, istikrarlı ve yetenekli bir topluma yönlendirmek de bu bakanlığın sorumluluğundadır.

- 1- Ülkenin maden ve ticaret geliştirme politikalarını geliştirmek ve diğer ülkelerle paylaşmak
- 2- Ülkenin madencilik, gaz ve petrol sektörlerinin hedeflerini, programlarını ve genel düzenlemelerini belirlemek
- 3- Madencilik, gaz ve petrol sektörlerinde politika oluşturmak ve yatırım desteği vermek
- 4- Ülkenin yeraltı kaynaklarını yönetmek
- 5- Yeraltı kaynaklarını araştırmak ve özel şirketlerle sözleşmeler düzenlemek
- 6- Özel şirketlere faaliyet lisansı vermek
- 7- Ülkenin maden ürünleri ve hizmetlerinin fiyatları için belirli politika ve düzenlemeleri yürütmek ve garanti etmek
- 8- Madencilikten maksimum gelir sağlamak
- 9- Yatırıma uygun alanlar oluşturmak
- 10- Mineral ve hidrokarbon faaliyetlerini yönetmek
- 11- Madenlerin ve sözleşmelerin özel denetimini yapmak ve incelemek
- 12- Madencilik projelerinin yönetimi, geliştirilmesi ve devreye alınmasını sağlamak
- 13- Çalışanlar için eğitim programları geliştirmek (Maden ve petrol bakanlığı, t.y).

3.3.23. Eğitim Bakanlığı

1903 yılında, Amir Habibullah Han zamanında Kabil'de Habibie adlı ilk yeni ilkokul açıldı. Bu okulun kuruluşunun başlangıcında tüm öğretmenler ve idari yetkililer Hindistan'dandı. Diğer birkaç ilkokulun kurulduğu 1909 yılına kadar Habibie, Afganistan'daki tek modern okuldu. Müfredatı, mali durumu, düzeni ve okul yönetimini gözden geçirmek için ilk

Eğitim Konseyi bu yıl Kabil'de kuruldu.1912'de, Kabil'de ilk Afgan Öğretmen Okulu kuruldu ve camilerde geleneksel haliyle okuryazarlığı öğrenenlerin bir kısmı Öğretmen Kolejine kabul edildi.Afganistan'ın ilk Öğretmen Eğitim Kolejinin kurulmasından iki yıl sonra 65 kişi bu öğretmen eğitim merkezinden ilk kez mezun oldu.Amanullah Han'ın iktidarının başlaması ve yeni okullara ve modern eğitime özel önem vermesi nedeniyle Kabil ve illerde okullar gelişti.Bu yöndeki en önemli adımlardan biri Afganistan'da Eğitim Bakanlığının kurulması oldu. Bu bakanlığın kurulmasıyla hükümet, okulların işleri üzerinde daha fazla kontrole sahip oldu.

1978 ve 2002 yılları arasındaki savaş, iç karışıklık ve silahlı çatışma, Afganistan'daki yaşamın tüm alanlarını, sosyal, ekonomik ve kültürel altyapıyı tamamen tahrip etmişti.Eğitim dahil sosyal hizmet sağlama mekanizmaları büyük ölçüde ortadan kaldırıldı ve hatta kayboldu.2002 yılında, Afganistan Geçici İdaresi, hem gerekli kapasite ve becerilere sahip insan gücü, hem de eğitim hizmetleri sunma kabiliyeti sınırlı olan, kalitesi çok düşük, inşaat ve altyapı açısından eksik ve kusurlu bir eğitim sistemini miras almıştır.

- 1- İl birimlerinin görevlerini denetlemek ve koordinasyonu sağlamak
- 2- Milli Eğitim Bakanlığındaki tüm işleri ve istihdam yönetmeliklerini denetlemek
- 3- Gerekli insan gücünü sağlamak
- 4- Eğitim bilgilerini toplamak, işlenmesini sağlamakve analiz etmek
- 5- Bakanlığın tüm maliyesini denetlemek ve iller ile koordinasyonu sağlamak
- 6- Okulların tüm lojistik ve ekipmanlarının performansını denetlemek
- 7- Müfredat güncellemesi ve geliştirmesini sağlamak
- 8- Ders kitaplarının basılması ve dağıtmasını sağlamak
- 9- Eğitim merkezlerini denetlemek ve ruhsat vermek
- 10- Devlet eğitim okullarını kurmak
- 11- Kamu eğitim merkezlerinin öğretmen ve yöneticilerini işe almak, değiştirmek
- 12- Ülkenin eğitimi için ulusal ve uluslararası kaynaklarla irtibata geçmek
- 13- Çeşitli düzeylerde eğitim personeli, süpervizörleri yönetmek
- 14- Öğretmen yetiştirme ve din eğitim merkezlerini yönetmek
- 15- Okuryazarlık kursları açmak ve denetlemek (Eğitim bakanlığı, t.y).

3.3.24. Parlamento İşleri Devlet Bakanlığı

Parlamento İşleri Hükümet Bakanlığı, 2005 yılında Afganistan İslam Cumhuriyeti Yüksek Bakanlar Kurulu'nun 35 Sayılı Kararı uyarınca kurulmuştur.Başlangıçta, İşler Genel Müdürlüğü ve Bakanlar Kurulu Sekreterliğinin yanında faaliyet gösteren bu ofis, neyse ki, üç yıllık faaliyet, iyi idari ve mesleki kapasiteler oluşturmaının ardından, 2009 başlarında bağımsız bir bütçe birimi olarak kabul edildi.Kuvvetler ayrılığı ilkesini gözeterek sistemin üç ayağını güçlendirmek ve

iktidar sütunlarının etkinliğini artırmak için başta yürütme ve yasama organlarının parlamento ilişkileri olmak üzere hükümetin üç ayağının parlamento ilişkilerini düzenlemek, bu makamın rolünü tek bir merkez olarak ve tasarlanan görevin yerine getirilmesi için kapasite ve etkin çalışma ile kuvvetler ayrılığı ilkesinin kurumsallaşması, Parlamento İşleri Bakanlığının görüşünü oluşturmaktadır.

- 1- Bakanlığın yasal statüsünü güçlendirmek
- 2- Yürütme, yargı, yasama organlarının ilgili konularını ve kararları takip etmek
- 3- Ulusal Meclisin yürütme organı ve yargıdaki işlerinin kararlarını takip etmek
- 4- Parlamente ilişkiler kurmak, düzenlemek, güvence altına almak ve etkili ilişkileri güçlendirmek
- 5- Hükümet ve Ulusal Meclis arasında karşılıklı kabul ruhunu güçlendirmek
- 6- Tarafsızlık ilkesiyle güven atmosferini güçlendirmek
- 7- Dost Bölgesel ve Uluslararası Ülkeler ile Mutabakat Muhtıralarını ve Antlaşmalarını İmzalamak
- 8- Bakanlığın iş birliğini ve kapasitesini güçlendirmek; yerel, bölgesel ve küresel konularda etkili ilişkiler kurmak (Parlamento işleri devlet bakanlığı, t.y).

3.3.25. Milli Güvenlik Genel Müdürlüğü

İstihbarat Servisi, gizli bilgileri toplamak, ifşa etmek, tespit etmek, analiz etmek ve imha etmekten sorumlu bir devlet kurumudur. Bu ofisin görevi, ulusal güvenliği savunma bilgilerini koruma yasal işlemlerde kullanmak, hükümetin dış politikasının hedeflerini savunmaktır. Veri ve bilgi toplama araçları gizlidir: casusluk, iletişim, saldırı, diğer kuruluşlarla iş birliği ve diğer kamu kaynakları tarafından yapılan değerlendirmeyi içerir. Keşfetmek, analiz etmek, önlemek, savunmak ve hainlere saldırmak, istihbarat servisinin önemli faaliyetlerindendir. Genel olarak, istihbarat servisi bir ülkede aşağıdaki konularda faaliyet gösterir.

1. Ulusal güvenlik bilgi servisi
2. Dış politikadan güvenlik
3. Askeri istihbarat servisi
4. Telekomünikasyon bilgi servisi
5. Terörle mücadele ve narkotik istihbarat servisleri
6. Bazı batı ülkelerinde, vergi ve diğer ekonomik sorunlar, para birimlerini kontrol etmek için istihbarat ofisleri açılmıştır.

Halihazırda Milli Güvenlik Genel Müdürlüğü, Afgan halkı nezdinde Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümetinin en prestijli ve popüler dairelerinden biridir. Bu organın başkanı Afganistan Cumhurbaşkanı tarafından seçilir ve güven oyu için Afganistan Ulusal Meclisine

sunulur.Afganistan'daki istihbarat bireysel veya grup yönetimi şeklinde entegre edilmiştir.İstihbarat faaliyetleri genellikle gizlidir.İstihbarat bürosu 19. yüzyıla kadar Şah yönetiminde ve 20. yüzyılda Başbakanlık çerçevesinde faaliyet gösterdi.Bu büro İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı bünyesinde şubeler açarak ekonomiyi ve milli güvenliğini korumuştur.

Afganistan İslam Cumhuriyeti'nde istihbarat ve güvenlik işleriyle ilgilenen ve Afganistan içinde ve dışında istihbarat toplama, istihbarat koruma, karşı istihbarat ve terörle mücadele faaliyetlerinden sorumlu olan Cumhurbaşkanı gözetiminde bir devlet kurumudur.

- 1- Ulusal güvenlikle ilgili alanlarda bilgi analizi sağlamak
- 2- Yaklaşan krizlerden önce hızlı uyarı yapmak
- 3- Hükümeti ve halkı ulusal ve uluslararası krizlerden korumak, muhalefetin mevcut ve gelecekteki hedeflerini keşfetmek
- 4- Devlet dairelerinde rüşvet, yolsuzluk ve gizliliği önlemek
- 5- Yasaklanmış ekonomik faaliyetleri ve ekonomik krizi önlemek, halkı korumak
- 6- Milli savunma ve askeri hareket planlamalarını bilgilendirmek
- 7- Vatanın yıkıcı unsurlarını keşfetmek, halka ve hükümete teşhir etmek
- 8- Devlet ve muhaliflerin sırlarını gizlemek ve korumak
- 9- Ulusal çıkarlar ve uluslararası güvenlik için gizli bir şekilde hareket etmek
- 10- Diğer istihbarat teşkilatlarının çabalarına ve muhalefetin gizli bireysel ve toplu eylemlerine karşı savunma yapmak
- 11- Terörizm ve uyuşturucuyla mücadele etmek, silahlar satılmasını, rüşvet, yolsuzluk ve yasaklanmış faaliyetleri önlemek (Wikipedia, t.y).

3.3.26. Tarım, Sulama ve Hayvancılık Bakanlığı

Tarım, Sulama ve Hayvancılık Bakanlığı, Afganistan İslam Cumhuriyeti Bakanlıklarından biridir.Bakanlık, tarım, hayvancılık, bahçeciliğin geliştirilmesi ve modernizasyonu üzerinde çalışmaktadır.Tarım, ülke nüfusunun % 80'inin geçim kaynağıdır ve bu nedenle Afgan Tarım Bakanlığı; tarımı iyileştirmek, verimi artırmak ve tarımı makineleştirmek için sürekli çalışan bir kurumdur.Amir Amanullah Han'ın hükümdarlığının başlangıcında 1929'de tarım, sanayi ve inşaat işleri örgütlenmesine "hükümet denetimi" adı verildi. Tarımın yönetimini de içeren ticaret denetimi de dahil olmak üzere 1923 yılında Ticaret Bakanlığına yükseltilmiş ve diğer bakanlıklara dahil edilmiştir. 1948 yılında Bağımsız Tarım Müdürlüğü, Tarım Bakanlığına yükseltildi. Bakanlığın merkez ve illerdeki teşkilatı, gereği kadar genişletildi. 1960 yılında Tarım Bakanlığı oluşumuna Su ve Toprak Etüt Sisteminin kurulması da dahil edilmiş ve Tarım Dairesinin adı Tarım ve Sulama Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Birinci ve ikinci planların uygulanmasında,

sulama olmadan tarımın hızlı büyümesinin imkansız olacağı görülmüş, bu nedenle sulama projeleri hükümetin ilgi odağı haline gelmiştir.

- 1- Bütçeyi etkin bir şekilde kapatması
- 2- Çiftçileri çeşitli alanlarda eğitmesi
- 3- Köylülerin tarım ve sulama sorunlarını çözmesi
- 4- Gösteri çiftlikleri oluşturması
- 5- Çiftçiler ve vatandaşlar için modern, ticari, kişisel bahçeler inşa etmesi
- 6- Sulama ağının yeniden inşası
- 7- Su anlaşmazlıklarını azaltması
- 8- Su depolarını yapması
- 9- Hayvancılık bağışıklığı için aşı hazırlanması
- 10- Küçük ve orta ölçekli kümes hayvanı çiftliklerini dağıtması
- 11- Hayvancılık sektörüne yatırımı desteklemesi
- 12- Orman savunuculuğu dernekleri kurması ve desteklemesi
- 13- Fide dikerek akan kumun korunması
- 14- Mera destek derneği kurması
- 15- Yıllık tarım ürünleri sergisi düzenlemesi (Tarım, sulama ve hayvancılık bakanlığı, t.y).

3.4. Merkezi Yardımcı Kurullar, İdareler ve Komisyonlar

Hükümete veya bakanlıklara görevlerinde yardımcı olmak, belli konularda görüş bildirmek ya da denetimde bulunmak amacıyla kurulmuş çeşitli birimlerden oluşmaktadır. Cumhurbaşkanlığı, kabine toplantısından önce çeşitli konuları görüşmek üzere uzman kurullar kurdu.

3.4.1. Milli Güvenlik Kurulu

Milli güvenlik kurulu, hükümetin silahlı kuvvetlerin başkomutanı rolü dikkate alınarak Anayasanın 64. maddesi uyarınca kurulmuştur. Milli Güvenlik Kurulu'na başkanlık eden Cumhurbaşkanı, ulusal güvenlik, ulusal çıkarlar, toprak bütünlüğü ve ulusal egemenlik konularında karar almada en yetkili ve en üst organdır. Ülkenin üst düzey sivil, askeri ve güvenlik görevlileri, görev ve sorumluluklarını kanun hükümlerine uygun olarak yerine getiren Milli Güvenlik Kurulu üyeleridir. Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenliğe ve milli menfaatlere tehdit olarak görülen tüm iç ve dış konuları tanımlar, tespit eder, inceler ve gerekli kararları alır. Milli Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanı başkanlığında genellikle haftada bir toplanır ve önemli güvenlik hedeflerini tartışır.

Milli Güvenlik Kurulu'nun Hedefleri:

- 1- Ülkenin güvenliğine ve ulusal çıkarlarına yönelik iç ve dış tehditleri belirlemesi ve araştırması
- 2- Güvenlik sorunlarını ele almak için gereken kararlar vermesi
- 3- Ülkenin güvenlik ve savunma politikalarını belirlemesi, onaylaması ve nasıl uygulandığını izlemesi
- 4- Güvenlik ve savunma sektörlerinin stratejik ihtiyaçlarını tanıması ve karşılaması (Milli güvenlik kurulu, t.y).

3.4.2. Göçmenlik İşleri Yüksek Kurulu

Mülteciler ve Geri Dönerler Bakanı, Afgan Kabinesine Göçmenlik Yüksek Kurulu'nun kurulması ile ilgili bir önerisi sunmuş ve oy birliğiyle onaylanmıştı. Ülkedeki mevcut kapasitelere uygun olarak mülteci ve göçmenlerin geri dönüşü, göç işlerinin yönetilmesi, mülteci ve geri dönerlere yasal ve sosyal hizmetler sağlanması, politika oluşturmaları ve daha iyi uluslararası koordinasyon sağlanması, özellikle mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler ile ulusal iş birliğini güçlendirmek ve geliştirmek için gerekli koşulları oluşturmak amacıyla Göçmenlik Yüksek Kurulu kurulmuştur.

Yüksek Göç Kurulunu'nun hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

- 1- Göçmenlerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin işlerinin sağlıklı ve etkin bir şekilde yönetilmesi için ulusal ve uluslararası perspektifleri oluşturmak
- 2- Göçmen işleri ile ilgili kısa, orta ve uzun vadeli politikaları onaylamak
- 3- Yabancı ülkelerle ikili veya çok taraflı anlaşmalarda karar vermek ve mülteci ilişkilerini güçlendirmek
- 4- Yerinden edilenlere kalıcı yerleşim yeri ve istihdam sağlamak için kapsamlı planı onaylamak
- 5- Geri döner kişinin temel sorunlarını çözmek ve karar vermek
- 6- Çözüm stratejisinin uygulanması için zemin hazırlamak
- 7- Göçmen süreci ve yönetimi için bir mali destek fonu kurmak
- 8- Uzmanları teşvik edecek bir politika hazırlanmasına karar vermek
- 9- Göçmen İşleri Yüksek Kurulu'nun üyelerinin ilgili bakanlıklar ve idarelerin faaliyetlerinin her toplantıda takibini sağlamak

3.4.3. İdari Reform Yüksek Kurulu

İdari Reform Yüksek Kurulu, anayasa hükümlerine ve ülkenin yürürlükteki kanunlarına uygun olarak kamu hizmeti sisteminin yönetimine ilişkin temel hükümet politikasını onaylaması için oluşturulmuştur.

İdari Reform Yüksek Kurulu'nun Hedefleri:

- 1- Devlet dairelerinin, özellikle temel hizmetler verilen dairelerin gerektirdiği görev ve organizasyon yapısında temel reformları gözden geçirmek
- 2- Afgan Kamu Hizmeti Sistemi'nin istikrarlı, bağımsız ve siyasi olmayan bir sivil sistem oluşturması için gerekli politika ve stratejileri onaylamak
- 3- Sistemin kurulmasını ve memur istihdamının genel yönetimini onaylamak
- 4- Kamu hizmeti sistemi için gerekli yasa ve yönetmeliklerin taslaklarını hazırlamak ve bunların ulusal düzeyde uygulanmasının denetlenmesi için politika görüşünü onaylamak.
- 5- Devlet memurlarının performansının değerlendirilmesi için bir yönetim sisteminin oluşturulmasını onaylamak
- 6- Devlet memurlarının şikayetlerinin ele alınması için şeffaf, güvenilir ve etkili bir mekanizmayı onaylamak
- 7- Ulusal bir kapasite geliştirme politikası geliştirmek
- 8- Devlet memurlarına ödenecek sürdürülebilir maaş ve sosyal haklar politikası oluşturmak

3.4.4. İnsan Sermayesi Geliştirme Kurulu

Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulan İnsan Sermayesini Geliştirme Kurulu, beşeri sermayenin tüm yönlerini kapsayan ulusal programları formüle etmek ve uygulamakla sorumludur.

Bu programların başarılı bir şekilde uygulanması, ulusal refahın ve ekonomik kalkınmanın iyileştirilmesi, istihdam yaratması, doğal kaynakların doğru kullanması, çevrenin korunması, gıda güvenliği sağlanması, istikrarın iyileştirilmesi, ulusal güvenliğin güçlendirilmesi vatandaşların yaşam kalitesinin zenginleştirilmesine yol açacaktır.

Hedefleri ve Görevleri:

- 1- Hükümetin misyonu ve Cumhurbaşkanı vizyonunun beşeri sermaye için stratejik önceliklere nasıl dönüştürüleceği ve projelerde parasal kaynakların optimum kullanımı konusunda öneriler ve danışmanlık sunmak
- 2- Üye bakanlıkların beşeri sermaye ile ilgili strateji, plan ve faaliyetlerini değerlendirmek, fikir ve öneriler sunmak

3- İnsan sermayesi projelerini yönetmek ve nihai karar için Bakanlar Kurulu'na rapor sunmak

4- İnsan sermayesi planları ve bu hizmetleri sunma yöntemleri hakkında tavsiyelerde bulunmak, aynı zamanda bu programın savunucusu olarak çalışmak ve faaliyetlerin yapılması ve tüm kilit kurumlar arasındaki ilişkiyi güçlendirmek

5- Ekonomik döngüyü başlatmak için ülke düzeyindeki insan sermayesinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik planları yapmak ve uygulamak

Cumhurbaşkanı konseye başkanlık eder, Cumhurbaşkanının yokluğunda Cumhurbaşkanının altyapı konusundaki başkanışmanı konseye başkanlık eder.

3.4.5. Kara ve Su Yüksek Kurulu

Kara İdaresi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin onayıyla hükümet arazisini düzgün yönetmek ve arazi hizmetlerini etkin bir şekilde sağlamak amacıyla Yüksek Kara ve Su Kurulu'nun kurulması önerisini sunmuş ve onaylanmıştır.

Kara ve Su Yüksek Kurulu'nun Hedefleri ve Görevleri:

- 1- Toprak ve su reformları ile ilgili politikaları onaylamak
- 2- Etkili ve eksiksiz uygulamaları denetlemek ve desteklemek
- 3- Devlet daireleri ile özel sektörü, arazi ve su sektörü ile ilgili bağışçılar arasında koordinasyonu sağlamak
- 4- Kamu arazileri ve özel arazilerin önemli ve akut sorunlarını çözmek
- 5- Bu alandaki büyük ulusal projelerin tasarım ve uygulamasında kolaylıklar sağlamak

3.4.6. Hukukun Üstünlüğü ve Yolsuzlukla Mücadele Yüksek Kurulu

Hukukun Üstünlüğü ve Yolsuzlukla Mücadele Yüksek Kurulu; hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve adalete erişim, kanunlarda değışiklik ve diğeryasal belgeler temelinde adalet sistemini iyileştirmesi ve güçlendirmesi için Cumhurbaşkanı kararıyla kurulmuştur.

Hukukun Üstünlüğü ve Yolsuzlukla Mücadele Yüksek Kurulu aşğıdaki komitelerden oluşur:

Alt komiteler:

On Beş Üyeden Oluşan Yasalar Komitesi

Bu komitenin en önemli görevleri, Cumhurbaşkanının imzasından önce yasama önceliklerini belirlemek, yasama belgelerini incelemek, yasa tasarıları hakkında tavsiyelerde

bulunmaktadır. 67 kanun taslağı ve değişikliği gözden geçiren yasalar komitesi 2016 yılında 19 toplantı gerçekleştirdi.

On Dört Üyeden Oluşan Yargı Komitesi

Bu komitenin en önemli görevleri, Hukukun Üstünlüğü Yüksek Kurulu'nun ulusal programını ve yolsuzlukla mücadeleyi denetlemek ve geliştirmek, bu kurulun kararlarını gözden geçirmek, uygulamaktır. Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu, başsavcı başkanlığında on beş üye ile ayrı ayrı kurulmaktadır.

3.4.7. Yüksek Ekonomik Kurulu

Geçtiğimiz 14 yıldaki ilerlemeye ve başarılarla rağmen Afganistan; ekonomik büyüme, yoksulluğun azaltılması, ülkenin genç nüfusu için sürdürülebilir istihdam fırsatları, yatırım ve özel sektörün büyümesi için bir platform sağlama açısından büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Yabancı birliklerin geri çekilmesinin ardından kendi kendine yeten bir Afganistan vizyonunun gerçekleşmesi, donör kurumlara ve ülkelere yardım seviyesinin düşürülmesi ve zayıf güvenlik durumu, departmanlar arasında genel bir bakış ve daha iyi koordinasyon gerektirmektedir. Bu gerçeğin farkına vararak 1 Eylül 2015'teki Bakanlar Kurulu Toplantısı'nda Yüksek Ekonomik Kurulu da dahil olmak üzere sunulan kalkınma planları onaylanmış ve Yüksek Ekonomik Kurulu kurulmuştur.

3.4.7.1. Yüksek Ekonomik Konsey Oluşturma Amacı

Yüksek Ekonomik Kurulu'nun kurulmasının amacı; ekonominin refahı ve kalkınması için politikalar belirlemek, kararlar ve düzeltici faaliyetler oluşturmak, ulusal bütçeyi reform programlarına ve hükümet önceliklerine göre düzenlemek, özel sektörle iş birliği yapmak ve çeşitli sektörlerle yatırım çekmektir.

Görevleri:

- 1- Ulusal bütçenin yapısına yön verecek temel hatların ulusal politika ve ekonomi ile kısa, orta, uzun vadeli kalkınma önceliklerini belirlemek
- 2- Ulusal düzeyde planları ve reformları değerlendirmek, karar vermek
- 3- Kalkınma sektörü, ekonomideki politika ve programların koordinasyonunu yapmak
- 4- Yatırımları teşvik etmek ve büyütme için doğru ortamı oluşturmaya yönelik ipuçları sunmak
- 5- Öncelikli ulusal programların takibi ve koordinasyonu konusunda rehberlik sağlamak
- 6- Bölgesel ekonomik iş birliği programları uygulamak, ulusal ve uluslararası ekonomik toplantılar düzenlemek

3.4.8. Altyapı Geliştirme Kurulu

Altyapı Geliştirme Kurulu, altyapıyı kapsayan tüm yönlerin ulusal programlarını geliştirmek ve uygulamaktan sorumludur. Bu programların başarılı bir şekilde uygulanması, ulusal refahın gelişmesi, ekonomik kalkınma, istihdam yaratması, doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması, çevrenin korunması, gıda güvenliğinin sağlanması, istikrarın artırılması, ulusal güvenliğin güçlendirilmesi ve vatandaşların yaşam kalitesinin zenginleştirilmesine yol açmalıdır.

Hedefler:

- 1- Hükümetin misyonunun ve Cumhurbaşkanlık vizyonunun altyapı için stratejik önceliklere nasıl dönüştürüleceği, parasal kaynakların ve projelerin optimum kullanımı konusunda öneriler ve tavsiyeler sağlamak
- 2- Üye olan bakanlıkların altyapıya ilişkin stratejilerini, planlarını ve faaliyetlerini değerlendirmek ve fikir ve öneriler sağlamak
- 3- Altyapı projeleriyle ilgili gelişme ve faaliyetler hakkında bilgi paylaşmak, görüşme ve nihai kararlar için Bakanlar Kurulu'na raporları sunmak
- 4- Altyapı planları ve bu hizmetleri sağlama yöntemleri hakkında önerilerde bulunmak
- 5- Faaliyetleri denetlemek ve altyapı projelerini sürdürmek, ulusal varlıkları korumak için politikaları geliştirmek.

3.4.9. Kentsel Gelişim Yüksek Kurulu

Cumhurbaşkanının başkanlık ettiği Kentsel Gelişim Yüksek Kurulu, kentsel gelişim çerçevesinde kentsel gelişim faaliyetlerini kapsamlı bir şekilde güçlendirmeyi ve iş birliği yapmayı amaçlamaktadır.

Kentsel Gelişim Yüksek Kurulu'nun Hedefleri ve Görevleri:

- 1- Politikaları, kanunları, düzenlemeleri, prosedürleri ve şehir planlarını oluşturmak ve onaylamak
- 2- Kentsel sektör ofislerinin yönetim sisteminde reformlar yapmak
- 3- Koordinasyon kurması ve kentsel sektörler arasındaki işlevsel örtüşmeyi ortadan kaldırmak
- 4- Kentsel gelişim projelerini ve programlarını planlamak ve onaylamak
- 5- Şehirlerin, kasabaların ve idari, konut, endüstriyel ve ticari komplekslerin altyapı planlarını onaylamak
- 6- Kentsel projelerin, özellikle kamu sektörü ve özel sektörün ortaklıklarının uygulanmasında özel sektörün desteğini teşvik etmek

3.4.10. Bölgesel Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Kurulu

Bölgesel Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Kurulu, bölgesel bağlantı ve teknolojinin tüm yönlerini kapsayan ulusal programları geliştirmek ve uygulamaktan sorumludur. Kurul; programlarla ilgili anlaşmaları uygulamak, ulusal refahı iyileştirmek, ekonomiyi geliştirmek, İş fırsatları yaratmak, doğal kaynakları verimli bir şekilde kullanmak, çevreyi korumak, gıda güvenliğini arttırmak, ulusal istikrarı geliştirmek, ulusal güvenliği güçlendirmek ve vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmektedir. Bölgesel bağlanabilirlik, ekonomiye beş şekilde katkıda bulunur: doğrudan istihdam, GSYİH büyümesinde katkıda bulunması, yeni hizmetlerin ve endüstrilerin ortaya çıkışı, işgücü istihdamı ve ticaret modernizasyonu.

Hedefleri ve Görevleri:

- 1- Bakanlık ve hükümet dairesi, en iyi uygulamalara dayalı önerilerin yanı sıra uygun, ortak ve kapsamlı yönergeler sağlamak
- 2- Politikalar ve stratejiler geliştirmek, önermek
- 3- Bu programların iç bağımsızlığı ve iç faaliyetlerini yerine getirmeye vurgu yapmak
- 4- Hükümet misyonu ve Cumhurbaşkanı vizyonunu teknoloji için stratejik önceliklere ve parasal kaynakların ve projelerin optimal kullanımına nasıl dönüştürüleceğine dair öneriler ve tavsiyeler sunmak
- 5- Üye olan bakanlıkların teknoloji ile ilgili stratejilerini, planlarını ve faaliyetlerini değerlendirmek, yorum ve öneriler sunmak (Yüksek kurulular, t.y).

3.4.11. Başsavcılık İdaresi

Anayasanın 134. maddesine göre başsavcı, yürütme organının bir üyesidir, uygulamalarında bağımsızdır ve kanun hükümlerine tabidir. Başsavcılık, başsavcılığın etkisi altında faaliyet gösteren merkezi ve yerel bir yapıya sahiptir. Başsavcı faaliyetleri hakkında Cumhurbaşkanı rapor verir ve yerel düzeyde valilik ve kaymakamlığa rapor verir. Sanık aleyhine suçları soruşturmak ve mahkemede dava açmak bu dairenin temel görevlerini oluşturmaktadır.

Görevleri:

- 1- Suçların kamuya açık soruşturulması, ceza davalarının açılması ve mahkemelerde sanıkların adli kovuşturulması
- 2- Suç soruşturmalarının akışının denetlenmesi, nihai mahkemelerin kararlarının uygulanması ve serbest bırakmaması (Başsavcılık idaresi, t.y).

3.4.12. Sivil Havacılık İdaresi

Sivil havacılık otoritesi, ülkedeki sivil havacılığa ilişkin konuları düzenlemek ve kontrol etmekle sorumludur. Bağımsız bir idare olarak bağımsız bir hükümet oluşumuna ve bütçesine sahiptir ve Ulaştırma Bakanlığına raporlanmaktadır. Sivil havacılık kanununda belirtilen hedeflere ulaşmak için sivil havacılık otoritesi aşağıdaki görev ve sorumluluklara sahiptir:

- 1- Sivil havacılığa ilişkin politikaları hazırlamak ve düzenlemek
- 2- Afganistan'ın kabul ettiği Uluslararası Havacılık Sözleşmeleri'nin sivil havacılık şirketlerini ve hizmet sağlayıcılarını denetlemek.
- 3- Sivil havacılık şirketlerinin faaliyetleri ile ilgili konuları düzenlemek
- 4- Sivil havacılık şirketlerine havacılık lisanslarını vermek
- 5- Alınan lisansları değiştirmek, yenilemek, uygulamak, feshetmek (Sivil havacılık idaresi, t.y).

3.4.13. Yüksek Denetim İdaresi

Yüksek Denetim Ofisi, merkez ve illerdeki bütçe bürolarının ve bunların ikinci birimlerinin mali ve muhasebe işlerini, performansını, bilgi teknolojileri sistemini ve bunların yurt dışındaki temsilciliklerini, teşebbüsleri, kamu şirketlerini, belediyeleri ve banka projelerini denetleyen en üst organdır.

Bu idarenin hedefleri:

- 1- Devlet bütçesinin, kamu para ve varlıklarına sahip olan veya kullanan diğer makamların gelir giderlerinin denetimi ile ilgili konuları düzenlemek.
- 2- Şeffaflığı ve hesap verilebilirliği iyileştirmek, sağlam yönetişimi güçlendirmek ve halkın güvenini artırmak için kamu fonlarını doğru kullanmak
- 3- Kamu parası veya varlıklarına sahip olan ya da bunları kullanan devlet kurumlarının ve diğer yetkililerin hesap verebilirliği ve performansında şeffaflığı geliştirmek
- 4- Yasa dışı, etkisiz, kârsız ve ekonomik olmayan faaliyetleri ve diğer yanlış mali, muhasebe ve ekonomik faaliyetleri belirlemek, bunları düzeltmek ve eksikliklerini gidermek (Yüksek denetim idaresi, t.y).

3.4.14. Ulusal Standartlar Milli İdaresi

Ulusal Standartlar Ofisinin vizyonu, tüm Afganistan'da kalite testi, belgelendirme ve akreditasyon için ulusal ve uluslararası standartların geliştirilmesi ve izlenmesi için gerekli yeterliliğe ve kapasiteye sahip ulusal, birleşik ve bağımsız bir kurumdur. Tüm faaliyet alanları aktiftir. Temel amacı, ekonominin ve ticaretin büyümesini sağlamak, ticaretin önündeki teknik

engelleri kaldırmak, küresel pazarlarda Afgan mallarının değişimi için fırsatlar sağlayan standardizasyon, uygunluk değerlendirmesini yapmak, akreditasyon ve metodoloji için tesisler oluşturmak, teknik altyapıyı geliştirmek ve güçlendirmektir (Ulusal standartlar milli idaresi, t.y).

3.4.15. Afet Yönetimi İdaresi

Ulusal Afete Hazırlık Kurumu, 1972 yılında Afganistan'ın karşı karşıya olduğu doğal ve doğal olmayan afetlerle mücadele etmeyi, rehabilitasyon planlarının müdahalesini, tasarımı ve geliştirmesini koordine etmek amacıyla 2816 sayılı Birleşmiş Milletler kararı uyarınca kurulmuştur. Önleyici projeler geliştirmek, riskleri önlemek ve azaltmak için tasarlanmıştır.

Ofisin Hedefleri:

- 1- Ulusal Afete Hazırlık Bürosunun görev ve faaliyetlerini belirlemek ve düzenlemek
- 2- Doğal ve doğal olmayan afetlerin olası oluşumunu önlemek ve bundan kaynaklanan riskleri azaltmak
- 3- Her tür mülk ve arazileri korumak, mağdurlara yardım etmek (Afet yönetimi idaresi, t.y).

3.4.16. Göçebelerin Bağımsız İdaresi

Bağımsız Göçebeler Müdürlüğü başlangıçta Sınırlar ve Aşiretler Bakanlığı altında faaliyet göstermiş ve parlamentodaki temsilcilerin önerisine dayanarak göçebe insanlara hitap etmek için bağımsız bir kurum olarak çalışmaya başlamıştır. Bu ofisin işlevi, doğrudan göçebeler için ilgili kurumlarla toplum içinde sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık ve entegrasyon hizmetlerini sağlamaktır.

Bu idarenin Hedefleri:

- 1- Sağlık Bakanlığı ile koordineli olarak göçebelerin sağlık durumlarını iyileştirmek
- 2- Göçebelerin okuryazar olması için Milli Eğitim Bakanlığı ile koordinasyon sağlamak
- 3- Ülkenin farklı bölgelerindeki ortak alanlarını desteklemek ve geliştirmek
- 4- Göçebelerin büyümesi ve yaygınlaşması için gerekli tesislerin temelini atmak (Göçebelerin bağımsız idaresi, t.y).

3.4.17. Ulusal Radyo ve Televizyon İdaresi

Afgan Ulusal Radyo ve Televizyonu, kapsamlı ve dinamik bir iletişim sistemi oluşturmak, iletişimi kurmak ve düzenlemek, aidiyet ve anlayışları geliştirmek, halkın hükümetle ilişkisini güçlendirmek, ülkede empati ruhunu sürdürmek için kurulmuştur (Ulusal radio ve televizyon idaresi, t.y).

3.4.18. Teknik ve Mesleki Eğitim İdaresi

Teknik ve Mesleki Eğitim Departmanı, ekonomik kalkınmada hayati bir rol oynayan daha fazla vasıflı insan gücü arzına yol açabilecek teknik ve mesleki hizmetlerin sunumunda reform yapmak için çaba göstermiştir (Teknik ve mesleki eğitim idaresi, t.y).

3.4.19. Ulusal Sınavlar İdaresi

2018 yılında Ulusal Sınav Ofisi, Yükseköğretim Bakanlığı yapısından ayrılmış; sınavlara girmek ve sonuçlarını duyurmak için bağımsız bir ofis olarak kurulmuştur.

Bu bağımsız daireyi oluşturmanın amacı toplu sınavla ilgili işleri iyileştirmek ve hızlandırmaktır. Bu bağımsız daire devlet kurumlarında çalışmak isteyenler için sınavları hazırlamaktadır. Özel ve devlet üniversitelerinden mezun olanlar, beşinci ve altıncı pozisyonlarda işe alınmak ve istihdam için sınavlara girerler (Ulusal sınavlar idaresi, t.y).

3.4.20. Ulusal Kalkınma Operasyonları ve Destek İdaresi

Bu idare, ülkedeki en düşük maliyetli, yüksek kaliteli ve kısa zamanda kalkınma projelerini planlar ve uygular. Ülkenin tarihi kimliğini korumak için tarihi mekanların yeniden inşası, kalkınması, ekonomik ve sosyal projelerin uygulanmasının izlenmesi için zemin ve imkanlar sağlar. Bakanlıklara destek hizmetleri sağlamak ve kalkınma projelerini hayata geçirmek için Cumhurbaşkanı tarafından yönetilmektedir (Ulusal kalkınma operasyonları ve destek idaresi, t.y).

3.4.21. Ulusal İstatistik ve Bilgi İdaresi

Ulusal İstatistik ve Bilgi Bürosu, en yüksek bağımsız kurum olarak Afganistan'da veri kaydetmek, istatistiksel ve coğrafi bilgi faaliyetlerini entegre etmek, nüfusları kaydetmek ve bilgi sistemlerini geliştirmek için tek bir bilimsel sistem kurmaya çalışmaktadır. Bu ofisin temel amacı, istatistiksel rakamların kaydedilmesi için tek bir bilimsel sistem oluşturmak ve ülkedeki tüm istatistiksel faaliyetlerin koordinasyonunu ve uyumunu sağlamaktır (Ulusal istatistik ve bilgi idaresi, t.y).

3.4.22. Jeodezi ve Haritacılık İdaresi

Bu ofisin görevleri şu şekilde tanımlanabilir:

- 1- Bakanlıklardan, hükümet ve sivil toplum birimlerinden mekansal ve yapısal altyapı bilgilerini toplamak ve sürdürmek
- 2- Mekansal bilgi altyapısı faaliyetlerinde ilgili bakanlıklar ile hükümet ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak
- 3- Ülkedeki mekansal bilginin genel araştırmasını yapmak ve hedeflerini açıklamak
- 4- Ulusal ekonominin büyümesi için topografik, fiziksel, politik, turistik, coğrafi, tematik haritaları hazırlamak ve basmak (Jeodezi ve haritacılık idaresi, t.y).

3.4.23. Kabil Belediyesi

Bağımsız bir hizmet veren ve bütçe sahibi olan bir kurum olan Kabil Belediyesi, Kabil'de oturan vatandaşlarına standartlara göre uygun hizmetler vermeye çalışmak amacıyla Cumhurbaşkanının emrinde çalışmaktadır. Kabil Belediyesi, kentsel tasarım çerçevesini ve stratejik planın aydınlatmasını dikkate alarak Kabil'i kentsel hizmetler alanında modern ve sürdürülebilir bir şehre dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Kabil Belediyesinin Amaç ve Hedefleri:

- 1- Standart ve istikrarlı altyapı inşaatı yapmak
- 2- Yeşil alanları geliştirmek
- 3- Kentsel planlama yapmak ve hizmetleri sunmak
- 4- Altyapı inşaat programları: yol, köprü, kanalların inşaatı, kuzey ulaşım altyapısını iyileştirmek; binalar, şehir içi otobüs istasyonları, kaldırımlar, yol işaretlemeleri, trafik işaretlerini yerleştirmek
- 5- Temizleme programı: güneş sistemi kurulum projelerini uygulamak, yeşil alanları sulamak, fidan dikmek
- 6- Kültürel programlar: vatandaşları kentsel kültür ve kültürel hizmetler hakkında bilgilendirmek (Kabil belediyesi, t.y).

3.4.24. Kızılay Cemiyeti İdaresi

Afgan Kızılay Cemiyeti, uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin 7 temel ilkesine uygun doğal ve insan kaynaklı afet mağdurlarına insani hizmet sunan ulusal ve uluslararası bir insani yardım kuruluşudur. Kızılay Cemiyeti, merkez hastane, sabit ve gezici klinikler aracılığıyla en uzakta ve güvensiz bölgelerde en muhtaçlar için sağlık hizmetleri sunmuş ve buna ek olarak beş cenaze evindeki yüzlerce evsiz ailenin bakımını da esirgememiştir. Buna ek olarak Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Ulusal Kızılay Cemiyeti ülke çapındaki hayırsever insanların finansmanı ile rıza ve üyelik sistemini geliştirir.

- 1- Doğal felaketlerden, savaş felaketlerinden ve kötü sağlık koşullarından etkilenen en savunmasız insanlara insani hizmetler sağlayarak toplulukların direncini artırmak
- 2- Deprem ve sel gibi doğal afetlerde temel hizmetleri vermek
- 3- Acil durumlarda ilk yardımları sağlamak
- 4- Afetlere hazırlık için planlama, afetleri öngörmek ve bu alanda idari personeline genel eğitimi vermek ve gerekli insan gücünü kullanmak
- 5- Gerekirse diğer ülkelere yardım ve tedavi için yardım etmek ve insan gücünü göndermek
- 6- Engellilerin, mültecilerin ve sığınmacıların acılarını hafifletmek için rehabilitasyon ve sosyal hizmetlerde yardım etmek
- 7- İnsanlar arasında bir iş birliği, anlayış, dostluk ve hayır duygusu yaratmak
- 8- Sağlık Bakanlığının izniyle sağlık merkezlerinin ihtiyaç duyduğu ilaç ve tıbbi ekipmanın sağlanmasında yardım etmek (kızılay cemiyeti idaresi, t.y).

3.4.25. Afganistan Bilimler Akademisi

Afganistan Bilimler Akademisi 2 Nisan 1970'te kuruldu. Bu ofis Afganistan'ın bilimsel araştırmasının merkezidir ve Afganistan hükümeti doğrultusunda altmışlı ve seksenli yıllarda etkili faaliyetler gerçekleştirmiştir.

- 1- Doğa bilimleri ve beşeri bilimler alanlarında net hedefler için araştırma yapmak
- 2- Afganistan'ın su, toprak, enerji, madenler, ham maddeler, doğal kaynaklar gibi kaynakların ve değerli taşları incelemek ve değerlendirmek
- 3- Beşeri bilimlerde ve teknik araçlardaki en son başarıları ve ilerlemeleri kullanmak
- 4- Afganistan'da bilginin durumunu iyileştirmek
- 5- Yerleşik kabilelerin kültürel zenginliğinin büyümesi ve korunmasını sağlamak
- 6- Doğa bilimleri ve beşeri bilimler alanlarında bilimsel ve araştırma çalışmalarını yönetmek ve koordine etmek (Afganistan bilimler idaresi, t.y).

3.4.26.Ulusal Tedarik ve Temin Komisyonu

Ulusal Tedarik ve Temin Komisyonu, Cumhurbaşkanının emriyle, Cumhurbaşkanlığı İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur. Tedarik ve temin sisteminin reform sürecinde lider bir organ ve ayrıca kamu alımları süreçleri için bir izleme ve politika belirleme organı olarak olumlu bir etkiye sahiptir.Ulusal tedarik ve temin komisyonunun ana faaliyeti, parasal hacmi bakanlıkların yetkisinden daha yüksek olan satın alma sözleşmelerini gözden geçirmek, onaylamak veya reddetmektir.

Hedef:

- 1- Parasal hacmi açısından bakanlıkların yetkisinden daha yüksek olan satın alma sözleşmelerinin karar verilmesi, gözden geçirilmesi ve denetlenmesi
- 2- Satın alma, tedarik ve temin departmanlarının sınırlarının ve yetkinliklerinin belirlenmesi
- 3- Kamu ihale sürecinde yolsuzluğun ortadan kaldırılması ve şeffaflığın artırılması (Ulusal tedarik ve temin komisyonu, t.y).

3.4.27.İnsan Hakları Komisyonu

Afgan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu (AIHRC), Bonn Anlaşması ve Afganistan İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi temelinde 7 Haziran 2002'de kurulmuş ulusal bir insan hakları organıdır. Anayasanın 58. maddesine göre: "İnsan hakları ihlal edilirse herkes komisyona şikayette bulunabilir. Komisyon, insan hakları ihlalleri vakalarını yasal makamlara yönlendirebilir ve haklarının savunulmasına yardımcı olabilir. "Komisyonun kuruluşu, görev ve yetkileri hakkında kanun, 2005 yılında Afganistan İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 4 fasıl ve 35 madde halinde onaylanmıştır. Buna göre komisyonun her biri komiser olarak adlandırılan ve Cumhurbaşkanı tarafından 5 yıllığına atanan 9 üyesi bulunmaktadır. Komisyon başkanı, Cumhurbaşkanı tarafından üyelerin arasından atanır. Komisyonun kendi üyelerin arasından seçtiği bir başkan yardımcısı vardır.

- 1- İnsan hakları durumunu izlemek, anayasa, diğer kanun, yönetmelik, yasa tasarısı ve insan hakları yükümlülükleri hükümlerinin uygulanmasını izlemek
- 2- İdari ve adli sistemin, ulusal ve uluslararası kar amacı güden ve gütmeyen kurum ve kuruluşların uygulama ve işlevlerini denetlemek
- 3- Hizmetlerin ve malzemelerin adil ve erişilebilir bir şekilde dağıtılmasıyla ilgili olarak hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının ve yetkililerinin performansını denetlemek
- 4- Durumu ve bireylerin insan hak ve özgürlüklerine nasıl eriştiğini izlemek
- 5- Özgürlükten yoksun bırakılan yerleri ziyaret etmek ve tutukluların davranışlarıyla ilgili yasaların uygulanmasını izlemek
- 6- İnsan hakları ihlallerini araştırmak
- 7- İnsan hakları ihlalleri hakkında belge, kanıt ve bilgi toplamak
- 8- İnsan hakları ihlallerini çözmek ve önlemek için soruşturma sonuçlarını ilgili makamlara iletmek
- 9- Ulusal bir insan hakları eğitimi ve farkındalık programı tasarlamak ve uygulamak
- 10- Suçların ve insan hakları ihlallerinin soruşturulmasını sağlamak ve desteklemek için programlar tasarlamak ve uygulamak (İnsan hakları komisyonu, t.y).

3.4.28. İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu

Bağımsız bir İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu kurma planı ilk olarak Bonn Anlaşmaları'nda öngörülmüştür. Geçici İdare başkanı 257 sayılı kanun hükmünde kararname ile 2 Haziran 2002 tarihinde bu komisyon bağımsız bir bütçe birimi olarak "Bağımsız Sivil İdare Komisyonu" adı altında kurulmuştur. Kararnamenin 6. maddesi hükümlerine göre bakanlıklar bu komisyonun kararlarına uymakla yükümlüdür. Bağımsız İdari Reform ve Sivil Hizmeti Komisyonu, biri Cumhurbaşkanı tarafından komisyona başkanlık etmek üzere atanan dokuz komiserden oluşur.

- 1- Sağlam bir idareye liderlik etmesi ve oluşturulması, yetkinlik, yeterlilik ve kişiliğe dayalı olarak memurların işe alınması
- 2- Kamu hizmetlerinin düzenlenmesi ve memurların temel işlerinin düzenlenmesi
- 3- Yüksek rütbeli memurların atanmasının belirlenmesi, seçilmesi ve önerilmesi
- 4- Mülki Daire Başkanlığı tekliflerinin incelenmesi ve onaylanması
- 5- Düşük rütbeli memurların atamalarının denetlenmesi, müşterilerin ve memurların işe alımıyla ilgili şikayetlerinin incelenmesi (İdari reform ve sivil hizmetler komisyonu, t.y).

3.4.29. Anayasanın Uygulanmasını Denetleme Bağımsız Komisyonu

Demokrasilerin her birinde anayasa hükümlerini korumak amacıyla bugün bir tiranlık ve yasa dışı yaklaşım atmosferinin oluşmasını önlemek ve hukukun üstünlüğünü etkin bir şekilde kurumsallaştırmak için anayasal koruma kurumları oluşturulmuştur. Afganistan'da, Anayasanın 157. maddesi hükmüne göre, Anayasa'nın kurallarına ve ülkenin tüm vatandaşları üzerinde eşit şekilde uygulanmasına yönelik çalışmak için Anayasanın uygulanmasını denetleme bu bağımsız komisyonun sorumluluğundadır.

Başkan da dahil olmak üzere, kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasına dayanan Anayasanın uygulanmasını denetleme bağımsız komisyonun, Cumhurbaşkanı tarafından dört yıllığına parlamentoya aday gösterilen erkek ve kadın yedi üyesi bulunmaktadır. Güven oyu aldıktan sonra, Komisyon Başkanı, üyeler arasından dört yıl için iç seçimler esasına göre seçilir; komisyon başkan yardımcısı ve sekreteri birer yıl için seçilir.

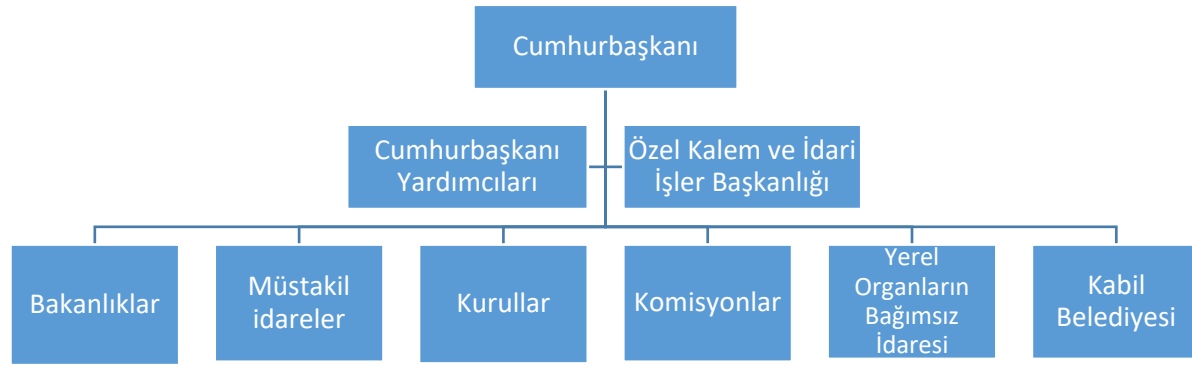
- 1- Hukuki görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmek için komisyonun sivil ve idari bölümleri bünyesinde gerekli kapasiteyi oluşturmak
- 2- Hukukun üstünlüğünü güçlendirmek
- 3- Anayasada tanımlanan kurum ve kuruluşlar ile bunların ulusal birliğin, sosyal adaletin, çocuk hak ve özgürlüklerinin korunmasını, hizmetlerin sağlanmasındaki rolüne ilişkin kamu bilincini teşvik etmek

- 4- Demokratik süreçleri güçlendirmek
- 5- Anayasa ve diğer kanunlara ilişkin hukuki bilginin geliştirilmesini sağlamak
- 6- Üç kuvvet arasında denge, ayrılık ve karşılıklı iş birliğine yardımcı olmak
- 7- Cumhurbaşkanı, Ulusal Meclis, Yüksek Mahkeme, İnsan Hakları Bağımsız Komisyonu gibi üst düzey yetkililere hukuki tavsiye vermek (Anayasanın uygulanmasını denetleme bağımsız komisyonu, t.y).

3.4.30. Atom Enerjisi Yüksek Komisyonu

2001 yılında ülkenin siyasi sisteminde yeni bir sayfanın açılmasının ardından Halk Sağlığı Bakanlığı, fırsatı resmi bir yazı ile değerlendirerek Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu ile ilişkilerin yeniden başlatılmasını talep etmiş ve faaliyetlerine başlamıştır. Buna göre Ulusal Çevre Koruma Daire Başkanlığı bünyesinde dört üyesi bulunan bir komite oluşturulmuş ve söz konusu komite tarafından Cumhurbaşkanının onaylaması için aday gösterilmiştir. Böylelikle, bir hükümet kuruluşu olan Afganistan Atom Enerjisi İdaresi, barışçıl nükleer tekniklerin edinimi yoluyla topluma hizmet etme hedefleri ve vizyonu temelinde Bakanlar toplantısının 2008 tarih ve 2 sayılı kararı ile Afgan Atom Enerjisi Yüksek Komisyonu (AAEHC) olarak tanıtılıp ve onaylandı. Hükümetin en genç idari birimlerinden biri olan Afganistan'ın Yüksek Atom Enerjisi Komisyonu, komisyon başkanı, yürütme ve ihtisas kurulu başkanı ve üyelerden oluşmaktadır.

- 1- Radyasyonun olası etkilerine karşı çevre koruma kriterlerinin belirlenmesi
- 2- Lisansların ve kira sözleşmelerinin verilmesi, kısıtlanması, değiştirilmesi, uygulanması ve iptali
- 3- Ruhsat sahipleri ve merkezlerinin, faaliyetlerinin ve işlevlerinin kontrolü, bakımı ve değerlendirilmesi
- 4- Kanun hükümlerinin ihlal edildiğine karar verilmesi
- 5- Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu ile ilgili alanlarda iş birliği yapılması
- 6- Nükleer malzemelerin ve diğer ilgili radyoaktif öğelerin, ekipmanların ve tesislerin güvenliği için gerekli izleme önlemlerinin alınması
- 7- Diğer ülkelerin düzenleyici otoriteleri ve uluslararası kuruluşlar arasında bilgi alışverişi ve iş birliği sağlanması
- 8- Nükleer malzemelere ilişkin planların tasarlanması, önerilmesi ve düzenlenmesi (Atom enerjisi yüksek komisyonu, t.y).

Şekil 3.1. Afganistan devleti teşkilat yapısı

3.4.31. Yerel organların bağımsız idaresi

Aslında, Afganistan'daki iller ve ilçeler politika kararlarında bağımsız değildir, ancak yasal olarak merkezi hükümet tarafından bilinirler. Afganistan Anayasası 137. maddesine göre hükümet, milletin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini hızlandırmak, iyileştirmek ve daha çok insanın katılımını sağlamak için merkeziyetçilik ilkesini korurken yasanın gerektirdiği nitelikler YY'e devredilmesini belirtir.

Anayasanın 137. maddesine göre merkezi ve YY arasındaki ilişkileri güçlendirmek için Bağımsız Yerel Yönetişim Müdürlüğü kurulmuştur. Bu idarenin hedefleri arasında il düzeyinde kurumları güçlendirmek, hesap verebilirliklerini artırmak, vatandaşların katılımı için fırsatlar sağlamak ve YY'lerin Afgan halkının sosyal refahını artırmak için ulusal hizmet programlarını kolaylaştırmada aktif bir rol oynamasını sağlamak amacıyla yer almaktadır. Barış ve istikrar, iyi yönetimle yakından bağlantılıdır.

Mülki işleri daha iyi ve verimli bir şekilde yönetmesi için Yerel Yönetişim Başkanlığı, İçişleri Bakanlığından ayrılmıştır. Bağımsız bir idare ve tüzel kişilik sahibi olarak 29 Eylül 2007 tarih 1047 sayılı kararname ile kurulmuş YY işlerini yönetmek, yasa, yönetmelik, planlar ve programları uygulamak, resmi ve ticari işleri yürütmekle yükümlüdür. İdarenin içinde 3 genel müdür yardımcısı, 18 müdürlük, daire başkanlığı ve YY programları için 6 ulusal programı, 34 ilde 387 resmi ve gayri resmi ilçe, 34 il şurası ve 167 belediye başkanlıkları bulunmaktadır.

YOBİ'nin toplam 6821 çalışanı bulunmaktadır. İdarenin mevcut personel sayısı 5866'ya ulaşmıştır; bunlardan 495'i merkezi, 6326'sı il ve mahalledir. YOBİ'nin 17 merkez müdürlüğü ve 121 il müdürlüğü vardır.

YOBİ'nin fonksiyonları dört bölüme ayrılmıştır:

a) Politika Bölümündeki Temel İşlev: YY için politika, kural ve hükümlerin gözden geçirilmesi.

Afganistan'da ilk kez YOBİ, 600 sayfada Afgan yerel politikası kitabını kanunlaştırarak yayınladı. Afgan yerel politikası, Afganistan'daki YY sistemi için yeni bir girişimdir. Afganistan'da yerel politika, yerel yönetişimin hedeflerini, stratejisini ve yapısını belirledi.

b) İdari Geliştirme: Yerel ofislerin güçlendirilmesi, kapasite oluşturulması ve desteklenmesi.

Afganistan'daki yerel yönetişimin temel sorunlarından biri yerel ofislerin gelişmemesidir.

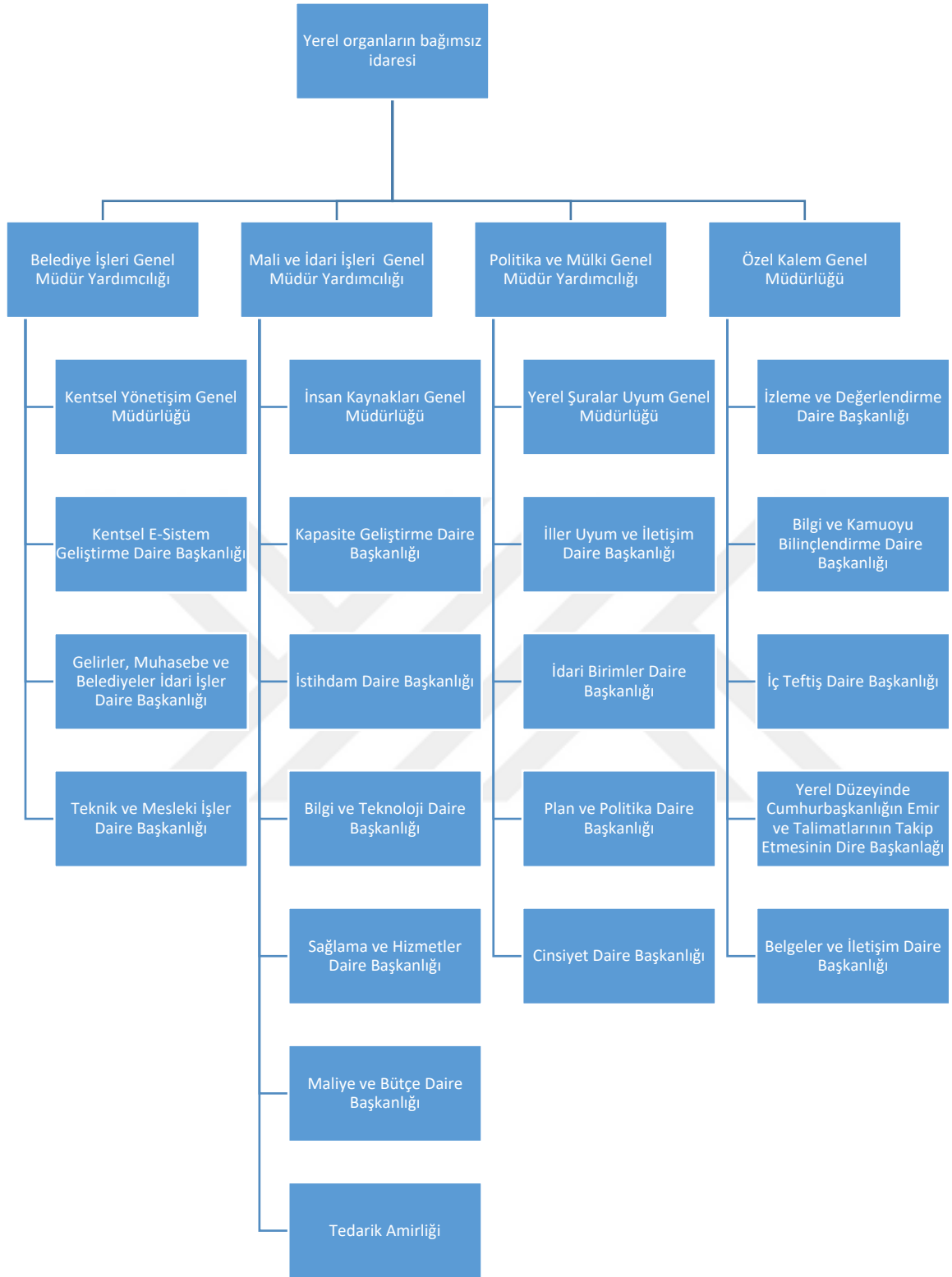
c) Geniş Yönetişim İşlevi: Vatandaşların yerel yönetişime katılımını sağlamak ve desteklemek.

d) Destekleyici İşlevler: Ulusal programların yerel kuruluşlar tarafından uygulanmasını kolaylaştırmak.

Sosyal kalkınma programını yürütmek üzere bağımsız yerel yönetim idaresi 2008 yılında başlatılmıştır. Bu, Afganistan'da düzenlenen ve ISAF, UNAMA gibi uluslararası topluluklar ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen bir girişimdir. Her halükarda YOBİ'; her ilin, ilçenin ve toplumun birbirinden ayrı olduğunu ve bu programların yürütülmesinin her ilçede zorlukları ve fırsatları kabul etmesi gerektiğini kabul eder. YYde tüm personel merkezi hükümetle ilişkilidir ve bakanlıkları aracılığıyla İl faaliyetlerini gerçekleştirir. İl giderleri de ilgili bakanlıkların bütçesinden karşılanmaktadır. YY için siyasi yetkililer, merkezi hükümet aracılığıyla atanır.

YOBİ'nin çalışma hedefleri aşağıdaki gibidir:

- Afgan YY Çerçevesi'nin, yerel düzeyde fikir birliğine ve hukukun üstünlüğüne dayalı açık, şeffaf, hesap verebilir, toplumsal, etkili, tutarlı ve kapsayıcı yönetim dahil olmak üzere iyi yönetim ilkelerini desteklediğinden emin olmak.
- Halkın hükümete katılımını sağlamak ve hizmet sunumunu önemli ölçüde iyileştirmek ve tüm Afgan halkının haklarını korumak için yerel düzeyde devlet daireleri kurmak ve güçlendirmek.
- Yerel yönetimde vatandaş ve paydaş katılımı için fırsatlar yaratmak ve sağlamak,
- Afgan halkının refahı için ulusal hizmetlerin ve programların sağlanmasında yerel yönetimlerin aktif bir rol oynamasını sağlamask.
- Güvenlik, kalkınma, yönetim -yargı dahil- konularını koordine etmek (Yerel organların bağımsız idaresi, t.y).

Şekil 3.2. Yerel organların bağımsız idaresinin teşkilat şeması

3.5. Afganistan'da Yerel Yönetim Yapısı

Barış, istikrar ve iyi yönetim bir üçgenin üç yüzü gibidir; birbirleriyle ilişkilidir ve birbirlerini tamamlarlar. Çünkü istikrar olmadan barış, gelişme olmadan istikrar ve iyi yönetim olmadan kalkınma mümkün değildir. Barış, istikrar ve yönetimin gerçekleşmesi müreffeh bir yaşam yaratabilir.

Bu nedenle, iktidar tabanının güçlendirilmesi ve hükümetin planlarına halk tarafından verilen desteğin artırılması, Taliban tarafından uygulandığı gibi, şiddet yaklaşımlarına yönelmelerini muhtemelen engelleyecektir. Buna ek olarak Afganistan'ın uluslararası toplumun ülkede olumlu değişiklikleri teşvik etmeye yardımcı olabileceği iyi yönetim, barış ve istikrara ihtiyacı var. Hükümet güçlü, iyi organize edilmiş, verimli ve yararlı bir organizasyon olarak reform yapabilir ve kendini yeniden yapılandırabilirse, yeniden yapılanma ve kalkınmaya öncelik verir ve insanların sorunlarını ve ihtiyaçlarını ele alırsa bağışçı ülkelerin taahhütlerini teşvik eder.

Muhalifler son yıllarda istikrarsızlık üretmekte, insanlar iyileştirmelere ve son gelişmelere inanmamaktadır. İstikrarsızlık genellikle Afganistan'daki otuz yıllık çatışmanın mirasıdır ve iyi yönetimin tam tersidir, bu da il veya ilçe düzeyinde daha fazla yolsuzluk yaratır. Bu sorunları çözmek, YY'nin bir hedefiydi. Amacı il, ilçe ve köy konseyleri kurmaktır. Bu konseyler, halkın yerel kararlara katılmasının yolunu açtı. Bir yandan bu, yönetimin verimliliğini artırmaya yardımcı olurken, diğer yandan halkı ve hükümeti birbirine yaklaştırmaya yardımcı oldu.

YY, şehirler veya kasabalar gibi küçük bir coğrafi alan için bir kamu yönetimi şeklidir. Diğer bir deyişle YY, tamamen veya kısmen kendi topraklarında yargı yetkisine sahip bir ülkenin bölgesel birimidir. Bölgesel görevleri yerine getirmek için belirli bir bölge, nüfus, güç veya otorite, YY'i sınırlar (Nourozifar, 2001: 56).

Ek olarak YY'in iki özelliği vardır:

Bir yandan halkın memnuniyeti ve buna göre yasalar için yerel meselelerle başa çıkıyor öte yandan yerel düzeyde merkezi hükümet politikalarını, planlarını ve programlarını (ppp) uygulaması gereken merkezi hükümetin bir temsilcisidir (Yarhamadi, 2009).

YY sistemi diğer ülkelerde (Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri) yaygındır, ancak bu sistem Afganistan'da yeni bir deneyimdir. Afganistan için özerk ve modern hükümetin varlığı verimli bir yönetim sistemi gerektirir.

Afganistan'daki güvenlik sektörünün önemi nedeniyle, Afganistan hükümeti iyi yönetimi gerçekleştirme yeteneğine sahip değildir ve güvenlik eksikliği Afganistan'daki YY'ler için çeşitli sorunlara neden olmuştur. Dış topluluk (ISAF, UNAMA ve diğer paydaşlar) neye yardımcı olursa olsun yani YOBİ' gibi kuruluşların kurulması, modern politikalar, planlar ve programlarla YY koşullarının iyileştirilmesi zor olmaya devam etmektedir. Afganistan'daki

ikilemli koşullar, yukarıda bahsedilen tüm görevleri gerçekleştirmeye izin vermemektedir. Afganistan 34 vilayete bölünmüştür. Bazı illerde, düzgün bir yönetim eksikliği nedeniyle yaşam koşulları, sosyal refah, güvenlik ve hizmet sunumu farklıdır. Afganistan'ın bazı bölgelerinde - güney illeri- YY iyi hizmet sunmamakta, ancak bazı iller -kuzey illeri- daha iyi performans göstermektedir. Cumhurbaşkanı, Müstakil Yerel Yönetişim Genel Müdürlüğü yoluyla YY'leri yönetir.

Her siyasi otorite Kabil'deki hükümete aittir; Afganistan Anayasası üniter bir devletin ana hatlarını çizmektedir. Aslında, alt ulusal hükümet illere, belediyelere, ilçelere ve köylere atıfta bulunur. Bunun yanı sıra bakanlıklar ve merkezi hükümetin kurumları bu yapılandırmalar üzerinde yetkilidir. İl bakanlıklarına tahsis edilen bütçeyi çoğunlukla onlar kontrol etmektedir.

- İl
- Belediye
- İlçe
- Köy

Afganistan'da, Cumhurbaşkanı tarafından seçilen valilerin başkanlık ettiği 34 vilayet vardır. Aslında, valinin altındaki il yönetimi oluşumu, merkezi hükümet bakanlıklarının bir dizi şubesidir. Benzer şekilde, iller ilçelere bölünmüştür ve ilçe istihdam tahsisi Kabil'deki merkez bakanlıkta doğrulanmaktadır. Ayrıca il ve ilçelerin yetki ve görevleri de MY tarafından planlanmaktadır.

3.5.1. İl

İl, vali başkanlığında merkezi idarenin ikinci ve üçüncü birimleri ve il otoritesinin oluşumu dahil, işleri il idaresi tarafından koordine edilen ve denetlenen, belirli bir nüfusa sahip belirli bir coğrafi bölgedir. İl; ilçe ve şehirlere ayrılmıştır. Şehirdeki alanlar nahiyelere ayrılır, ancak kırsal kesimdeyse ilçelere ayrılırlar. İl idaresi; vali, İK, belediye, merkezi idarenin ikinci birimleri ve yargıdan oluşur. İlin oluşumu ekonomik, sosyal ve kültürel göstergeler ile yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak düzenlenir. Valilik oluşumu, yerel organların idaresinin önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından yıllık olarak değerlendirilen yerel organların yönetim oluşumunun bir parçasıdır. Her ilin bir valisi, yardımcıları ve bir idari meclisi vardır (Mutaharı, 2015:29).

3.5.2. Vali

Vali, Cumhurbaşkanı tarafından seçilen il düzeyinde en yüksek siyasi ve idari makamıdır. Vali, Bağımsız YY'ler İdaresinin teklifi üzerine Cumhurbaşkanı yüksek görevlisinin atadığı ildeki

Cumhurbaşkanının temsilcisidir. Vali, ilin başında olup görev ve yetkilerini bu kanun ve diğer yasal belgeler uyarınca yerine getirir. Vali, performansını Yerel Yönetişimler Genel Müdürü'ne ve onun aracılığıyla Cumhurbaşkanlığı üst düzey yetkilisine bildirir. Vali, Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınır veya yeniden atanır. Emirleri koordine etmenin yanı sıra vali genellikle Cumhurbaşkanlığı yerel temsilcileri pozisyonlarında önemli bir rol oynar. Vali, şehir düzeyine ve altına ulaşan "iletişim hükümeti"nin yerel ofisidir. Bununla birlikte, Bağımsız YY'ler İdaresinin, tipik olarak ilden olan vali adaylarının izinlerini tutmaktadır. Vali oylandığında veya seçildiğinde kişiyi bir kıdemli atar. Cumhurbaşkanı kabul edilirse kişiyi atayacaktır. Aslında, Kabil'de vilayet kadrosu ile ilgili her atanma kararı, ana bakanlık, bağımsız idari reform ve sivil hizmetler komisyonu (IARCSC) tarafından sınav yoluyla seçilir ve Cumhurbaşkanı oylamasıyla atanır. Vali, ast rütbeli çalışanlarını atayabilir, görevleri değiştirebilir ve görevden alabilir (daimi personel için 6. derece ve altı sözleşmeli personel için 3. derece ve altı), orta düzey personel atamaları (daimi personel, 3-5. dereceler) bakan tarafından atanabilir, görevleri değiştirebilir ve görevden alınabilir; üst rütbeli personel atamaları (2. derece ve üstü) Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilir ve atanır. Valinin yardımcıları da sınavla atanır (Yerel, 2020: 8).

Valinin Görevleri:

1. İl düzeyinde ekonomi, kalkınma, sosyal, kültürel ve güvenlik ile ilgili program ve planların tasarlanma ve uygulanma süreçlerini yönetmek ve liderlik etmek
2. İl düzeyinde farklı sektörler arasında ortaklıkların kurulmasını ve güçlendirilmesini sağlamak
3. Yerel yönetim ve kalkınmaya halkın katılımının sağlanmasını ve artırılmasını sağlamak
4. İl düzeyinde yatırım çekmek ve özel sektörün gelişmesini sağlamak için uygun bir ortam oluşturmak
5. Şeffaflık, hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü, adalet, etkililik, etkinlik, verimlilik gibi iyi yönetim ilke ve değerlerini teşvik etmek ve güçlendirmek
6. İl düzeyinde kaynakların adil dağılımını sağlamak
7. İl düzeyinde ilçelerin, yerel meclislerin, belediyelerin ve köylerin güçlenme sürecine liderlik etmek ve desteklemek
8. Ulusal ve yerel programların uygulanmasını koordine etmek ve desteklemek
9. İl düzeyinde barış, istikrar ve güvenliği pekiştirme süreçlerine liderlik etmek
10. Şikayetleri ele almak ve anlaşmazlıkları çözmek
11. İnsanlara kaliteli, zamanında ve duyarlı hizmet sunumunu sağlamak
12. İl düzeyinde spor, turizm endüstrisi, parklar ve rekreasyon alanları, çorak ve bakir toprakların rehabilitasyonu ve endüstriyel kalkınma alanlarında ekonomik kalkınma projelerinin tasarımına ve uygulanmasına öncülük etmek
13. İl idaresinin bölge düzeyinde ekonomik kalkınma programlarına aktif katılımını sağlamak

14. İl idaresinin yerel ve merkezi yönetimler ile iş birliğini sağlamak
15. İl idarelerinin, il sakinlerinin talep ve önerilerine cevap vermesini sağlamak
16. İlçelerin, belediyelerin, yerel meclislerin ve ikinci birimlerin performansını izlemek ve değerlendirmek
17. Kamu varlıklarını, madenleri, çevreyi, ormanları, otlakları, su kaynaklarını ve diğer doğal kaynakları korumak
18. Narkotik ekimi, üretimi ve kaçakçılığını önlemek
19. Eğitim, öğretim ve araştırma kurumlarının kurulması, donatılması ve güçlendirilmesi için ulusal ve uluslararası kuruluşlardan yardım almak, kütüphaneler, müzeler ve tarihi eserleri korumak
20. Daha iyi hizmet sunumu için kamu sektörü yenilikçiliğini desteklemek
21. İslami ve milli değerleri güçlendirmek için programlara liderlik etmek ve başlatmak
22. İfade özgürlüğünü, medyayı ve kadınların ve gençlerin yaygın varlığını desteklemek

Vali aşağıdaki yetkilere sahiptir:

- Vali; İdari Meclis, Askeri Konsey ve İl Kalkınma Komitesi'nin başkanıdır.
- Vali, yargı kurumlarının idari işlerini denetleyebilir ve yerel yönetim idaresi aracılığıyla Cumhurbaşkanı'na rapor sunar.
- İkinci birimlerin başkanlarının performansı, bağımsız idari reform ve kamu hizmetler komisyonu ile koordinasyon içinde vali ve ilgili bakan veya başkan tarafından eşit olarak değerlendirilir (Yönetim: 8).

3.5.3.İl İdari Meclis

İdari Meclis, il düzeyinde en yüksek karar alma merciidir.İdare Meclisi; vali, yardımcıları, valilik başkanları ve ikinci birimlerden oluşur.

İdari Meclisi aşağıdaki görev ve yetkilere sahiptir:

1. İl işlerini analiz etmek, değerlendirmek, yönetişimi ve yerel kalkınmayı iyileştirmek için kararlar almak ve önerilerde bulunmak
2. İl düzeyinde ve müdürlükler arası programları zenginleştirmek ve bunların ulusal programlara ve çerçevelere uygunluğunu sağlamak için tavsiyelerde bulunmak
- 3- İl planı ve bütçesini tamamlamak
- 4- İl düzeyinde plan ve projelerin uygulanması için departmanların koordinasyonunu ve uyumunu sağlamak
5. Departmanlar arasındaki anlaşmazlıkları ele almak ve çözmek
- 6- İl düzeyinde ekonomik kalkınma projesi teklifini sonuçlandırmak ve onaylamak

- 7- Bölge düzeyinde ekonomik kalkınma projelerine yatırım yapmaya karar vermek
- 8- Projelerin uygulanmasının çevresel zorluklarını incelemek ve fikirleri merkez ofislere sunmak
9. Valinin ön sipariş tedarik sözleşmelerini onaylamak
10. Sonraki adımlar için arazi edinimi veya devri belgelerini değerlendirmek ve onaylamak
11. İl düzeyinde müdürlüklerin raporlarını onaylamak veya reddetmek (Yerel organların bağımsız idaresi, t.y : 10).

3.5.4. İl Konseyi

Afganistan'da il düzeyinde ilk seçilmiş organ, İK'dir . İK (Woleyati Shurasi) adı verilen ilk seçilmiş ulusal düzeydeki hükümet kurumları 2005 yılında kuruldu. İK, ulusal ve her ilin nüfusuyla orantılı olarak 420 üyeden oluşur. Ancak, İK kadınların katılımını sağlamak istediğinden il meclislerinin sandalyelerinin dörtte biri kanunen kadınlara ayrılmıştır. Aynı zamanda seçime aday olabilmek için adayın seçime girdiği ilde ikamet etmesi gerekmektedir. Aslında, İK'lerinin sivil girdiyi hükümete kanalize etmek ve hükümet ile halk arasındaki zorlukları ele almak için bir araç sağlaması amaçlanmıştır.

Afgan Anayasası, İKnin hükümetin kalkınma hedeflerine ve ilin işlerinin iyileştirilmesine kanunlarda belirtildiği şekilde katkıda bulunacağını ve ille ilgili konularda danışacağını belirtir. İK,YY'in bir parçasıdır. Afgan Anayasasına göre, her İK'nin bir üyesi dört yıllık bir dönem için Senato'ya seçilir. Senato üyesi olan kişi İK'ndeki üyeliğini kaybeder ve yerine ilde en çok oy alan başka bir aday gelir. İK'nden Senato'ya üye seçimleri, bu meclislerin kuruluşundan itibaren on beş gün içinde yapılır.

İK'nin Görevleri:

- 1- İlde hedeflerin belirlenmesine ve hükümet geliştirme programlarının planlanmasına katılmak
- 2- İlin kalkınma planı ve bütçesi hakkında yorum yapmak
- 3- Valiye ve devlet dairelerine danışmak
- 4- İlde barışın sağlanmasına, istikrar ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesine ve insan haklarının geliştirilmesine katkıda bulunmak
- 5- İslam hukukuna aykırı örf ve adetlere karşı mücadele etmek
- 6- Bu alandaki kişilerin bilinçlendirilmesi ve iş birliği ile narkotik ve sarhoş edici maddelerin ekimi, üretimi, depolanması ve kaçakçılığının önlenmesine aktif katılmak
- 7- Kültürel ve tarihi eserlerin korunmasına özen göstermek
- 8- Etnik ve yerel anlaşmazlıkları çözmek

- 9- Kamu ve devlet varlıklarının gasp edilmesinin önlenmesine katkıda bulunmak
- 10- Afganistan'ın ulusal kalkınma stratejisinin uygulanmasına katılmak
- 11- Çevrenin korunması ve doğal afetlerle mücadele ile ilgili konulara katılmak
- 12- Kişilerin şikayetlerini almak ve ilgili birimlere iletmek
- 13- İl halkının ihtiyaç ve sorunlarını tespit etmek, bunların çözümünü devlet dairelerine önermek (Mohammadi, 2014).

3.5.5.İlçe

İlçe, merkezi idarenin üçüncü birimleri de dahil olmak üzere, işleri ilçe idaresi tarafından koordine edilen ve denetlenen, belirli bir nüfusa sahip coğrafi bir bölgedir. Aslında iller, ilçelere ayrılmıştır. İl ile ilçeler arasındaki yönetsel düzenlemeler, il işlerinin merkezindekiler gibidir. Ayrıca, Kabil'deki merkez bakanlık ilçe personel tahsislerini doğruladığından, il yöneticilerinin ilçeler konusunda nispeten daha az takdir yetkisi vardır. İlçe iki kısma yani şehirler ve köyler olarak ayrılmıştır. İlçe idaresi; ilçe yetkilisi, ilçe meclisi, belediye, merkezi idarenin üçüncü birimleri ve yargıdan oluşur. İlçenin oluşumu ekonomik, sosyal, kültürel göstergeler ve yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak düzenlenir. Her ilçede bir kaymakam, kaymakam yardımcısı ve yönetim kurulu bulunur.

İlçeler ekonomik, sosyal ve kültürel göstergelere göre şu şekilde sınıflandırılır:

- 1) Kentsel ilçeler
- 2) Yarı kentsel ilçeler
- 3) Transit ilçeler
- 4) Doğal kaynaklara sahip ilçeler
- 5) Varsayımsal Durand Hattı boyunca yer alan sınır semtleri ve ilçeleri (Mutaharı, 2015: 30).

3.5.7.Kaymakam

Valilik kararı ile veya ilçe genel meclisi oy çoğunluğuyla kaymakamı veya yüksek rütbeli kişileri aday gösterir ve Cumhurbaşkanlığının YY organlarının idaresinin önerisi üzerine onaylar ama 105 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre, kaymakam ve vali yardımcılarının istihdamı serbest rekabete dayanmaktadır.

Kaymakam Görevleri:

- 1- Yürütme organının temsili ve ilçe düzeyindeki aldığı yetkileri kullanmak
- 2- İlçe düzeyinde barış, güvenlik, asayiş ve istikrarı sağlamak
- 3- İlçe düzeyinde hükümeti temsil etmesi

- 4- Anayasayı ve diğer kanunları uygulamak
- 5- İyi yönetişimin oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlamak
- 6- Vatandaşların insan haklarını korumak ve güçlendirmek
- 7- Vatandaşların temel ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak
- 8- Yoksulluğu azaltmak
- 9- Kültürel ve sosyal gelişimi güçlendirmek
- 10- İl halkının ihtiyaç duyduğu kamu hizmetlerini istenilen kalitede ve ihtiyaçları doğrultusunda almasını sağlamak
- 11- Haşhaş ekimini ortadan kaldırmak ve alternatif geçim kaynaklarını güçlendirmek
- 12- Afganistan'ın ulusal kalkınma stratejisinin ve ulusal öncelikli idari programların uygulanmasını sağlamak
- 13- YY'lerin çabaları ile ilçe merkezi arasında koordinasyonu sağlamak
- 14- Nakit ödeme için uygun bir sistem kurmak ve sözleşmelerin ve anlaşmaların çeşitli aşamalarında önerilen bütçe planında değişiklikler yapmak
- 15- Yeni organizasyon yapılarını ve sistemlerini uyarlamak
- 16- Dini değerleri teşvik etmek
- 17- İlçe kalkınma planlarının etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamak
- 18- Bölge idaresinin hesap verebilirliğini sağlamak
- 19- İlçenin halka karşı sorumluluğunu üstlenmek
- 20- Bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulmasını sağlamak
- 21- Doğal afetlerle başa çıkmak ve zararlarını azaltmak için gerekli programların geliştirilmesini sağlamak
- 22- Modern bir iletişim sistemi oluşturmak (Yerel kanunu, 2020: 15).

3.5.8.Belediye

Vatandaşların genel refahını sağlamak amacıyla belediyeler (sharwali) kurulur. Belediyeler, kesin bölgesel ve coğrafi sınırları olan çeşitli siyasi, idari ve yasal varlıklar olarak tanımlanır. 2004 Afganistan Anayasasının 141. maddesinde belediyelerin “şehir işlerini yönetmek” için inşa edildiği belirtilmektedir. Yönetim ve idari hiyerarşide, dahası, bir belediye hem bir il ve ilçenin altına ya da bir ilçe ile köy arasına düşebilir. Aslında, belediyeler için il hiyerarşisinde belirgin bir dikey oluşum yoktur. Kabil'deki YOBİ(IDLG) belediyeleri denetler. Belediyelerin kendi vergilerini biriktirmelerine ve tutmalarına izin verilmesine rağmen, YOBİher belediyede personel sayısını ve bütçesini kabul etmektedir. Herat ve Kandahar'daki yerleşik hükümet oluşumuna zıt olmasına rağmen, kırsal belediyeler il belediyeleriyle ilişkileri rapor

etmektedir. Tüm iller, birincil olarak bir il belediyesine (Sharwali Wilayat) sahiptir. Bazı illerde bulunmamasına rağmen, tüm ilçeler çoğunluğu bir kırsal belediyeye (Sharwali Uluswali) sahiptir.

Aslında şu anda Afganistan'da hem kırsal hem de taşrada 150 belediye bulunmaktadır. Belediyeler, 1957, 2000 ve 2003 belediye yasalarının bir karışımı altında yönetilmektedir, ancak yine de IDLG içinde ve uluslararası toplum arasında kuralları ve hesap verebilirliği aydınlatmak için yeni bir Belediyeler Yasası yazma baskısı vardır. Yeni yasa, genel olarak bir düşüşe yol açabilecek belediyelerin sınıflandırılması parametrelerini değiştirebilir. Ancak Bağımsız YY'ler İdaresi, USAID'den bu yasanın değiştirilmesine yardım etmesini istedi ve bu muhtemelen bir sonraki belediye yönetim programı kapsamında sunulacak. USAID, yaklaşık 40 belediyeyi ve Kabil'i kapsayan beş yıl boyunca 150 milyon dolar olacağı tahmin edilen bu programın çalışma kapsamı konusunda YOBİ'le görüşüyor. Aralarında farklılık gösterse de belediyeler, vergileri toplama ve geliri artırma yetkisine ve bütçe özerkliğine sahiptir. Örneğin rekreasyon, temiz, parklar, sanitasyon ve çöp toplama gibi belediye hizmetleri sunan kendi kendini finanse eden kuruluşlardır. Alt-Ulusal Yönetişim Politikası (SNG Politikası) planına dayalı olarak değişiklik gösterse bile belediyeler şu anda merkezi hükümetten hükümetler arası mali aktarım alamamaktadır. Mevcut sistemde belediyeler yerli kaynaklardan gelir elde etmekte ve bu gelirlerle tamamen faaliyet ve hizmetlerine devam etmektedir. Bu, yakın gelecekte belediyelerin gelirlerini artıracığı anlamına gelebilir ve bu da ulusal bütçedeki sorumluluğu göz önünde bulundurur. Merkezi hükümetten yapılan transferler de belediyeleri finanse edecektir (Bines, 2009: 257).

Belediye başkanının görevleri:

1. İlgili belediyenin çalışma planını ve amacını hazırlamak ve düzenlemek
2. YOBİ'nin planlarını dikkate alarak belediyenin hedeflerini ve çalışma planlarını uygulamak.
3. Belediye dairesinin tüm yürütme ve politika konuları ile ilgili belediye yardımcılarına danışmanlık yapmak
4. Hizmetlerin sağlanması, işlerinin düzenlenmesi, idare, yönetim, yerel organlar ve yerel halkın bağımsız idaresi ile koordinasyon sağlamak
5. Müdürlüklerin yanı sıra tüm programları, projeleri, hizmet sunumunu ve diğer belediye faaliyetlerini denetlemek
6. Belediyelerin yönetişimine ilişkin yasa ve yönetmelikleri uygulamak ve belediyelerin yasal yetkilerini kullanmak
7. Ruhsatları vermek ve yasal şartların ihlali halinde ruhsatları askıya almak ve iptal etmek
8. İlgili departmanların iş birliği ile bina inşaatı ve kaçak yapıların yıkımı için izin alınmasını sağlamak

9. Belediye mülkiyetini ve belediyelerle ilgili doğal kaynakları korumak ve bakımı için gerekli önlemler almak
10. Belediye ile ilgili işlerde mahalle sakinlerinin sorunlarını dinlemek ve çözmek
11. Gelir kaynaklarını artırmak, gelirleri toplamak, yeşil alanlar oluşturmak, çevreyi korumak için kapsamlı bir plan geliştirmek, zamanında harekete geçmek ve gelirleri belediye programlarının kalkınma planlarını, hedeflerini ve önceliklerini uygulamak için kullanmak
12. Ülkenin yürürlükteki yasalarına uygun olarak yerel organların bağımsız yönetimi adına yardım ve bağışları kabul etmek
13. Şehir sakinleri arasında katılımcı kültürü ve kentleşmeyi teşvik etmek
14. Özel ve devlet mülkiyetlerini belirlemek ve tescil etmek
15. Kamu hizmet tesislerinin inşaatı ve bakımını yapmak
16. Ülkede yürürlükte olan yasa ve yönetmeliklere uygun olarak resmi kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile dostane ilişkiler kurmak
17. Ülkenin Bağımsız YY'ler İdaresinin diğer bölümleri ile iş birliği, koordinasyon ve İlçe belediyeleriyle Bağımsız YY'ler İdaresinin bir belediye birliğini kurmak ve organize etmek için ortak çaba sağlamak
18. Belediyeler kanunu uyarınca, mali alanlarda, altyapı, hizmet sunumunda ve planların uygulanmasında bağımsız olarak faaliyet yürütürken, hiyerarşiye uyarak il otoritesi aracılığıyla idari mektuplar ve önerileri göndermek
19. Yetkili makamlarca verilen diğer görevlerin kanun, yönetmelik ve departman hedefleri doğrultusunda yerine getirilmesini sağlamak (Yerel kanunu, 2020: 20).

3.6. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Arasındaki İlişki

Bu bölümün başında olduğu gibi, farklı bakanlıklara ayrılan yürütme yetkileri ve her birinin görevleri incelenmiş, ardından mahalli idarelerin farklı birimlerine görevleri ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Merkezi ve YY arasındaki ilişkilere bakacak olursak Afganistan YY sisteminin kapsamı geniştir. Kamu hizmetleri ülke genelindeki YY birimleri tarafından dikey ve hiyerarşik olarak sunulsa da bu hizmetler hakkındaki kilit kararlar ağırlıklı olarak merkezi bir ilişki modeline göre alınır. Afganistan'ın 34 vilayeti, yaklaşık 400 ilçesi ve binlerce köyü vardır. Bu nedenle, YY sisteminin kapsamı, ülkenin başkenti Kabil ile ilgili olanlar dışındaki tüm karar alma süreçlerini kapsadığından daha geniştir. Anayasaya göre Afganistan'ın tek bir hükümeti var.

Anayasaya göre Afganistan'ın tek bir hükümeti var. Merkezi yönetim, Anayasanın 137. maddesine göre görev yapan ve YY'lere sorumluluk veren YY birimleri aracılığıyla il, ilçe ve köylere erişimini genişletmektedir (Anayasa, 2004).

Mahalli İdare Kanunu'nun 21. maddesinde il ile merkezi idare arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilmektedir:

1) İl, ildeki görev ve yetkilerini yerine getirirken merkez idareleri ile iş birliği yapmakla yükümlüdür.

2) İl, merkezi idarelerle ilişkilerini yerel organların idaresi yoluyla düzenler.

3) Merkezi yönetimler, görev ve yetkilerini yerine getirirken il ile koordineli çalışmakla yükümlüdür.

4) Merkezi idareler, planların uygulanmasını değerlendirmek, illerin ihtiyaç ve sorunlarını her çeyrekte şahsen veya sanal olarak değerlendirmek ve ortak önlemler almakla yükümlüdür.

Mahalli İdareler Kanunu'nun 22. maddesi, il ile diğer iller arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmektedir:

1) Çevre iller, iş birliği alanlarının belirlenmesi ve güçlendirilmesi için valiler veya milletvekillerinin katılımıyla üç ayda bir toplantı yapmak zorundadır.

2) İller, tabii afetler ve güvenlik felaketlerinde birbirleriyle iş birliği yapabilirler.

3) İller, deneyim alışverişi ve ekonomik, sosyal ve kültürel iş birliği için diğer illerle etkin ilişkiler kurmak zorundadır.

4) Kanunun 21 ve 22. maddelerinde belirtilen iş birliği ve iletişim şekli, yerel organların idaresi tarafından ayrı bir usulle düzenlenir.

Mahalli İdare Kanunu'nun 37. maddesi, ilçe ile il ve merkezi idare arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmektedir:

1) İlçe, ilçedeki görev ve yetkilerini yerine getirirken il ve merkezi idareler ile iş birliği yapmakla yükümlüdür.

2) İlçe, merkez idareler ile ilişkilerini il ve yerel organların idaresi aracılığıyla düzenler.

3) İl ve merkezi idareler, planların uygulanmasını değerlendirmek ve ilçelerin ihtiyaç ve sorunlarını her çeyrekte bizzat veya sanal olarak değerlendirmek ve ortak önlemler almakla yükümlüdür.

4) İl ve merkezi idareler, görev ve yetkilerini yerine getirirken ilçelerle koordineli çalışmakla yükümlüdür.

YY'ler Kanunu'nun 38. maddesi bir ilçe ile diğer ilçeler arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmektedir:

1) Çevre ilçeler, iş birliği alanlarının belirlenmesi ve güçlendirilmesi için kaymakamların katılımıyla üç ayda bir olmak üzere toplantı yapmak zorundadır.

2) İlçeler, doğal afetler ve güvenlik durumlarında birbirleriyle iş birliği yapabilirler.

3) Bölgeler, deneyim alışverişinde bulunmak ve ekonomik, sosyal ve kültürel iş birliği için diğer ilçelerle etkin ilişkiler kurmak zorundadır.

4) Kanunun 37. maddesinde belirtilen iş birliği ve iletişim şekli yerel organların idaresi tarafından usulde düzenlenir (Yerel kanunu, 2020)

Dolayısıyla, kamu hizmetlerinin çevredeki YY birimleri tarafından sunulmasına rağmen, bu hizmetlerle ilgili temel kararlar merkezi hükümet tarafından verilmektedir.

Diğer bir deyişle, YY sistemi, kamu hizmetlerinin sunumuna ilişkin MY kararlarının yürütme organı olarak hareket eder. Afganistan'da YY sistemini oluşturan dört kilit kurum vardır. Valilerin, kaymakamların, seçilmiş konseylerin ve belediyelerin çalışmalarını kolaylaştıran kamu yürütme organı olan YOBİ, Kabil'de bir köprü olarak yer almaktadır. Merkez ve yerel düzeyde olmak üzere iki bölümde görevlerini yerine getirir. Bakanlıkların aksine, YOBİ'nin Başkanı, Cumhurbaşkanı tarafından seçilir; parlamentodan güven oyuna ihtiyaç duymaz ve parlamentoya karşı sorumlu değildir.

Birincisi, valiler ve kaymakamlar, merkezle en çok ilgisi olan YY sisteminin düzeyini veya yönünü temsil eder, bu yetkililer, il ve ilçe düzeyinde Cumhurbaşkanını temsil ederler. Cumhurbaşkanı, valileri atar, ancak kaymakam atamaları Bağımsız İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu ile birlikte liyakate dayalı bir işe alma mekanizması aracılığıyla YOBİ tarafından kazanan kişiyi seçer ve onay için Cumhurbaşkanına sunar. Valilerin rolü, il düzeyinde liderlik yoluyla merkezi hükümete hizmet etmektir.

İkincisi, bakanlıkların il ve ilçe daireleri, YY'in en önemli yapılarından biridir. Bu departmanların birincil görevi, kamu hizmetleri sağlamaktır. Bakanlıklar merkezde kararlar alır, bu il ve ilçe birimleri aracılığıyla yerel olarak hizmet verir veya kamu hizmetlerinin sunumunda ulusal veya uluslararası STK'ların katılımını kolaylaştırır. İl ve ilçe idareleri tarafından sağlanan hizmetlerle ilgili olarak bakanlıkların bu departmanlara belirlisorumlulukları devretmesi ve onlara gerekli mali kaynakları ve rehberliği sağlamaları beklenmektedir.

Üçüncüsü, belediyeler, il ve ilçelerde YYde ikinci en önemli yapıdır. Bu kurumlar, doğrudan kentsel alanlarda hizmet vererek gelir veya gelir üretme kapasitesine sahiptir. Belediyelerin mali kaynakları üzerinde çok fazla kontrolü vardır, ancak belediyelerin derecesi ve yapısı farklı olduğundan mali kaynaklara erişilmesi ile ilgili ülke genelinde aynı yetkiye sahip değildir. İl ve ilçelerdeki belediye başkanları, YOBİ ile koordineli olarak Bağımsız İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu tarafından ilan edilir ve sonuçlar nitelikli kişiler aracılığıyla duyurulur. Bağımsız İdari Reform ve Kamu Hizmetler Komisyonu ve Bağımsız YY'ler İdaresi, sınavdan yüksek puan ile geçen kişiler, belediye başkan adayı olarak Cumhurbaşkanının onaylaması için önerilir. Belediye başkanı ve çalışanları, mülki memurlar gibi, YOBİ tarafından değerlendirilir ve ilçede kaymakama, ilde valiye ve bağımsız YYe karşı sorumludur.

Dördüncüsü, Anayasanın 138-140. maddeleri, il, ilçe, köy ve şehir düzeyinde seçilmiş konseylerin kurulmasını gerektirmektedir, ancak mevcut YY sistemi, yalnızca seçimler yoluyla İK'leri kurabilmektedir. Seçim komisyonu, köy konseyi seçimleri düzenleme planlarının olmadığını açıklamasına rağmen, Cumhurbaşkanı Eşref Ghani, ilçe konseylerinin 2016 yazıyla sonbaharı arasında düzenleneceğini duyurdu. Bu duyurunun ardından, Bağımsız Seçim Komisyonu (IEC) 18 Ocak 2016'da bir basın toplantısı düzenledi ve 15 Ekim 2016'yı parlamento ve ilçe meclisi seçimlerinin tarihi olarak belirledi. Seçilmiş konseylerin yetkilerini halktan aldığı göz önüne alındığında, bu konseylerin rolü, insanları temsil etmek, karar alma süreçlerine katılmalarını sağlamak, illerde ve ilçelerde yönetişimin iyileştirilmesi için tavsiyelerde bulunmak üzere il işlerini denetlemektir.

İl meclislerinde temsil, yerel yetkililere danışmayı içerebilir, ancak birçok il meclisi temsilcisi, YY'lerin çalışmalarını denetleyemeyen halka temsil yetkisini devredemeyeceklerini vurgulamaktadır. Afganistan'ın bağımsızlığından ve ilk anayasanın oluşturulmasından sonra, iktidarın merkezileştirilmesi ve ademi merkeziyetçiliği için doksan yıllık mücadele ve "egemenlik halka aittir" ilkesinin çeşitli yorumları henüz sona ermedi. Bu çatışma, Amanullah Han'ın hükümdarlığı döneminde 1922 yılında, "hukuk" ve "seçimler" kelimelerinin ülkenin siyasi literatürüne girmesiyle, ilk anayasanın kabul edilmesiyle başladı. Yerel konseylerin halk adına devlet iktidarı payına ilişkin tartışmaları çeşitli düzeylerde devam etti ve hala devam etmektedir:

- 1) Yerel yapıların yerel konseylerin gücü ve pozisyonundaki genel payı
- 2) Yerel konseylerin yetkileri
- 3) Konsey ilişkileri ve yerel yürütme yetkilileri
- 4) Yerel konseylerin oluşumu ve yapıları

Bölgesel olarak, Ülke Bölümü Yasası (Afganistan'ın Sivil Daire Şartı, 1923), Afganistan'ı ülkenin Abdul Rahman Han yönetimindeki aynı bölümlerine dayalı olarak beş vilayete ve dört "yüksek hükümete" böldü. Abdul Rahman, 1880'de merkezi ve birleşik bir hükümet kurulmasıyla ülkeyi dört büyük vilayete böldü. Bu idari teşkilat 1922'de yasa çerçevesinde kurulduğunda, Anayasanın 63. maddesi, gücün kapsamının genişletilmesi veya yetkinin ademi merkeziyetçiliğini vurguluyordu. Bu ilke, Muhammed Nadir Şah zamanının Anayasasında da korunmuştur (Anayasa, 1931).

Bu idari teşkilat, 1963 yılına kadar küçük değişikliklerle varlığını sürdürdü. Bu idari-politik yapı esas olarak coğrafi konuma ve bir ölçüde etnik-kabile fay hatlarına dayanıyordu. YY'lerin geniş toprakları ve idari yapıları nedeniyle önemli bir idari, mali ve siyasi güce sahip olduğunu belirtmek önemliydi. Pratikte, monarşinin doğası ve kralın mutlak gücü nedeniyle, 1922'den 1963'e kadar 42 yıl süren bu dönemin YY'lerinin karakteri, yerel meclislerin manevra gücüne yer bırakmadı ama en azından kağıt üzerinde, bu kurumların insanları temsil etme ve iktidara katılımlarının yerini sembolik olarak tanımladı.

İkinci dönem, 1963'ten 1972'ye ve 2001'den günümüze kadar iki aşamadan oluşmaktadır. Bu dönemde anayasalar, devlet gücünün "merkezileştirilmesini" ve eski vilayetlerin şu anda 34 tane olan küçük vilayetlere bölünmesini vurguladı. Bu dönemde YY'ler genellikle karar verme yetkisinden yoksundu. Merkezi yapıda YY'ler eski güçlerini ve ülkenin siyasi gücünün yapısındaki önemlerini yitirdikçe yerel meclislerin siyasi önemi büyük ölçüde azaldı. Özellikle, tavsiye verme yetkilerinin sınırlandırılması, insanların yerel güce katılımında bir azalma olarak yorumlanmaktadır.

3.6.1.Yetki

Amani Hükümeti'nin iç tüzüğü; yerel konseylere finans, kamu hizmetleri, şehir işleri, devlet, disiplin ve diğer yerel işler alanlarında önemli yetkiler verdi (Anayasa, 1931).

Bu konseyler, bu alanlarda kararlar alabilmekte ve valinin kabul etmesi halinde uygulanabilmekteydi. Amani döneminde bu durumda kurulan gelenek, Mohammad Nader ve Mohammad Zahir döneminde 1963'e kadar devam etti; ancak İK'lerini tamamen danışma organlarına dönüştüren 1964 Anayasasıydı ve 2003 Anayasasında ülkeyi yönetmenin temel hükümleri bu organların yetkilerini aynı sınırlar içinde tuttu.

Yerel konseyleri güçlendirme savunucuları, halk egemenliği ilkesinden bahsediyorlar. Herat İl Meclisi üyesi Azim Kobarzani, ilkenin, yasama organını yerel meclislerin siyasi gücünü genişletme özgürlüğüne bıraktığını söylüyor. Yerel makamlardan bir yetkili, bu konseylerin denetim otoritesinin İl Meclisi Kanunu'ndaki aynı ilkeye dayalı olarak 2007 yılında getirildiğini söyledi. Birçoğu şimdi bu anayasal ilkeyi İK'lerinin yetkilerini genişletmek için bir bahane olarak kullanmaya çalışmakta ve sadece vilayetin işlerini denetleme yetkisini bu kurumlara iade etmek değil, aynı zamanda yerel yetkilileri, özellikle valileri, halk temsilcilerinin hükümet temsilcileri üzerindeki gücünü artırmak için onlara karşı sorumlu tutmaktadır.

Şu anda bu konseyler illerdeki halkın seçilmiş tek organlarıdır. Yasa gereği, belediye başkanları ve belediye meclisleri ile ilçe meclislerinin halk tarafından seçilmesi gerekmesine rağmen, aslında bu amaçla hiçbir seçim yapılmamıştır.

3.6.2.İl Meclisleri ve Valiler

Amani döneminde Teşkilat-ı Esasiye, Afganistan vali yardımcılarının, il meclislerinin kararlarını uygulaması gerekmediğini belirtmiştir. Bu yasa, bunun da ötesinde, yerel meclis toplantılarının başkanlığını vali yardımcılara bıraktı (Anayasa, 1931).

Ancak "halkın egemenliği" ilkesini vurgulayan 1964 ve 2002 Anayasalarında valiler artık il meclislerine başkanlık etmiyor. Tüzükte belirtilmişse bu ilke, seçilmiş kurumların seçilmemiş

kurumlar üzerindeki gücünün artırılmasına temel oluşturur. Ancak şu anda yerel meclisin vali üzerinde çok az yetkisi var. Bazı durumlarda valiler, il meclisi temsilcilerinin çalışmalarını "müdahale" olarak nitelendirdi. Valilerin il meclislerine karşı sorumlu olmaları gerekmez ve valiler Cumhurbaşkanının denetimi altında çalışan yerel organların idaresine karşı sorumludurlar. Bu nedenle valilere illerde "Cumhurbaşkanlık temsilcisi" denmektedir.

Bununla birlikte hukukçulara göre, valilerin halkın temsilcilerine karşı hesap verebilirliği de dahil olmak üzere yerel konseylerin denetimine yasal bir engel yoktur, ancak bu hükümetin siyasi iradesine bağlıdır. Son on üç yılda yaşanan gelişmeler, hükümetin bu temsilcilere gözetim vermekte tereddüt ettiğini gösteriyor. 2007 İK'leri Yasası, İK'lerine sadece mali alanda gözetim uygulama yetkisi vermiş, ancak bu yetkiyi kullanmak için herhangi bir çözüm sunmamıştır. Belki de asıl sorun il meclislerinin yetkilerinin kapsamındadır, çünkü atanan valiler, her zaman merkezi hükümeti tarafından emir almayı hazırır. Ancak İK temsilcilerinin siyasi gücü artarsa milletvekilleriyle aynı dokunulmazlığa sahip olmasalar bile valilerin işlevlerine ve hatta merkezi hükümetin planlarına meydan okuyabilirler (Nikson, 2008: 10).

4.AFGANİSTAN'DA MERKEZİ HÜKÜMET İLE YEREL YÖNETİM ARASINDAKİ REFORMLAR

Bu bölümde, Afganistan'da merkezi hükümet ile YY arasındaki reformları incelemek için öncelikle önceki hükümetlere bakıyoruz ve reformları tartışıyoruz.

4.1.Ahmed Şah Durrani Hükümetinin İdari Birimlerinin Bölümlerinin Yapısı

Ahmed Şah Baba, büyük bir fatih olarak Afganistan adında geniş ve birleşik bir ülke kurdu. Ülke tarihinde önceki bölümlerde bahsedildiği gibi becerikli bir hükümdar ve güçlü bir yönetici olarak bilinir. Onun yönetimi sırasında ülke kasıtlı olarak normal birimlere bölündü. Her vilayeti veya yüksek hükümeti mahallelere ve her mahalleyi idari işleri daha kolay halledilebilecek köylere ve kasabalara ayırdı. Vilayetlerin, yüksek hükümetlerin veya seçim bölgelerinin, Amir Lashkar veya Sardar olarak bilinen askeri kuvvetlerin komutanları gibi yöneticileri kralın kararnameleri ile atanır. Vilayet ve üst düzey hükümet yetkilileri, Şah'ın emriyle yerel yöneticiler veya merkezi hükümet bakanları tarafından atanır. Ülkenin başkentinde, idari işler uğruna bakanlık, haber bürosu, hayvan nakil dairesi, bazı küçük ve büyük olmak üzere birçok departman kuruldu. Ahmed Şah Baba, Afganistan yönetiminde temel ilkelerin pekiştirilmesine dayandırılmış ve bu sloganı gerçekleştirmek için Afganistan halkı arasında yasal eşitlik düşünmüştür. Şahın kendisi devlet işlerinde tam yetkiye sahipti ve genel kamuoyu ve azınlıklar varken hükümet yapısında pay yoktu.

İller: Kandahar, Herat, Kabil, Mezar e şerif, Horasan, Badahşan, Pancap, Keşmir

Yüksek hükümetler: Farah, Meimene, Baloçistan, Lağman, Pişaver, Gazni, İsmail Han, Gazi Han, Şikarpoor, Sivi, Sind, Çaça Hazara, Lia, Miltan, Ser hind (Habibi, 2007: 54).

4.1.1.Amanullah Han Hükümetinin İdari Birimlerinin Bölümlerinin Yapısı

Amanullah Han 1 Mart 1919'da iktidara geldikten sonra ülkenin her alanında reformlar başlattı. Ülkenin ilerlemesiyle yakından ilgilenen Afganistan halkı, Amanullah Han'ın reformlarını memnuniyetle karşılamının yanı sıra her türlü yardım sözü de verdiler. Afgan halkının desteğiyle ülkenin reform planları 1919'dan 1924'e kadar ilk aşamada başladı. Çünkü vatan düşmanlarının komplosu başarısız oldu. Amanullah Han, daha önce çiftçilere ve zanaatkârlara uygulanan malzeme vergileri, tahıl havaleleri, dönem aralıklarıyla zorunlu gıda alımı, kira ve vergi tahsilatı gibi ağır yükleri hafifletti veya tamamen ortadan kaldırdı. Feodal beyler ve hanlar tarafından hayvancılık vergilerinin toplanmasını ve insanları zorla çalıştırmayı tamamen ortadan kaldırdı veya kontrol altında tutup azalttı. Karşılığında vergi nakit olarak belirlendi ve vergi mükellefleri

vergiyi hanların ve feodal beylerin müdahalesi olmadan doğrudan hükümetin mali ofislerine ödedi.

Köleliği tamamen kaldırdı ve kölelerin hepsi serbest bırakıldı. Irk ayrımcılığı, dil, din ve aşiret neredeyse ortadan kalktı, hanların ve din adamlarının ayrıcalıkları kaldırıldı ve Hinduların haraçlarını yok etti. Afganistan'da ilk kez düzenli olarak üç temel erk (yürütme, yargı ve yasama) ortaya çıktı ve ülkenin tüm işleri ve meselelerinin çarkı bu üç temel erk tarafından yerine getirildi. Amanullah, özgürlük fikirlerini destekleyerek bağımsızlığını kazandıktan sonra aydınların özgürlüklerini kendi iradelerine getirdi. O zamana kadar ülkelerin idari birimlerinin düzenli organizasyonu düzenli ve yasal bir şekilde düzenlenmemişti.

1921 yılında ilk anayasa, Teşkilat-ı Esasiye Afganistan (Farsçası: تشکيلات اساسيه افغانستان) adı altında hazırlandı. Bu tüzükte Afganistan'ın tamamı 126 idari birime bölünmüştür. Bu idari birimler arasında vilayet, yüksek hükümet, büyük hükümet, birinci, ikinci ve üçüncü derece hükümet ve birinci ve ikinci derece bucaklar bulunuyordu.

İller: Kabil, Kandahar, Herat, Türkistan, Gatağan ve Badahşan

Yüksek hükümet: Doğu tarafı, Güney tarafı, Maimana, Farah

Bu büyük idari birimlerin her biri sırasıyla daha küçük birimlere bölündü. 8 büyük hükümet, 69 birinci, ikinci ve üçüncü derece hükümet ve 103 birinci ve ikinci derece hükümete bölündü. Köy, mahalle ve kasabaların en küçük idari birimiydi, nüfusu 25-2000 veya daha fazlaydı ve bir köy, malik veya köy ağası tarafından yönetildi. Vilayetler *naibi hükümet* idaresi altındaydı. Yüksek hükümetler yüce hükümdarın idaresi altındaydı ve sadece Kabil vilayetinin valisi vali olarak biliniyordu. Büyük hükümetlerin başında büyük hükümdar vardı. YY'lerin başında hükümdar, bucakların başında ise bucakbaşı bulunuyordu.

1964 yılında ilk defa anayasayı ve demokrasiyi uygulamak için ülke yönetiminin teşkilatında köklü değişiklikler yapıldı. Bazı iller o kadar geniş ve büyüktü ki, merkezi hükümet uzun sıradağlar, ormanlar, kavurucu ovalar, dar vadiler gibi engellerle karşılaştı ve tüm ili yönetmeyi zorlaştırdı. 1964 yılında, yukarıdaki mülahazalara göre, ülke il adı verilen 13 büyük idari birime bölündü. İdari birimler sırasıyla büyük ilçe, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ilçeler ve bucaklara ayrıldı. Her biri adalet mahkemeleri, asli ve vergi şubesi ile diğer idari şubelere sahipti. Her il, merkezle bağlantısı olan bir vali tarafından yönetilmekteydi. Bu vilayetlerin her biri ayrı bir resmi ve idari alan oluşturan bir idari merkeze sahipti. Valilik, büyük ilçe, ilçe ve bucaklar idari birimleri ile şehir arasındaki ilişkilerin ve idari işlere olan ilginin düzenlendiği yerdi. Toplam sayı 334 idari birimdi, ancak bir yıl sonra 1965'te Katawaz ve Ergün vilayetleri Gazni vilayetine katıldı ve Afganistan 11 vilayete bölünürken diğer vilayetler aynı kaldı.

İdari birimler nüfusun büyüklüğüne, sayısına, diğer siyasi ve idari hususlara göre farklı derecelere ayrıldı. Örneğin iller bazı kriterler göre, birinci, ikinci ve üçüncü derece iller olarak ayrılmıştı, ayrıca ilçeler ile ilgili de birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dereceye

ayrılmıştı.1965'ten 1973'e kadar Afganistan'ın idari yapısında önemli bir değişiklik olmadı.Ancak 1973'ten 1978'e kadar idari yapıda küçük değişiklikler oldu.1974 yılında Kunar ve Kapisa vilayetleri büyük ilçelere dönüştürüldü.İlki Parwan vilayaletine ve ikincisi Nangarhar vilayaletine ilhak edildi, ancak yine 1977'de büyük ilçe Kunar, Nangarhar vilayaletinden ayrıldı ve Afgan velayaetlerinde bir vilayalet olarak yeniden eklendi.1957'den itibaren idari bölünmeler, kabile bölünmelerinde daha önemli olan ekonomik, sosyal, ulusal, politik, coğrafi ve topografik kriterler dikkate alınarak milliyetlerin ve etnik grupların ihtiyaç ve isteklerine göre ayarlandı.Mülkiyet Bölümleri 4 Ocak 1981'de, Bakanlar Kurulu, Logar ve Wardak'ta il düzeyinde yeni idari birimler kurdu.Böylece 1981'de 1964'te olduğu gibi, bu ülkenin idari yapısı yine 13 ile bölünmüş ve bu iller iki büyük ilçe, 183 ilçe ve ilgili 101 bucaktan oluşmuştur.İlk nüfus sayımı bilgilerine göre, ülkenin tüm idari birimleri 63 kentsel birimi ve 30364 ana ve alt köy birimlerini içermektedir (Habibi, 2007: 64).

4.1.2. 2001 Sonra Cumhuriyetinin İdari Birimlerinin Yapısı

Merkezi ve YY arasındaki ilişkiyi sağlayan tek merkezi yönetim kurumu, yerel organların bağımsız yönetimi olduğu için, reformları daha iyi anlayabilmek nedeniyle valilikler, belediyeler, ilçelerde meydana gelen değişiklikler ve bunun iller üzerindeki etkisi incelenmektedir.Yerel ve MY arasındaki ilişkide meydana gelen reformlar çeşitli alanlarda incelenebilir: mevzuat, politika oluşturma ve yönetim ilkeleri, organizasyon yapısı, bütçe birimleri, YY programları.

4.2.Mevzuat, Politika Oluşturma ve Yönetişim İlkeleri

4.2.1.Yerel Yönetim Politikası

Tasarlanmış sekiz sektörü kapsamakta, Afganistan'ın ulusal kalkınma stratejisinde, en önemli stratejilerden biri, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğünü içermektedir. Afganistan YY'lerinin politikası, tüm bakanlıkların, komisyonların ve bağımsız departmanların katılımıyla politika geliştirme komitesi, çalışma grupları ve politika inceleme komitesinin toplantıları şeklinde iki yıllık yoğun bir çalışma sırasında geliştirilmiştir.Bu politika 2 Haziran 2010 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylandı.

Bu politika Afganistan'daki YYe genel bir bakışla başlar.Ardından, birçok yönetim ve altyapı sorunu da dahil olmak üzere yerel yönetim geliştirmeye yönelik mevcut zorlukları gözden geçirir.Başlıca zorluklar arasında yerel yönetim kanunlarının ve yönetmeliklerinin güncellenmesi, il ve belediye derecelendirme kriterlerinin gözden geçirilmesi ve ilçe düzeyinde gelişmiş yönetim altyapısının güçlendirilmesi bulunmaktadır.Yeni politika, YY'lerin tüm

alanlardaki çalışmaları iyileştirmek için kendi kararlarını vermelerini sağlamak ve bu politika kademeli olarak tüm illerde uygulanmaktadır.

Afganistan'daki YY'lerin politikası, yerel yönetim sistemlerine sahip ülkelerin deneyimleri, yerel ve yabancı uzmanların tavsiyeleri kullanılarak ve Afganistan'ın 50 yıllık geleceğine yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu politikanın temel amacı, Anayasanın YY'lerle ilgili hükümlerini uygulamak, idari birimlerin örgütsel sistemi için birleşik bir politika oluşturmak, ulusal kurumlar arasında daha fazla koordinasyon sağlamak; iller, ilçeler ve köyler için ekonomik, sosyal ve güvenlik birimleri politikasını düzenlemektir (Forughi, 2013).

Bu politika aynı zamanda YY'e idari, mali ve planlama yetkinliklerini devrederek yerel düzeyde devlet kurumlarının kurulmasını, güçlendirilmesini, kişilere ve muhasebecilere karar verme yetkisini vererek hizmet sunumunun etkinliğini ve verimliliğini sağlayıp karar vericilerin sayılarını artırır. Bu politikanın uygulanmasıyla mahalle düzeyindeki idari çalışmalar hızlanmakta ve halkın YY işlerine doğrudan katılımı güven inşasına ve hükümet ile halk arasındaki mesafenin azalmasına yol açmaktadır.

Bu politika, illere ve ilçelere memurların görevden alınması ve görevlendirilmesi, il ve ilçe bütçelemesi, il kalkınma planlarının düzenlenmesi ve ilçe kalkınma planlarında yeterli yetki vermiştir. Afganistan'daki YY sistemi yeni bir deneyimdir. Bu nedenle tüm detayları politikaya dahil edilmektedir. Afgan YY Politikası bu bakımdan oldukça kapsamlıdır. 558 sayfa, YY sisteminin neredeyse tüm yönlerini kapsar. İl, ilçe ve belediye idareleri, köylerin yapı ve işlevlerinin tanımı, grafik ve tablolarla birlikte politikada detaylandırılmıştır. Ayrıca İl Meclislerinin görev, yapı ve işlevlerinin tanımı ve açıklaması bu politikada yer almaktadır. Yerel kurumların yetkileri dahilinde herhangi bir anlaşmazlığı veya belirsizliği çözmek için çaba gösterilmiştir (Yerel organların bağımsız idaresi, t.y).

4.2.2. Yerel Yönetim Kanunu

Yerel Reform Yol Haritası'nda belirtildiği gibi Afgan YY Yasası Taliban dönemine aittir ve Afganistan'ın yeni yönetiminin ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Önceki dönemler bakıldığı zaman Afganistan İslam Emirliği döneminde var olan Mahalli İdare Kanunu 4 bölüme ayrıldı: genel hükümler, teşkilat, valinin görev ve yetkileri, nihai kararnameler ve yirmi iki madde 1991 yılında Resmi Gazete'de yayımlandı. Son sayfalarında iller, ilçeler sıralaması yer almaktadır.

Bu Kanunua uyulmaması nedeniyle YY şu anda aşağıdaki sorunlarla karşı karşıyadır:

Birincisi, merkezi ve YY'lerin sorumlulukları ve yetkileri ile bu kurumlar arasındaki ilişkilerin net bir şekilde tanımlanmaması bazı durumlarda halka hizmet sağlama sürecini yavaşlatmıştır.

İkincisi, bu kanunun hesap veremezliği, bazı kalkınma projelerinin yavaş uygulanmasına yol açmaktadır. Okulların, kliniklerin, barajların ve diğer altyapı projelerinin yapımındaki yavaşlık, bir yandan genel kalkınma sürecini engellerken diğer yandan kalkınma bütçesinin zamanında harcanmasını yavaşlatmaktadır.

Üçüncüsü, YY hukukunda yerel yetkilileri halka karşı sorumlu tutacak açık ve kapsamlı bir mekanizma yoktur. İstihdam ve bütçe tahsisi ile ilgili tüm konular merkez idarelerde yoğunlaştığından YY'lerin yetkilileri kendilerini halka ve sivil toplum kuruluşlarına karşı sorumlu görmemektedir.

Yeni YY'ler Kanunu, yerel ve merkezi hükümet arasındaki sorumlulukları, yetkileri ve ilişkileri açıkça ele alan sivil toplum kuruluşlarının üyeleriyle ortaklaşa revize edilmiştir. Bu önemli konu, vatandaşlara hizmet sağlama ve kalkınma projelerini uygulama önündeki engelleri kaldırabilir ve YY'leri halka karşı sorumlu tutabilir (Karimi & Nasiri, 2020).

YY Kanunu, yerel düzeyde her üç erkanın yetki, sorumluluk ve idari kısıtlamalarının çerçevesini tanımlayan YY'lerin eylem standardı olan önemli kanunlardan biridir. Bu kanunun tasarlanması ve onaylanması ile devlet kurumlarındaki zorlukların büyük bir kısmı ortadan kaldırılmış ve idari birimlerin yetki, sorumluluk ve sınırları tanımlanmıştır. YY Kanuna göre, ülkenin idari yapısı merkezi ve YY olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Bu kanun Anayasanın 36 ila 142. maddeleri hükümlerine dayanılarak çıkarılmıştır.

Bu Kanunun Amaçları:

- 1- YY'leri oluşturmak, bölmek, birleştirmek ve tasfiyesi için kriterleri belirlemek
- 2- YY'lerin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek
- 3- Halkın yönetim ve yerel kalkınmaya katılımını sağlamak
- 4- YY'leri güçlendirmek
- 5- Merkezi ve yerel birimler arasında ilişkileri düzenlemek, koordinasyon ve iş birliğini sağlamak

6- Mahalli idarelere ilişkin mahalli organların idaresinin görevlerini düzenlemek

2020 yılında yeni mahalli idareler kanunu, 8 bölüm ve 60 madde olarak hazırlandı.

İlk bölüm, hedefleri içeren genel hükümleri, hedefleri, YY, valilik, belediye, ilçe, il meclisi, ilçe ve köyü içeren yerel meclis, stratejik plan gibi terimlerin tanımlarını ele almaktadır.

İkinci bölüm, illerin; teşkilat yapısı, oluşturulma şartları, bölünme, feshi ve birleşme şartları, nüfus ve coğrafya kriterleri, görev ve yeterliliklerinin yerine getirilme esasları, görev ve yetkileri, görev devri veya yeni yetkilerin talebi, valinin; yetkisi ve sorumlulukları, yokluğunda ilin denetimi, idare meclisi, il kalkınma komitesi, il planları, merkez ve yerel halkla ilişkileri içermektedir.

Üçüncü bölüm, ilçenin teşkilat yapısı, ilçenin kuruluş şartları, bölünme şartları, ilçenin kaldırılması veya birleştirilmesi, ilçelerin nüfus ve coğrafya kriterleri, görevlerin yerine getirilme

esasları, ilçelerin yetkileri, ilçelerin görevleri, yeni görev ve sorumlulukların devri veya talebi, kaymakamın yetkisi ve sorumlulukları, kaymakamın yokluğunda ilçe denetimi, idare meclisi, ilçe geliştirme komitesi, ilçe planları merkez ve yerel ile ilişkilerini içermektedir.

Dördüncü bölümde, belediye, İl Belediye Başkanlığının ve merkez idareler ile ilişkileri kısaca tartışılmış, aynı bölümde belediyeler kanunun oluşturulması ve YOBİ tarafından belediye işlemleri prosedürü anlatılmıştır. Anayasanın 141. maddesinde belediye başkanı ve belediye meclisi seçiminden bahsedilse de burada hiçbir şey söylenmemekte ve her şey bir sonraki kanunlarda düzenlenmektedir.

Beşinci bölümde, yerel konseyler kısaca ele alınmaktadır. Bu bölümde İl Meclisi tanıtılır, nedeni ve amacı kısaca tartışılır. İlçe meclisi ve köy meclisi de sebep ve amaç belirtilerek kısaca tanımlanmaktadır.

Bir maddede, yerel meclislerin denetim otoritesinden, ihlallerin halka ve hükümete nasıl bildirileceğinden bahsedilir; ama bu madde 2003 yılında İl Konsey Kanununda yer almıştır. Ancak sonraki yıllarda hükümet denetim yetkisini devralmıştır. Yerel meclislere sadece danışmanlık görevi verilmiş ve İK üyelerinin protestoları ile Cumhurbaşkanlığı bu yetkisini il konseyini yeniden devretmiştir (Yerel organların bağımsız idaresi, t.y).

4.2.3.İl Konsey Kanunu

İl Konsey Kanunu, daha önce 41 sayılı Millet Meclisi Kararı ile onaylanan 5 bölüm ve 24 madde halinde 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 2007 yılında imzalanmış ve resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun, İK'nin faaliyetlerini ve diğer hususları düzenlemek üzere Anayasanın 138. ve 139. maddeleri hükümlerine göre çıkarılmıştır. Bu kanunun ilk bölümünde genel hükümler, yani İl Meclisinin kuruluş amacı, İK üyelerinin davranışları ele alınmaktadır.

İkinci bölümde İK'nin görev ve yetkileri ile İK Başkanı ve üyelerinin görevleri tartışılmaktadır.

Üçüncü bölümde ise başkan, başkan yardımcısı ve sekreter seçimlerini içeren İK Toplantısı ve nisabın şartları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde İK'nin askıya alınması ve feshi belirtilmiş olup suç işlemeye, ahlaki standartlar oluşturmaya, iş üyeliğine, imtiyazlara ve meclisin idari ve hizmet işlerine dair konular bulunmaktadır.

Beşinci bölümde illerdeki bakanlıkların ve genel müdürlüklerin şubelerine nasıl bilgi sağlanacağına ilişkin çeşitli hükümleri ele almakta ve konseylerle iş birliği, işsizlik, güvenlik ve emniyet, katılım, resmi mühür ve İl Meclisi yayını da tartışılmaktadır (İl konsey kanunu, 2007).

Daha önce, İK 2005 yılında, 2. maddenin oluşturulması amacıyla ve İK'nin konumunu sadece tavsiye olarak tanıyan bir kanuna sahipti. Bu kanunda yapılan değişiklik aynı metinle 2007

yılında yapılmış ancak konsültasyonla birlikte ek denetim ve onayın eklenmesiyle bu konseye daha fazla yetki verilmiştir.

Bu kanunun 2. maddesi şöyle der:

"İl Meclisi, seçilmiş bir meclis olarak il düzeyinde devlet daireleri ile halkın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını sağlayan bir yapı oluşturmayı hedefler ve ilgili konularda il idaresine danışmanlık yapar, iştirak eder ve il idaresini denetler."

2007 tarihli İK'nin yetkilerine ilişkin kanununa, yukarıdaki konuya ek olarak bu kanunun 4. maddesinde belirtilen üç fıkra daha eklenmiştir.

İK'nin görev ve yetkileri:

İkinci Fıkrası : İlin mali kaynaklarının etkin kullanımı konusunda tavsiye ve denetim sağlaması

Dördüncü Fıkrası: Hükümete teklif vermeden önce ilin kalkınma planı hakkında tavsiye ve onay vermesi

İK, il idarelerine ilgili konularda tavsiyelerde bulunur ve çalışmalarını denetleyebilir. İK'leri halk, hükümet ve yardım kuruluşları arasında bir köprü olarak görev yapar. 2014 kışında, kış tatilinden önce Temsilciler Meclisi, İK Kanununu 7 fasıl ve 41 maddelik çoğunluk ile imzalamış, buna göre İK, YY'lerin projeler işleyişini denetleme hakkını kaybetmiştir. Meclis, Cumhurbaşkanının önerisiyle İl Meclislerinin gözetim yetkisini bu meclislerin kanunundan çıkarmıştır (Sobh, 2015).

İK üyelerinin protestoları artarken Cumhurbaşkanı; YY'lerin, il meclislerinin performansını denetleme yetkisini yeniden kurdu.

Cumhurbaşkanlık kararnamesinde şunlar okundu:

"Bu karara göre, İK'leri 30 Mart 2007 tarih ve 920 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İK'leri Kanununda belirtilen yetkileri eskisi gibi kullanır. Bu hüküm ayrıca, Bağımsız YY'ler İdaresinin, bu yönetmeliğin 1. maddesinde belirtilen yetkilerin ilgili illerde kullanılması için temel oluşturacağını da eklemektedir. "

YOBİ, İl Genel Müdürlüklerinin işleyişi üzerinde İK'lerinin gözetim yetkilerini uygulamak için yeni bir davranış kuralları geliştirmiştir.

İl Konsey Kanunu, bu meclislerin gözetim yetkisine sahip olduğunu belirtir, ancak bu yetkinin nasıl kullanılacağı kanunda veya önceki yıllarda yürürlükte olan İK'lerinin iç prosedüründe belirtilmemiştir.

Yeni prosedürde, bu belirsizlikler ortadan kaldırılmış ve izleme alanları belirlenmiştir. Bu yeterliliği başlatma sürecinin işlemesi, merkezi ve yerel idarelere yönlendirilmesi ve yerel idarelerin sorumlukları gibi konuları aydınlatılmıştır.

4 bölüm ve 13 maddeden oluşan taslakta, İK'lerinin devlet hizmetlerinin sunumunu, düzenli bütçe harcamalarını ve il kalkınma programlarının uygulanmasını, proje ve hürriyetten mahrumiyet yerlerinde standartların uygulanmasını ve kolluk kuvvetlerini denetleyebileceği belirtilmiştir. Taslakta, İK'lerinin de illerinin işlerini iyileştirmek için kendi öneri ve fikirlerine sahip olabileceği, denetimlerinin sonuçlarını halkla paylaşabileceği belirtilmiştir. YOBİ bu taslakta şunları belirtmiştir:

İl Meclislerinin onayları valilik ve diğer mahalli idare daireleri tarafından uygulanmazsa konu YOBİ'ye başkentteki diğer sorumlu kurumlar tarafından kovuşturulacaktır.

Yeni taslakta, İK'lerinin gözetiminin yanında, hükümet çalışanlarının görevden alınmasına ve görevlendirilmesine müdahale etmesini, taşra teşkilatları üzerinde Kanun dışı etkiye bulunmasını ve sözleşmeler imzalamasının yanı sıra cezai meselelere müdahale etmesini yasaklamaktadır. Taslakta ayrıca, gerçek ve tüzel kişilerin, üyelerin veya İK'lerinin performansından şikayet edebilecekleri, ancak şikayetlerin ele alınmasının hala meclislerin kendisine bırakıldığı belirtilmektedir.

YY, İlçe ve Köy Meclislerini içerecek yeni bir İl Konsey Kanunu, Yerel Konseyler Kanunu taslağı hazırlanmalıydı (Zaki, 2019).

4.2.4. Yerel Konseyler Kanun Tasarısı

Yerel konseylere ilişkin Kanun tasarısı, 6 bölüm ve 64 madde halinde Afganistan Anayasası'nın 138, 139 ve 140. maddelerine dayanmaktadır. YY biriminde hükümetin kalkınma hedeflerine ulaştırılması; ekonomik, sosyal ve kültürel işlerin iyileştirilmesi; YY biriminde hükümet geliştirme programlarının planlanması ve uygulanmasına halkın katılımının sağlanması, halk ile hükümet arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi; görev, yeterlilik ve faaliyetlerin belirlenmesi; yerel konseyler ile hükümet daireleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi bu tasarının ana hedeflerindendir. Yerel konseylere ilişkin kanun tasarısı, İK'leri üyeleri, uluslararası hukuk ortakları, uzmanlar ile istişare edilerek ve idarenin 12 yıllık tecrübesi kullanılarak hazırlandı.

İl, İlçe ve Köy Meclislerini içeren mahalli konseylere ilişkin kanun taslağı hazırlanmış ve adımların ardından Cumhurbaşkanlığının 05.03.2019 tarih ve 350 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamesi ile imzalanmıştır. Bu kanun aynı zamanda Yerel Meclislerin ilgili yerel ve merkezi kurumla dikey ve yatay ilişkilerini tanımlarken Yerel Meclislerin görev ve yetkilerini de tanımlar.

Bu Kanunu Amaçları:

- 1- Hükümetin kalkınma hedeflerine ulaştırılması ve illerin işlerinin geliştirilmesi
- 2- İl düzeyinde devlet kalkınma programlarının tasarlanması ve uygulanmasına halkın katılımının sağlanması

- 3- Halk ve hükümet arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi
- 4- Yerel konseyin görevleri, yetkileri ve faaliyet tarzının belirlenmesi
- 5- Yerel konseylerin arasındaki ve yerel konseyler ile devlet daireleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi

İlk bölüm temeli, hedefleri, Yerel Meclis, İl Meclisi, İlçe Meclisi, Köy Meclisi, YY Daireleri, danışma gibi terimlerin tanımları gibi genel hükümlerle ilgilenir.

İkinci bölüm İK adına sandalye kazanımı, başkan, yardımcısı ve sekreter seçimi, İK'nin görev ve yetkilerinin tarifi, il konseyi başkan ve üyesinin görevleri, il konsey toplantısı, danışma toplantısı, komiteler, danışma, sunum raporu ve icra müdürlüğünü içerir.

Üçüncü bölüm ilçe konseyi olarak adına sandalye kazanma, başkan, yardımcısı ve sekreter seçimi, ilçe konseyi görev ve yetkilerinin tarifi, ilçe konseyi başkan ve üyeliğinin görevleri, il konsey kurulu, istişare toplantısı gibi konular, komiteler, danışma, sunum raporlama ve yönetici yönetimi içerir.

Dördüncü bölüm, köy konseyi olarak adına sandalye seçimi, başkan, yardımcısı ve sayman seçimi, köy konseyi görev ve yetkilerinin tarifi, ilçe konseyi başkan ve üyesinin görevleri, köy konsey kurulu, danışma toplantısı gibi konular, komiteler, tavsiyelerde bulunma, rapor sunma ve bölge idaresinden kusurların giderilmesini talep etmeyi içerir.

Beşinci bölüm açılış, kaçınma yükümlülüğü, yerel bir konsey üyesine karşı şikayette bulunma, yerel bir konseye karşı şikayette bulunma, gözetim, suç, davranış, yeter sayı, halka açık veya gizli toplantılar, oylama, işsizlik, yerel bir konsey üyesinin devamsızlığı, bir sonraki adaya koltuk devri, izin, amblem, resmi mühür ve yayın, yerel konseyin feshini içerir.

Altıncı bölüm bütçeler ve tahsisatlar, il ve ilçe konsey üyelerinin maaşları, bilinçlendirme programlarının geliştirilmesi ve prosedürler gibi konuları kapsamaktadır (Yerel konseyler kanunun tasarısı, 2019).

Afganistan, 2001 yılından bu yana ulusal düzeyde yalnızca birkaç Cumhurbaşkanlığı, ulusal konsey seçimleri ve yerel düzeyde İK'leri düzenlemiştir. İlçe ve köy düzeyinde, Afgan Hükümeti şu ana kadar seçim yapamadı. Afgan Anayasası, işleri düzenlemek ve halkın YY'lere aktif katılımını sağlamak için ilçe ve köy konseylerinin kurulmasının yanı sıra kentsel işlerin idaresi için belediye başkanlarının seçilmesini talep eder. Üçüncü bölümde İlçe Meclisinden bahsedilmektedir. Afganistan'da ilçe konseyi henüz uygulanmadı ve kanuna göre, her ilçede en çok oyu aldıktan sonra üyeleri ilçe konseyinin üyesi olan bir konsey vardır. Bölüm 4 Köy Meclisinden bahseder. Her köyün, üyeleri en çok oyu aldıktan sonra Köy Meclisine üye olan bir konseyi vardır. Her konseyin farklı yetkileri vardır. Ancak bu konular çoğunlukla kanun çerçevesinde ifade edilmektedir ve genel olarak pratik bir yön bulamamıştır. Afganistan'daki hükümet şimdiye kadar ülkede en alt düzeyde yerel kurumlar kuramadı ve İK'leri kurmanın ötesine geçmedi. İlçe ve Köy Meclislerinin kurulması, belediye seçimleri yapılması da hükümetin

üzerinde durmadığı ve yapamadığı konular arasında yer alır.Bu yeni kanunun konusu, İlçe Meclisi ve Köy Meclisidir.

4.2.5. Belediye Kanunu

Afganistan Anayasasının 64. maddesinin 16. fıkrası hükümlerine göre ve 79. maddesine uygun olarak Afganistan İslam Cumhuriyeti Kabinesi tarafından 2017 yılında 34 bölüm, 229 madde olarak 10 sayılı karara göre onaylanan Belediyeler Kanunu Resmi Gazetede yayımlandı.

Bu kanunun belediyeler için başlıca yeni konuları şunlardır:

Belediye oluşturmak için farklı kriterler.

Belediyeleri derecelendirme ve dereceye göre görevleri belirleme.

Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi Seçimi.

Belediye çalışanları için özel maaş faturası.

Belediye Eğitim Enstitüsü.

Belediyelerde kentsel disiplin birimi.

Belediye Teşvik Fonu, Belediye Yedek Fonları.

Mahalle sakinlerinden ödünç performans denetimleri.

Trafik düzenleme, kentsel ulaşım, tarihi ve kültürel anıtların korunması, sel önlenmesinde belediyelerin yönetim rolü.

Belediyeler tarafından inşaat ruhsatlarının verilmesi ve binaların denetimi.

Belediyeler ve ilgili birimler ile özel sektör arasında iş birliği.

5 bölüm ve 25 madde olarak hazırlanan önceki 2000 yılında 625 sayılı Belediye Kanunu, günün ihtiyaçlarını karşılayamayan pek çok eksikliğe sahipti.Mevcut Kanun geniş alanları ve belediye işlerini kapsamaktadır ve birçok ayrıntıya sahiptir.Bu Kanun, Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Kabine Hukuk Komitesi tarafından birkaç aşamada gözden geçirilmiştir.Bu kanunun, gereksinimleri karşılayan geniş bir kapsamı ve alanı vardır.

Belediye Kanununun Amacı:

- 1- Belediye, ilçe ve geçit oluşturma kriterlerinin belirlenmesi
- 2- Belediyede tek bir planlama sistemi ve arazi kullanımının oluşturulması için zemin sağlanması
- 3- Altyapı ve hizmetlerin inşası ile ilgili olarak belediyelerin görev ve yetkilerinin düzenlenmesi
- 4- İlgili alandaki bakanlık ve devlet dairelerinin sorumluluklarının uygulanmasında belediyelerin koordinasyon ve iş birliğinin sağlanması
- 5- Belediyelerin mali işlerinin düzenlenmesi

Belediyelerin oluşumu ve yapısı, belediyelerin görev ve sorumlulukları, belediyelerin stratejik planlaması, Belediye Meclisi, Kabil Belediyesi, yerel organların idaresi, belediyelerin diğer bölümlerle iş birliği, pasajlar, belediyelerin sorumlulukları ve sorumluluklarının devri, belediye planlaması ve arazi kullanımı, arazi mülkiyeti ve düzenlemesi, ekonomik büyümesi, kültürel mirasın korunması, finans ve bütçe, belediye fonu, belediye gelirleri, belediye rezervleri, mali muhasebe ve denetim, kamuya açık yollarda toplu konut ve yerleşimlerin oluşturulması, kentsel trafik düzenlemesi, tahliye sistemi, kanalizasyon, kentsel ulaşımın düzenlenmesi, yeşil alanların, parkların ve rekreasyon alanlarının oluşturulması, çevrenin korunması, hayvan ve sebzeler için kamusal pazarların oluşturulması, taşkın yönetimi, mezarlıklar, turizm işlerinin yönetimi, konferanslar, olası programlar, eğitim ve rekreasyon, duyurular ve işaretlemeler bu kanunun bölümlerini içerir (Belediye kanunu, 2018).

Bu kanunun temel avantajlarından biri, Kabil Belediyesinin ademi merkeziyetçi hale getirilmesi ve bu kanunun 29. maddesine dayanılarak YY'ler tarafından yapılan alt belediyeler kurma fizibilitesidir. Belediyelerin ademi merkeziyetçiliği, halkın belediye işlerine doğrudan katılımı ve denetimi için zemin hazırlar ve vatandaşların merkeziyetçilikten uzaklaşması için temel taleplerinden biri karşılanır. Belediye Kanununun bu yaklaşımına göre, belediye idaresi altındaki alanların imar edilmesi de bu kanunun avantajlarından biridir ve İmar ve İskan Bakanlığının belediye imar planına imar içermesi gerekmektedir. Bu kanunun 67. maddesi uyarınca Şehircilik ve İskan Bakanlığı, Kabil şehir master planı dahil olmak üzere bir belediye master planı hazırlamak ve düzenlemekle yükümlüdür. Bu kanunun sağladığı bir diğer avantaj belediye faaliyetlerinin stratejik plan ve politik, ekonomik ve sosyal göstergeler dikkate alınıp özel usullere uygun olarak kent halkı ve sakinleri tarafından sürekli olarak izlenmesi ve gözden geçirilmesidir. Bu, vatandaşların kent işlerine katılımını artıracak ve her türlü yolsuzluğu önleyecektir.

Zorluk olarak değerlendirilebilecek küçük sorunların dışında, belediye uygulamasına meydan okuyan ve yavaşlatan önemli alanlar vardır. Genel olarak belediye dışındaki kurumlarla ilgili ancak belediyeler kanuna dahil olan birçok sorumluluk vakası vardır. Yerel organların idaresinin, İmar ve İskan Bakanlığının ve ilgili kanunda yer alması gereken ancak belediye kanununda formüle edilmiş, düzenlenmiş diğer bazı kurumların sorumlulukları vardır. Genel eksikliklere ek olarak bu kanuna büyük bir meydan okumaya neden olabilecek önemli konular vardır. Yerleşimlerin inşası, sorumlu kurumların sorumluluklarını yerine getirmekten kaçmalarına neden olan, kalkınma planlarının ve projelerinin siyasallaşmasına zemin hazırlayacak ana eksenlerden biridir. Bu kanunun 128. maddesine göre yerleşim yerleri Şehircilik ve İskan Bakanlığı veya bağışçı tarafından yapılır, ancak bir kısmı belediye tarafından yönetilir ve bakımı yapılır. Benzer şekilde, Şehircilik ve İskan Bakanlığı adına yaptırılan kamu iktisadi teşebbüsleri veya özel sektör tarafından toplu konut yapımı da bu kanunda ele alınan en zorlu

alanlardan biridir. Ancak bu arada, yolların korunması ve şehir içi kaldırımların yapımı belediyenin bir sorumluluğu olarak görülüyor. Bu kanunun 134. maddesine göre belediye, Ulusal Standartlar İdaresi, Bayındırlık Bakanlığı ve Şehircilik ve İskan Bakanlığı standartlarına uygun olarak kamu yolları yapmakla yükümlüdür (Arifi, 2018).

4.2.6. Prosedürler

4.2.6.1. Vali Yardımcısı ve Kaymakamlık Görevine Alınma ve Performanslarının Değerlendirilmesi Prosedürü

Bu prosedür, Kamu Hizmeti Çalışanları Kanununun 2. maddesinin 1,2 ve 5 fıkrası ve bu Kanunun Ek 5 hükümleri dışındaki kaynağa dayanmaktadır. 3 bölüm ve 17 madde olarak onaylanmıştır.

Bu prosedür şunları amaçlamaktadır:

- 1- Vali yardımcısı ve kaymakamın işe alım sürecini hızlandırarak iyi yönetişimin güçlendirilmesi ve pekiştirilmesi
- 2- Vali yardımcısı ve kaymakam için performans izleme mekanizmalarının devreye sokulmasıyla Ulusal Yönetim hizmetlerinin iyileştirilmesi
- 3- İşe alım ve performans değerlendirme süreçlerinde şeffaflığın sağlanması

Bu prosedürde istihdam koşulları, açık kadro ve denetçilerin tespiti, açık kadro ilanı, ortak kısa liste komitesi, kısa liste sıralaması, ortak atama komitesi, teşhis ve seçim süreci, son değerlendirme sonrası aşamalar, tanıtım komitesi, eğitim, performans değerlendirme gibi maddeler, analitik form ve aday listesi, özel durumlar, düzenlemeler, İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu ve YY'ler Bağımsız İdaresi ile mutabık kalınarak yapılır. Daha önce vali yardımcısı ve kaymakam, bölgedeki siyasetçilerin veya yaşlıların tavsiyesi üzerine işe alınmıştır ancak bu prosedürde gerekli şartlara sahip herkes başvurabilir ve aday olarak sınava girebilir.

4.2.6.2. İlçe Düzeyinde Üçüncü İla Beşinci Sıralara Belediye Başkanları Atama Mekanizması

Bu mekanizma, Anayasanın 141. maddesinin ikinci fıkrasına, 2007 yılında Bakanlar Kurulunca onaylanan YY'lerin politikasına ve belediye seçimlerine kadar Belediye Kanunu taslağına, Afganistan'ın yolsuzlukla mücadele ulusal stratejisinin uygulanmasına, sosyal, ekonomik, siyasal, güvenlik ve kültürel belediyelerin işlerini daha iyi yönetebilmek için ülke vatandaşlarının rızasına dayalı sağlıklı kent yönetim hedeflerinin gerçekleştirilmesi 10 maddede düzenlenmiştir.

Hedefler:

- 1- Çalışanların etnik ilişkiler ve yönelime dayalı muamelesi karşısında meritokrasi ilkesini gözetmek için Afganistan Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Stratejisinin üçüncü paragrafının uygulanması
- 2- Belediye başkanlarının iş güvenliğinin güçlendirilmesi ve sürdürülmesi
- 3- Kurallara, uzmanlığa ve iş deneyimine uyulması
- 4- Kentsel yönetim ve daha iyi kentsel hizmetlerin güçlendirilmesi
- 5- Tecrübeli, yetkin ve kendini adanmış kişilerin seçimi ve atanması
- 6- Sağlıklı, profesyonel, hesap verebilir, tarafsız, yolsuzluk ve siyasi müdahalelerden uzak bir ortamın oluşturulması

4.2.6.3. İl Belediye Başkanlarını Atama Prosedürü

Anayasanın 141. maddesi uyarınca belediye başkanlığına nitelikli ve vasıflı kişilerin atanması için Bakanlar Kurulunun 2007 yılında mahalli idarelerin politikası ve Cumhurbaşkanının yönlendirmesi belediye seçimlerine kadar 10 maddede onaylandı.

Bu prosedürün amacı:

- 1- Bir belediye başkanı atayarak kentsel yönetimin daha iyi sağlanması
- 2- Deneyimli, yetkin ve kendini adanmış kişilerin belirlenmesi ve belirlenmesi
- 3- Bu prosedürü uygulayarak belediye başkanlarının atanmasının yasallaştırılması
- 4- Belediye başkanının atanma sürecinde şeffaflığın güçlendirilmesi

4.2.6.4. İl konseyi Yönetim Kurulu Seçim İşlemleri

Bu prosedür, İK Kanununun 6-7-9. maddeleri hükümlerine dayanılarak oluşturulmuştur.

Bu prosedür, 4 bölüm ve 32 madde halinde yıllık yönetim kurulu seçimlerinin düzenlenmesi amacıyla hazırlanmış ve 2016 yılında yerel organlar tarafından onaylanmıştır.

Bu maddeler; dayanak, şartlar, kısaltmalar, kurul seçimleri, seçimler, geçici başkan seçimi, geçici konsey başkanının görevleri, seçimlerin yapılması için teknik ekip, kurul seçimlerinde aday gösterme koşulları, adayların talebi, adaylıktan çekilme, görevleri, ara başkanlık oylamaya başlamadan önce teknik ekibin oy kullanmaya başlamadan önceki görevleri, oy pusulası, seçim kampanyası, oylama süreci, seçmen, kayıp oy pusulaları, oy pusulalarının sayılması, sonuçların ilanı, oy pusulasının geçerliliği, oy pusulasının geçersizliği ve hükümsüzlüğü, konsey başkanlığı için kazanan aday, konsey yardımcılığı ve sekreterliği için kazanan aday, seçimlerin gizliliği ve açıklığı, yönetim kurulu, seçim şikayeti ve seçimlerin etelenmesi ile ilgili konuları içermektedir.

4.2.6.5. İl Konseyi Aracılığıyla Kamu Şikayetlerini Ele Alma Prosedürü

Bu prosedür 4 bölüm ve makaleler halinde düzenlenmiştir. Bu prosedür, İl Meclisleri Denetimi Hakkında Yönetmeliğin 4. maddesinin 2. fıkrası, 6. maddesi ve 8. maddesi hükümlerine dayanılarak oluşturulmuştur. Bu prosedür genelliklere, şikayetlerin sırası, sunulması, kaydedilmesi ve şikayetlerin ele alınması ile ilgili bölümleri içerir.

Bu prosedürün hedefleri şunlardır:

1. İK'leri aracılığıyla kamu şikayetlerinin ele alınmasına ilişkin konuların düzenlenmesi
2. İl meclislerine şikayette bulunmak için gerekçelerin sağlanması
3. Devlet hizmetlerinin şeffaflığının sağlanması ve iyileştirilmesi
4. Halk, İl Genel Meclisleri ve il yönetimleri arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi

4.2.6.6. Belediyelerde Geçiş Oluşturma, Bölme, Birleştirme ve Feshetme Prosedürü

Bu prosedür, Belediye Kanununun 52. maddesinin 3. Fıkrası ve 228. maddesinin 2. Fıkrasının hükümlerine dayanılarak yürürlüğe girmiştir. Bu prosedür genel hükümler, geçişin oluşturulması, geçişin bölünmesi, geçişin birleşmesi, geçişin feshi ve çeşitli cümleleri içerir.

Bu prosedürün hedefleri:

- 1- Pasajı oluşturmak, bölmek, birleştirmek ve dağıtmak için kriterlerin belirlenmesi
- 2- Pasajın yaratılma, bölünme, birleştirme ve çözülme şekli ile ilgili hususların düzenlenmesi
- 3- İlçe, belediye ve diğer bölümlerle transit ilişkilerin ayrıca geçişlerin (Gozar) birbirleriyle ilişkileri düzenlenmesi

4.2.6.7. Belediye Danışma Kurullarının Prosedürü

Bu prosedür 7 bölüm ve 34 madde halinde düzenlenmiştir. Bu prosedür, Belediye Kanununun 13. maddesinin 5. fıkrasına göre oluşturulmuştur. Bu prosedür birinci bölümde: genel hükümler, İkinci bölümde: üyelik koşulları ve üyelerin nasıl seçileceği, üçüncü bölümde: görevler ve yapı, dördüncü bölümde: toplantılar, istifa, diskalifiye ve üyelerin nasıl seçileceği, raporlama ve iletişim, çeşitli hükümler gibi konular içermektedir.

Bu Prosedürün Hedefleri:

- 1- Belediye Danışma Kurulu ile ilgili konuların düzenlenmesi
- 2- Vatandaş merkezli yönetişimin teşvik edilmesi, kararın verilmesi ve kurumsallaştırılması için stratejik planların oluşturulması, bütçelendirilmesi ve uygulanmasına ilişkin bir danışma platformunun oluşturulması ve güçlendirilmesi.

3- Belediye performansının kamu tarafından gözden geçirilmesi için platformun oluşturulması ve güçlendirilmesi

4.2.2.8. Belediyelerde Yerel Kalkınma Konseyi Kurma Prosedürü

Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan YY'lerin politika çerçevesine ve Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisine dayanarak Bağımsız YY Otoritesi, mahalle düzeyinde mahalle yönetişimine vatandaş katılımını sağlamak için bu prosedür YOBİ tarafından geliştirdi. Bu Halk Meclisi (Yerel Kalkınma Konseyi), Vatandaşlık Sözleşmesi programı aracılığıyla geçişleri bile yapılandıracak, kalkınma ve hizmet planları ile ilgili kararlarda etkili bir rol oynayacaktır. Belediyelerin Vatandaşlık Paketi programı ile iş birliği yapması gerekmektedir.

Vatandaşlık Sözleşmesi, hükümetin öncelikli programlarından biridir ve amacı, yerel kalkınma konseylerini güçlendirerek şehirde altyapı ve temel hizmetler oluşturmaktır. Program önümüzdeki on yıl boyunca Afganistan'daki tüm şehirleri ve köyleri kapsayacaktır. İlk aşamada program ülkenin dört büyük şehrinde uygulanacak ve başarılı bir şekilde uygulandığı takdirde ilk dört yılda Afganistan'daki tüm şehirlerin üçte biri kapsanacak. Yoksulluğu azaltabilmek için yerel kalkınma konseylerinin kurulması ve bunların yerel düzeyde kalkınma programlarını planlamak ve uygulamak için kapasite geliştirme ve transit geçiş temel hedefidir. Yerel kalkınma konseyi, sahadaki kentsel gelişim programlarını tasarlamak, hazırlamak, uygulamak, izlemek, sürdürmek ve denetlemek için belediye ile birlikte çalışır. Birinci bölüm: genel hükümler, ikinci bölüm: yerel kalkınma konseyi, üçüncü bölüm: çeşitli hükümler içerir.

Bu Prosedürün Hedefleri:

1- Şehrin en alt yapısal seviyesindeki insanları güçlendirmek de dahil olmak üzere iyi kentsel yönetişimin teşvik edilmesi, geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması

2- Halkın katılımı ile kalkınma program ve hizmetlerinin etkinliğinin, hesap verebilirliğinin sağlanması, artırılması

3- Yerel düzeyde kalkınma projelerinin ve hizmetlerinin katılımcı planlamasının, kamu tarafından izlenmesinin teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi

4- Yerel düzeyde belediye planlama programlarının ve diğer hükümet ile sivil toplum kuruluşlarının uygulanmasında iş birliği ve katılım için halka açık bir platformun oluşturulması.

5- Özellikle kentsel alanlarda vatandaşlar arasında sosyal sorumluluğun teşvik edilmesi

6- Vatandaşların vatandaşlık sorumlulukları ve değerleri konusundaki farkındalığın artırılması

7- Halkın belediye ile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve yerel düzeyde halkın güveninin artırılması

8- Yerel düzeyde kalkınma önceliklerinin seçilmesine yönelik mekanizmanın oluşturulması ve güçlendirilmesi

9- Mahalle düzeyinde hükümet ve sivil toplum projelerinin planlanması ve uygulanması için yerel kapasitenin geliştirilmesi

4.2.6.9. Belediyelerde Gözar Kalkınma Konseyi ve İlçe Danışma Konseyi Kurma Prosedürü

Bakanlar Kurulu ve Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisi tarafından onaylanan YY'lerin politika hükümlerine dayanarak Bağımsız YY Makamı, belediye yönetimine vatandaşların konseyler aracılığıyla katılımını sağlamak için bu prosedürü Bağımsız Yerel Müdürlüğü tarafından kurar. Bu halk meclisleri belediye geçişlerinde ve alanlarında kurulacak, kalkınma ve hizmet programlarına ilişkin kararlarda etkin rol oynayacaktır. Belediyelerin kentsel gelişim programlarının tasarımı, hazırlanmasında, uygulanmasında, izlenmesinde, sürdürülmesinde ve gözetiminde bu yapılarla iş birliği yapmaları gerekmektedir. Birinci bölüm: genel hükümler, ikinci bölüm: ilçe danışma konseyi, üçüncü bölüm: Gözar Kalkınma Konseyi, dördüncü bölüm: çeşitli hükümler içerir.

Hedefler:

1- İnsanları güçlendirmek de dahil olmak üzere iyi kentsel yönetişimin teşvik edilmesi, geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması

2- Geliştirme ve hizmet programlarına müdahalenin etkinliğinin sağlanması ve artırılması

3- Geçiş ve bölge düzeyinde kalkınma projeleri ve hizmetlerinin planlanması, bütçelenmesi, uygulanması ve katılımcı denetiminin teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi

4- İnsanların belediye programları ile diğer hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının ilçe ve geçitler düzeyinde iş birliği yapması, koordine etmesi, katılımı kolaylaştırması için bir platform oluşturulması.

5- Vatandaşlar arasında sosyal sorumluluğun teşvik edilmesi

6- Vatandaşların vatandaşlık sorumlulukları ve değerleri konusundaki farkındalığının artırılması

7- Halkın belediye ile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve halkın güveninin artırılması

8- Geçiş avukatlarının seçilmesine yönelik resmi mekanizmanın oluşturulması ve güçlendirilmesi

4.2.6.10. Geçici Avukat Atama, Görevden Ama ve Düzenleme Prosedürü

Bu prosedür, 2018'de 1316 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Belediye Kanununun 53. ve 54. maddeleri hükümlerine dayanılarak yürürlüğe girmiştir. Birinci bölüm: genel hükümler, ikinci bölüm: geçiş dönemi avukatının koşulları, atama ve görevden alınma şekli, üçüncü bölüm: görevler, yetkiler ve yükümlülükler, dördüncü bölüm: çeşitli hükümler içerir.

Hedefler:

- 1- Geçiş avukatı atamak için asgari kriterlerin belirlenmesi
- 2- Geçiş avukatının atanması, teklif edilmesi ve görevden alınma şekli ile ilgili hususların düzenlenmesi
- 3- Geçiş avukatının nitelik, görev ve sorumluluklarının belirlenmesi
- 4- Güzar avukatının ilgili belediye ve birimlerle çalışma ilişkilerinin düzenlenmesi

4.2.6.11. Belediyelerde Kamu Şikayetlerini Ele Alma Prosedürleri

Bu prosedür, belediyelerdeki vatandaşların şikayetlerini zamanında ve adil bir şekilde çözmek amacıyla 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Belediye Kanununun 4. maddesinin 1. ve 2. fıkraları ile 228. maddesinin 2. fıkraları ışığında yayınlanmıştır. Birinci bölüm: genel hükümler, ikinci bölüm: kayıt ve şikayetlerin sunulması, üçüncü bölüm: şikayetlerin ele alınması, dördüncü bölüm: çeşitli hükümler içerir.

Hedefler:

- 1- Belediyelerde vatandaşların şikayetlerinin ele alınmasıyla ilgili konuların düzenlenmesi
- 2- Kaliteli hizmet sunumunu sağlamak için belediyelerin performansları ve hizmetleri ile ilgili şikayette bulunma zemininin oluşturulması ve güçlendirilmesi
- 3 - Belediyelerin performanslarında halkın memnuniyetinin ve güveninin güçlendirilmesi, artırılması ve faydılı olması

4.2.6.12. Belediye İdare Meclisi Prosedürü

Prosedür, Belediye İdare Meclisinin işlerini düzenlemek için Belediye Kanununun 13. maddesinin 3. paragrafına ve 122. maddesinin 2. paragrafına dayanmaktadır. Birinci bölüm: genel hükümler, ikinci bölüm: belediye idare meclisinin görev, yetki ve sorumlulukları, üçüncü bölüm:

idari konsey toplantıları, dördüncü bölüm: çalışma komiteleri, beşinci bölüm: çeşitli hükümler içerir.

Hedefler:

- 1- Belediye yönetim kurulu ile ilgili işlerin düzenlenmesi
- 2- Hizmet sunumunun sağlanması için belediyenin performansları ve hizmetleri ile ilgili şikayette bulunma zemininin oluşturulması ve güçlendirilmesi
- 3- Belediye idare meclisinin görev ve yetkilerinin belirlenmesi (Yerel organların bağımsız idaresi, t.y).

4.2.7.Kılavuzular

4.2.7.1.İl Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İçin Dava Kılavuzu

Anayasanın 139. maddesi, İK'lerinin hükümetin kalkınma hedeflerine ulaşmasında ve il işlerinin iyileştirilmesinde rolünü öngörmektedir. İK'leri, halk ve hükümet arasında bir köprü vazifesi görmektedir ve il sakinlerinin ihtiyaç ve sorunlarını kalkınma programlarına yansıtmada yapıcı ve etkili bir rol oynamaktadır. İK'leri Kanununun 2. maddesine göre bu kurum, il düzeyinde halk ve sivil toplumu il idarelerine bağlayarak halkın hükümete olan güven ve iyimserlik atmosferini, nihayetinde hizmet ve barışın kalitesini arttırmaktadır. Dolayısıyla güvenlik, mahalleleri doğrudan etkiler.

İK'lerinin, köy ve ilçe kalkınma konseyleri gibi mevcut yapıların yanı sıra sorunların farkında olması ve halkın ihtiyaçlarını ele alması için sivil toplum kuruluşlarıyla düzenli ve iyi tanımlanmış ilişkilere sahip olması gerekir. Bu rehberin temel amacı, İK'leri tarafından planlama, il bütçeleme ve hizmet sunum sürecine sivil toplum kuruluşlarının katılımını sağlamaktır. Mevcut kanun ve politikaların sivil toplumu doğru ve kesin tanımlamadığı, bu kurumların doğru anlaşılmasını zorlaştırdığı unutulmamalıdır.

İK'lerinin ortak eylem için sivil toplum kuruluşları ile ilişkisini tanımak ve tesis etmek için arzu edilen çözümlerden biri, İl Ekonomi Müdürlüğü ve valilik ile iş birliği içinde bu kurumların sayılarının faaliyet alanlarına göre belirlenmesidir. Son olarak, iyi yönetişimi teşvik etmek için İK'leri ve sivil toplum kuruluşlarının ortak iş birliği verimli olabilir. Kamu yönetimi faaliyetlerini daha şeffaf hale getirir, kontrolü ve dengeyi güçlendirir, yolsuzluğa ve gücün kötüye kullanılmasına karşı etkili eylemlere izin verir.

Hedefler:

Dava yönergeleri aşağıdaki hedeflere sahiptir:

1. Hükümetin kalkınma hedeflerinin belirlenmesinde İK'lerinin ve sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması
2. İK'leri ve sivil toplum kuruluşlarının karar alma yapılarına ve süreçlerine katılmaları için ortak bir çalışma stratejisinin oluşturulması
3. Ulusal projelerde halkın sorumluluğu ve sahiplenme duygusu, kanunun uygulanmasını kolaylaştırmak ve bir dava sürecinde hükümet tarafından yerel sakinlere sağlanan kaliteli ve tek tip hizmetlerin hızlandırılması.
4. Dengeli gelişim için zemin hazırlanması ve toplumun yoksun kesimlerinin ihtiyaçlarının karşılanması
5. İl Müdürlüklerinin hesap verebilirliğini ve şeffaflığını sağlamak için İK'leri ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çabalarının ve iş birliğinin sağlanması

4.2.7.2. İl Konseyleri Denetleme Kılavuzu

İK'leri denetleme yönetmeliğinin 4. maddesinin 1. fıkrasında denetim durumları şu şekilde ifade edilmektedir:

Birinci: Finansal kaynakların etkin kullanımı:

Mali kaynakların denetimi aşağıdakilerden oluşur:

1. Normal ve yerel kalkınma bütçesinin tüketimi ve kullanımı
2. Normal ve yerel kalkınma planlarını uygulamak
3. Diğer gümrük müdürlükleri tarafından toplanan gelirlerin tahsili, belediye gelirleri, trafik gelirleri, menkul kıymet satışından elde edilen gelirler.

İkincisi: İl düzeyindeki hükümet yetkililerinin performansı:

Devlet görevlilerinin performansının izlenmesi şunları içerir:

1. Devlet görevlilerine halk tarafından uygunsuz muamele
2. Devlet daireleri yetkilileri tarafından verilen görevlerin gereği gibi yerine getirilmemesi
3. Kişisel işlerde resmi yetkilerin resmi görevlerini kullanmak
4. Devlet daireleri görevlilerinin görev süreleri boyunca yürürlükteki kanun hükümlerine aykırı davranışları

Üçüncüsü: Yerel geliştirme projeleri nasıl uygulanır:

Yerel kalkınma projelerinin uygulanmasının izlenmesi aşağıdakileri içerir:

- 1- Yerel kalkınma projelerinin uygulanması için sözleşmenin nasıl yapılması

2- Yerel kalkınma projelerinin çalışmalarının nasıl ilerletileceği ve projelerin sözleşme hükümlerine uygun olarak uygulanmasının nasıl sağlanacağı (İşin ilerlemesini izleme)

3- Yerel kalkınma projeleri çalışmalarının sözleşme hükümlerine göre belirli bir süre içinde değerlendirilmesi, tamamlanmasının sağlanması ve öngörülen hedeflere ulaşılması

4.2.7.3. Belediyelerde Cinsiyet Eşitliği Kılavuzu

Toplumsal cinsiyet, erkeklerin ve kadınların kazanılmış ve değiştirilebilir rolleri, kişisel özellikleri, alışkanlıkları, davranışları, değerleri, göreceli gücü ve etkisidir. Bu yapının bir dizi kuralı ve kurucu faktörü, bir nesilden diğerine aktarılabilen ve değiştirilebilen milliyet, din, yaş, gelenek, görenek ve geleneklerdir. Cinsiyet eşitliği; erkekler ve kadınlar için eşit haklar, eşit muamele ve fırsatların, kaynakların, hizmetlerin ve sosyal değerlerin toplumun tüm üyeleri tarafından eşit muamele görmesi veya eşit kullanımı anlamına gelir.

Afganistan'da, 2003 anayasasında erkekler ve kadınlar için eşit haklar öngörülmesine rağmen, Afganistan'ın uluslararası yükümlülükleri, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların siyasi, sosyal, kültürel ve politik hayata eşit katılımına ilişkin çeşitli ulusal araçlara yapılan vurguya rağmen, yeni siyasi bölümün başarıları, eşitsizlik, işlevsel anormallikler ve ayrımcı kısıtlamalar görülebilir. Gelenekçiliğin, kadınların aktif rolleri üzerindeki kısıtlamaları, sadece kırsal alanlarda değil, aynı zamanda şehirlerde de iyi yönetim zorlukları olarak kabul edilir.

Bu nedenle, hükümetin politikaları ve YOBİylem planına uygun olarak belediyelerde cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılması sürecini desteklemek için bu kılavuzu hazırladı.

Bu kılavuz, gelecekteki hedeflere ulaşmak için geliştirilmiştir:

1. Belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini yaygınlaştırma çabalarına rehberlik etmesi
2. Belediyelerde cinsiyet eşitliği ve yetkilendirme yönünde merkezi hükümetin politika ve programlarının uygulanmasının sağlanması
3. Kadınların yönetim ve kentsel gelişim süreçlerine katılımın artırılması
4. Kadınların belediye hizmetlerine erişiminin artırılması
5. Afganistan'ın sürdürülebilir kalkınmasının 11 hedefinin açık amacı ve Bağımsız YY'ler İdaresinin görüşüne göre arzu edilen şehirlere kadın ve erkeklerin desteklenmesi, hoşgörü kültürünün teşvik edilmesi

4.2.7.4. Belediyelerde Hesap Verebilirlik Kılavuzu

Vatandaşların belediyeye güvensizliği, yolsuzluk ve hesap verebilirlik eksikliği, belediyenin hizmet ve uygulamasının etkinliği ve verimliliği, bugün belediyelerin karşı karşıya olduğu ve ele alınması gereken zorluklar arasındadır. Hesap verebilirlik önemlidir; güven oluşturma, güveni artırmanın, yolsuzlukla mücadele etmenin ve hesap verebilirliği sürdürmenin bir yoludur. İyi yönetim konusunda hesap verebilirliğin merkezi bir değeri ve konumu vardır. Bugün özel kuruluşların, kamu ve toplum kuruluşlarının sorumluluklarından biridir. Hesap verebilirlik gerçekte yurttaşlardan gelen birkaç soru değil, bir demokrasi sorunudur ve asıl amacı idare ile yurttaşlar arasında yakınlık ve uyum yaratmaktır.

Temelleri aşağıdaki gibi birkaç durum hesaba katılarak gerçekleştirilir:

- Önceliklerin nasıl belirleneceği, faaliyetlerin nasıl uygulanacağı ve kaynakların nasıl kullanılacağı netleşir.
- Faaliyetlerle ilgili teoriler elde edilir ve daha iyi eğitim ve performans için fırsatlar sağlanır.
- Halkın güveni ve desteği artar.
- Geliştirme sürecinin sapması ve yetkinliğin kötüye kullanılması engellenir.
- Performansın nicel ve nitel kriterlere uyumu sağlanır.

Kodlanmış muhasebenin başarısı üç faktöre bağlıdır:

1. Bilgiye erişilmesi
2. Halkın muhasebe ve hesap verebilirlik talebi
3. Çabaları savunma ve yönlendirme kapasitesi

Hesap verebilirlik, belediye ile vatandaş arasında temiz bir ilişkiye yol açan ve sağlıklı bir toplumdan sorumlu vatandaşla kurulan sağlıklı bir yönetimin oluşturulmasının ve şeffaflığın temelidir.

Bu kılavuz, aşağıdaki hedeflere ulaşmak için geliştirilmiştir:

1. Belediyenin vatandaşları sorumlu tutma çabalarına rehberlik edilmesi ve güçlendirilmesi
2. Belediyelerde muhasebe programlarının kalitesinin ve etkinliğinin sağlanması
3. Saydamlık ve hesap verebilirlik ile ilgili kanun hükümlerinin uygulanmasının sağlanması ve belediyelerde iyi yönetim değer ve ilkelerinin teşvik edilmesi, yaygınlaştırılması ve kurumsallaştırılması
4. Şehir sakinleri ile belediye arasında güvenin artırılması

4.2.7.5. Belediyelerdeki Gençleri Destekleme Kılavuzu

İnsan gücü, kalkınma ve refah dünyasında insan toplumlarının en büyük varlığıdır. Ekonomi, toplum, kültür ve çevre alanlarında akılcı politikalar şeklinde maddi sermaye üretimine katkı sağlar. İnsan gücü açısından, gençlerin özel bir statüsü vardır; çünkü onlar bir umut, hareketlilik, güç ve modernlik kaynağıdır; gelişme sürecinde değişim ve gelişme çarklarını daha hızlı hareket ettirirler, ilerleme ve mükemmelliğin amiral gemisi olarak kabul edilirler. Afgan Ulusal Gençlik Politikasına göre genç, 18 ila 35 yaşları arasındaki biri olarak tanımlanıyor. Bu prensibe göre Afganistan % 71'i genç olan bir ülkedir.

Bir yandan bu yüksek yüzde yarın için büyük bir umut, diğer yandan hükümetin ihtiyaçlarını, sorunlarını ele almak ve gençlerin yeteneklerini geliştirmelerine, önemli yönetim ve gelişim süreçlerine katılmalarına yardımcı olmak önemli bir sorumluluktur. Afganistan nüfusunun yaklaşık üçte biri şehirlerde yaşamakta ve kentsel yaşama ilgi, güvensizlik ve kötü kırsal hizmetler nedeniyle kırsal kesimdeki insanları şehirlere çekmektedir. Geri dönenler ise genellikle şehirde yaşamayı tercih etmektedir. Bu gerçeği göz önünde bulundurarak belediyelerin de gençleri yetkilendirme sorumluluğu vardır ve gerekli önlemleri almalıdır.

Bu kılavuz, gelecekteki hedeflere ulaşmak için geliştirilmiştir:

1- Afganistan'ın ulusal gençlik politikasını, kabine kararnamesini ve belediyedeki yerel organların bağımsız yönetiminin yönergelerini uygulamak için belediye başkanlarının çabalarına rehberlik edilmesi ve güçlendirilmesi

2- Kentlerdeki gençlerin güçlendirilmesi, yönetim ve kentsel gelişim süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması

4.2.7.6. Belediyelerdeki Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Kılavuzu

Kentler, tarihi boyunca sürekli refah merkezi olarak önemli siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel avantajlar ve etkinliklerle karakterize edilmişlerdir ve kent kültürü biçiminde sunulabilir. Kültür, tek konseptli bir yaklaşımı kabul etmez ve bilgi, inanç, sanat, etik, gelenek, dil, tarih, değerler, davranışlar ve arzulardan oluşan karmaşık bir paket, aslında düzenlediği ve dengelediği bir değerler, normlar, kurumlar, tesisler, kurallar ve gelenekler bütünüdür.

Günümüzde bazı şehirler, kültürel ve sosyal ilerlemenin güzel bir resmine sahiptir. Maddi anlamda, son yıllarda ulaşım ve iletişim araçları, bina teknolojisi, kentsel ekipman ve tüketim malları gibi birçok değişikliğe tanık oldu, ancak manevi açıdan bu gelişmeler uyumlu ve homojen olmadı. Afganistan şehirleri, büyük bir tarihi, İslami ve ulusal kültürü miras almıştır. Kendi topraklarında gurur ve inşayla dolu tarihi, kültürel, gelenek ve değerleri barındırır, ancak ulusal

olmayan eğilimlerin ihmal edilmesi ve yetersizliğin bir sonucu olarak güvenlik açığı haline gelmiştir.

Anayasanın 141. maddesine göre belediye, kent işleri idaresi sorumlusu olarak bu konuda öncü olmalı ve belediyelerin organizasyonundaki sosyal birimler, stratejik bir vizyonla, İslami ve milli değerleri kültürel adreslerden sistematik ve maksatlı faaliyetler planlamalıdır.

Bu kılavuz, gelecekteki hedeflere ulaşmak için geliştirilmiştir:

- 1- Vatandaşlara yönelik sosyal, kültürel, turizm ve bilgilendirme faaliyetlerinin güçlendirilmesi için belediyelerin çabalarına rehberlik edilmesi ve katkı sağlanması
- 2- Kentlerdeki kimliğin, kültürel ve tarihi değerlerin korunması ve canlandırılması
- 3- Turizmin desteklenmesi ve kentsel turizm kültürünün tanıtılması
- 4- Belediye Kanunu hükümlerinin uygulanmasının sağlanması, Cumhurbaşkanının emirlerinin yerine getirilmesi, iyi yönetim ve kent kültürü değerlerinin yaygınlaştırılması

4.2.7.7. Kent Düzeni ve Kalkınma Komisyonu Kılavuzu

Belediyeler şehir içinde tüm hizmetleri vermezler ve yanlarında su temini ve kanalizasyon şirketi, elektrik şirketi, telekomünikasyon, sağlık, eğitim, trafik polisi, çevre, şehir planlama, arazi, sanayi ve ticaret, ulaşım, istatistik ve bilgi, denizcilik, bilgi ve kültür, sosyal İşler, şehitler ve engelliler, göçmenler, ticaret ve sanayi odası, esnaf odası, kadın ticaret odası, yükseköğretim, afet yönetimi, kadın işleri, İK, esnaf sendikası, sivil toplum kurumları ve medya gibi idareler ortaklardır. Bu idarelerin il şubeleri belirli hizmet paketleri ile faaliyet göstermekte olup kentsel işleri kanuna uygun olarak yönetmek için bir belediye oluşturulduğundan ve şehir planındaki diğer şehirlerin faaliyetlerinin şehir planlarına uygun olarak yürütülmesi gerektiğinden, şehirdeki tüm şubelar arasında planların ve eylemlerin iyi koordinasyonu sağlanmalı ve bu amaçla Kentsel Düzen ve Kalkınma Komisyonu uygun bir platform olur.

Bu kılavuzun hedefleri gelecekteki hedeflere ulaşmak için tasarlanmıştır:

1. Şehirlerin topraklarında belediyeler ve diğer aktif il müdürlükleri arasında koordinasyon ve iş birliğinin kurulması ve sistematik hale getirilmesi
2. Kent planlarına uygun performans sağlanması, kentsel altyapı ile ortaklık kurulması, parçalı ve dağınık fonksiyonlardan kaynaklanan deneyim ve kayıpların önlenmesi
3. Programların etkin uygulanmasının sağlanması
4. Belediye Kanununun 37 ila 48. maddelerinin etkin uygulanmasının sağlanması

Kentsel Düzen ve Kalkınma Komisyonunda vali başkan, belediye başkanı yardımcısı ve belediye yönetim birimi başkanı sekreteri olarak, ildeki bağımsız daire ve bakanlıkların geri kalan il müdürlükleri komisyonun üyesidir. Komisyonun normal ve olağanüstü toplantıları bulunmakta olup toplantıları valinin, valinin yokluğunda belediye başkanının başkanlığında yapılmaktadır. Üyelerden birinin talebi ve konunun önemi dikkate alınarak komisyon başkanının onayı ile olağanüstü toplantılar yapılır.

4.2.7.8. Belediyelerdeki Müşteri Hizmetleri Merkezi Kılavuzu

Müşteri odaklılık, müşteri odaklı hizmet kültürü adı verilen kültürel bir paket şeklinde ortaya çıkmıştır. Müşteriler için müşteri odaklı tutum ve davranışlar ile fiziksel kolaylıklar gerektirir. Tarz açısından, hizmet politikası oluşturmayı müşterilerin endişelerine ve ihtiyaçlarına göre uyarlayan fikirler gerektirir. Davranış sektöründe, müşterileri tatmin eden ve arzularını yerine getirme yoluna koyan politikaları, prosedürleri, stratejileri, programları ve örgütsel-bireysel davranışları vurgular.

YY birimleri, il başkentindeki çoğu belediyede ortak programların desteğiyle, belediye hizmetlerinin etkinliğini ve şeffaflığını artırarak, yolsuzluğu önleyerek, reformu kolaylaştırarak ve güçlendirerek hükümet temsilcisi olarak vatandaşlar ve memurlar arasındaki ilişkileri geliştirmek için müşteri hizmet merkezleri kurar. Şimdi hizmet kültürünün evrimi için bir platform olarak çalışan iyi bir şirket yaratılmıştır.

Bu kılavuz, gelecekteki hedeflere ulaşmak için geliştirilmiştir:

1. Müşteri hizmetleri merkezinin oluşturulması, yönetmek ve güçlendirmek için belediyelerin çabalarına rehberlik edilmesi ve güçlendirilmesi
2. Müşteri hizmetleri merkezinin etkin performansının sağlanması
3. Belediyelere hizmet sunma ve vatandaşlar ile belediyeler arasındaki ilişkileri geliştirme sürecinde müşteri odaklılık kültürünü teşvik edecek ulusal programların uygulanmasının sağlanması
4. Şehirlerde iyi yönetişimin güçlendirilmesinin sağlanması (Yerel organların bağımsız idaresi, t.y).

4.2.8. Seçim Kanunu

Afganistan Anayasasının 79. maddesine dayanan seçim kanunu, 2016 yılında resmi gazetede 17 bölüm ve 109 madde olarak yayınlandı.

Seçimler, farklı aşamaları olan bir süreçtir. Bu süreç aylar sürebilir ve her aşama farklı niteliktedir. Seçime kayıt, adayların nitelikleri, seçim kampanyasına katılım, oy gününe katılım ve oyların sayılması bu sürecin en önemli adımları ve bileşenleridir. Bu aşamaların her biri, bir ülkede seçim kanunları olarak adlandırılan belirli kural ve düzenlemelere sahiptir ve seçim kanunu seçim sistemini tanımlar. Seçim sistemi, oyların sayımı olan bu sürecin son aşamalarının kurallarını belirler. Yani oyların sandalyeye çevrilmesi seçim sisteminin görevidir. Bu nedenle, ülke kanunlarında farklı seçim sistemleri önerilmiştir. Her ülkedeki seçim sistemi, ihtiyaçlara ve seçim deneyimlerine göre tasarlanır ve daha sonra değiştirilir. Seçim sistemi yalnızca parlamento, İK ve İlçe Meclisi seçimleriyle ilgilidir. Başkanlık seçimlerinde genellikle çoğunluk sistemi olan bir sistem vardır. Benzer şekilde, referandumda sadece çoğunluk sistemi kullanılır; çünkü referandumda insanlar sadece lehine veya aleyhine oy veriyor ve toplam oy sayısından çoğunluk elde ediliyor. Böylece, bir ülkenin seçim sistemi oyunun kurallarını ve farklı siyasi gruplar arasında gerçekleşen rekabeti belirler. Seçim kanunu ve seçim sistemi, gücün siyasi partiler arasında nasıl dağıtılacağını belirler. Mevcut duruma göre Afganistan'ın seçim sistemi devredilemez tek oylama sistemidir. Bazı siyasi partiler Seçim Kanununun 19. Maddesinin 2. fıkrasına göre seçim sisteminde değişiklik talebinde bulunmuşlardır (Adliye bakanlığı, 2016).

Bu kanunun amaçları şunlardır:

1. Özgür, genel, gizli, doğrudan, adil ve şeffaf seçimlerin düzenlenmesi
2. Seçmen ve adayların şartlarının ve özelliklerinin belirlenmesi
3. Seçmenlerin belirlenmesi.
4. Seçim şeklinin ve uygulanmasının belirlenmesi
5. Seçimlerden kaynaklanan ihlal, protesto ve şikayetlerin soruşturulmasına ilişkin konuların düzenlenmesi

Afgan Bağımsız Seçim Komisyonu (IEC), anayasada öngörülen tüm seçimleri yönetmek, izlemek ve Anayasa'nın 159. maddesinde kayıtlı olan ülkede kamuoyu yoklamalarını yapmakla sorumludur.

Maddeye göre, IEC, seçimleri ve referandumları yöneten ve izleyen tek organ olarak teşkilat açısından küçük oldu ve bağımsız olarak çalışmaktadır.

Anayasa uyarınca komisyon, ulusal düzeyde aşağıdaki seçimleri yapmak ve izlemekten sorumludur:

- 1- Cumhurbaşkanlığı seçimleri
- 2- Milletvekili seçimleri
- 3- İl konsey seçimleri
- 4- İlçe konsey seçimleri

- 5- Köy konsey seçimleri
- 6- Belediye meclis seçimleri
- 7- Belediye seçimleri
- 8- Referandumlar

Seçim Kanununun 7. bölümünde il konsey üyelerinin seçimi ele alınmaktadır ve yeni değişikliklerden biri olarak düşünülebilir. 15. madde, İl ve İlçe Meclisleri adaylarının şartlarından bahseder. Kişi, İK veya ilçe konsey üyeliğine aday olabilir ve oy kullanma şartlarına ek olarak aşağıdaki şartlara da sahiptir:

1. Adaylık günü en az 25 yaşını doldurmuş olmak.
2. En az 12. sınıf mezuniyet belgesine sahip olmak.
29. maddeye göre İK üyeleri aynı ilin seçmenleri tarafından dört yıl için seçilir.

İl Meclislerine sandalye tahsisine ilişkin 30. madde uyarınca her ildeki nüfus sayısı aşağıdaki gibidir:

1. Nüfusu beş yüz binden az olan bir ilin 9 sandalyesi vardır.
2. Nüfusu beş yüz binden bir milyona kadar olan bir ilin 15 sandalyesi vardır.
3. Bir milyondan iki milyona kadar nüfusu olan bir ilin 19 sandalyesi vardır.
4. İki milyondan üç milyona kadar nüfusu olan bir ilin 23 sandalyesi vardır.
5. Üç milyondan fazla nüfusa sahip bir ilin 29 sandalyesi vardır.

Her il Meclisindeki koltukların en az yüzde 20'si kadın adaylara ayrılmıştır.

31. maddede 2. paragraf adayların eşitliğini tartışmaktadır:

En son sandalye için adaylar arasında eşitlik olması durumunda, kriterleri en yüksek olan aday İK üyeliğine atanır. En yüksek kriterler:

- 1- Eğitim derecesi.
- 2- Devlet ve sivil toplum kuruluşlarında iş deneyimi.
- 3- İlgili seçim bölgesinde ikamet.

Bölüm 8, İlçe Meclisi üyelerinin seçiminden bahseder. 32. maddeye göre, her ilçenin üyeleri aynı ilçenin seçmenleri tarafından üç yıl için seçilen bir konseyi vardır.

33. maddeye göre, İK koltukları her ilçedeki kişi sayısı ile orantılı olarak belirlenir:

1. Yirmi bine kadar nüfusa sahip olan bir ilçenin 5 sandalyesi vardır.
2. Yirmi bin ila kırk bine kadar nüfusa sahip olan bir ilçenin 7 sandalyesi vardır.
3. Kırk bin ila altmış bine kadar nüfusa sahip olan bir ilçenin 9 sandalyesi vardır.
4. Altmış binden seksen bine kadar nüfusa sahip olan bir ilçenin 11 sandalyesi vardır.

5. Nüfusu seksen bin ile yüz bine kadar nüfusa sahip olan bir ilçenin 13 sandalyesi vardır.

6. Nüfusu Yüz binden fazla nüfusa sahip olan bir ilçenin 15 sandalyesi vardır.

İkinci fıkranın 34. maddesinde oyların eşitliği tartışılmaktadır:

En son koltuk için adaylar arasında eşitlik olması durumunda, en yüksek kriterlere sahip aday Bölge Konseyi üyesi olarak atanır.

En yüksek kriterler:

1. Eğitim derecesi.
2. Ofiste iş deneyimi.
3. İlgili seçim bölgesinde ikamet.

35. maddenin 9. bölümünde, her köyün üyeleri aynı köyün seçmenleri tarafından üç yıllık bir dönem için seçilen bir konseyi vardır.

36. maddesinde aynı köydeki koşullar ve koltuk sayısı nüfusa göre şu şekilde belirlenmiştir:

- 1- Üç yüz kişilik bir köyün 3 sandalyesi vardır.
- 2- Üç yüz ile beş yüz kişiye kadar nüfusa sahip olan bir köyün 5 sandalyesi vardır.
- 3- Beş yüz ile yedi yüz kişiye kadar nüfusa sahip olan bir köyün 7 sandalyesi vardır.
- 4- Yedi yüzden bin kişiye kadar nüfusa sahip olan bir köyün 9 sandalyesi vardır.
5. Binden fazla nüfusu olan bir köyün 11 sandalyesi vardır.

37. maddenin 2. fıkrasında oyların eşitliği konusu ele alınmıştır:

En son sandalye için adaylar arasında eşitlik olması durumunda, en yüksek kriterlere sahip aday, Köy Meclisi üyeliğine atanır.

En yüksek kriterler:

- 1- Eğitim veya öğretim seviyesi.
- 2- Ofiste iş deneyimi.
- 3- İlgili seçim bölgesinde ikamet.

Bu kanunun 10. bölümü Belediye Başkanlarının seçimiyle ilgilidir. 38. maddeye göre Belediye Başkanının seçilme şekli şöyledir:

Her şehir için bir Belediye Başkanı seçilir. Belediye Başkanı aynı şehrin en çok oyunu alarak 4 yıllığına seçilir. Adaylar arasında eşitlik olması durumunda kriterleri en yüksek olan aday belediye başkanlığına atanacaktır.

En yüksek kriterler:

1. Eğitim derecesi

2. Ofiste iş deneyimi

3. İlgili şehirde uzun bir müddet ikamet

Bölüm 11, belediye seçimlerinin nasıl yapıldığını tartışıyor. 40. maddeye göre Belediye Meclisi üyeleri, ilgili ilin seçmenleri tarafından 4 yıllık bir süre için seçilir.

Bu kanunun 41. maddesine göre:

1. Belediye Meclisinin en az üç sandalyesi vardır.

2. İki seçim bölgesine ayrılmış bir belediyenin her seçim bölgesi, her bir koltuğunun seçimi için bir seçim bölgesidir, üçüncü seçim bölgesi için tüm şehir bir seçim bölgesidir.

3. İki kiden fazla ilçe bulunan Belediye Meclisi için her ilçeden bir kişi seçilir.

4. İlçelere ayrılmamış bir belediyenin genel olarak meclisinin nüfus sayısına ve duruma göre belediye hizmetlerini yerine getirmesine bağlı olarak üç ila beş sandalyesi vardır.

5. Belediye meclislerindeki sandalye sayısı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün bilgilerine göre ilçelerin sayısı dikkate alınarak komisyon tarafından belirlenir.

6. Kabil Belediyesi Meclisindeki sandalye sayısı, ilçe sayısı dikkate alınarak Kabil Belediyesinin bilgilerine göre komisyon tarafından belirlenir.

Belediyelerde koltuk tahsisi 42. maddede şu şekilde tanımlanmıştır:

1. İlçeleri olan belediyeler, her seçim çevresinde kabul edilen bir seçim bölgesi vardır ve her birinden Belediye Meclisine bir üye seçilir. Aynı seçim bölgesinde ikamet eden ve kayıt yaptıran uygun seçmenler, o seçim bölgesinde oy kullanma hakkına sahiptir.

2. Seçim bölgelerine ayrılmamış bir belediye, bir seçim bölgesinin tüm belediye seçim bölgesini tanıır. Aynı belediyede ikamet eden ve kayıt yaptıran uygun seçmenlerin oy kullanma hakkı vardır.

3. İlgili Belediye Meclisi seçimlerinde en çok yasal oyu alan aday, Belediye Meclisi üyeliğine kabul edilir.

4- Adaylar arasında eşitlik olması durumunda kriterleri en yüksek olan aday Belediye Meclisi üyeliğine atanacaktır.

En yüksek kriterler:

1. Eğitim derecesi

2. Ofiste iş deneyimi

3. İlgili seçim bölgesinde ikamet (Adliye bakanlığı, 2016).

4.2.9. Kamu Hizmeti Kanununun Ek 5'i

Bu ek, 79. madde hükümlerine dayanılarak 2016 yılında 105 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile onaylanmıştır. Vali yardımcılığı ve kaymakamlık niteliklerinin 1. ve 2. maddeleri, vali yardımcılığı ve kaymakamlık görevlerine aday olmak isteyenlerin aşağıdaki şartları taşıması gerektiğini tartışmaktadır:

- En az lise diplomasına sahip olmak
- İş tecrübesine sahip olmak (lise mezunu: 8 yıl, önlisans mezunu: 6 yıl ve lisans mezunu: 3 yıl)
- 30 yaşını tamamlamak (Bağımsız idari reform ve sivil hizmetler komisyonu, t.y).

Bağımsız Mahalli İdareler Başkanlık Komitesinde sırasıyla vali yardımcısı ve kaymakamın performansının nasıl değerlendirileceğine ilişkin 4. maddede şöyle sıralamaktadır. Bağımsız İdari Reform ve Kamu Hizmetler Komisyonu yetkisine sahip iki üye, YOBİ temsilcisi olarak bir üye, Özel Kalem Genel Müdürlüğü ve Bakanlar Kurulu Sekreterliği temsilcisi olarak bir üyesidir.

4.3. Yapısal Reformlar

Yapısal reformlar ile ilgili, örgütsel ve il yeniden yapılandırmasına merkez ve yerel düzeyinde incelemektedir.

4.3.1. Belediye Başkan Yardımcısı Yerel Organların Bağımsız İdaresi

Anayasa'nın 141. maddesine göre, kent işlerinin idaresi belediyelerin görevidir ve bu görev, eskide iyi yönetişimde kent sakinlerinin genel ihtiyaçlarının karşılanmasını gerektirmektedir. Afganistan'da bağımsız Kabil Belediyesinin yanı sıra, çalışmaları belediye başkan yardımcısı tarafından desteklenen, güçlendirilen, koordine edilen, izlenen ve öğretilen YOBİ'nde faaliyet gösteren 204 belediye bulunmaktadır. İl ve ilçe belediyeleri, yerel yapı ve yönetişimde gelecekteki malzemeler açısından özel bir yere sahiptir.

Belediyeler, şehir halkına hizmet etme kampanyasında merkezi hükümetin yerel yüzüdür ve halka yakındır. Bu rol, hükümet-toplum ilişkilerinin geliştirilmesinin yanı sıra ortaklıklar ve daha iyi hizmetlerin sağlanması yoluyla halkın hükümete olan güvenini artırmada etkilidir. Belediyeler, mahalleler ve şehirler düzeyinde ulusal hedeflere ulaşmak için iyi bir platformdur ve yerel ekonomik kalkınma yoluyla ulusal kalkınma sürecinde değerli bir rol oynarlar. Afganistan nüfusunun yaklaşık üçte biri şehirlerde yaşıyor. Belediyeler, kanun ve yönetmeliklere uygun olarak operasyonel ve geliştirme programlarını finanse etmek için iç

gelirleri oluşturmak ve toplamaktan sorumlu YY birimlerinin merkezleridir. Gelirlerin arttırılması, belediyenin olumlu dönüşümü, kalkınma ve kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliği için esas kabul edilmektedir. Şehirler, yatırım için iyi bir platformdur ve kalkınma sürecinin etkili liderliği yoluyla beklenen yaşam süresini güçlendirebilir ve barışı, istikrarı ve güvenliği güçlendirebilir.

Afganistan Hükümeti, yönetim ve kentsel kalkınmayı reform gündemindeki kilit faktörlerden biri olarak tanımlamıştır. Böylece şehirler ekonomik kalkınmanın itici gücü olabilir ve vatandaş katılımına dayalı yönetim, vatandaşlar ile hükümet arasındaki güveni yeniden inşa etmek için güçlendirilebilir. Belediyelerde olumlu bir değişim ve gerekli reformların sağlanması amacıyla 2015 tarih ve 2233 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile belediye başkanı yardımcılığı görevi oluşturuldu. Belediye başkan yardımcısı, merkezi hükümetin bir parçasıdır ve görevi, Kabil belediyesi hariç, Afgan belediyelerinin işlerini desteklemek, güçlendirmek, koordine etmek, düzenlemek ve denetlemektir (Roos, 2016).

Anahtar Görevler

- Üretim ve çoğaltma alanında belediyelerin bilgi ve rakamları ile olumlu deneyimlerinin tescili, analizi, birleştirilmesi ve sunulması
- Gelir, hizmet, kentsel planlama, yönetim ve iyi yönetişimin sunulması
- Belediye işlerini düzenlemek için politikalar, kurallar, düzenlemeler, prosedürler ve yönergelerin geliştirilmesi
- Belediyelerde yönetim işleri için mekanizmaların tasarımı ve düzenlenmesi
- Görevlerin etkili bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak için belediyelerin çeşitli görevleriyle bağlantılı olarak eğitim paketlerinin tasarlanması, tanıtılması ve uygulanması
- Paydaşlar ve belediyeler ile istişare halinde belediyelerde iş süreçlerinin basitleştirilmesi ve elektronik hale getirilmesi de dahil olmak üzere yapısal ve işlevsel reformların planlanması ve yönetilmesi
- Belediyelerin çeşitli alanlardaki kapasitelerini yükseltmek, güçlendirmek veya tamamlamak, yerli ve yabancı mali ve teknik yardımı çekmek için destek programları tasarlanması ve uygulanması
- Planları gözden geçirerek, tavsiye ve rehberlik sağlayarak ve mesleki eğitim programları düzenleyerek şehir planlarının (ayrıntılı, reform ve stratejik planlar) ve gelir arttırma planlarının, hizmetlerinin ve iyi yönetişimin nasıl düzenleneceği ve uygulanacağı konusunda belediyelerle teknik iş birliği sağlanması
- Belediyelerin çıkarlarının desteklenmesi ve merkezi hükümetin şehirlerin sorunlarıyla etkin bir şekilde başa çıkmasının savunulması

- Belediyeler arasında bilgi ve deneyim alışverişini ve iş birliğini teşvik etmek ve güçlendirmek için profesyonel derneklerin ve belediye ağlarının kurulması ve güçlendirilmesi
- Kentsel Gelişme ve İskan Bakanlığı, Bağımsız Arazi İdaresi ve Kabil Belediyesi gibi kentsel konularla ilgilenen belediyeler ve merkezi birimler arasında koordinasyonun sağlanması
- Pratik ve etkili planlara dayalı olarak belediyenin kilit pozisyonlarda istihdam sürecinin kolaylaştırılması
- Afganistan ve diğer ülkelerin belediyeleri arasında ikizler ve kardeş şehirler oluşturma sürecinin kolaylaştırılması
- İl ve ilçe belediyelerinin performansının izlenmesi ve belediyelerin performansının yıllık olarak değerlendirilmesi
- Belediyelerin merkezi hükümette, uluslararası toplumda, medyada ve sivil toplum kuruluşlarının toplantılarında ve özel sektörde temsil edilmesi (Belediye işleri yardımcılığı, t.y).

4.3.2. Vali Yardımcısı

Cumhurbaşkanlığı, 7 Temmuz'da her ilin vali yardımcılarının kadın olacağına karar vermiştir.

Hareket, hükümetteki kadınların payını artırmayı hedeflemektedir. Kadın İşleri Bakanlığının önerisi üzerine hükümet, 34 ilin tamamında bir kadın vali yardımcısı atamaya karar vermiştir. Kabine, YOBİ bir vali yardımcısı kurma talimatı vermiştir. Bağımsız İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu geçen yıl hükümetteki farklı pozisyonlarda bulunan kadın oranının yüzde 22 olmasını istediklerini açıklamıştır. Komisyon, kadın yüzdesinin iki yıl içinde yüzde 30'a çıkacağına söz vermiştir. Güvensizlik ve kültürel sorunlar, hükümette kadınların rolünü azaltmada etkenler olarak gösterilmiştir (Azizi, 2020).

İllerde vali yardımcısı olarak kadınların atanması, meritokrasi esasına göre yapılmakta olup ihtiyaçların, İK'nin, Ulema Meclisinin, sivil aktivistlerin ve kadınların onayının ardından her ilde göreve başlayacaktır. Vali yardımcılığına aday olmak isteyen kadınlar, hangi vali yardımcısını aday göstereceklerini öğrenmek için önce kartlarını Kadın İşleri Bakanlığına göndermelidir. Ancak açık olan şu ki Kadın İşleri Bakanlığı kartı inceleyerek kadınları daha fazla eğitim, beceri ve iş tecrübesine sahip olarak listelemektedir.

Her ilden, Kadın İşleri Bakanlığı, bakanlığa beş elit ve en iyi kadının tanıtılmasını talep etmekte ve üç kadının adlarını listeleyerek onları YOBİ'le tanıştırmaktadır.

Bağımsız Mahalli İdareler Müdürlüğü, önce bu kadınları araştırır, ardından sonucu Cumhurbaşkanlığı Sarayına sunar ve Saray, iş tecrübelerine ve araştırmalarına göre bu kişilerden birini vali yardımcısı olarak seçer. Şu anda, valilerin biri maliye ve idare, diğeri sosyal ve

ekonomik işler olmak üzere iki yardımcısı vardır. Kadın İşleri Bakanlığı ve YOBİ, yakın tarihli bir vali yardımcısının onayladığı plana göre, kadınlara erkeklerle eşit nitelikler verildiğini ve bu pozisyonlara yetenekli kadınların atanması gerektiğini söylemektedir.

Serbest rekabete dayalı kademe ve maaş sisteminin aksine, çoğu kadın vali yardımcısı başkanlık kararnamesiyle atanır (Amiri, 2020).

4.3.2.1. Panjšir İlinin Kuruluşu

Panjşir, 2004 yılında Parwan eyaletinin bir parçası olan ülkenin yeni vilayetlerinden biridir. İl, yedi ilçeye ayrılmıştır: Paryan, Khanj, Dara, Rokha, Shatl, Anaba, Abshar ilçeleri. Eyalet Kabil'in 120 km kuzeydoğusunda, Hindu Kuş'un iki güney kolu arasında, kuzeydoğudan güneybatıya Hindu Kuşuna paralel olarak yer almaktadır ve alt vadileri kuzeyden güneye ve güneyden kuzeye uzanarak Panjšir Halk Vadisi'ne bağlanır. Rakımı deniz seviyesinden 2217 metre yükseklikte olup yaylalarda deniz seviyesinden 6.000 metre yüksekliğe ulaşır. Sang Dalan'dan Kotal Derneğinin eteklerine kadar olan uzunluğu 125 km'den fazladır.

Panjşir Vadisi'nin genişliği farklı boyutlara sahiptir ve belirlenmesi için teknik araçlar olmaksızın imkânsızdır. Panjšir kuzeyden Baghlan vilayetindeki Khost Farang ve Andarab, Takhar vilayetine, güneyden Kapisa vilayetinin Rize Kohistan, Dornama ve Nicrab Sanjana, doğudan ve kuzeydoğudan Nuristan ve Badakhshan'a ve batıdan Şotol'a bağlanmıştır. İl, yaklaşık 500.000 nüfusa sahiptir. Tacikler, Hezereler, Paşaiy, Nuristaniler ve Gholzai Peştunları ilin sakinleridir. İlde hakim dil Farsçadır. İlde Eğitim Daire Başkanlığı bilgilerine göre 45.000 öğrenci ve toplam 150 aktif okul bulunmaktadır ki 50 tanesi lise, 45 tanesi ortaokulardır. Bu öğrencilerin 3.000'i kız, geri kalanı erkek öğrencilerdir. Bir enstitü ve üniversite de vardır.

Kabil'in gelişmesi ve genişlemesi için faktörlerden biri Kabil-Panjşir su yolunun önemi olduğundan başkent için Panjšir her zaman önemli bir iletişim konumuna sahip olmuştur (Pajwak, t.y).

4.3.2.2. Daikundi İlinin Kuruluşu

Daikundi, merkez vilayetlerden biridir. 9 yıl öncesine kadar Uruzgan vilayetinin ilçelerinden biriydi. Daikundi vilayeti, 17 Mart 2002 tarihinde Afganistan Geçici Hükümeti Başkanlığının 6957 sayılı Kararnamesi ile Uruzgan vilayetinden ayrılmış ve yeni bir vilayet olarak kurulmuştur. Daikundi, Kabil'in 460 km batısında yer almaktadır. Güneybatıdan Uruzgan, doğudan Bamyan, kuzeyden Ghor, güneyden Gazni ve kuzeybatıdan Helmand ile bağlantılıdır. İlin genişliği 335500 ve ilin uzunluğu 255500 yörüngesinde yer almaktadır ve deniz seviyesinden 2400 metre yüksekliktedir. İl 22.000 kilometrekareden fazla bir alanı kaplamaktadır ve tahmini

nüfusu 723980 sahiptir. Bu merkezi bölge, sıcak ve soğuk bir iklime, alçak ve yüksek yeşil ovalara sahiptir ve tamamen dağlıktır. En yoksul illerden biri olarak kabul edilir. Kışın geçilmezliği ve yoğun kar yağışı nedeniyle ulaşım yolları altı ay insanlara kapalıdır.

Nili şehri Daikundi'nin merkezidir ve 165 köyü ve 4.000'den fazla nüfusu ile 780 kilometrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Daikundi, idari sistem açısından 4 birime ayrılmıştır. Daikundi'ye ek olarak ilçeleri arasında Khadir, Shahrestan, Miramur, Ashtarli, Sang-e-Takht, Bandar, Kiti, Kajran ve Gizab bulunmaktadır. Bu ilde Hezereler, Peştunlar, Tacıklar ve Beluclar yaşamakta ve Hezereler en yüksek nüfusa sahiptir. Daikundi eğitim departmanı özel bir üniversite, dört gece okulu, beş tarım ve muhasebe enstitüsü ve 190 lise dahil 339 okul içerir. Öğrenci sayısı 171000 olup %44'ü kız olmak üzere 4000'i enstitü ve üniversitelerde okumaktadır. İlde 400'den fazla öğretmen ve eğitim personeli de eğitim sektöründe hizmet vermektedir (Pajvak, t.y).

4.4. İdari Reform

İdari Reform ve Kamu Hizmetleri için bağımsız bir komisyon kurma planı ilk olarak Bonn Anlaşmalarında öngörülmüştür. Geçici İdare Başkanı 257 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2 Haziran 2002 tarihinde bu komisyon bağımsız bir bütçe birimi olarak "Bağımsız Sivil İdare Komisyonu" adı altında kurulmuştur. Sağlıklı bir idareye liderlik etmek ve yaratmak, yetkinlik, liyakat ve uzmanlığa göre memur istihdam etmek, memurun görevlerini birleştirilmesi ve memurun doğasında var olan işlerin temellerini oluşturmak hedefleri arasında yer almaktadır (Bağımsız idari reform ve sivil hizmetler komisyonu, t.y).

Örgütsel ve teşkilati reformdan önce, işe alımı, aylık maaşlar, personel rütbeleri, emeklilik ve devlet dairelerinde istihdam dilekçe üzerine yapılmaktaydı. Hiçbir sınav, tam rütbe sıralama gibi prosedürler yapılmamıştır. YOBİ'nin görevleri kuruluşundan önce yerel işleri yönetmek İçişleri Bakanlığının sorumluluğundaydı. Diğer bakanlıklar ve daireler gibi merkez ve taşra teşkilatı ile Bağımsız Yerel Özerk Yönetim Müdürlüğü, istihdam için serbest rekabete yöneldi.

Bağımsız Mahalli İdareler Müdürlüğüne ait İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü yeni yıl örgütsel teşkilatı yapısını genel başkanlığına göndererek genel başkan veya yetki devri alan yardımcının onaylaması ile örgütsel teşkilat yapısı İdari reform ve sivil hizmet komisyonuna inceleme için gönderilir. İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu, bunu kurallara ve organizasyonel kriterlere göre gözden geçirir, gerekli değişiklikleri yapar ve iki idarenin anlayışıyla onaylanır. Komisyon yılın örgütsel teşkilatını düzelterek Cumhurbaşkanlığına onaylaması için sunar ve onayının ardından yeni yılın oluşumu belirlenir.

İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, boş pozisyonları inceleyerek genel başkan veya yetki devri alan yardımcının onaylaması ile tüm istihdam koşulları hakkında kamuoyunu

bilgilendirir. Merkez ve illerdeki boş pozisyonları YOBİ'nin web sitesi, Facebook sayfası, İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu web sitesi ve hükümetin resmi gazeteleri aracılığıyla duyurur. Kendilerini ilan edilen pozisyonlar için uygun bulan kişiler, gerekli belgelerin bir kopyasını insan kaynaklarına ileten bir talep formu ile sunar.

Boş pozisyonların ilan süresi sonunda sınav komitesi üyeleri; başkanı veya başkan yardımcısı tarafından belirlenir. Her iş ilanının koşullarına bağlı olarak kısa liste süreci sınav komisyonu üyeleri tarafından başlatılır. Sınav Komisyonu üyeleri: İdari Reform Komisyonunun, İstihdam Yönetim Kurulundan yetkili bir gözlemci temsilcisi, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğünden yetkili bir temsilci, ilgili idarenin boş pozisyondan bir temsilci ve bir kadın temsilcisidir. Sınav merkezi idarede yapılırsa, kadın işleri biriminden sınav komitesinde üye olarak bir kadın temsilci belirlenir. Eğer sınav ilde yapılırsa, il kadın işleri müdürlüğünden sınav komisyonunda üye olarak bir kadın temsilci belirlenir. Uygun olan adaylar kısa listeye alınır, bakanlık ilgili idarenin ilan tahtasında ve internet sitesinde ilan edilerek yayınlanır ve tüm adaylarla iletişime geçilerek kısa liste sonucu ilan edilir. Kısa listeye girmeyen başvuru sahipleri, şikayette bulunma hakkının duyurulmasından itibaren 48 saat içinde İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu Şikayet Kuruluna bildirmelidir.

Şikayetleri inceledikten ve yazılı olarak İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu Şikayet Kurulu, işe alım planına uygun olarak inceleme sonuçlarını YOBİ'ne gönderir. Personel işe alım planına göre, yazılı ve sözlü bir sınava girilmeli ve sınav komitesi tarafından sorular seçilmelidir. Uygun olan adayların her biri yazılı sınavına, en yüksek puanı alan kişiler ise sözlü sınavına girerler. Yazılı sınavdan sonra, sözlü sınavın başlangıcında, sınav komitesi üyesi, adayın tüm sözlü cevabını belirli bir kağıda komitenin sekreteri tarafından yazılır ve sonunda katılımcının imzası alınır. Sınav komitesi yazılı soruları inceledikten sonra kazananı duyurur. Diğer adayların itiraz etmeleri için belirli bir süre verir. İtiraz olması durumunda, Şikayet Kurulu yine de adayların tüm yazılı soru ve cevaplarını gözden geçirir ve sonucu açıklar. Sonuç ilan edildikten sonra başarılı adaylar, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından idarenin genel başkanının onaylanması için resmi bir şekilde önerilir.

Bu istihdam ilde ise altıncı pozisyonun istihdamı vali; beşinci, dördüncü kadro olması halinde mahalli organların bağımsız daire başkanı yetkilidir. İldeki bakanlıkların ikinci birimleri tarafından istihdam ise ilgili bakan işe alma yetkisine sahiptir. İkinci ve birinci pozisyonlar atanması için, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır. Üçüncü, ikinci ve birinci derece pozisyonların atanma sınavları merkez idaresinde yapılır ve merkez idare tarafından tanıtılır. İşe alma ve sınav sürecini ilerletme ve adaylarla mülakat yapma sınav komitesinin sorumluluğundadır.

4.4.1. Kademe ve Maaş Sisteminin Uyarlanması

Kademe ve maaş sistemi, memurları istenen gerekli sonuçları elde etmeye teşvik eder ve ulaşma motivasyonunu artırır. Kademe ve maaş sistemi, istikrarlı ve güvenli bir yönetim sistemi oluşturmak ve çalışanlara görev hacmiyle orantılı olarak uygun maaşı ödemek ister. Bu sistemde eşit işe eşit ücret ödenir; daha üst kademelere yükselme, yıllık değerlendirme ve performansa dayanır. Performans değerlendirme, sıralama sisteminin özelliklerinden biridir. Çünkü statü göstergeleri ile çalışanların sorumluluk ve bağlılık düzeyini ölçer, idarenin gerçekçi kararlar almasına yardımcı olur. İdari reformların ve maaş sisteminin uygulanması, Afganistan Anayasasının 50. maddesi ve ilgili diğer kanun ve yönetmelikler uyarınca Kamu Hizmeti Personeli Kanununun 32 Sayılı Kararnamesinin 5. maddesi ve 3. ekine uygun olarak yürütülmüştür.

İyi bir maaş, girişim, olumlu sonuçlar ve daha iyi hizmet için iyi bir teşviktir. Kademe ve maaş sisteminde Kamu Hizmeti Çalışanları Kanununun 29. maddesi ve Afganistan yasal belgelerine uygun olarak işçi ve emekli maaşları düzenlenmiştir. Çalışanın yıllık performansı, Kamu Hizmeti Çalışanları Kanununun 25. maddesi uyarınca görev tanımında belirtilen kriterlerden yüksekse, çalışan maddi ve manevi olarak ödüllendirilir. Yararlı hizmetlerin sağlanması, eğitilmiş personelin işe alınması, açık kriterlere uyulması, açık ve uygun görevlerin yapısı rütbe ve maaş sisteminin hedefleridir.

Kademe ve maaş sisteminin avantajlarından biri, daha az kademe, daha az personel ve masraflar, daha sınırlı unvanlarla kamu yönetiminin yapısını yeniden şekillendiren en basit ve evrensel olarak kabul edilmiş yöntemlerden biri olmasıdır. Yararsız faaliyetler, mükerrerlik, gizli işsizliği ve görev arasındaki müdahaleyi ortadan kaldırarak, yetkinlik ve sorumlulukların kapsamını tanımlayarak, idarenin yeni olumlu koşullarına göre görevler oluşturarak ve idari düzensizlikleri önleyerek iyi bir yönetimin temelini oluşturur. Bu sistemde, herhangi uygun bir vatandaş, becerileri, eğitimi ve yürütme yetenekleriyle karşılaştırılarak rekabet edebilir.

Afgan Kamu Hizmeti Kanununun 9. ve 10. maddeleri, kamu hizmeti pozisyonlarındaki kişilerin eğitim profilini ve istihdamını açıklamaktadır.

Madde 9:

"Nitelikli lise derecesine sahip bir kişi, altıncı pozisyonun ilk adımında
Altıncı derecenin ikinci adımında yukarıda belirtilen üst lise derecesine sahip bir kişi
Beşincinin ilk adımında lisans derecesine sahip bir kişi
Dördüncü pozisyonun ilk adımında yüksek lisans derecesine sahip bir kişi
Dördüncü pozisyonun ikinci adımında doktora derecesine sahip bir kişi
İdarelerde istihdam edilir."

Madde 10:

İdarede boş pozisyon varsa mesleki yeterlilik, eğitim, iş deneyimi ve diğer niteliklere dayalı uygun bir kişi işe alınır. İlk adımda Kamu Hizmeti Çalışanları Kanunun 8. maddesinin 1-6. derecelerinde belirtilen pozisyonlar serbest rekabet yoluyla istihdam edilir.

Bu bağlamda, 2012 tarihi ve 45 sayılı Devlet Dairelerinde yapılan reformlara ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre, illerde son tarihten önce yeni reformlar yapılmış, 8. dereceden başlayıp kaymakam ve vali yardımcısı pozisyonlarının çoğunluğu serbest rekabet süreci ile ilan edilmesine başladı. YOBİ'nde kademe ve maaş sistemi aracılığıyla açık rekabet yoluyla işe almaya başladı. Bu sistem, ülkenin önemli reformlardan biri olarak, Dışişleri Bakanlığı, Milli İstihbarat Başkanlığı, Merkezi banksı gibi bazı önemli bakanlıklar ve idarelerde henüz uygulanmamakta ama bu idarenin merkezi birimlerinde ve il düzeyinde uygulanmıştır (Bağımsız idari reform ve sivil hizmetler komisyonu, t.y).

Tablo 4.1. 2018 Mali yılında YOBİ'nin çalışan sayısı

A: Merkez personel sayısı:

Merkezin toplam persone sayısı						
Memur		Sözleşmeli Çalışan		Danışman		Toplam sayısı
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
364	30	156	8	4	0	562

Tablo 4.1. (devamı)

B: İllerdeki personel sayısı:

İl	Memur		Sözleşmeli Çalışan		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Oruzgan	93	0	44	0	137
Badğis	87	1	43	1	132
Bamyan	94	7	46	1	148
Badahşan	223	9	114	1	347
Bağlan	141	5	69	1	216
Balh	171	7	87	0	265
Parwan	112	5	52	3	172
Paktiya	147	2	70	1	220
Paktıka	0165	0	80	0	245
Panjşir	99	1	47	0	147
Tahar	156	2	76	1	235
Jowzjan	110	11	56	2	179
Host	130	0	64	0	194
Daikondi	109	4	53	0	166
Zabul	117	0	56	0	173
Sar-e-Pol	138	1	43	1	138
Samangan	139	3	44	0	139
Gazni	259	1	83	1	259
Goor	111	1	53	0	165
Faryab	142	7	70	0	219
Farah	118	2	57	1	178
Kabil	152	6	76	3	237
Kapisa	97	3	46	1	147
Kunduz	124	2	57	2	185
Kandahar	174	0	85	0	259
Konar	148	0	73	0	221
Lağman	88	0	41	0	129
Logar	92	1	44	0	137
Maidanwardak	106	1	50	0	157
Nangarhar	205	2	98	2	307
Noorestan	99	0	47	0	146
Nimruz	82	5	41	0	128
Herat	181	7	94	2	284
Helmand	143	2	67	2	214

Tablo 4.1. (devamı)

Tüm illerin toplam sayısı						
Memur		Sözleşmeli Çalışan		Toplam		Toplam sayısı
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
4375	98	2126	26	6501	124	6625

C: Merkez ve taşra teşkilatlarının toplam personeli (belediye çalışanları hariç)

Memur		Sözleşmeli Çalışan		Danışmanlar		Toplam sayısı
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
4739	128	2282	34	4	0	7187

5. AFGANİSTAN'DA MERKEZ VE YEREL YÖNETİM İLE İLGİLİ OLARAK KURUMSALLAŞMA EKSİKLİNİN SEBEPLERİ

Afganistan'ın siyasi, sosyal, ekonomik, yapısal, iç ve dış savaşlardan geçmiş bir ülke gibi çeşitli pek çok sorunu vardır. Bu dönemde, savaşlar ülke altyapısını tamamen yok etti ve savaş hala devam etmektedir. Afganistan, modern ulus-devlet sürecinin gerektiği gibi uygulanmadığı, savaşlar sırasında ulusal birliğin yıkıldığı ve tüm insanların iktidar adaları ile etnik gruplar haline geldiği bir ülkedir. İnsanların lisansüstü eğitim ve okuryazarlık seviyesi, ülkenin sınır güvenliği, aktif ekonomi, istikrarlı kültür, ulusal kimlik, altyapı hiç de iyi durumda değildir. Araştırma hipotezleri bölümünde bahsettiğimiz gibi, Gazneliler, Abdaliler vs. bugünün çoğu ülkesi gibi büyük imparatorluklara sahip olan Afganistan, şimdi coğrafi olarak eski dönemlere göre küçültülmüş ve kara, etnik, kültürel, dil sıkıntılarında sıkışmıştır.

Afganistan, 1919'da İngilizlerden bağımsızlığını kazandığından beri modern bir ülke olma çabası içindedir. Bölgedeki ve dünyadaki diğer ülkelerle paralel olarak modernitenin ilk adımlarını atmaktaydı, ancak Afganistan'ın büyük güçler arasındaki karmaşası, onların vekalet savaşlarının yeri haline gelmeye başladı. Örneğin, Rıza Şah batı teorilerine dayanarak İran'da modern İran'ı yeniden inşa ettiğinde, çok kimlikli, dini bir toplum olmasına rağmen Fars dilini ve Şii din resmîyetini ilan etti.

Rıza Şah sürekli olarak İran'ın modernizasyonunu sürdürse de dış politika, Sovyetler Birliği ile çatışması ve kendi sömürgecilik çıkarları nedeniyle İran sınırlarına Sovyet askerleri girmek üzereyken Rıza Şah oğlunu yeni şah olarak atamak zorunda kaldı. Aynı yıllarda Afganistan'da da durum böyledir. Amanullah Han, İngilizlerle yüzleşmek için Ruslara yaklaştı. İki büyük güç olan İngiltere ve Rusya arasındaki vekalet savaşı Afganistan'da kanlı savaşlara yol açtı. Amanullah Han, din adına İngiliz ajanlar tarafından dolaylı olarak iktidardan çıkarıldı. Bir sonraki iktidara gelecek şahın İngilizlerle yakın bir ilişkisi vardı ve İngiliz desteğiyle uzun süre otoritelerini korudular.

Ruslar da kendi güçleriyle harekete geçerek Rus ajanların ve iç güçlerin darbesiyle komünistler iktidara geldi, bu tartışma devam etti ve hala devam etmektedir. Yavaş yavaş, geleneksel insanlar sahaya girdi ve vekalet savaşına devam ettiler. Oradan, modernite ve gelenek arasındaki tartışma başlar ve kraliyet ailesinin, muhalefet partilerinin ve sıradan insanların iğrenç katliamlarına yol açar. Bugün Asya ülkelerinin sınırları çoğunlukla Rus, İngiliz ve Fransız sömürge komisyonları tarafından inşa edilmişti ve yerel halkın ülkelerinin sınırlarını oluşturmada hiçbir rolü yoktu. Bu, Pakistan ile Afganistan arasındaki Peştunlar, İran, Pakistan ve Afganistan arasındaki Beluçiler, Özbekistan ile Afganistan arasındaki Özbekler ve Tacikistan ile Afganistan arasındaki Tacikler gibi sınırlar arası etnik bölünmelere ve çatışmalara yol açtı.

Sonuç olarak, Afganistan, her biri belirli bir coğrafyada belirli bir kültürle ayakta kalmış etnik gruplara bölünmüştür ve hala bir güç mücadelesi vardır. Bugünkü Afganistan'ın bir kısmı Pakistan yönetimindeki Dşoran anlaşmasına dayanarak Pakistan'ın bir parçası oldu. Böyle bir durumda, ülkenin tüm düzeni bozulacak ve onu yeniden düzenlemek uzun yıllar alacaktır. Hipotezlerde belirtildiği gibi, MY ile yerel kurumlar arasındaki ilişkilerde sosyal, ekonomik ve politik-yapısal sorunlar vardır. Aşağıda, önceki bölümlerde tartışılan bulgulara dayanarak her birini tartışıyoruz.

5.1. Siyasi - Yapısal - Hukuki Sorunlar

Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi, Afganistan'ın 2003 Anayasası, merkezi bir siyasi ve idari sistem kurmuştur ve tüm siyasi, ekonomik, uluslararası, bürokratik ve idari konulardan ve kalkınma konularından sorumludur. Merkezi bir sistemde, ülkenin tüm liderliği ve yönetimi merkezi hükümetin kontrolü altındadır.

Ayrıca Afganistan'da siyasi iktidar; karar alma sürecini, tüm yetkileri ve sorumlulukları başkentte yoğunlaşmıştır. İl, ilçe ve mahallelerin görev kapsamı, kalkınma programları ve bütçeleme de merkezde belirlenerek yapının farklı bölümlerine gönderilmekte ve uygulanmaktadır. Anayasa ve mevcut hükümet sistemindeki temel sorunlardan biri, Cumhurbaşkanlığının halka ve diğer kurumlara karşı hesap vermemesidir. Cumhurbaşkanı verilen geniş yetkilerle hiçbir kurum veya kişi izleme, denetleme ve değerlendirme hakkına sahip değildir. çok ciddi durumlarda ve zor koşullarda, Cumhurbaşkanının yargılanması ve görevden alınması olasılığı vardır.

Anayasanın 61. maddesine göre, Cumhurbaşkanı adayının seçim ekibinde aday olarak yer alan iki yardımcısı bulunmaktadır. Bu maddede birinci ve ikinci Cumhurbaşkanı yardımcılarının yetki ve sorumluluklarından etraflıca bahsedilmemiştir. Yalnızca Cumhurbaşkanının yokluğunda veya vefat ettiğinde birinci yardımcı Cumhurbaşkanının yerine geçeceğinden bahsedilmiştir, birinci yardımcının yokluğunda ise ikinci yardımcı sorumlulukları devralacaktır. Cumhurbaşkanı yardımcılarının adaylık şartları, yetkileri, sorumlulukları, nitelikleri ile ilgili anayasada herhangi bir madde bulunmamaktadır.

Anayasada sosyal, kültürel, siyasi, kalkınma ve ekonomik yetkiler Cumhurbaşkanıya ait olup yardımcılar bu alanlara yetki belirlememektedir. Cumhurbaşkanlığı adaylarının iş tecrübesinden, eğitiminden veya uzmanlığından bahsetmeyen anayasada iki başkan yardımcısı vardır. Birkaç Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra, bu iki yardımcılar çoğu zamanlarda büyük ve nüfuzlu etniklerden daha fazla oy toplamak ve ulusal birliği göstermek için seçildi ama bazen başkan yardımcılarını iktidara ortak yaptı, bazen de görevden alındı.

Anayasa'nın 62. maddesinde Cumhurbaşkanı adayı için şartlara bakıldığı zaman Afganistan vatandaşı, belli bir yaşta, çeşitli suçlardan hüküm giymemiş olmakla sınırlandırılmış ve adaylık için başka şartlar konulmamıştır. Bu şartlarda birçok kişinin göreve gelmesinin önünü açan cumhurbaşkanı adaylarının sayısındaki artışı göstermekte ve sayıları bazen 40'ı bulan bu cumhurbaşkanı adayları, seçim komisyonu zaman kaybı ve finansal maliyetlere maruz kaldı. İnsanlar kazanamayacaklarını bilseler bile aday gösteriliyorlar ve hükümetin parasını ve bütçelerini harcıyorlar.

Cumhurbaşkanına yargıda ve yürütme alanında geniş yetkiler verilmiştir. Bakanların güvenoyu ve yargı mensuplarının onayıyla Cumhurbaşkanının kararlarının kontrol edilebildiği tek kurum parlamentodur, ancak parlamento da bir şekilde meşruiyetini Cumhurbaşkanından almaktadır. Seçim komisyon üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve hiç kurumdan güvenoyu almazlar. Bu komisyon milletvekili koltuğu sahibi olanları ve seçimde başarılı olanları açıklar. Bu komisyon üyelerinin seçiminde, Cumhurbaşkanının doğrudan seçme yetkisi vardır ve parlamentonun bu komisyonların üyelerine güvenoyunda rolü yoktur. Cumhurbaşkanı, tüm alanlarda tam yetkiye sahiptir ve ülkenin en uzak köşelerinde kararlar alır ve kontrol eder.

YY'i biriminde vali, kaymakam, belediye başkanı atamasından, merkezde başkan, bakan yardımcılar ve bakanların atanmasına, görevden alınmasına, orta ve üst düzey hükümet çalışanlarının yurtdışına seyahatlerine izin verilmesi kadar tüm yetki Cumhurbaşkanına aittir. Tedarik ve finans alanında tam yetki merkezi yönetime ait ve YY'i böyle konularda sınırlıdır ve Cumhurbaşkanından onay ve izin alması gerekmektedir.

Örneğin, İK kanununda temsilcilere ilin faaliyetlerini izleme ve denetleme yetkisi verilmişti, ancak Cumhurbaşkanı kararname ile kaldırmıştır. Eğer diğer örneğe bakacak olursak kimlik kartının düzenlenmesinde parlamento kimlik kartı kanunu onaylayarak Resmi Gazete'de yayınlanmış, ancak daha sonra Cumhurbaşkanı kararname ile kanunu iptal etmiştir. Başka bir örnekte, Cumhurbaşkanı, parlamentodan güvenoyu kazanan iki bakanı görevden almıştır. Cumhurbaşkanını kontrol edecek hiçbir milli organ yoktur.

Anayasa'nın 69. maddesinde Cumhurbaşkanı, parlamentonun üçte birinin talep ettiği sert koşullar altında Ulusal Meclis'e karşı sorumludur. Eğer şöyle bir talep parlamento üyelerinin üçte iki çoğunluğuyla onaylanırsa bir ay içinde bir Loya Jirga toplanacaktır. Loya Jirga'nın Cumhurbaşkanına yönelik suçlamaları tüm üyelerinin üçte ikisi tarafından onaylandığında Cumhurbaşkanı görevden alınır ve konu özel bir mahkemeye sevk edilir. Sadece Cumhurbaşkanlığına hizmet eden İdari İşleri Başkanlığı, Cumhurbaşkanının birçok yasal yetkisini üstlenmiştir, ancak bunun yanı sıra örgütsel bozukluğa neden olmaktadır. İdari İşleri Başkanlığının yanı sıra 27 dairenin de bulunması, örgütün yoğunluğunu ve belirsizliğini göstermektedir. Çalışanların sayısı ve bu kişilerin nasıl işe alınacağı da bilinmemektedir. Bu pozisyonlardaki iş tecrübeleri veya eğitim deneyimleri hakkında hiçbir şey söylenmemiştir.

Cumhurbaşkanının yürütme kolundaki geniş yetkilerine ek olarak Cumhurbaşkanı ayrıca yargı mensuplarını atar ve görevden alabilir.

5.1.1. Afganistan'da Ulus İnşa Eden Hükümet Süreci

Afganistan'da çeşitli nedenlerle, modern devlet teorisi ve ulus-devlet sürecinin uygulanması tamamlanmamıştır. 1919'da İngiltere'den bağımsızlığını kazanmasının ardından Afganistan'ın tarihine, farklı hükümetlerin ve siyasi sistemlerin ortaya çıkışına bakarsak bu sorunu açıkça görebiliriz. 1919'dan sonra Afganistan modernleşmeye doğru ilerledi. Amanullah Han modernleşmenin kültürel yönlerine daha fazla ilgi gösterdi ve Afganistan'da Batılı yenilikler tasarladı. Uzun yıllar geleneklerinde yaşayan Afganistan'ın bir anda başka bir yüz haline gelmesi kolay değildi.

Halkın geçmişine aykırı toplumsal bir değişiklik olduğunda, kabul edenler yanında muhalefet ve direniş de vardır. Amanullah Han'ın babası Habibullah Han'ın zamanında modernleşme başladı, ancak Amanullah Han'ın iktidardaki varlığıyla yoğunlaştı. Afganistan Şahı iki cephede çalışmak zorunda kaldı ve her ikisinin de sorunları vardı. İç tartışmada, modernitenin dini güçler, etnik kabileler, kırsal gruplar, kentsel varlıklı insanlarla tartışılması gerekiyordu ve dış tartışmada İngiltere ve Sovyetler arasında yani iki süper gücün arasında bir denge kurulmalıydı.

Dış tartışmada Amanullah Han'ın Sovyetler Birliği'ne yönelmesiyle İngilizler Afganistan'ın işlerine karışmaya başladı. O dönemde Afgan halkının dini ve geleneksel yönü barut deposu gibiydi ve tek seferde patlayabilirdi. Aynı şekilde, Amanullah Han'ın hükümetini devirmek için sınır dışı edilmesiyle geleneksel güçler başkente saldırdı ve Şah Afganistan'ı terk etmek zorunda kaldı. Amanullah Han'ın zamanında gösterdiği çaba ve ilerlemenin benzeri bir aksilik yaşadı.

İngilizler, Amanullah Han'a karşı çıkararak bir sonraki kralı kendi komutaları altında iktidara getirdi. Hanedan uzun süre Afganistan'ı yönetti, ancak asla Afganistan'ı ilerletmeye ve modernize etmeye çalışmadı. Amanullah Han riski atmak istemedi. Hükümet aynı basit mekanizmalarla devam etti ve millet eskisi gibi kaldı. Diğer ülkelerde cumhuriyetçilik, demokrasi, modernleşme ve devlet olma çabaları hızla ilerliyordu, ancak Afganistan'da bu süreçler durdu.

Eğitimli entelektüel gruplar, gazete ve dergilerdeki yazılarıyla insanları uyandırmaya çalıştılar. Ortaya çıkan cumhuriyetçi sistemin monarşik sistemden hiçbir farkı yoktu. Sadece adı değiştirildi ve halkın kaderinde hiçbir rolü yoktu. Dönem daha çok Sovyetler Birliği ve Afganistan Komünist Partisi tarafından desteklenen ekonomik kalkınmaya odaklandı. Afganistan'ı ilerletme çabalarında, dönemin Cumhurbaşkanı büyük altyapı ve yapısal projeleri uygulamak istedi; finansman ve destek için çeşitli ülkelerle görüştü.

Bu ülkelerden biri, özellikle Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin duyarlılığını artıran Amerika Birleşik Devletleriydi. Ne yazık ki çabaların ve faaliyetlerin çoğu şehirlere, özellikle de başkente odaklanmış, şehir ve köylerin kenar mahallelerindeki insanlar aynı dini atmosferde geleneksel kalmıştır. Bomba şeklinde bir kıvılcımla patlayan şeyin etrafında hâlâ aynı dini, geleneksel potansiyel vardı. Meşrutiyet ve cumhuriyetçi sistemden sonra Afganistan bu kez Rus tarzı sosyalist bir hükümete döndü. Parti, Sovyet Komünist Partisini tam olarak taklit etmeye çalıştı ve muhalefete karşı şiddete başvurdu.

Soğuk Savaş'ın ortasında Batı ile Doğu güçleri arasında kalan Afganistan, çok güçlü bir hükümete sahip değildi ve bir millet inşa edilmedi. Parti üyeleri arasındaki çatışmalar ve iç çekişmeler, bir yandan parti liderlerinin bölünmesi ve iç işlerine Sovyet müdahalesi muhalefeti artırdı ve hükümet ile Komünist Parti liderleri çatıştı. Sosyalist hükümetin din dışı ve dinsel yaklaşımıyla geleneksel ve dini güçler bir kez daha köylerde ve banliyölerde gizli bir güce dönüştü. Bu da Sovyetlerin devrilmesinde önemli bir faktör oldu.

Sovyet muhalefet güçleri, Pakistan üzerinden muhalefet güçlerine silah desteği vererek ve onları finanse ederek komünist hükümeti devirmeye çalıştı. Sovyet muhalefet güçleri, muhalefet güçlerini ellerinden geldiğince desteklediler ve Afganistan'da savaş patlak verdi. Birçok savaştan sonra, o zamanki hükümet uzlaşma için müzakere masasına gitti, ancak muhalefet liderlerinin hiçbir yetkisi yoktu. Batı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bu askeri teçhizatı ve mali desteği, Sovyet birliklerinin Afganistan'a gelmesine yol açtı. Sovyet askeri kuvvetlerinin gelişile birlikte İslam topraklarında cihat ve mücahit kavramı, başta köy halkı olmak üzere tüm insanlar arasında daha yaygın hale geldi.

Genç güçlerin seferberliği ile hazırlıklı olması ve Pakistan kanalının desteğiyle Afganistan daha yoğun savaflara girdi. Sovyet destekli hükümet baskısı, mücahitlerin inatçılığı ve diğer taraftan Batı desteği Afganistan'ın yıkılmasına yol açtı. Sonunda, son sosyalist başkan istifa etti ve siyasi güç Mojahedin'e düştü.

Sosyalist hükümetler sırasında, hükümet düzenli bir mekanizmaya sahipti. Parti altındaki ulus ve her şeyi kapsayan sloganları, etnik köken, dil ve din ne olursa olsun bir ölçüde sona erdi, ancak mücahitlerin savaşları ile hepsi yok oldu. Ordu parçalanıp dağıldı, tüm köy ve kasabalar ağır ve hafif silahlarla donatıldı. Göç oranı zirveye ulaştı; dullar, yetimler, her rezervasyona engelliler eklendi. Mücahitlerin iktidara gelmesiyle birlikte, cumhurbaşkanlığı, başbakan ve savunma, iç işleri, dış işleri ve maliye gibi önemli bakanlıkların bölünmesine rağmen, her biri ülkeyi destekleyen cihatçı partiler arasında dini ve etnik bölünmeler ortaya çıktı. Boşluk gitgide büyüdü.

Çoğunlukla etnik olan ve her bir parti belirli bir etnik grubu temsil eden Mojahedin güçleri, iktidar için çabalamalarını sağladı. Bu çabaların sonucu siyasi arenada başarısız oldu ve

Mojahedin grupları bir kez daha birbirleriyle evden eve çatışmalara girdi. Etnik partiler, Şii ve Sünni gibi partileri çatıştı ve hatta Afganistan'ın başkenti Kabil birkaç kaleye bölündü.

Rastgele liderler, geleneksel bir yaklaşıma ve dini ruha sahip aynı kırsal gençlik iktidara geldi ve birbirlerini ortadan kaldırmaya çalıştı. Sovyetler Birliği ile savaş ve iç savaş sırasında Afganistan'ın tüm altyapısı tahrip edildi; okulları yakıtlar, sistemin yapısı ve hükümet yıkıldı. Halk, millet olmak yerine etnik silahlı kuvvetler adalarına bölündü. Bir kabile diğeriyle düşmanlık içindeydi ve birbirini ortadan kaldırmaya çalıştı. Bu durum devam etti ve cihatçı liderlerin bu tartışmalarıyla Taliban adında yeni bir dindar güç ortaya çıktı, silah ve askeri güçle güvenliği sağlamaya çalıştı.

Bu güç mücahit hükümetini devirdi ve mücahitlerin çoğu bu güce karşı birleşti, ancak çok geçti ve Taliban siyasi gücü ele geçirdi. Afganistan hükümeti İslam Devleti sisteminden İslam Emirliği'ne geçti. İktidarın başında sadece İslam emiri vardı ve geri kalanı emirlerini koşulsuz yerine getirmek zorundaydı. Taliban'ın geri kalmış ve taşlaşmış güçleri, İslam'ın dini ve geleneksel yorumuyla bir İslam devleti kurmaya çalıştı. Maalesef Taliban rejimi sırasında mücahitlerden sağ kurtulanlar arasındaki çatışmalar, El Kaide liderlerinin yakalanmasının ardından NATO güçlerinin Taliban ile "Teröre Karşı Savaş" sloganıyla savaşa girdiği 11 Eylül saldırılarına kadar devam etti.

Taliban döneminde kadınlar evsiz kaldı, geri Kanunlar hakim oldu, Afganistan ilerleme kaydetmedi ve geride kaldı. İslam Emirliği ayrıca, BM Güvenlik Konseyi kararına dayalı olarak NATO güçleri ve uluslararası toplum tarafından yapılan hava ve kara saldırılarıyla düştü. Afganistan yeni bir aşamaya girdi ve cumhuriyetçi hükümet yapısı demokrasi ruhu içinde birkaç aşamada uygulandı. Yeni Afganistan önce daha çok devlet inşasına odaklandı, ulus kurma aşamasında hala problemler vardır. Geleneksel ve dini ruhu ile etnik yaklaşımı olan aynı kırsal gençlik olan hayatta kalan cihatçı liderler, şimdi Afganistan'ın liderleri haline gelmişti ve yaptıkları ulus inşa süreci sorun yaratmıştı. Etnik köken sorunu ortadan kaldırılsa eğitim geçmişi zayıf olan ve Afganistan'daki savaşlara dahil olan bu rastgele liderlerin yeri yoktur ve statükoyu sürdürmek onların çıkarına olacaktır.

Yukarıda anlatıldığı gibi, Afganistan her zaman kırsal kesimdeki genç güçler tarafından yenilgiye uğratılmıştır ve bu ortadan kaldırılmalıdır. Afganistan'da devlet inşası süreci, hiç şüphesiz merkezi bir hükümeti gerekli kılmıştır. Burada eğitim düzeyi düşük, bozuk bir ekonomiyle donanmış insanların ilerleme ve yeniden yapılanma için güçlü bir merkezi hükümete ihtiyaçları vardır; ancak yavaş yavaş ademi merkezilik ve sorumluluklara doğru ilerlemeliyiz. Güçleri mahallelerle paylaşmalı ki böylece isyan kalmasın. Buradaki amaç, çoğunlukla idari yetkiler olmak üzere yetki ve sorumlulukları paylaşmaktır. Böylece insanlar hükümet süreçlerine ve kararlarına katılabilir, hesap verebilir ve yerel isyanları kendi başlarına önleyebilir.

5.1.2.İşlev Çakışması

Devlet kurumları, yapılarının çoğunda, işlevlerinde paralel bir yapıya sahiptir. Afganistan'da yoğun bürokratik trafiğe neden olan 23 performans ve işlev çakışması tespit edilmiştir ve çoğu hükümet çalışma programının basitleştirilmesi gerekmektedir. Taşımacılık sektöründe 9 departman vardır, yani 9 noktada bir işletmenin ilerlemesinin önünde engeller bulunmaktadır. Bazı bakanlıklar, hizmet sağlamak için gerekli etkinlik, kapasite ve bakanlık yapısına sahip değildir.

Anayasa ve başka yasalarda, bakan adayı kısmında, ilgili iş deneyimi, ilgili yükseköğrenim gibi belirli koşullardan bahsetmemiştir ve herhangi bir kişi bakanlık için aday gösterilebilir. Bakanlar yalnızca Cumhurbaşkanına ve bazı durumlarda parlamentoya karşı sorumludurlar. Bakanlıkların çoğunun farklı alanlarda yardımcıları bulunmakta, ancak böyle üst düzey makamlar nasıl seçilip görevden alınacağına dair bir koşul ve malumat bulunmamaktadır.

Devlet yapısı içerisinde bağımsız idareler, komisyonlar ve bakanlıkların yanı sıra, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak çeşitli fakat paralel üst düzey konseyler bulunmaktadır. Yetki ve planlama işlerinin çoğu bir şekilde bakanlıklardan alınarak Cumhurbaşkanlığına devredilmiştir. Diğer ülkelere göre çok sayıda daire, komisyon, konsey, bakanlık, bürokrasinin genişlemesi gösteriyor ki böyle durumlarda hükümetin hızını ve işleyişini azaltmakta, ayrıca Cumhurbaşkanlığındaki siyasi ve idari yoğunlaşma, devlet kurumlarının faaliyetlerini yavaşlatmaktadır.

5.1.3.Yerel Yapı

Mahalli idarelerin yapısı anayasaya göre: il, belediye, İK, ilçe, ilçe meclisi, köy, köy meclisi, bakanlıklar ve komisyonların ikinci ve üçüncü birimleridir. Ancak bu kurumlar arasında yerel idare ile bakanlıkların ikinci ve üçüncü birimleri arasında bir ayrım yoktur. Diğer ülkelerde, YY'lerine odaklanırsak YY'i, yetkilileri halk tarafından seçilir ve aynı zamanda yerel halka karşı sorumludur. Afganistan'da, illerde seçici olarak var olan tek kurum, yalnızca denetleyici bir role sahip olan İK'dir.Vali, ildeki yüksek niteliklere sahip en yüksek ve en önemli karar merciidir.Cumhurbaşkanı merkezde tüm yetkilere sahip olduğu halde vali, Cumhurbaşkanının temsilcisi olarak ildeki tüm yetkilere sahiptir.Belediye başkanı, kaymakam, İK, il silahlı kuvvetleri, bakanlıkların ikinci birimleri, yargı birimleri, hepsi valiye bağlıdır ve ona rapor verilmektedir.

Vali tayini için kanunlarda belirli eğitim koşulları, iş tecrübesi, sosyal ve kamusal faaliyetler bulunmamakta, bazen bir general vali olmakta, bazen de caminin bir mollası. Cumhurbaşkanı hangisini seçerse o vali olmaktadır. Valinin belirli mali yetkileri ve mali kaynakları vardır. İldeki bakanlıkların ikinci birimlerinin idari yazı ve mektuplarının çoğu valilik

tarafından merkeze gönderilir. Yönetme kabiliyeti olmayan kişileri vali olarak atamak, geri kalmışlığa ve fırsatların kaybolmasına neden olmuştur. Son yıllarda, belediye başkanları ve kaymakamlar, sınavlara dayalı olarak idari reform komisyonu tarafından işe alınmıştır, ancak iş deneyimi ve ilgili yüksek eğitim için hala net bir standart yoktur. Belediye başkanı ve kaymakamlar çalışma raporlarını vali aracılığıyla Bağımsız Mahalli İdareler Müdürlüğüne sunarlar.

Anayasa belediye başkanlarının seçiminden bahsetmektedir. Ayrıca belediye kanunu da belediye başkanlarının seçiminden bahsetmektedir, ancak şimdiye kadar böyle seçim yapılmamıştır. YOBİ, Cumhurbaşkanlığı ile il makamları arasındaki irtibattır. Her ilin bir valisi, belediye başkanı, ilçeleri belediye başkanları, kaymakamlar ve İK'leri vardır. Hepsi de YOBİ'ne bağlıdır ve halkın oynayacak hiçbir rolü yoktur.

5.1.4. Yapısal Reformlar

Yapısal reformlar ayrıca idari yapıya odaklanmıştır. YOBİ, il, ilçe, belediye, İK ve köyler dahil olmak üzere YY'in tüm alanlarını yönetmekle sorumlu olsa da organizasyon yapısında üç yardımcısı vardır. Çeşitli departmanlara rağmen müdürlük, idari ve mali yardımcısı, politika-meslek yardımcısı ve belediyeler yardımcısının bir alt bölümü olarak oluşturulmuştur.

Yerel konseylerin işlerini, illerin uyum ve iletişimini, idari birimleri, planları ve politikaları, cinsiyet açısından koordine etmekten sorumlu politika ve mesleki yardımcısıdır. Prensip, politikanın ve mesleki yardımcının adının gösterdiği gibi YY'lerin farklı bölümlerinin politika oluşturma ve meslekileştirilmesi içindir, ancak bu yardımcılığın alt departmanında daha fazla yürütme faaliyeti yapılır ve daha az politika üretilir. Bunun aksine, belediyelerin işleriyle daha çok ilgilenen belediye yardımcılığı, daha çok il ve ilçelere hizmet vermekte ve belediyelerin işleriyle az ilgilenmektedir. Mahalli idareler ikiye ayrılırsa mahalli idare birimleri, mahalli konseyler ve belediyeler bölünebilir, ancak biri belediyelerle diğeri politikayla ilgilenen iki yardımcılığı örtüşen işlevlere sahiptir. Yerel organların bağımsız yönetim yapısı gözden geçirilmeli ve daha çok il ve ilçe gibi devlet dairelerine odaklanmalı, belediye ve yerel meclis işlerini halka bırakmalıdır.

Afganistan'ın dağlık coğrafyasında uzak ve ulaşılmaz bölgelere sahip olması, hükümetin yapıyı geliştirmesi ve değiştirmesi için sorunlar yaratmıştır. Bu alanlardan bazılarının il düzeyinde yeniden yapılandırılması ve ilçelerin yerel halka hizmet verebilmek için genişletilmesi gerekiyor. Afganistan'ın idari birimlerinin reformunda, yalnızca yeni kurulan iki vilayet, her ikisi de birinci ve ikinci Cumhurbaşkanı yardımcılarının doğum yerleri, Afganistan'ın idari birimlerinin yapısına ilişkin kişisel bir görüşü yansıtıyor. Bu alanlardan bazılarının il olma kapasitesi olmamasına ve yeni oluşan illerden daha büyük ilçeleri varken yine aynı ilçe düzeyinde

kalmaya devam etmekte ve idari birimlerinde herhangi bir değişiklik olmamaktadır. Ne kadar yeni taşra yapıları oluşturulursa, o kadar çok devlet tesisi ve departmanı oluşturulur ve insanlara sunulan hizmetler o kadar iyi olur. Dağlık alanlar, geçilemez yollar ve ilden uzaklığı nedeniyle bazı ilçeler bazen düşman bazen de hükümet tarafından yönetilmekte ve hükümetin bakanlıkların ikinci ve üçüncü birimlerine, belediyeler tarafından hizmet için yaptığı harcamalar boşa gitmektedir. Bu alanlardaki güvenlik henüz tamamlanmamış, ilerleme ve gelişme konusunda büyük sorunları olmuştur. Yeni iller ve ilçeler oluşturma planının tamamında bir zevk çatışması yaşanmış ve yerel halk için temel bir çalışma yapılmamıştır.

Vatandaşlar ve hükümet arasındaki en önemli ilişkilerden biri, insanların devlet dairelerinde çalışarak maddi ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak tanıyan istihdam ilişkisidir. Devlet dairelerinde istihdam, bugün tüm ülkelerde kabul edilen ve çalışanları devlet dairelerinde işe almak için kullanılan ilkelere tabidir. Bu ilkeler bir yandan devlet dairelerini istikrara kavuştururken diğer yandan başvuru sahiplerinin ve kamu çalışanlarının güvenini kazanmakta ve en önemlisi sosyal adaleti tesis etmektedir. 1-Liyakat ilkesi, 2-Eşitlik ilkesi, 3- İş güvenliği ilkesi, 4-Eşit iş orantılılığında eşit ücret ilkesi

Ne yazık ki Afganistan'da iş uzmanlara bırakılmıyor. Bir kişinin liyakatine göre çalışma alanıyla ilgili bir iş için işe alınması çok nadirdir. Siyaset bilimi konusunda uzmanlaşmış bir kişi hukuk işleri yapar, hukuk biliminde uzmanlaşmış bir kişi bilgisayar işi yapar ve iktisat konusunda uzmanlaşmış bir kişi mühendislik işi yapar. Diğer bilimlerdeki uzmanlar da benzer şekildedir. Bu nedenle, çalışanların devlet dairelerine bu şekilde atanması, idarenin düşüşüne ve ölümüne yol açacaktır.

Anayasa'nın 48. maddesi ve 50. maddesinin 4. fıkrasında şu ifade yer almaktadır:

"Çalışma, her Afgan'ın hakkıdır ve Afganistan vatandaşları, beceri ve yeteneklerine göre ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin hukukun hükümlerin uygun olarak hükümetin hizmetine alınır. "

Ülke anayasasının maddelerine ek olarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesi eşitlik ilkesini belirtir:

"Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır."

Bu maddelerin açıklığı göz önüne alındığında, toplumun tüm üyeleri devlet dairelerinde kamuya açık işler elde etmek için eşit fırsatlara sahip olmalıdır. Ne yazık ki Afganistan'da cinsiyet, din, etnik köken, ırk, dil, siyasi, ekonomik ve diğer faktörler açısından her türlü ayrımcılık vardır. Kilit bakanlıklar bile bazı kişilerin bakan olmasını imkansız kılıyor ve bazıları tüm hükümet pozisyonlarını elinde tutuyor. Çoğu hükümet yetkilileri, etnisite, bölge ve dil üzerindeki odaklarını devlet dairelerine kaydırmaya çalışıyor.

Bireylerin çalışmaları dokunulmazdır ve kişisel, etnik, cinsiyet, dini veya siyasi zevkler bahanesiyle bireylerden alınmamalıdır. İş güvencesi, bir kişiye gelecek için umut verebilir ve bir kişi günlük faaliyetlerine devam etmek için daha fazla çaba gösterebilir. İş güvenliği, aslında

idarenin çalışanlara karşı tarafsızlık ilkesinden kaynaklanmaktadır; buna göre kamu çalışanları da idari işlerin yürütülmesinde tarafsız davranmalı ve bu bakımdan hukuk ve idarenin gerekleri dışında herhangi bir faktörü dikkate almamalıdır. İnceleme ve seçme aşamasını geçtikten sonra devlet dairelerine giren bir memurun, hukuki görevlerini teşvik ve motivasyonla yerine getirebilmesi, pozisyon değiştirme, görevden alınma ve kararsızlıktan korunabilmesi için işinin istikrarından ve sürekliliğinden emin olması gerekir. Ne yazık ki kanunlar sadece idarelerin alt düzeyinde çalışanlar için geçerlidir. Afganistan'ın kamu hizmeti kanununda birçok eksiklik bulunsa da daha ast düzeydeki çalışanlar için geçerlidir. Orta düzey görevlerin çoğu siyasi amaçlıdır ve söz konusu kişinin iş güvencesi yoktur. Yeni bakanın çalışma ekibinin gelmesiyle birlikte bakanlık departmanlarının çalışanlarının çoğu yeni olur ve maalesef iş güvencesi yoktur.

İyi ve verimli bir idari sistem, aynı kademe ve pozisyona sahip ve aynı pozisyondaki çalışanlarına eşit ücret ödemeli, aralarında ayırım yapılmamalıdır. İdari sistemin istikrarının faktörlerinden biri, maaş ve maddi menfaatlerin ödenmesinde uyum sağlanmasıdır. Eşit işe eşit ücret ilkesi, çalışanların güvenini ve kamuoyunun idareye ve hükümete güvenini artırır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 23. maddesinin 2. paragrafı bu ilkeyle ilgili olarak şunu belirtmektedir:

"Her insan, herhangi bir ayırım gözetmeksizin eşit işe eşit ücret hakkına sahiptir."

Ne yazık ki Afganistan'da durum böyle değildir. Devlet memurlarına ve üst düzey memurlara yakın olanlar, üst düzey yetkililerle ilişkisi olmayanlara göre daha fazla maaş alır. Bu, insanların kanunları çiğnemesine, yasa dışı herhangi bir şey yapmasına (rüşvet vb.) ve asla sorumlu hissetmemesine neden olur.

5.1.5. Yerel Yönetim Kanuni Çerçevesi

5.1.5.1. Mahalli İdareler Kanunu

Kanuna göre, il ve ilçelerde yaşayan insanlar, YY'in büyük ve önemli kararlarına katılmıyorlar. Valinin yerel ve merkezi yetkileri arasında ayırım yapılmamıştır. Bakanlıkların ikinci birimleri ve yerel birimlerin tümü valiye tabi ve bağlıdır. Şu ana kadar Afganistan'da kesin bir nüfus sayımı yapılmamış ve ilin nüfusu tahmin edilmiş olsa da her bölgenin nüfusuna göre ilin oluşturulması ve entegrasyonu için kriterler kanuna yansımıştır. Bu kanunun 3. maddesine göre il, belediye, ilçe, mahalli seçilmiş meclisler ve köyler mahalli idare olarak tanıtılmış, ancak 18. maddede İl İdari Meclisi; vali, vali yardımcısı ve bakanlıkların ikinci birimlerinden oluşan il düzeyinde en yüksek karar alma merciidir. Bu mecliste yerel işlerle ilgili görev ve sorumlulukları olan ve önemli kararlar alan kurumlardan bu bölümde bahsedilmemektedir.

Madde 19, kalkınma işlerini planlama organı olarak İl Kalkınma Komitesinden ve İl İdare Meclisinin alt komitesinden bahseder, ancak hangi kurumların ve kişilerin bu komiteye üye olup olmayacağı net değildir. Bu kanunun içinde sivil toplum kuruluşlarının varlığından söz edilmemiştir. Bu toplantı ve komitelerin izlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik bir sistem yoktur. Yerel konseyler, belediye başkanı, vali ve ikinci bakanlık birimleri arasındaki ilişkileri açıkça tanımlanmamıştır. İK ve ilçe konseyi, yetki ve görevler bakımından birbirinden farklıdır ve ilçe konseyinin görevleri il konseyinden daha fazla ve ağır zikredilmiştir. Valinin il konseyin danıştığı tek durum ilin isminin değiştirilmesidir ve ilin diğer hususlarında İK'nin gözlemci bir rolü vardır. YY'lerin; İK, sivil toplum ya da medya aracılığıyla halka nasıl hesap vereceği henüz belli değildir.

İl kurma şartları bu kanunda çok basit ve sade belirtilmiş olup nüfusu inceleme merciinin hangi kurum tarafından belirlendiği, her ilin ekonomik, kültürel ve bölgesel kapasitesinin hangi kurum tarafından değerlendirildiği ve tesis edildiği açık ve belli değildir. Bu kanunun, ilin bölünmesi, birleşmesi veya kaldırılmasında ana karar merciinin ve çeşitli kriterlerin bilinmemesi, prosedürler ve düzenlemeler olmaması gibi temel sorunları vardır. Kanunda bir valiyi işe almak için özel eğitim koşulları ve iş deneyimi belirtilmemektedir.

Vali herhangi bir kriter olmaksızın, Bağımsız Mahalli İdareler Müdürlüğünün önerisi üzerine Cumhurbaşkanının onayıyla atandığı gibi Cumhurbaşkanının emriyle görevden alınır. Vali çalışma raporunu yalnızca YOBİ Makamın aracılığıyla Cumhurbaşkanına sunar. Bu çalışma raporunun üstüne Cumhurbaşkanlığı veya YOBİ Makamı kararının ne olacağı net bir madde bulunmamaktadır. Kanunda valinin sorumlulukları ile ilgili valinin görevi olmayan konulara değinmiştir. İl idari meclisi, kalkınma komitesi, yeniden yapılanma projelerine vali başkanlık etmekte ve bu da işleri yavaşlatmaktadır.

İlde valinin yetki ve sorumluluklarına göre, kaymakamlığa, bir kısmı kaymakamla ilgili olmayan aynı yetkiler verilmiştir. Belediye, YOBİ'ne rapor vermekte ve şehir halkıyla daha çok ilgisi olan bir kurum olarak kanuna göre herhangi bir kamu kurumuna ve halka karşı sorumlu değildir. Belediye başkanı, bir devlet çalışanı olarak işe alınır ve hükümet yetkililerinin talebi üzerine işten çıkarılır. Farklı sektörlerdeki yatırım alanında, belediye başkanı tam yetkili değildir ve diğer il müdürlüklerine bağlıdır. İK'nin ildeki halk tarafından seçilen tek organ olarak yetki ve görevleri bu kanunda çok düşüktür. Çoğunlukla İK üyelerine danışmanlık rolü verilmekte ve il programlarının hiçbirinde konseye önemli bir rol verilmemektedir.

Bu kanun basit bir yapıya sahiptir ve YY'in önemli konularına odaklanmadan yapılmıştır. İçinde birçok sorun ve eksiklik bulunmaktadır. Afganistan'da ilçe konseyi ve köy konseyi henüz kurulmamıştır ve şu ana kadar ilçe ve köy halkının görüş ve önerileri hükümet programlarına katılmamaktadır. Afganistan YY kanunu diğer ülkelerin kanunlarıyla karşılaştırıldığı ve incelendiğinde, Afganistan'da YY yoktur, merkezi temsil eden devlet yönetim daireleri vardır.

5.1.5.2. Yerel Konseyler Kanunu

Kanun üç yerel konseyden bahseder: İK, ilçe konseyi ve köy konseyi. Yerel Konseylerin Düzenlenmesi Kanunu, yerel konseyler için basit ve küçük görevleri de ele alır. İK, halkın seçtiği bir kurum olarak, diğer kamu çalışanları gibi yerel organların bağımsız yönetimine rapor verir. Kanuna göre, yerel konseyler de hükümetin üyeleridir ve faaliyetlerinin çoğunu YOBİ aracılığıyla gerçekleştirirler. Bu konseyler kendilerine ait bir plan veremezler, sadece hükümetin faaliyetlerini izlemekle yükümlüdürler.

Bu kanunun 3. maddesinin 5. fıkrasında il, ilçe, belediye ile bakanlıkların 2. ve 3. birimleri mahalli idare olarak, ancak mahalli idareler kanununun 3. maddesinin 1. fıkrasında, iller, belediyeler ilçeler ve yerel seçim konseyleri mahalli idare olarak tanıtılmıştır. İki kanunun arasında fark vardır. Bir kanunda, bakanlıkların 2. BirimleriYY olarak kabul edilir ama başkasında kabul edilmez. Seçilen yerel ve köy konseylerinin bu kanunun hangi kısmına dahil olduğu ve bunların İK, ilçe konseyi ve köy konseyi ile benzerlik ve farklılıklarının ne olduğu açık değildir.

Kanunun 8. maddesi İK'nin yetkilerine değiniyor, ancak başta vali, belediye başkanı ve kaymakamın nasıl izleneceği ve denetleneceğinden bahsetmiyor. Madde 9: İl genel meclisleri halkla birlikte her yıl, il, köy ve ilçe meclisleri 6 ayda bir yapılır. İK'nin il sakinleri ile istişare toplantısının şekli hala bilinmemektedir ve nasıl olduğuna dair hiçbir şey söylenmemiştir. İK, vali ile ayda bir kez toplanır ancak halk karar verme aşamasında hazır bulunmazken İK halk tarafından seçilmesine rağmen hiçbir kamu kurumuna karşı sorumlu değildir.

Bu eksiklikler bu kanunda görülmektedir.36. madde konseylerin izleme otoritesinden bahseder, ancak nasıl yapıldığını söylemez. Yerel meclis üyelerinin aylık maaşlarından bahsedilmez.

5.1.5.3. Belediye Kanunu

İl ve ilçe belediyeleri birinci, ikinci ve üçüncü derece olarak ayrılmıştır. Ancak bu belediyelerin hangi kriterlere göre derecelere ayrıldığı konusunda hiçbir madde bulunmamaktadır. Belediyelerin, 12. maddeye göre yerel halk tarafından seçilen belediye meclisleri vardır. Bu seçim, Seçim Komisyonunun görevlerinden biridir. Şimdiye kadar ülkenin hiçbir belediyesinde belediye meclisinin seçimleri yapılmamış ve bunun yerine danışma kurulları kurulmuştur. Bu danışma kurullarının icra yetkisi veya sorumluluğu yoktur. Danışma kurulu üyelerinin nasıl seçileceği, belediye kararlarının nasıl etkileneceği konusunda bilgi bulunmamaktadır. Çoğu danışma kurulu, belediye web sitesinde oluşturulmuştur, ancak belediye raporu ve gerekli hedeflerle hiçbir örtüşme yoktur.

Belediyelerde Danışma Kurulu üyelerinin kaç kişi olacağı ile ilgili net bir bilgi yoktur. Dolayısıyla bu konuda bir standart oluşmamıştır. Farklı belediyelerde Danışma Kurulu üye sayıları değişkenlik göstermektedir. Ayrıca Danışma Kurularının sorumluluk ve işlevlerini net olarak tanımlayan bir madde bulunmamaktadır. Belediyeler bu üyelere herhangi bir maaş da ödememektedir.

Belediye başkan yardımcısı, yerel organların bağımsız müdürlüğü veya belediye başkanının yazılı talebine bağlı olarak atanmaktadır. Ancak bu atamanın istihdam şartları, görev ve sorumlulukları İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu tarafından belirlenmelidir. Her belediye başkanı kendi isteği üzerine bir ya da daha fazla yardımcı isterse kurumsal dengesizlik ortaya çıkar. Belediye başkanının vekilini yaratma veya görevden alma yetkisi varsa o zaman mali, yürütme ve planlama konularında da yetkiye sahip olmalıdır. Belediye başkanı seçilirse ve belediye ofisi yerel olarak inşa edilirse durum böyle olmalı ama şu anki gibi her şey merkezden yönetilirse karışıklık olabilir. Belediyeler için stratejik plan yapılırken kanun metninde halka yer olmadığı ve belediye kurumunun sorumluluğunda olduğu görülmektedir. İl, ilçe belediye başkanlarına, belediye meclisine veya danışma kuruluna rağmen hiçbirisinin stratejik plan hazırlamada yeri yoktur. Bu kanunun geri kalan kısımları, belediyenin görevlerini ve diğer kurumlarla nasıl etkileşim kurduğunu ayrıntılı olarak ele alan bakanlıkların ildeki ikinci birimleriyle iş birliği ve koordinasyon içinde ele alınmıştır.

5.1.5.4. Prosedürler

İşlemler bölümlerinde gerekli özen gösterilmemiştir. Bazı prosedürler ve yönergeler Kanunlara aykırıdır ve bazıları gerçekten çok basit bir metne sahiptir veya çok karışıktır. Örneğin, Ortak Komite'de vali yardımcısı ve kaymakamın işe alım usulünde ve performans değerlendirmesinde sorunlar vardır. Bu prosedürdeki işe alım komitesi:

- 1- İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu Atamalar Kurulu'nun komiseri üye olarak
2. Bağımsız Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün bir yardımcısı üye olarak
- 3- Bağımsız Mahalli İdareler Müdürlüğü İnsan Kaynakları Genel Müdürü üye olarak
- 4- Atamalar Kurulu'nun uzmanı sekreter olarak

Ancak, tüm işe alımlar için referans olan kamu hizmeti işe alım prosedürlerine 17. maddede atıfta bulunulurken işe alım komitesi üyeleri merkez ve taşra olarak ikiye ayrılır.

Merkez Komitesi İşe Alım Komitesi Üyeleri:

- 1- İlgili daire başkanı, komitenin başkanı olarak
- 2- İnsan Kaynakları Başkanı üye olarak
- 3- Kadın İşleri Birimi temsilci üye olarak
- 4- İnsan kaynakları departmanı çalışanlarından biri sekreter olarak

5. Gözlemci olarak İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu temsilcisi sürecin tek gözlemcisidir.

Madde 18, taşradaki İşe Alım Komitesi üyelerini şu şekilde belirtir:

- 1- İlgili il daire başkanı Komite başkanı olarak
- 2- Kadın İşleri Daire Başkanlığının temsilcisi üye olarak
- 3- İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonu İl temsilcisi gözlemci olarak
- 4- Gerekirse ilgili birimin uzmanı üye olarak
- 5- Bakanlığın ikinci biriminin daire başkanlığı çalışanlarından biri sekreter olarak
- 6- Gerektiğinde, özellikle akademi ve sivil toplum temsilciliğinin önemli pozisyonlarında gözlemci olarak

İdari Reform Kanununda bulunan İşe Alım Komitesi ile vali yardımcısı ve kaymakamın istihdam prosedürü ve değerlendirilmesi arasında büyük bir fark vardır.

Komite üyeliği ile sınava girme şekli arasında farklılık vardır. İstihdam kanunları ve idari reform politikasına göre her komitenin kadın işleri temsilcisi bulunmalı ama çoğu komitelerde bulunmamaktadır. Yıllık raporlarında yer alan İdari Reformlar bir kısmını devlet dairelerinde kadınların varlığını artırmaya ayırmış, 2017'de kadınların payı yüzde 22'ye ve 2018'de yüzde 27'ye ulaşarak yüzde 2'lik bir artışa işaret etmektedir. İdari Reform Politikası, kadınların kamu hizmetine katılımının artırılmasının cinsiyet kompozisyonuna, işe alma ve değerlendirmenin tüm aşamalarında bir istihdam komitesi içermesi gereken kadınların kapsayıcı varlığına dayandığını belirtmektedir. YOBİİşe Alım Komitesinde kadın temsilci bulunmamaktadır ve karar alma süreçlerinin çoğu erkeklerle sınırlıdır.

Bu değerlendirmede dikkate alınmayan diğer hususlardan biri, valiye ve ilgili kaymakama değerlendirme yetkisinin tam olarak verilmemiş olmasıdır. İl ve ilçe düzeylerinde, ikisi halk ve yetkililerle daha fazla temas halindedir ve daha iyi değerlendirebilirler, ancak görüşlerine değinilmemiştir. Validen alınan olumsuz puanların, vali yardımcısının değerlendirmesini veya işe alınmasını ne kadar etkilediğine dair hiçbir şey söylenmemiştir. Değerlendirmeden sorumlu olanlar, insan kaynakları ve YOBİ'nin genel müdürüdür; vali yardımcısı ve kaymakamın çalışmaları ve görevlerinden tam olarak haberdar değildirler, ayrıca merkezi yönetimdeki ağır görev ve sorumlulukları nedeniyle değerlendirmeler tam ve doğru olmayabilir.

İl belediye başkanlarının atamalarında idari reform temsilcisi bulunmamaktadır. Teşhis ve seçme komitesinde üyeleri bölümünde, kadın işleri birimine değinilmemiştir ve kadınların varlığına dikkat çekilmemiştir. Bu arada, İdari Reform ve Kamu Hizmeti Komisyonunun istihdam ve reformdan sorumlu ana merkez olarak rolünden bahsedilmemiştir. Komite, idareye sorular sorar, bir inceleme yapar ve devlet hizmeti kanununa aykırı olmasına rağmen Cumhurbaşkanının onayına başarılı adayları önerir. Tüm adaylar arasında, sınavda en yüksek puana sahip üç aday,

her biri belediye başkanı adayı olmak üzere Cumhurbaşkanına önerilir. Her üç adayın da aynı sınav sonucuna sahip olması imkansızdır vesınavda en yüksek puana alan kişiye haksızlık olur.

Kılavuzlar bölümünde, daha çok İl Genel Meclisi üyeleri bünyesinde yapılan İl Genel Meclisi'nin nasıl denetleneceğine ilişkin yönergelerinden bahsedebiliriz. İK'nin il düzeyinde atama, dönüştürme veya projeleri askıya alma yetkisi yoktur. İlde ikinci birimlerin ve kalkınma projelerinin uygulanmasını denetlemek yerine, İK'nin rolü çoğu insanların şikayetlerini kayıt altına alan bir yer haline gelmiştir. Bu kılavuzun çoğu, her ilde adli ve polis kurumları varsa bireylerin nasıl şikayette bulunduğuna ayrılmıştır.

Şikayetler İK üyelerine ulaşır ve üyeler, her şikayetin üçte ikisi tarafından incelenip onaylandıktan sonra özel bir komisyona gönderilir. İK üyeleri arasından seçilen özel bir heyet şikayeti dikkatle inceler.Gerekirse idareden bilgi toplayarak değerlendirir ve sonucu uygulama için ilgili departmana gönderir.Sonuç ikinci il birimlerine iletilir ve takip edilmediği takdirde valiye gönderilir.Vali kontrol etmezse merkezdeki ilgili bakanlıklara gönderilir, sonuç alınmazsa Cumhurbaşkanlığına gönderilir.Böyle bir durumda kişinin şikayeti uzun zaman alabilir ve İK üyeleri müvekkillerini kaybetmemek için zamanlarının çoğunu bu şikayetlere ayırır.Şikayetin incelenmek veya icra edilmek üzere Cumhurbaşkanlığına gitmesi, İK'nin verimli ve etkin bir pozisyona sahip olmadığını göstermektedir.

Tüm bu aşamalarda kişisel ve resmi menfaatler şikayetin devam etmesine neden olabilir.İK'nin bir üyesinin kendi çıkarları için mi yoksa YY'in kendi çıkarları için mi çalıştığı prosedürde net değildir.İl düzeyinde, nihai sonucu tarafsız bir organ olarak iletecek güvenilir bir kurum veya şikayet giderme merkezi yoktur.Ulusal ve yerel projeleri gözden geçirmek olan İK'nin temel sorumluluğu daha az ilgi görmüştür ve il düzeyinde halk tarafından seçilen tek kurum olan İK'lerinin çoğu üyelerle aynı etkinliğe sahip değildir.Bu kılavuzun çoğu için, İK üyeleri kendi işleri olmayan şikayetlerle ilgilenmektedir.Kalkınma projelerini izleme alanında il konseyinin projeyi durdurma yetkisi yoktur. Sorumlu makama ulaşana kadar sadece bürokratik bir konudur ve yürütme yetkisine sahip değildir. İK üyelerinin bir yandan görev ve sorumlulukları hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması, öte yandan yerel ve merkezi yetkililerin ilgisizliği, kararlarında saygı görmeyen İK'ni zayıflatmıştır.

5.1.5.4.1. Belediye Danışma Kurulu Prosedürü

Bu prosedürün amaçlarında önemli konulardan biri, vatandaş merkezli yönetişimi teşvik etmek ve kurumsallaştırmak için stratejik planların oluşturulması, bütçelendirilmesi ve uygulanmasına ilişkin bir danışma paketinin oluşturulması ve güçlendirilmesidir. Bu program, hem halk arasında hem de belediye yapısı içinde uzmanlar veya bu kavramlara aşina olanları gerektirir.Ancak yönetim kurulu üyelik koşulları söz konusu olduğunda basit ve normal koşullar

belirlenir.Örneğin, kriterler 25 yaşında, en az lise mezunu olduğu halde ancak üyelerin iş deneyimlerinden söz edilmemiştir.Adayın il veya ilçede yaşadığı yıllardan bahsedilir.

Burada iki karşıt kavram var.İş tecrübesi olmayan ve 25 yaşını doldurmuş, lise veya üniversite mezunu olan kişiler belli bir alanda uzman olmadığı halde, stratejik planların planlanması, bütçelenmesi ve uygulanması alanında nasıl belediyenin ortağı olabilir?Belediye Danışma Kurulu üye seçim şartları il ve ilçelerde aynıdır ve mevcut durumda söz konusu kişinin ilçelerde bu şartlarda olması zordur.İlçeler kent merkezlerinden uzaktır ve bu kriterlere göre bir danışma kurulu oluşturmak ve bu programları gözden geçirmek ve uygulamak kolay bir iş değildir.Afganistan'ın bazı kırsal bölgelerinde, ilçelerde ve mevcut illerde sivil toplum bulunmamasına rağmen, bazı yerlerde sivil toplum üye sayısının fazla olduğu halde, içinden iki temsilcisi üye olarak seçilmek kolay değildir, aynı halde danışma kurulunda kadınların belirli bir yüzdesi bulunmamaktadır.

Okullardaki oluşan belediye komitesinin başka bir bölümünde kurula bir temsilci seçilmelidir.İl ve ilçe düzeyindeki Okullardaki oluşan belediye komitelerinin sayısı hangi kriterler ve mekanizma ile kabul edilebilir. Bir temsilci seçilebilmesi dikkatli bir planlama gerektirir. Belediye Danışma Kurulu üyeleri, zaman alıcı ve uzun süreçlere sahip çeşitli kurumlardan seçilir. Bu üyelerin planları, bütçeleri, stratejik programları değiştirme, eleştirme ve teklif verme konusunda ne kadar yetkin oldukları henüz belli değildir.

Her seçim bölgesinde, 6. maddenin 4. fıkrasına göre, adayların tanıtılması, eğitim belgelerinin incelenmesi, seçmen kaydı, sandık, oylamanın kolaylaştırılması, oy sayımı, sonuçların açıklanmasını içeren bir sandık merkezinin kurulması, ancak bu belgeler konusunda kimin veya hangi kurumların sorumlu olup olmadığı, il ve ilçe düzeyinde teknik komitenin nasıl kurulduğu belirsizdir.

Belediye Danışma Kuruluna verilen görevler, YOBİ'ne verilen diğer görevlere ek olarak kapsamlı ve zahmetlidir. Belediye Danışma Kurulu, halkın iradesini yansıtan bir halk organıdır, ayrıca YOBİ tarafından kendisine verilen görevleri neden yerine getirmelidir?

İl ve ilçelerde uygulanması zor olacak bu prosedürün maddelerinde bu belirsizlikler görülebilir. Belediye Danışma Kurulunun yapısal üyelerinin 9. maddesine göre farklı, il yönetim komiteleri, Altyapı Geliştirme ve Kentsel Hizmetler Komitesi, Gelir ve Ekonomik Kalkınma Komitesi, Şikayetleri İnceleme Komisyonu, Kentsel Emniyet ve Güvenlik olmak üzere ikiye ayrılmış farklı bir yapıya sahiptir. İlçe düzeyinde, kentsel yönetim için üç komite, Kamu Hizmetleri ve Altyapı Geliştirme Komitesi ve Finans ve Ekonomik Kalkınma Komitesi vardır. Bu komitelerin önemli işlevlere ve kavramlara nasıl uyarlanabileceği sorgulanabilir.

Bölüm 7, madde 27'de, Danışma Kurulu üyeliğinin maddi imkânları ve ayrıcalıkları yoktur. Bu durumda, liderlik üyelerinin, başkanın, yardımcılarının, komitelerin, oylama yönteminin ve diğer konuların en çok bahsettiği görevlerle, Afganistan gibi hiçbir maddi ayrıcalık

olmadan fakir bir ülkede bu nasıl mümkün olabilir? Belediye başkan yardımcısının tüm bu şartları, görevleri ve denetimi belediyelere nasıl yardımcı olabilir? Belediye Danışma Kurulu üyelerinin ulaşım ve masrafları ile ilgili bir madde yoktur, Afganistan'ın ilçeleri uzak kasaba ve köylere sahiptir, o halde Kurul üyeleri nasıl genel kabul edilebilir?

Bu prosedürün metninde de görülebileceği gibi insanların Afganistan'ın mahallelerinin sorunları dikkate alınmamıştır. Bu prosedürün içindeki maddelerde birçok sorunlar ve eksiklikler bulunmaktadır. İl belediyelerinin web sitelerine baktığımızda, prosedürde tasarlandığı gibi herhangi bir Danışma Kurulu bulunmamaktadır. Bazı belediyeler, bir Danışma Kurulu, bir Belediye Okul Kurulu kavramını yanlış anlamış, böylece onu doğru bir şekilde uygulamamıştır. Çoğu özetlenmiş giriş konuşmaları ve sade oturumlar işlenmiştir. Günümüz Afgan toplumunda, bu tür prosedürlerin uygulanmasının kendi sorunları vardır ve çoğunlukla Afganistan'ın yerel yapısı hakkında tam bir bilgiye sahip olmayan merkez yöneticileri tarafından tasarlanmıştır.

Belediyelerde Hesap Verebilirlik Yönergesi:

Bu kılavuz, insanları hesap verebilir kılmak için oluşturulmuştur. Belediye Danışma Kurulu halk adına hesap veren en önemli kamu kurumlarından biridir. Üyelerinin maddi imtiyazları olmayan ve belediyeye bağlı olan danışma kurulu, meclis üyeleri ile belediye arasında herhangi bir yolsuzluk veya ilişki olup olmadığı belli değildir. Ayrıca belediyenin sorumlu olduğu kurumlara nasıl hesap vermesi ile ilgili sorunları da vardır. İllerdeki en önemli halk kurumlarından biri İK'dir, ancak belediye bunlara karşı sorumlu değildir. Belediyeler bu kılavuza göre, vatandaşlara aylık, üç aylık, yıllık olarak hesap vermektedir.

Hesap vermesinin odak noktası, tümü gözden geçirmek için bir mali uzmanlık gerektirir; çünkü bu kılavuzda çeşitli konulara odaklanmıştır ve akademik konumu zayıf olan Danışma Kurulu üyelerini gerektiği gibi gözden geçirmek mümkün değildir. Örneğin, yönetim incelemesi, yönetim alanında gelir açısından bilgili gözden geçirenleri gerektirir, mali hesaplarda yeterli beceriye sahip kişiler olmalıdır. Her durumda, belediyenin faaliyetlerini incelemek için bir uzmana ihtiyaç vardır, ancak prosedür uzmanlardan bahsetmez. Bu prosedürün birinci bölümünün dördüncü maddesine göre, belediye danışma kurulu, akademisyenler ve nüfuzlu kişiler, gençler ve kadınlar, sendika temsilcileri ve işadamları gibi çeşitli kurumlardan oluşmakta, aylık hesaplamalar çok zaman almaktadır. Bu sadece farklı gruplara bilgi sağlar ve güçlü bir amiri yoktur. Belediyelere ek olarak, danışma kurulları da hükümette herhangi bir imtiyazları, yürütme yetkileri yokken üç ayda hesap vermekle sorumludur ve şimdiye kadar hesap verilmemiştir. Belediyeler, diğer devlet daireleri gibi işlerini yaparlar ve yetkinlik kontrol edilirse ildeki en zayıf kurum belediye olur ve bir kalkınma projesi üzerinde en az etkiye sahiptir.

5.2. Toplumsal Problemler

Bu sorunlar etnisite, uyuşturucu, sosyalleşme ve eğitim alanlarında tartışılabilir.

5.2.1. Etnik Sorunlar

Afganistan'da uzun süredir devam eden çatışma öncelikle etnik kökene dayanmaktadır. Peştun kimliğine sahip Ahmed Şah Durrani liderliğindeki Afgan hükümetinin kurulmasıyla birlikte, iktidar yapısı ile Peştun halkı arasında güçlü bir ilişki kuruldu. O zamandan beri, iki kısa dönem haricinde, siyasi liderlik ve iktidar tamamen Peştunlar tarafından yönetildi ve hala da devam etmektedir. Etnosentrizmin kökenleri, Peştun halkına dayalı güçlü bir merkezi hükümet kurmaya çalışan Amir Abdul Rahman Han'ın hükümdarlığı sırasında başladı.

Peştunlar liderliğindeki Abdul Rahman Han, Peştun olmayan kabileleri merkezi hükümete boyun eğdirmeye çalıştı. Bu birleşme o zamandan beri Afgan halkı arasında sorunlar yarattı ve zaman zaman aşiret liderleri arasında hoşnutsuzluğa ve zaman zaman merkezi hükümete karşı isyanlara neden oldu. Afganistan'ın Amanullah Han'ın ülkeden ayrılmasıyla modernleşmesi sırasında bu çatışma farklı etnik gruplar arasındaki siyasi gücü ele geçirmek için var oldu. Afganistan'daki en büyük sorunlardan biri, bu ülkedeki farklı etnik grupların birbiriyle çekişmesi ve meydan okumasıdır. Etnisite krizlere, etnosantrik davranışlarda başarısızlıklara yol açtı. Halk, hükümetin birleştirmesini adaletsiz bulmuş ve bunu ülkedeki diğer etnik kimlikleri yok etme girişimi olarak görüp şu ana kadar inatla direnmiştir.

Afganistan'ın Sovyet işgali sırasında, herkes yabancı güçlerin varlığına karşı birleşti ve milliyetçilik kamusal etnisitenin yerini aldı. Sovyet güçlerinin çekilmesi ve Halk Komünist rejiminin çöküşü ile siyasi liderlik ve iktidar için etnik iç savaşlar başladı. Peştunları temsilen Abdul Resul Sayyaf liderliğindeki İslami Birlik Partisi, Gulbuddin Hikmetyar liderliğindeki İslami Parti, Tacikleri temsilen Burhanuddin Rabbani ve Ahmed Şah Masoud liderliğindeki Jamiat-e-İslami Partisi, Hezereleri temsilen Abdul Ali Mazari liderliğindeki İslami Birlik Partisi, Özbekleri temsilen Abdul Reşit Dostum liderliğindeki Ulusal Hareket Partisi olarak bu iç savaşlara katıldı. Bu toplumdaki ilgi ve etnik dayanışma seviyesi ulusal dayanışmadan çok daha fazladır.

Ünlü Fransız sosyolog Durkheim'a göre, Afgan toplumu henüz toplu bir vicdana ulaşamamıştır. Bu toplumdaki dayanışma mekanik bir dayanışmadır. Gelişmiş bir toplumda sosyal dayanışmanın organik bir yönü vardır ve bir tür sosyal hizmet bölümüne dayanır. Ancak farklı etnisitelerin varlığı, katılımcı kültürün zayıflığı ile birlikte Afgan toplumunun yıllarca kanlı bir çatışmaya girmesine neden oldu. Elbette bu süreçte dış etkenler de devreye girmiş ve iç etkenler dış müdahalenin önünü açmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi Sovyet bağlantılı komünist

rejimin düşüşünden sonra, iktidar için kabileler arasında silahlı çatışma çıktı. Her etnik grup, iktidar yapısında bir yere sahip olmaya çalışmaktadır.

Etnik liderler arasındaki savaşın tırmanmasının ardından, yeni bir din adamları grubu silahlı saldırılar başlattı. Bu grup, İslami eserlerin ve metinlerin kapalı ve eski bir yorumunu sağladı ve aşırılıkçı düşüncelerini başkalarına uygulamaya çalıştı. Taliban tamamen kapalı bir dini ve belirli bir etnik ruhla iktidara geldi ve beş yıl hüküm sürdü. Taliban iktidarı karşısında etnik parti liderlerinin silahlı direnişi devam etti. 11 Eylül olayı ve NATO'nun Taliban hükümetini devirmeye yönelik saldırısından sonra Afganistan yeni bir aşamaya girdi.

Ülkenin siyasi gelişimine katkıda bulunmak yerine, daha yük yol açan ve etnik çekişmenin yayılması ile birlikte ne yazık ki sayısız parti ortaya çıktı. Aslında demokrasi, halkın halk üzerindeki hakimiyeti anlamına gelir, ancak etnik gurupların temsilcileri arasındaki rekabet maksimum zenginlik ve güç için olmuştur. Etniklerin siyasallaşması ve siyasetin etnisizasyonu, kolayca çözilemeyen çatışmalara yol açtı. Afganistan, emperyal, anayasal, cumhuriyetçi, sosyalist, İslamcı, aşırılık yanlısı olmak üzere farklı siyasi yapılar deneyimlemiştir ve şimdi demokrasiye sahiptir. Afgan toplumu, hükümet değişikliğiyle ilgili birçok sorun gördü ve bu sorunlarla sosyalist-komünist sistemin ve İslami sistemin cazibesini yok etti. Faktörlerin hiçbirisi artık halkın siyasi seferberliğinin ana itici gücü olamaz, aynı zamanda, liberalizm ve demokrasinin son yıllarda başarılı olamadığı göz önüne alındığında, geleneksel elitler halkı siyasi olarak harekete geçirmek için bir kez daha etnik sloganlar atmaktadırlar.

Farklı etnik gruplara ait gençlerin gösterilerinde polis güçlerinin silahlı çatışması, sivil mitinge yönelik intihar saldırıları, insanlar arasındaki toplanmayı ciddi şekilde baltaladı. Açık bir seçim sahtekarlığı ile zayıf kadroların işe alınması da katılımı ve halk oylarını önemli ölçüde azalttı. Bunun ana nedeni, güvenlik durumunun iyileştirilmesi inancının ve sıradan insanlar arasında etnisitenin ortadan kaldırılmasına olan inancın azalmasıdır. 2001 yılından bu yana, çeşitli hükümet makamları etnik liderler arasında bölünmüştür, her biri akrabaları ve müttefikleri arasından bakan, vali, büyükelçi, emniyet müdür yardımcısı ve polis şefi seçmiştir. Halk arasında yeni siyasi denklemler ciddi sorunlar yaratmış, bakan büyükelçi olan kişi makam olduğu için, kotası belirlenen aynı etnik lidere karşı kendini daha sorumlu tutmuştur.

2014 yılından bu yana sistemi değiştirmek için girişimlerde bulunuldu, ancak tartışmalar yoğunlaştı. Faaliyetlerin çoğu, başkent ve illerdeki etnik liderlerin destekçilerine karşı yapılmıştır. Hükümetin hayatının çoğu geleneksel liderlerle karşı karşıya gelmekle geçti ve hükümetin çalışma ve kalkınma programları gerektiği gibi uygulanmamıştır. Bu etkenler YYi merkezi hükümete tepkisiz hale getirmiş, kurumlar gün geçtikçe zayıflamış, hükümete karşı silahlı muhalefet gün geçtikçe birçok coğrafyayı ele geçirmiştir. Hâlâ hükümette diğer etnik gruplar üzerinde tam bir egemenlik olduğuna dair fikirler vardır, ancak bu programı uygulamaya doğru ne kadar çok hareket ederlerse o kadar çok sorun ve direniş ortaya çıkar. İldeki devlet

kurumları hükümet, halk kurumları ise etnik liderler tarafından ele geçirilmiş ve tartışmalara neden olmuştur.

5.2.2. Eğitim Sorunları

Eğitim, her toplumda büyük önem taşır ve insan refahı ve gelişimi için önemli bir rol oynar. Eğitime eşit erişim, insan kaynaklarının büyümesi, kadın ve erkeklerin kaliteli eğitime eşit erişmesi önemli hedeflerdir. Afganistan'ın ulusal Kanunları, eğitim için bilgi ve fırsatların geliştirilmesini de içerir. Anayasanın 17, 43, 44, 45, 46. maddeleri hükümetin fırsatlar sağlama ve vatandaşların yükseköğrenim ve din eğitimine erişimini sağlama yükümlülüklerini vurgulamaktadır. Savaş, güvensizlik, kötü sosyal geleneklerin egemenliği ve ekonomik yoksulluk, özellikle Afgan kadınları arasında okuma yazma bilmeme oranının yüksek olmasının ana nedenleri olarak gösterilmektedir.

Afgan toplumu alanındaki temel sorunlardan biri maalesef güvenlik, ekonomik zayıflık ve sosyal anormallikler gibi krizlere dayanan ülkedeki düşük okuryazarlık ve meslek seviyesidir. Afganistan, bölgedeki en düşük okuryazarlık ve en düşük profesyonellik düzeyine sahip ülkedir. 2009 Birleşmiş Milletler anketine göre, Afganların yüzde 66'sı okuma yazma bilmiyordu, yüzde 34'ü okuryazardı. Bu çalışmada yüzde 90 kadın ve yüzde 63 erkek içermektedir. 2016 yılında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 2016 ile 17 arasında, okuryazarlık oranı %34,8 iken UNESCO Enstitüsünün 2020'de % 43 olarak açıkladığı okuryazarlık seviyesi ile %8 bir artış görülmüştür.

15-24 yaş arası arasında okuryazarlık oranı sabit kalmış ve bu oran % 65'tir. Bu başarılarla rağmen, okuryazarlığı düşük olan birçok insan birçok zorlukla karşı karşıyadır. Çin, nüfus bakımından en büyük ülke olmasına rağmen yaklaşık % 96,6 okuryazar seviyesine ulaşmıştır, İran % 85 okuryazardır, ancak Afganistan komşu ülkelerin bile gerisinde kalmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının 2019 yılında yaptığı yeni bir araştırmaya göre ülkedeki toplam okul sayısı 16429'dur. Okuldaki toplam öğrenci sayısı 9588588'dir ve bunun 3685663'ü kız öğrencilerdir. Bu rakamlar, ilkokul, ortaokul, lise, meslek liseleri, öğretmen yetiştirme, teknik ve meslek enstitüleri ve din eğitimini içerir. 2019'de 72480'i kadın olmak üzere toplam öğretmen sayısı 211454'tür. 2019 yılında okuma yazma dersi sayısı 14.890, toplam öğrenci sayısı 25.6131 ve mezun sayısı 108.993'tür.

2020'da ülkedeki devlet ve vakıf üniversite ve yükseköğretim kurumlarının sayısı 167 bölüm, kolej sayısı 673 bölüm ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinin sayısı 10 bölümdür. 2020 yılına yeni katılan kadın sayısı, 2019 yılındaki kadın sayısına göre % 3,1 azalmıştır. 2020'de, yükseköğretim hocalarının sayısı 18.430'dur ve bunların 2549'u kadın hocalara oluşmaktadır (ULİSBIİD, t.y).

Okuryazarlık düzeyinin bu kadar düşük olduğu bir toplumda, ilçelerdeki ve şehirlerdeki çoğu insan okuryazarlığın nimetlerinden mahrumdur. Afganistan halkı bir siyasi olgunluk, zihinsel ve sosyal gelişme düzeyine ulaşırsa halkın sorunlarının çoğu, her biri kendi haklarına sahip olarak çözülecektir. Cehalet devlet kurumlarında istihdamı sınırlandırmıştır; ekonomik olarak dezavantajlı yetişkinlerin çoğu geçimini sağlayamamakta ve sosyal işlere aktif olarak katılamamaktadır. Ne kadar az okuryazar olurlarsa etnik ve geleneksel katmanlarda o kadar sıkışıp kalırlar. Ne kadar yeni yapı uygulanırsa uygulansın verimsiz hale gelir, çünkü sosyal yapılar onu anlamakta zayıftır. Para kazanma ve sosyal konularda siyasete aktif olarak katılma yeteneği sınırlıdır.

İnsanları yerel, etnik ve geleneksel katmanlara dahil etmek, insanları yeni fikirlerle, modern yapılara alıştırmak ve kendi geleceklerinin kontrolünü ele geçirmek için güçlü bir eğitim gerekir. Ne yazık ki Afganistan'ın çoğu yerinde hala binasız okullar vardır ve buralarda çadırların altında eğitim görülmektedir. Çoğu köyde insanlar tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları için çalışmak zorunda kalmakta ve bazen aileler iş bulana kadar çocuklarının eğitimlerine devam etmelerine engel olmaktadır. İl başkentlerine köy ve ilçelerin uzaklığı da bu konuda büyük sorunlar yaratmıştır. Yetiştirilen öğretmenlerin çoğu ücra köylere ve ilçelere görev yapmaya gitmemektedir. Halkın koşullarında tutulan öğretmenlerin çoğu zayıf bir bilimsel yapıya sahiptir ve okullarda çoğu öğretmenler din adamlarından oluşmaktadır. Bu din alimleri, öğrencilerine öğretmek için çoğunlukla aynı dini içeriği tercih ederler. Eğitimli hocaların çoğu uzak illere gitmez ve üniversitelerde ders vermez. Bir bakıma, Afganistan büyük eğitim sorunları ile karşı karşıyadır ve zaman içinde nesilleri değiştirmesi ve eğitim koşullarını iyileştirmesi gerekmektedir.

5.3. Ekonomik Problemler

Afganistan az gelişmiş bir ülkedir ve insanların geçim kaynakları bahçecilik, tarım, hayvancılık ve sınırlı düzeyde maden çıkarma yoluyla sağlanmaktadır. 1930'lar ile 1970'lerin sonu arasında ülke bir dereceye kadar sosyal ve ekonomik kalkınma elde etmeyi başarmış, ancak Afganistan'ın modernizasyonu genellikle büyük şehirlerde ve kentsel alanlarda yoğunlaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında, kırsal alanlar ekonomik ve sosyal gelişme açısından geride kalmış ve geleneksel idari yapılarını ve sosyal geleneklerini korumuştur. İç savaşın patlak vermesi Afganistan'ın ekonomik altyapısını yok etmiş, insan kaynaklarını ciddi şekilde tüketmiş ve Afganistan'ın sosyal sermayesini yok etmiştir. Ülkenin devlet kurumları da bu dönemde etkinliğini yitirmiş, ekonomi ve toplum zarar görmüştür. Afganistan'daki tek aktif ekonomik sektör, iç savaştan kesinlikle ciddi şekilde zarar görmüş olan tarım ve hayvancılıktır.

Savaş ve iç çatışmalar nedeniyle 12 bin köy boşaltılmıştır. Bu, bu bölgelerdeki tarımsal yaşamın yok olduğu anlamına gelir. İç savaş başlamadan önce Afganistan'da yirmi bir bin

kilometre uygun ve kullanılabilir yol vardı. Ancak yirmi yıllık iç savaş, ülkenin karayolu altyapısını da tahrip etti. Bu arada, Afganistan'daki iç savaşın yaklaşık kırk yıldır devam etmesi ve uzaması, ülkenin GSYİH'sının düşmesine neden olmuştur. Bunun başlıca nedeni sermaye kaçıışı, kalifiye iş gücü, şehirlerin kopukluğu ve azalan dış ticarettir. Afganların çoğu, yeterli yiyecek, giyecek, barınma ve sağlık hizmetlerinden yoksun olmaya devam etmektedir. Son bir veya iki yılda meydana gelen olumlu gelişmelere rağmen, Afganistan hala dünya çapında en yüksek çocuk, bebek ve anne ölüm oranına sahiptir.

Aynı zamanda dünyadaki en düşük yaşam beklentisine sahiptir. Afganistan'ın ekonomik olarak yeniden yapılandırılması, bu ülke halkının mevcut ölümcül durumdan kurtulmak için dört gözle beklediği seçeneklerden biridir. Öncelikle Afganistan ekonomisinin bel kemiği olan tarım sektörünün yeniden canlandırılması gerekmektedir. Bu önemli hedefe kısa ve hatta orta vadede ulaşmak zor görünmektedir. Afganistan'da tarım sektörünün canlandırılması, sulama sisteminin iyileştirilmesini, barajların onarılmasını, hayvancılığın geliştirilmesini ve yolların yeniden inşasını gerektirmektedir. Asya Kalkınma Bankası, Afganistan'daki ekonomik rehabilitasyon programlarının ulaşım ağının, enerji aktarımının ve iletişim sistemlerinin ve ağlarının yeniden inşasını gerektirdiğini söylemektedir.

Afganistan hükümetinin ekonomi alanındaki websiteleri acı gerçeği ortaya koymakta ve ne yazık ki son yıllarda iletişim ve bilgi alanındaki gelişmelere rağmen, performans, ekonomik ve istatistiksel olarak geçerli bilgiler hakkında hiçbir rapor sunulmamıştır.

Siyasi istikrarsızlık, devam eden savaş, yolsuzluk, suç ve işsizlik Afganistan'ın ekonomik büyümesini yavaşlatmıştır. Dünya Bankası'na göre, Afganistan'ın 2018'deki ekonomik büyüme oranının yaklaşık % 1, 2017'de ise % 2,7 olduğu tahmin edilmektedir. Dünya Bankası'na göre, düşük ihracat ve ithalattaki ılımlı artışlar, Afganistan'ın ticaret açığının 2018'de GSYİH'nın yüzde 35,9'u oranında artmasına neden olmuştur. Afganistan'ın ihracat grafiği 2017'de % 28'lik önemli bir büyüme kaydetmesine rağmen, 2018'de ihracat yine % 4 düşmüştür. 2018'de Afganistan, GSYİH'nın % 0,7'si oranında bir mali fazlaya ulaşmayı başarmıştır. Ekonomik büyümedeki yavaşlamaya rağmen 2018'de yurt içi gelir tahsilatı 189 milyar Afgani ulaştı, bu da 2017'nin toplam gelirlerine göre yaklaşık % 12'lik bir artış anlamına gelmektedir. Sigara Dairesine göre, Afganistan'ın 2019 mali yılının son üç ayında yurt içi geliri % 12,9'a ulaşmıştır. Bu büyük miktardaki yurt içi gelir, gelişmiş mali yönetim, geçmiş yılların vergi borçlarının tahsil edilmesi ve vergi dışı gelirlerin artması yoluyla 10,5 milyar Afgani toplanmıştır. Devlet bütçe harcamaları 2017'de % 83 iken 2018'de % 92'ye yükselmiştir. Bu arada kalkınma bütçesinin tüketimi % 93'e çıkmıştır. Afganistan ekonomisinin ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak için bir dizi sürdürülebilir ve etkili faaliyete ihtiyacı vardır (BBC persian, 2020).

Ekonomik büyümeye ek olarak işsizlik sorunu da ele alınabilir. 11 Eylül saldırıları ve uluslararası toplumun Afganistan'a gelişinin ardından yeni bir hükümet kuruldu. Yerli ve yabancı

binlerce şirket ve kurum, büyük bütçelerle yeniden yapılanma projeleri ile Afganistan'a girdi ve çalışmalarına başladı. Ancak yabancı birliklerin özellikle 2014'ten sonra çekilmesinin başlamasıyla birlikte istikrarsızlığın ve işsizliğin artmasına neden oldu. Merkezi İstatistik Ofisi, yabancı kurumların teknik desteği ile 2016 yılında Afgan halkının yaşam koşulları hakkında bir anket yaptı. Sonuçları 2018 yılında insanların % 54,5'inin yoksulluk sınırının altında yaşadığı bu araştırmada, bu rakam 2016 yılına göre % 16,2'lik bir artış göstermektedir. Ankete göre 2016 yılında Afganistan'da işsizlik oranı % 22'den % 26'ya yükselmiştir. 2007 ve 2008'de Afganistan nüfusunun yüzde 36,3'ü yoksulluk riski altında yaşamaktaydı, ancak 2011 ve 2012'de Dünya Bankası'na göre % 35,8'e düştü, ancak bu önemli bir azalma değildir. Dünya Bankası ve Afgan Hükümetin sunduğu başka bir raporda, yoksulluk riski son yıllarda yeniden yüzde 35,8'den yüzde 39,1'e yükselmiştir. Afganistan nüfusunun yarısından fazlası, 2014'te hükümet değişikliğinin veya muhalif güçlerle yaşanan gerginliğin ardından yoksulluk riski altında yaşamaktadır. Ülkede doğrudan bireyle ilgili olan istihdam yaratma çabaları başarısız olmuştur ya da en alt düzeydedir. Dünya Bankası'na göre, 2001 yılında Afganistan'daki toplam iş gücünün yüzde 4,6'sı işsizdi. 2002 ve 2003'te bu rakam yüzde 4,9'a yükseldi. Ülkedeki işsizlik 2004'te yüzde 4,5'e düştü ve 2005'te yeniden yüzde 8,5'e çıktı. O zamandan beri Afganistan'daki işsizlik oranı yükselmiştir. Dünya Bankası'na göre 2014 yılında toplam iş gücü içinde yaklaşık 2 milyon işsiz ile bu ülkedeki işsizlik oranı % 23 iken, Afganistan Ulusal Sendikası istatistiklerine göre bu rakam artmaktadır ve 2018 yılında % 40'a yükselmiştir (İstatistik, 2021).

Afganistan'da yerel işlerin ortadan kalkması birçok insanı işsiz bırakmış ve yoksulluk artmıştır. 2014'ten sonra yabancı askerleri geri çekme kararı ile hükümete karşı silahlı muhalefet güçleri saldırılarını hızlandırmıştır. Yabancı ve uluslararası kuruluşların kapatılması ve ulusal - uluslararası iş adamlarının ayrılmasıyla birlikte işsizlerin sayısı gün geçtikçe artmış oldu, insanlar iç ve dış göçe başlamıştır. Yabancı bürolarda, iyi geçinmek için çalışan uzmanların çoğu devlette bu maaşla çalışmamakta ve bu da beyin göçüne neden olmaktadır. Bir yandan azalan istihdam kapasitesi, diğer yandan özel ve devlet üniversitelerinden yeni mezun olanlar, işsizliğin ve yolsuzluğun artmasına neden olmuştur. Corona virüsünün patlak vermesi ve uzayan karantina ile bu daha da artmış ve Afganistan'daki işsizlik hükümetin kontrolünün ötesinde bir kriz oluşturan bir meydan okuma haline gelmiştir. Bölgedeki genç nüfusun en yüksek olduğu ülkedeki yüksek işsizlik oranı, bu bataklıktan kurtulmak için insan kaynaklarının ve ekonomik politikaların sağlıklı bir şekilde yönetilmesini ve sosyal büyümeyi gerektirmektedir. Afganistan'daki gençlerin çoğu işsizdir ve hükümetin ekonomik zayıflığı ve güvensizliği nedeniyle ülkedeki istihdam durumu gerilemiştir. İyi çalışma tesisleri ve ekonominin yokluğunda, şehirlerdeki ve köylerdeki vatandaşların çoğu, merkezi hükümetin politikalarından caydırılır ve kendilerini hükümetin bir parçası olarak görmezler. Bu genç neslin bazıları, kendilerini desteklemek için mali destekle hükümet karşıtı gruplara bile katılmaktadır. İyi bir ekonomi ve üretim, insanların çeşitli hükümet

yapılarına katılmalarına, bölgelerde hükümetin egemenliğini genişletmeye yardımcı olmalarına izin verir, ancak yardımcı ekonominin durumu kötüleştikçe, üretim ve iş eksikliği, insanların hükümetten uzaklaşmasına neden olur. Ekonomi her ülkede önemlidir ve ekonominin zayıflığıyla hükümetin konumu zayıflar ve halkın yarısının yoksulluk riski altında yaşadığı Afganistan, yaşam tesisine sahip değildir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Orta Asya ülkelerinin sosyo-kültürel yapılarında, kan, ırk, kabile, dil, din ve etnik bağ gibi ilkel ve doğal kimlikler temelinde yapısal olmayan sınıf dışı boşluklar oluşmuştur. Mesleki, medeni ve ulusal gibi ikincil ve sözleşmeye dayalı kimlikler temelinde oluşan yapısal sınıfsal boşluklara henüz ulaşmış değillerdir. Modern söylem çerçevesinde, ulus-altı kimlikler biçiminde oluşan bir toplum, toplumun ulusal bir kimlik olarak oluşmasının temelidir. Aynı zamanda, "ulus altı veya etnik kimlikler, milliyetçi söylem altında kimlikler hiyerarşisine girer. Modern bir olgu olan ulusal kimliğin oluşumu, bir tür grup birliğini ve bütünlüğünü sağlamak için siyasi ve sosyo-kültürel mühendislik ve ayrıca eski kimliklerin yeni koşullar ve bağlamlarda bazı yeni bileşenlerle, büyütülerek yeniden inşasıdır. Ancak tarihsel sıraya göre bazı toplumlar veya milletler milli kimliğin oluşumundan önce kimlik anlatısının devamlılığına ve öz farkındalığının devamına, dolayısıyla kolektif kimliğin tarihsel varlığına sahiptir. Uzun bir yaşam geçmişine sahip olan bu tür toplumlara veya milletlere tarihi toplumlar denir. Bu nedenle, bu topraklardaki kimlik ve bütünlük, tarihsel bağlamda doğal ve yapıcı - endüstriyel - olmak üzere iki boyutta incelenebilir ve üzerinde düşünülebilir.

Afganistan, başından bugüne kadar birleşik bir ulus-devlet olarak ortaya çıkmadı. Afganistan tek bir etnik, dilsel veya dini ülke değildir. Çünkü farklı kültürler coğrafyada birbirini bulmuştur ve Afganistan uluslararası siyasetin odak noktası olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Afganistan ömrü boyunca İsviçre gibi bir sistemi veya Fransız modeli gibi bir sistemi ortaya koyamamıştır ve Afganistan'ın başarısızlığının nedeni de düzgün bir sistemin olmamasıdır.

Ancak Afganistan'da olduğu gibi birçoğunda, ulusal kimlik inşasının tarihi, doğal kolektif kimliğin tarihsel seyrini gölgede bırakmıştır. Sonuç olarak, etnik alt kültürlerin doğal kimliği, bu toplumlarda ulusal düzeyde kimlik yapısını ve oluşumunu etkilemiştir. Afganistan etnik çeşitliliğin belirgin olduğu ve çok tartışmalı ülkelerden biridir. Genellikle, tarihsel kanıtlara dayanarak Afganistan'ın son beş bin yılda hiçbir zaman tek bir etnik gruba ev sahipliği yapmadığı, her zaman farklı etnik gruplara ev sahipliği yaptığı görüşü vardır. Etnisite, kendi kültürüne sahip bir grup insan olan temel alt kültür türlerinden biridir, çünkü etnik bir grubun sosyal bir organizasyon olarak temeli kültürelidir. Afganistan'ın demografik yapısına bakıldığı zaman, çoğunluk-azınlık açısından incelenebilmektedir. Bir yanda etnik ve dilsel azınlıklar var. Tacikler; Peştunlar; Hazaras; Özbekler vb. Afganistan'ın demografik yapısını etnik köken temelinde göstermektedir. Ülkenin dilsel dağılımı: Kuzey Derice, Hazaragi ve Peştuca Kandahari'nin ulusal dili ve lehçeleri olarak Dari ve Peştuca; ... ve Özbekçe ve Türkmençe gibi üçüncü diller bilinmekte, öte yandan ülkenin din endeksine dayalı demografik bileşimi de çoğunluk-azınlık gruplamasını Sünni Müslümanlar, Şii Müslümanlar, İsmaili Müslümanlar ifade etmektedir.

Uzun yıllardır iç ve dış çatışmalara karışan Afganistan halkı, evini yakan savaşlar yaşadı. Bazı tarihsel dönemlerde aşiretler arası güç mücadelesinde değişiklikler olmuştur. Ülkedeki diğer etnik gruplarla ilişkilerde kimlik eylemleri şeklindeki bu savaşların çoğu, Afganistan'daki ulus inşa süreci üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olmuştur. Afgan halkının zihninde belirleyici olan savaş, millet düşüncesi yerine etnisiteyi kurumsallaştırmış, ulus-devlet süreci çeşitli başarısızlıklarla karşılaşmış, iç çatışmalar ve dış müdahaleye dayalı olarak gerektiği gibi uygulanamamıştır. Afganistan şimdi anayasada ve milli marşta adı geçen çeşitli kabileler ve etnik gruplarla vardır, ancak siyasi gücü paylaşmamaktadırlar.

Çoğu zaman toplum hükümetlerden daha güçlü olmuştur ve bu nedenle ulus-devletin bu direği geleneksel toplumda Batılı rolünü hiçbir zaman oynamamıştır. Osmanlı sonrası Türkiye'de ve sömürge sonrası İran'da gerektiği gibi uygulanan, ancak bu süreç Afganistan'da bugüne kadar gerektiği gibi uygulanmayan ulus inşa süreci, hala birçok sorunu barındırmaktadır. Batı'dan uzaklığı, değişim ve reform liderlerinin Batı teorilerine aşina olmaması, jeopolitik durum, halkın silahlı direnişi, yükselen dağlar ve dünya güçlerinin konumu gibi çeşitli nedenler olmuştur. Bu tartışma, Amanullah Han'ın 1919'da bağımsızlığını kazanmasından ve Afganistan'da iki büyük Sovyet ve İngiliz gücü arasında sıkışıp kalmasından bu yana devam etmektedir. Afganistan'daki mevcut durumda, halkın en önemli taleplerinden biri, Afganistan'ın mazlum ve mahrum halkının yıllardır yaşadığı güvenlidir. Afganistan, iç savaşın ilk günlerinde, son yıllarda giderek daha popüler hale gelen yeni cumhuriyetçi sisteme kadar etnik liderler ve etnik iktidar adaları arasında bölündü. Her etnik liderinin sayısız bakanı, büyükelçisi, valisi, belediye başkanı, kaymakamı ve mecliste avukatı vardır ve bunların istihdamı veya görevden alınması konusunda bu liderlerin rızası devlet görevlilerinin görüşlerinden daha önemli olmuştur.

Devlette etnik liderlere bağlı kişilerin, Cumhurbaşkanından çok liderlerine karşı sorumlu olmaları daha olasıdır ve bu noktada etnisite daha da önemli hale gelir. Bu güç adaları, Cumhurbaşkanlığına karşı sorumlu değildir ve bazen ona isyan ederler. Bu dönemde yüksek devlet kademelerine ulaşan kişilerin çoğu yeterli deneyime ve yükseköğrenime sahip olamamış ve bu durum son yıllarda birçok fırsatın kaybedilmesine neden olmuştur. Böyle bir durumda Afganistan'da derin bir siyasi gerileme yaşanmıştır. Devletin büyük ve geniş yapısı, uzun bürokrasilere ve birimler arasında örtüşen görevlere yol açmıştır.

Yerel kurumlara yetki devri bugün yadsınamaz bir gerçek haline gelmiştir ve yayılmaktadır. Çoğu ülke yerel kurumlara, yetkinliklerine ve gücüne ilişkin görüşlerini değiştirmiştir ve merkezi hükümetin ve YY'nin amacı vatandaşlara daha iyi hizmet sunmaktır. Afganistan'daki merkezi hükümet tüm yetkilere sahiptir ve merkezi hükümetin temsilcisi olarak YY programları uygular. Uygulanan programların çoğu, YY ve halk, tasarımı ve seçiminde yer almamakta ve her şey merkezden yönetilmektedir. Merkezi ve YY arasındaki ilişki düz bir çizgidedir ve YY'nin karşı çıkma yetkisi yoktur. YY makamları halk tarafından seçilmez

ve herkes, hatta belediye başkanı bile merkez tarafından işe alınır.YY yalnızca, çok az yetkisi olan ve kararlar üzerinde hiçbir etkisi olmayan İK'ni seçer.

Afganistan Anayasası YY'leri valiler, belediye başkanları, kaymakamlar, bakanlıkların ikinci ve üçüncü birimleri, İK'leri, mahalli konseyler, köy meclisleri olarak ayırsa da kuvvetler ayrılığı ve yerel birimler yoktur.Bu görevlilerin tamamı merkez tarafından işe alınır ve hatta il meclisi bile YOBİ'ne karşı sorumludur.Halka hesap verme sorumluluğu açısından ise kanunda özel bir hüküm bulunmamaktadır.Yerel konsey ve köy meclisi henüz tam olarak uygulanmamıştır ve sorunlardan biri de mali kaynak eksikliğidir.Tüm planlar merkez tarafından, Afganistan'ın yörelerini tam olarak tanımayan kişiler tarafından tasarlanır ve uygulama için yerel birimlere gönderilir.Bu tasarımlar yöre halkının ihtiyaçlarına uygun değildir, bazen projenin uygulanmasından sonra bölge halkına hiçbir faydası olmamıştır.

Bazı alanlarda başka projelere ihtiyaç duyulduğundan, tüm alanlarda aynı programları uygulamak sorunludur.Yerel hükümet yetkilileri, ilgili herhangi bir akademik deneyim ve istihdam ile ilgili zor koşulları olmaksızın atanmaktadır. Atanmış olan makamlar, yaşlı veya halk ile sorunları olan bazı kişiler içinden seçilmiş ve meslekleri ile ilgili özel bir eğitim almamışlardır.Verimliliği ve etkinliği azsa, işe alımların çoğu uygun ve politiktir.2001 yılındaki yeni hükümet yapısı bu konuları ele almamıştır.Anayasa metninde genel hatlarıyla belirtilen ve açıklamasını sonraki kanunlara bırakan birçok madde bulunmaktadır.

YY genel olarak belirtilen konulardan biridir ve daha sonra YYkanunu diğer kanunlarla birlikte bir tür kaos göstermektedir.Belirli konular farklı kanunlarda farklı şekilde ele alınmakta ve maddeler birbiri ile koordineli olarak hazırlanmamaktadır.Halkı konseyin danışma kuruluna dahil etme planı, karmaşık işlevleri ve aylık maaşı olmadan Afganistan gibi bir toplumda uygulanmasını zorlaştırmaktadır.İl meclisleri ve mahalli idareler hakkında çıkarılan kanunların çoğu karmaşık bir yapıya sahiptir ve çoğu Afganistan'da uygulanmamaktadır.Afganistan'ın merkezi ile konumu arasındaki ilişkide gerçekleştirilen reformlar da önemli değildir.

Yeni kurulan iki il, çoğunlukla iki etnik grubun başkan yardımcılarının doğum yerlerindendir. Yerel kurumların yönetim organı olan YOBİ'nin iç yapısında eksiklikler bulunmaktadır.Örneğin, Politika Bakan Yardımcısı, politika yapıcı olan çalışma azmine rağmen, iller alanında yürütme faaliyetleri ile ilgilenmektedir. Belediye başkan yardımcıları da düşük gelirli bölümlere ayrılmış, başkent ve illerdeki YY dairelerinde yapılan temel kurallar uygulanmamış, ancak belediye başkan yardımcısı kentsel elektronik sistematizasyon ve kentsel yönetim adı altında birimler oluşturmuştur. Sistemde uzman olarak oturum açan herkes, uzun vadeli bir plan düşünmeden kendi düşüncelerini uygulamak istemesi sorunlara sebep olmuştur. Bu merkez ve yerel ile ilgili çıkarılan kanunlar yetkililerin ve halkın büyük bir kısmını yanıltmıştır. Bu kuralların bazıları zorunlu değildir ve bazıları o kadar karmaşıktır ki insanların anlaması

zordur. Bazı kanunlarda da belirttiğimiz gibi gözden geçirilmesi gereken birçok kanunlarda sorunlar bulunmaktadır.

Afganistan ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlarla karşı karşıya olan bir ülkedir, çeşitli savaşlar insanların ayrılmasına neden olmuş ve karşılıklı kabul azalmıştır. Afganistan'ın kamu yönetiminin karmaşık, geniş ve büyük yapısı, insanları hükümet eylemlerini izleyemez hale getiren iş müdahalesi yaratmıştır. Bütün bu bakanlıklar, bağımsız komisyonlar, bağımsız bölümler, yüksek kurullar, bürokrasinin merkezileşmesini ve bürokrasinin karmaşıklığını göstermektedir. Hükümet hiçbir zaman Afganistan'ın her yerinde tam egemenliğe sahip olamamıştır. Bazen il silahlı muhalefetin eline geçmekte, bazı bölgelerde kapalı dini yorumlara dayalı olarak hükümet halkın düşmanı olarak kabul edilmektedir ve durum daha kötü hale ve güvensizliğe yol açmıştır.

Öneriler

Gelenek ve modernite arasında sıkışmış mevcut Afganistan, etnik kökene saplanmış durumdadır ve ulusal bir kimliğe kavuşmuş değildir. Siyasi liderlerin birlik yönündeki çabaları sonuçsuz kalmış, olumlu bir sonuç alınamamıştır. Bazı ülkelerde, sınırlar içindeki etnik çekişmeler, düzensiz ve heterojen sınırlar söz konusu olduğunda daha yaygındır. Afganistan gibi farklı etnik kimliklere sahip ülkelerde modern ulus-devlet teorisine dayalı entegrasyon, daha başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Farklı kimlikler, öz farkındalık kazanmış ve başka bir etnik grubun kimliğine bağlı olan ulusal kimliğin altında kalmak istememiştir. Afganistan halkının henüz milli kimliği yerleşmediği için birlik düzeni gerçekleşmemektedir.

Etnik liderlerin her biri halkı için kendilerini bir lider olarak görmekte ve başka bir kimliğe boyun eğmemektedir. Afganistan'da çoğulculuk içinde birlik oluşturabilirse, her kimlik aynı kültürle yaşarsa, tüm kimliklere saygı duyulursa, Afganistan'ın sorunları bir nebze de olsa azalacaktır. Merkezi ve YY arasındaki ilişki otorite temelli tanımlanmıştır, bu ilişki restore edilmelidir. Mahalleler karar verme yetkisine sahip değildir. Bu yetki belediye başkanı, ilçe belediyeleri, İK'leri ve mahalli meclisler seçilerek belediyeler şeklinde uygulanabilir. Yetki ve sorumluluk ayrımında Bakanlıklar ve mahalli idarelerin ikinci birimleri tanımlanmalı, idari yetkiler belediye başkanına, siyasi yetkiler valiye verilmelidir. Bu ayrım gerçekleşirse insanlar belediye başkanı seçerek doğrudan ve dolaylı olarak kendi şehir işlerine dahil olabilir ve kendilerini sorumlu hissedebilirler.

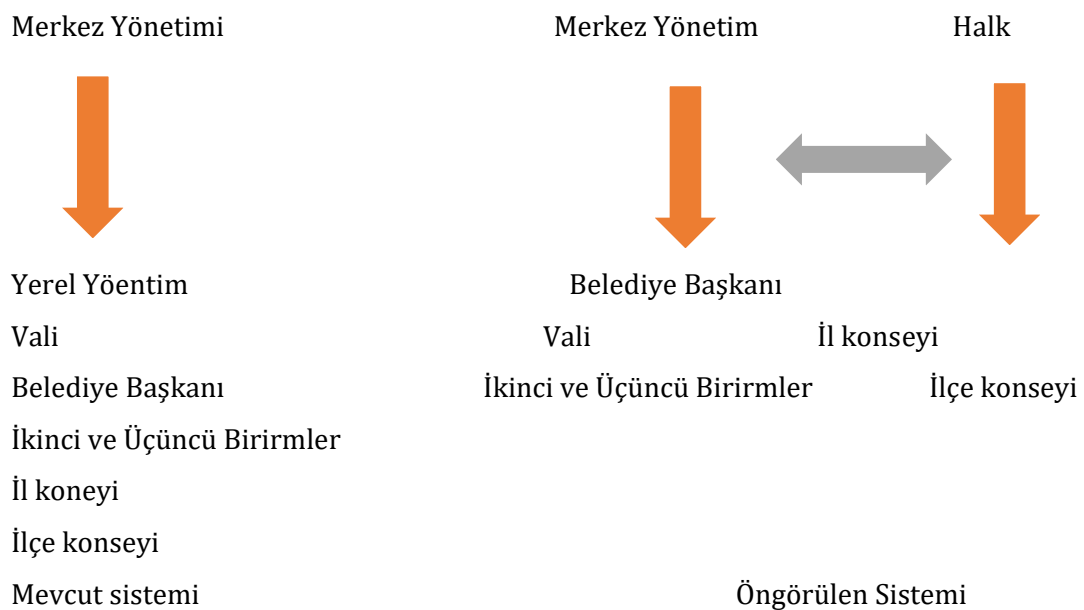
Belediye başkanı halk tarafından seçilmeli, aday olmak isteyen için belirli bir koşul oluşturulmalıdır. Seçilmiş belediye başkanlarını göreve getirilme koşulları biraz daha zorlaştırılabilir ve hükümet mali ve güvenlik desteği sağlayabilir. Yüksek niteliklere sahip eğitilmiş bir kişi belediye başkanlığına seçilirse kaynakları ve enerjiyi daha uygun bir şekilde kullanabilir ve maddi insan kaynağını israf etmekten kaçınabilir. Belediye başkanının ve hizmet sağlamaktan

sorumlu diğer yerel yetkililerin seçilmesiyle, insanlar kendilerini hükümete dahil olarak görecektir.

Belediye meclisinin, ilçe düzeyinde seçilmiş belediye başkanlarından oluşması önerilebilir. Belediye Başkanları, İK üyeleri önemli il kararlarına katılmak için seçim bölgesi ve ilçe meclisleri tarafından denetlenebilir. Yerel seçimlerin (belediyeler) rekabetçi bir ortam içinde en az altı aydan bir yıla kadar kamuoyuna kendilerini tanıtmaları gerekir. Vali belediye başkanının faaliyetlerini denetleyebilir. Bu gözetim, belediye başkanının astları üzerindeki, valinin de halk üzerindeki baskısını azaltır. Belediye başkanı ve vali(biri hükümetin, diğeri halkın seçimine dayanan bu iki makam) birbirini denetlemelidir .Planların yerel halkın ihtiyaçlarına göre tasarlanıp uygulanabilmesi için kentsel planlama ve karar alma sürecinde çoğu mahallede yaşayan insanlar dahil edilmelidir.

İlçelerde köy meclisleri ve mahalli meclisler kurulmalı ve devlet mahallelerde onlara sorumluluklar vermelidir. Bu durum insanların kendi bölgelerine daha fazla ilgi göstermesini sağlayacaktır. Devlet, ülkenin en ücra köşelerine hakim olamadığı için, idari yetkileri vilayetlere devrederek bu güvensizliklerden kurtulabilir. Mevzuat konusunda ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Hatta bazı durumlarda aynı konuda birbirinden farklı uygulamalar bulunmaktadır. Kurallar, bir uzmanlar komitesi tarafından ciddi şekilde gözden geçirilmelidir.

Yerel meclis ve köy meclisi, halkla doğrudan ilişki içerisindedir. Dolayısıyla sorunları daha kolay çözebilmektedir. YOBİ'nin karmaşık yapısı da gözden geçirilmelidir; vali, kaymakam, belediye başkanı, İl Genel Meclisi ile YOBİ'nin asli rolü yeniden tanımlanmalıdır. Çünkü yerel organların bağımsız yönetimi, bu kurumlarla Cumhurbaşkanlığı arasında sadece irtibat rolüne sahiptir. İl ve ilçe haline getirilebilecek alanlar belirlenmeli ve plan ciddi bir şekilde uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1]. Aban, A. (2017). *Karmaşıklık veya bürokrasi, Afganistan idari sisteminin kusuru*. Kabil: The Afghanistan Daily Ma. http://www.dailyafghanistan.com/detail.post_id=141375 adresinden alınmıştır.
- [2]. Adliye Bakanlığı. (2016). *Seçim komisyonu*. 16 Mart 2021 tarihinde <https://www.iec.org.af/pdf/legalframework/law/electorallaw-2017-2018.pdf> adresinden alınmıştır.
- [3]. Afganistan Bilimler Akademisi. (t.y). 26 Nisan 2020 tarihinde <https://asa.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [4]. Afet Yönetimi İdaresi. (t.y). 26 Nisan 2020 tarihinde <https://andma.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [5]. Agency, C. I. (2019). *The world fact book*. 27 Ocak 2020 tarihinde Central İnteligece Agency: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> adresinden alınmıştır.
- [6]. Ahmadi, H. (1998). *Taliban, kökler, ortaya çıkış nedenleri*. Tahran: Siyasai ve İktisadi Bilgiler.
- [7]. Aliabadi, A. R. (2002). *Afganistan*. Tahran, İran: Dış İşleri Bakanlığı.
- [8]. Alim, A. R. (1996). *Siyaset biliminin temelleri*. Tahran, İran: Naşr Ney.
- [9]. Amiri, S. (2020). İlerde kadın vali yardımcısı planının eleştirilmesi ve karşılanması; Seçim mekanizması nedir?. 18 Şubat 2020 tarihinde <https://www.etilaatroz.com/103110/criticism-and-acceptance-of-plan-of-womens-deputy-in-provinces-what-is-selection-mechanism/> adresinden alınmıştır.
- [10]. Anayasa. (1923). Kabil: Resmi Gazete. 26 Nisan 2020 tarihinde <http://www.law.acku.edu.af/fa/legislationhistory/%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87> adresinden alınmıştır.
- [11]. Anayasa. (1931). Kabil: Resmi gazete. 30 Nisan 2020 tarihinde <http://www.hoqooq.eu/wg-080815-4.pdf> adresinden alınmıştır.
- [12]. Anayasa. (1964). kabil: Resmi gazete. 8 Mayıs 2020 tarihinde <http://law.acku.edu.af/fa/download/file/fa/501/76061> adresinden alınmıştır.
- [13]. Anayasa. (1977). Kabil: Resmi gazete. 17 Mayıs 2020 tarihinde <http://law.acku.edu.af/fa/download/file/fa/42416/72121> adresinden alınmıştır.
- [14]. Anayasa. (1980). Kabil: Resmi gazete. 6 4, 2020 tarihinde <http://law.acku.edu.af/fa/download/file/fa/23931/52876> adresinden alınmıştır.
- [15]. Anayasa. (1987). Kabil: Resmi gazete. 22 Nisan 2020 tarihinde <http://law.acku.edu.af/fa/download/file/fa/16316/56941> adresinden alınmıştır.
- [16]. Anayasa. (2004). Kabil: Resmi gazete. 19 Haziran 2020 tarihinde <http://law.acku.edu.af/fa/download/file/fa/1401/72336> adresinden alınmıştır.

- [17]. Andishmand, E. (2017, 1 28). *Afganistanda Ulus Devlet Oluşturması*. 5 Şubat 2020 tarihinde Guftaman: <http://www.goftaman.com/index.php/prs/111-siyasi/226-dowlat-melat> adresinden alınmıştır.
- [18]. Ansari, A. (1999). *Afganistan'ın siyasi ve sosyal gelişmeleri*. Tahran: Merkezi Belgeler ve Diplomasi Tarihi.
- [19]. Anayasanın Uygulamasını Denetleme Bağımsız Komisyonu. (t.y).15 Şubat 2020 tarihinde <https://icoic.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [20]. Anwari, R. (2013). *Brinci bon anlaşmasına genel bakış*.13 Mart 2020 tarihinde BBC persian: https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/12/111128_k01_bonn2_agreement_review adresinden alınmıştır.
- [21]. Arachosia. (2000). *Uzak doğu krallıkları*. 4 Ekim 2019 tarihinde The history files: <https://www.historyfiles.co.uk/KingListsFarEast/AsiaArachosia.htm> adresinden alınmıştır.
- [22]. Arifi, M. I. (2018). *Makaleler*. 15 Ocak 2021 tarihinde Afganistan ma: http://dailyafghanistan.com/opinion_detail.php?post_id=145196 adresinden alınmıştır.
- [23]. Arvin, A. (2012). *Afganistan'da parlamento tarihi*. 2 Ağustos 2020 tarihinde <http://wj.parliament.af/>: <http://wolesi.website/pvd/showdoc.aspx?Id=64> adresinden alınmıştır.
- [24]. Arvin, A. (2014). *Afganistan*. 23 Şubat 2020 tarihinde Bbbc.persian.com: https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/09/140928_k02-afg-president-political-system adresinden alınmıştır.
- [25]. Aryobi, M. (2018). Kamu yönetiminin kanununa ve mevcut durumuna bir bakış.
- [26]. Aşoori, D. (2004). *Kimlik ve ulus oluşturma projesi*. Tharan: Naşr Medrese.
- [27]. Aşraf, A. (2003). *İranlı kimliği*. Tahran: Canbazan.
- [28]. Aşiret ve Sınırlar Bakanlığı. (t.y). 18 Nisan 2020 tarihinde <https://mobta.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [29]. Atom Enerjisi Yüksek Komisyonu. (t.y).19 Ocak 2020 tarihinde <https://aaehc.gov.af/fa> adresinden alınmıştır.
- [30]. Avapress. (2011). *Fa*.15 Ağustos 2020 tarihinde <https://avapress.com/fa/128430/%D8%B4%D9%88%D8%B1%D8%A7%DB%8C%D%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%A%D8%A7%D9%86%D8%AF%D8%B1%DB%8C%DA%A9%D9%86%DA%AF%D8%A7D9%87> adresinden alınmıştır.
- [31]. Aybek, Z. H. (2009). *Hatıralar, Habibullah Han saltanatından Haşim Han başkanlığına kadar Afganistan*. (Çev. F. R. Fazil). Kabil: Maiwand.
- [32]. Azizi, F. (2020). *Radio azadi*.14 Mart 2021 tarihinde <https://da.azadiradio.com/a/30711798.html> adresinden alınmıştır.

- [33]. Başsavcılık İdaresi. (t.y). 19 Nisan 2020 tarihinde <https://ago.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [34]. Bağımsız İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu. (t.y). 23 Mart 2020 tarihinde <https://iarcsc.gov.af/fa/> adresinden alınmıştır.
- [35]. Bağımsız İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu. (t.y). 26 Şubat 2021 tarihinde <https://iarcsc.gov.af/fa/wpcontent/uploads/sites/2/2020/02/%D9%85%D8%AC%D85%D9%88%D8%B9%D9%87%D8%A7%D8%B3%D9%86%D8%A7%D8%A%D8%AD9%82%D9%86%DB%8C%D9%86%DB%8C%D8%AE%D8%AF%D9%85%D8%A7%D8%A-A-%D9%85%D9%84%DA%A9%DB%8C.pdf> adresinden alınmıştır.
- [36]. Bağımsız İdari Reform ve Sivil Hizmetler Komisyonu. (t.y). 28 Mart 2021 tarihinde <https://iarcsc.gov.af/fa/%d8%af%d8%b1%d8%a8%d8%a7%d8%b1%db%80%da%a%d9%85%db%8c%d8%b3%db%8c%d9%88%d9%86/> adresinden alınmıştır.
- [37]. Adalet Bakanlığı. (t.y). 12 Şubat 2020 tarihinde <https://moj.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [38]. Ekonomi Bakanlığı. (t.y).17 Mart 2020 tarihinde <https://moec.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [39]. Bamyani, N. M. (2018). *Genel hukuku*.28 Ağustos 2020 tarihinde hoghooghlanan.com: <https://web.archive.org/web/20170428043416/http://hoghooghlanan.com/bakhshafghanestan/135-h-oomoomi/2498-1390-08-20-06-42-58.html> adresinden alınmıştır.
- [40]. Bank, W. (2018). *data.worldbank.org*.14 Şubat 2020 tarihinde GDP per capita: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=false adresinden alınmıştır.
- [41]. Barbia, M. (2002). *Siyasal modernizasyon*. (Çev. A. V. Ahmadi). Tahran, İran: Agah.
- [42]. Başariya, H. (2002). *ABD'nin asya'daki dış politikası*. Tahran: Ebrar Kültürel Araştırma merkezi .
- [43]. Baxter, C. (2010). *Library of congress country studies on afghanistan*.22 Ocak 2020 tarihinde Afghanistan - Country Studies: <http://countrystudies.us/afghanistan/1.htm> adresinden alınmıştır.
- [44]. Bayandırılık Bakanlığı. (t.y) .12 Şubat 2020 tarihinde <https://mopw.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [45]. *BBC Persian*. (2020). *Afghanistan*. 12 Mayıs 2021 tarihinde www.bbc.com: <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-54163568> adresinden alınmıştır.
- [46]. BBC, F. (2014). *Afghanistan*. 5 Eylül 2020 tarihinde www.bbc.com: https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/09/1922_k03_karzai_in_time adresinden alınmıştır.
- [47]. Beik, M. (2017). *Belediyeler kanunu*. Kabil. <https://idlg.gov.af/2719/> adresinden alınmıştır.
- [48]. Belediye İşleri Yardımcılığı. (t.y).24 Şubat 2021 tarihinde <https://dmm.gov.af/dr/%D9%88%D8%B8%D8%A7%DB%8C%D9%81%DA%A9%D9%84%DB%8C%D8%AF%DB%8C> adresinden alınmıştır.

- [49]. Bineş, M. W. (2009). Afganistan ve siyasi örgütlenmenin zorlukları. *Afganistan araştırma ve inceleme birimi*, 257.
- [50]. Brigor, R., Brigo, R., & Andrew, O. (1989). *Afganistan'daki savaş, Sovyet müdahalesi, direniş hareketi*. (Çev. A. H. Sarwarmoadam). Maşhad: Astan Qods Razawı.
- [51]. Çalışma Sosyal İşleri, Şehitler ve Engelliler Bakanlığı. (t.y). 9 Şubat 2020 tarihinde <https://molsa.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [52]. Chai, K. (2014). *Political science*. 24 Eylül 2020 tarihinde www.yourarticlelibrary.com:https://www.yourarticlelibrary.com/political-science/executive-definition-functions-and-types-of-executive/40360 adresinden alınmıştır.
- [53]. Clifford, M. L. (2003). *Afganistan toprakları ve halkı*. (Çev. M. Saidi). Tahran, İran: Bilimsel ve Kültürel Yayıncılık Şirketi.
- [54]. Clifton, D. (2011). <https://williamaarkin.wordpress.com/.09> Mayıs 2020 tarihinde wordpres:https://williamaarkin.files.wordpress.com/2012/03/afghan_moi_advisor_guie_version_1-0_9_may_20111.pdf adresinden alınmıştır.
- [55]. Daik, C. (1987). *Afganistan'da neler oluyor?* (Çev. M. A. Farjad). Tahran, İran: Mihak.
- [56]. Daniş, S. (2011). *Afganistan'ın anayasal hakları* (Cilt 1). (A. Ş. Nazari, Dü.) Kabil, Kabil, Afganistan: İbn Sina Enstitüsü Yayınları.
- [57]. Demir, A. (2015). Kamu yönetimi geleceği üzerinde kavramsal bir tartışma.
- [58]. Dış İşleri Bakanlığı. (t.y). 19 Mart 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığın özel kalem daire başkanlığı: https://www.ocs.gov.af/dr/link_details/5 adresinden alınmıştır.
- [59]. Eğitim Bakanlığı. (t.y). 5 Mayıs 2020 tarihinde <https://moe.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [60]. Ehler, R. L. (2015). Afganistan'ın temel haklarına giriş. *Stanford University*.
- [61]. Elphinstone, M. S. (2000). *Afganistan, kabil krallığı raporu*. (Çev. M. A. Fikret). Maşhad, İran: Daniş Hasti.
- [62]. Emami, H. (1999). *Afganistan ve taliban çıkışı*. Tahran: Şab.
- [63]. Enerji ve Su Bakanlığı. (t.y). 14 Ocak 2020 tarihinde <https://nwara.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [64]. Entayatzada, S. (2018). *Afghanistan yerel yönetimin sistemi*. İstanbul, Turkey : Marmara üniversitesi.
- [65]. Erik, M., & Choristopher W, M. (2000). *An Essayon the Modern State* . New York: Cambrig Üniversitesi .
- [66]. Erşad, Z. H. (2007). ABD'nin Afganistan'daki dış politikası. *Emam Homaini*, 156.
- [67]. Eryılmaz, B. (2007). *Kamu yönetimi*. İstanbul: Erkam Matbaası.
- [68]. Farhang, M. M. (1993). *Afganistan son beş yüzyılda*. Maşhad: Derahşes.

- [69]. Faroh, S. M. (1993). *Siyasal Afganistan tarihi*. Qom: Ehsani.
- [70]. Forughi, M. (2013). *Payam daikondi* .9 Kasım 2021 tarihinde <https://daikondi.blogspot.com/1392/02/21/post-60/> adresinden alınmıştır.
- [71]. Genç, T. (1998). *Kamu yönetimi*. Ankara : Başkent kilise matabacılık.
- [72]. Ghobar, M. G. (2011). *Afganistan tarihin yolda*. Tahran: Darul tefsir.
- [73]. Gidenz, A. (1997). *Sosyoloji*. (Çev. M. Saboori). Tahran: Naşr Ney.
- [74]. Göçebelerin Bağımsız İdaresi. (t.y). 6 Mayıs 2020 tarihinde <https://igdk.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [75]. Grubu, H. (2006). *Çatışma sonrası anayasa konusunda net olanlar için bir el kitabı*. Kamu uluslararası hukuk grubu.
- [76]. Grubu, S. A. (2005). *Son otuz yılda afganistan* (Cilt 1). Kom, İran: Sekelin kültür enstitüsü.
- [77]. Gubar, M. G. (1995). *Afganistan tarih yolunda* (Cilt 2). Tahran: Cumhuri.
- [78]. Guli, A. (1987). *Türkmen siyasi ve sosyal tarihi*. Tahran, İran: Naşr İlim.
- [79]. Habibi, A. (2007). *Afganistan'ın tarihi coğrafyası*. Kabil: Maivand yayın evi.
- [80]. Habibi, H. (1999). *Afganistan*. Kabul: Maiwand.
- [81]. Hantington, S. (2002). *Amerikanin ordu stratejisi*. (Çev. C. Sarmastani). Tahran: Pasdaran.
- [82]. Halk Sağlık Bakanlığı. (t.y). 9 Şubat 2020 tarihinde <https://moph.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [83]. Hac ve Vakıflar Bakanlığı. (t.y). *Hac ve Vakıflar Bakanlığı*. 12 Şubat 2020 tarihinde <https://mohia.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [84]. Heravi, N. M. (1983). *Afganistan'da tarih ve dil*. Tahran, İran: Dr. Mahmood Afşar vakfi.
- [85]. Heyman, A. (1986). *Sovyet egemenliğinde afganistan*. Tahran: Şabaviz.
- [86]. Hiebert, F. (2008). *Afganistan: ulusal müze'den gizli hazineler*. (P. Cambon, Dü.) Washington: National Geographic Society.
- [87]. Hild, D. (1990). *Demokrasi modelleri*. (Çev. A. Mohber). Tahran: Roşanfekran.
- [88]. Hosruşahi, S. H. (1991). *Afganistan'daki İslami hareketler*. Tahran, İran: Dış işleri Bakanlığı.
- [89]. İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı. (t.y). 26 Mart 2020 tarihinde <https://mcit.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [90]. Ulusal Kalkınma Operasyonları ve Destek İdaresi. (t.y).16 Nisan 2020 tarihinde <https://osopnd.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [91]. İnsan Hakları Komisyonu. (t.y). 3 20, 2020 tarihinde <https://www.aihrc.org.af/home/introduction> adresinden alınmıştır.

- [92]. Merkez İstatistik Ofisi Statistik. (2021). 19 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.nsia.gov.af:8080/wpcontent/uploads/2021/04/%D8%B3%D8%A7%D984%D9%86%D8%A7%D9%85%DB%80%D8%A7%D8%AD%D8%B5%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%88%DB%8C1399%D9%86%D8%B3%D8%AE%DB%80%D8%A7%D9%88%D9%84.pdf> adresinden alınmıştır.
- [93]. Jafari, M. R. (2016). *İktidarın yoğunlaşması, ulusal birlik liderleri arasındaki anlaşmazlıkları*. Kabil: Khabar Name .
- [94]. Jeodezi ve Haritacılık İdaresi. (t.y). 16 Nisan 2020 tarihinde <https://agcho.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [95]. Kabil Belediyesi. (t.y). 29 Nisan 2020 tarihinde <https://km.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [96]. Kabili, M. (1997). *Afganistan tarihine giriş* (Cilt 1). kom, İran: Naşr İhsani.
- [97]. Kadın İşleri Bakanlığı. (t.y). 14 Şubat 2020 tarihinde <https://mowa.gov.af/dr/%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE%DA%86%D%87-%D9%D8%A7%D9%85%D9%88%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%A7%D9%86> adresinden alınmıştır.
- [98]. Kakar, K., Krimer, T., & Raofi, H. (2018). Afganistan'daki yürütme organının gelişimi. *Afganistan Değerlendirme ve İzleme Merkezi*, 11.
- [99]. Kamali, M. H. (2001). *İslam'ın Afganistan Anayasasındaki yeri* (Cilt 3). (Çev. M. A. Joya). fgh: Nigah Moasir.
- [100]. Belediye kanunu. (2018). *Yasalar*. 18 Ocak 2021 tarihinde yerel yönetimler organlar: <https://idlg.gov.af/fa/wp-content/uploads/2019/07/01316.pdf> adresinden alınmıştır.
- [101]. İl konseyler kanunu. (2007, 7 23). *Yasalar*. 23 Ekim 2020 tarihinde Yerel yönetim organlar: <http://sarahoqoq.blogfa.com/post/190> adresinden alınmıştır.
- [102]. Yerel yönetim kanunu. (2019). *Yasalar*. 12 Ocak 2021 tarihinde Yerel yönetim organlar: <https://idlg.gov.af/fa/wpcontent/uploads/2021/01/%D9%82%D8%A7%D986%D9%88%D9%86%D8%AA%D9%86%D8%B8%DB%8C%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%88%D8%B1%D8%B4%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%87%D8%A7%DB%8C%D9%85%D8%AD%D9%84%DB%8C-2.pdf> adresinden alınmıştır.
- [103]. Karimi, H., & Nasiri, W. (2020, 1 4). *Sivil toplumla ortaklık içinde yerel yönetim hukukunun gözden geçirilmesi*. 24 Şubat 2021 tarihinde Açık yönetim: <https://ogpa.gov.af/dr/theme/90> adresinden alınmıştır.
- [104]. Kaşani, M. (2001). *Afganistan, iki yüzlü diplomasi*. Tahran: İran Şahr.
- [105]. Kentsel Gelişim ve Araziler Bakanlığı. (t.y) .17 Ocak 2020 tarihinde <https://w.mudl.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [106]. Keşkeki, S. (1999). *Anayasanın on yılı*. Peşaver: Maiwand.
- [107]. Khalili, M. A. (2017). *Afganistan, da kamu yönetimi*. Niğde, Turkey : Niğde üniversitesi.

- [108].Kızılay Cemiyeti İdaresi. (t.y). *Kızılay Cemiyeti İdaresi*.21 Nisan 2020 tarihinde <https://www.arcs.af/> adresinden alınmıştır.
- [109].Koetz, A. G. (2017). Afganistan'dak hükümet ajanslarının işlevlerinin incelenmesi. s. 4-62.
- [110].Kohzad, A. A. (1967). *Afganistan şahnamede*. Kabil: Baihaqi.
- [111].Korkuduz, D., & Harison, S. (2001). *Afganistan'ın perde arkası*. (Çev. A. Şefai). Tahran: Al huda.
- [112].Lawasani, S., & Winsent , A. (2004). *Devlet kavramı ve dini devlet kavramı*. (Çev. A. Kahe). Tahran: İslam devrimi tarihi araştırma ve geliştirme dairesi.
- [113].Lippmann. (1997). *La cite libre*. Paris: Librirai de Medie .
- [114].Lister, S. (2004). Kalkınma, Afganistan kamu idaresi reformlarının gözden geçirilmesi.
- [115].Maliye Bakanlığı. (t.y). 25 Ocak 2020 tarihinde <https://www.mof.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [116].Magnus, R. (2002). *Afganistan (rouhani, marx, mücahidler) yazan*. (Çev. Q. Maliki). Tahran: Dış işleri bakanlığı.
- [117].Maden ve Petrol Bakanlığı. (t.y). 24 Mart 2020 tarihinde <https://momp.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [118].Milli Güvenlik Kurulu. (t.y). 23 Mart 2020 tarihinde <https://www.nsc.gov.af/prs-AF> adresinden alınmıştır.
- [119].Milli, V., & Değerler. (1997). *Afganistan,taliban ve küresel siyaset*. (Çev. A. G. Mohaqiq). Tahran: Tamadon.
- [120].Milli Savunma Bakanlığı. (t.y). 4 Şubat 2020 tarihinde <https://mod.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [121].Mohammadi, Z. (2014). *Bbc persian*. 14 Mayıs 2020 tarihinde https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/03/140224_k04_afg2014_provincial_ouncil_info adresinden alınmıştır.
- [122].Motahari, Z. (2015). *Hamid Karzai'nin Cumhurbaşkanlığı döneminde Afgan hükümetinin siyasi yapısı*. Tahran: İmam Khomeini Üniversitesi.
- [123].Mucde, W. (2001). *Afganistan ve beş yıl talibanin egemenliği*. Tahran: Naşr Ney.
- [124].Mülteciler ve Dönüş Bakanlığı. (t.y). *Mülteciler ve Dönüş Bakanlığı*.13 Mart 2020 tarihinde <https://morr.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [125].Murtazavi, Ş. h. (2011). *Afghanistan*.19 Ağostun 2020 tarihinde DW dari: <https://www.dw.com/fa%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82%D8%AA%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%D8%A8%D9%86%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%87%DB%8C%D8%A8%D9%87%D8%A2%D9%86%DA%86%D9%87%DA%AF%D8%B0%D8%B4%D8%AA/a-15556245> adresinden alınmıştır.
- [126].Musavi, S. A. (2000). *Afghanistanda hazaralar*. (Çev. A. Şefai). Tahran: Simurq.

- [127].Muştaqi, R. (2009). *Max planck'ın Afganistan'ın anayasal hakları rehberi* (Cilt 1). Heidelberg, Baden-Württemberg, Almanya/Karlsruhe: Karşılaştırmalı Kamu Hukuku için Max Planck Enstitüsü.
- [128].Mutaharı, Z. (2015). *Karzai dönemindeki hükümet siyasal yapısı*. Tahran: İmam Khomeiny.
- [129].Nafisi, S. (2017, 2 4). *İsna*. 6 Kasım 2019 tarihinde haber merkezi: <https://www.isna.ir/news/96100603437/%D8%B1%D9%88%D8%B2%DB%8C%DAA9%D9%87%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%BE%D8%B1%D8%B4%DB%8C%D8%7%D9%88%D9%BE%D8%B1%D8%B3%D9%87%D8%A8%D9%87%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%BA%DB%8C%DB%8C%D8%B1%DB%8%D8%D9%81%D8%A> adresinden alınmıştır.
- [130].Najak, O. (2015). Yeni kamu yönetimi ve Türkiyede yeni kamu politikalarının buluşturulması , aktör temelli bir analiz.
- [131].Nami, M. H. (1999). *Afganistanin Goğrafiyası*. Tahran: Sazman Goghrafi Nirooy Mosalah.
- [132].Nazan. (2017). *Malekler.com*. 4 Kasım 2019 tarihinde <https://www.makaleler.com/yerellesme-desantralizasyon> adresinden alınmıştır.
- [133].Nejat, A. (2014). Afganistanda yönetim, kısa ir giriş.
- [134].Nikson, H. (2008). Afganistan'da yerel yönetim inşası. *Afghanistan Araştırma ve İncelem Birimi*.
- [135].Nourozifar, S. A. (2001). *Yerel ve belediye kuruluşlarının yönetimi*. İsfahan: İsfahan belediyesi merkez kütüphanesi ve bilgi merkezi.
- [136].Omoor, I. (2014). *Cumhurbaşkanı*. 12 Temmuz 2020 tarihinde Presiden.gov.af: https://president.gov.af/da/?page_id=1282 adresinden alınmıştır.
- [137].Parlemento İşleri Devlet Bakanlığı. (t.y).18 Mart 2020 tarihinde <https://smpa.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [138].Pajwak. (t.y). *Pajwak afghan news*.19 Nisan 2021 tarihinde <https://elections.pajhwok.com/dr/node/6107> adresinden alınmıştır.
- [139].Pajwak. (t.y). *Pajwak Afghan newa*. 4 6, 2020 tarihinde <https://elections.pajhwok.com/dr/node/6253> adresinden alınmıştır.
- [140].Parlak, B. (2005). Kamu ve uygulamalarde kamu yönetimi ulusal ve global prespektifler.
- [141].Pedram, M. (2015). *Bu valilerden sonra ilin Cumhurbaşkanı olacakalr*. Kabul: Khabr name. <http://khabarnama.net/blog/2016/01/31/more-authorities-to-local-governments/> adresinden alınmıştır.
- [142].Pehlewan, C. (1999). *Mücahitler dönemi ve taliban'ın yükselişi*. Tahran, İran: Mah Mina.
- [143].Persian, B. (2018). *Afghanistan*. 07 Mart 2020 tarihinde Bbc Persian: <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-46658234> adresinden alınmıştır.

- [144].Prohl, W. (2004). Çatışma sonrası toplumlarda demokrasiyi teşvik etmek. *Konrad adenauer*, 2. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=e9c79a1f-3230-171e-6cc9-b3abb1e4d476&groupId=252038 adresinden alınmıştır.
- [145].Qasemloo, A. (2000). *Afganistan,dün, bugün, yarın*. Tahran: Nağamayi Zendagi.
- [146].Rahman, A. (2002). *Nato Afganistanda*. Tahran: Hamşehri.
- [147].Rasooli, A. (2010). *Anayasanın analizi ve eleştirisi* (Cilt 2). Kabil: Sayit yayın evi.
- [148].Rasooli, Y. (2007). *Afganistan'ın perde arkası 1881-2001*. Tahran: İrfan.
- [149].Rawa, O. (2000). *Afganistan Cihattan İç Savaşa*. (Çev. A. S. Moqadam). Maşhah: Mohammad ebrahim şarati afganistani .
- [150].Rolan, B. (2001). *Siyasei etnografya*. (Çev. N. Fokuhi). Tahran, İran: Naşr Ney.
- [151].Rondinelli, D. A. (2006). Çatışma sonrası toplumlarda kamu yönetimi reformu ve uluslararası işbirliği üzerindeki etkisi. *ABDnin Uluslararası Kalkınma Ajansı*, 1.
- [152].Rooz, İ. (2016, 2 17). *İtilat Rooz Gazete*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://www.etilaatroz.com/34223/%D8%B1%DB%8C%D8%A7%D8%B3%D8%AA%8%B9%D9%85%D9%88%D9%85%DB%8C%D8%B4%D8%A7%D8%B1%D9%88%D9%A7%D9%84%DB%8C%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D9%87-%D8%A7%D8%B1%DA%AF%D8%A7%ad> adresinden alınmıştır.
- [153].Roy, O. (2003). *Afganistan: kutsal savaş'tan iç savaş'a*. (Çev. A. Kirmani). Tahran, İran: Mohammad ibrahim şariati afganistani.
- [154].Şafii, N. (2008). *Devlet teorileri*. 23 Mart 2020 tarihinde www.drshafiee.blogfa.com/post/75 adresinden alınmıştır.
- [155].Sekretaryası, A. İ. (2004). *İnsanların anayasa taslağı hakkındaki görüş ve önerilerinin analitik raporu*. Kabil: Anayasa İnceleme Komisyonu.
- [156].Setiz, M. (2011). *Afganistan'daki on yıllık bir e-yönetişim incelemesi*. Kabil: Dutch wele. <https://www.dw.com/faaf/%D8%A8%D8%B1%D8%B1%D8%B3%DB%8C%D8%AF%D9%87%D8%B3%D8%A7%D9%84%D8%AD%DA%A9%D9%88%D9%85%D8%AA%D8%AF%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86/a-15539486> adresinden alınmıştır.
- [157].Sharqi, A. (2019). *Afganistan Cumhurbaşkanlığı seçimi*. 7 Mart 2020 tarihinde İslami cumhuriyet haber ajansi: www.irna.ir/news/83422904/ adresinden alınmıştır.
- [158].Sivil Havacılık İdaresi. (t.y). 10 Nisan 2020 tarihinde <http://acaa.gov.af/fa/> adresinden alınmıştır.
- [159].Sobh, H. (2015). *Rapor*. 15 Ocak 2021 tarihinde 8.am: <https://8am.af/provincial-councils-with-new-competencies/> adresinden alınmıştır.
- [160].Stanekzai, H. (2020). *Afganistan anayasasında bakanların koşulları*. 25 Temmuz 2020 tarihinde 8.am: <https://conditions-of-ministers-in-the-constitution-of-afghanistan/> adresinden alınmıştır.

- [161].Tanin, A. (2002). *Afganistan ve geleceği* .
- [162].Tanin, Z. (2005). *Yirminci yüzyılda Afganistan 1996-1900* (Cilt 2). (M. K. Kazimi, Dü.) Tahran, İran: mohammad ebrahim şariati afghanistani.
- [163].Tarzai, A. (2012). *Afganistan'da İslam ve anayasacılık*. Quantıko: ABD Deniz Piyadeleri Üniversitesi.
- [164].Tarzi, M. (1977). *Afganistan bir ülke* . Kabil.
- [165].Tasnim. (2013). *Afganistan bakanlıkların sayısı*. Tasnim news .
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1393/08/27/561715/%D8%AA%D8%B9%D%A7%D8%AF%D9%88%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%AE%D8%A8%D8%7%D9%87%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D9%81%D8%BA%8%A%D9%86%D8%AA%D8%A7%D9%86%D8%A7%D8%B224%D8%A8%D9%8718%D9%88%8>
adresinden alınmıştır.
- [166].Tarım Sulama ve Hayvancılık Bakanlığı. (t.y). 5 Şubat 2020 tarihinde <https://www.mail.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [167].Tavakoli, A. (1984). *İran ve afganistan siyasi ilişkileri*. Tahran, İran: Mer Çaphane.
- [168].Teknik ve Mesleki Eğitim İdaresi. (t.y). 27 Nisan 2020 tarihinde <https://tveta.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [169].Ticaret ve Sanayi Bakanlığı. (t.y). 28 Ocak 2020 tarihinde <https://moci.gov.af/dr> adresinden alınmıştır.
- [170].Tissot, F. (2006). *Afganistan ulusal müzesi kataloğu 1931-1985*. Paris, France: United Nation Education.
- [171].Torfeh, M. (2008). *Tacikistan web*.16 Ocak 2020 tarihinde İnternet Archive: https://web.archive.org/web/20080427084037/http://tajikistanweb.com/220208_sece_tafghan.html adresinden alınmıştır.
- [172].Ulusal İstatistik ve Bilgi İdaresi. (t.y).15 Nisan 2020 tarihinde <https://nsia.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [173].Ulaş Radyo ve Televizyon İdaresi. (t.y).26 Nisan 2020 tarihinde <https://prev.ocs.gov.af/dari/197/%D8%B1%DB%8C%D8%A7%D8%B3%D8%AA+%B9%D9%85%D9%88%D9%85%DB%8C+%D8%B1%D8%A7%D8%AF%DB%8C%D8%8%D9%88+%D8%AA%D9%84%D9%88%DB%8C%D8%B2%DB%8C%D9%88%D9%86+%D9%85%D9%84%DB%8C> adresinden alınmıştır.
- [174].Ulaştırma ve Sivil Havacılık Bakanlığı. (t.y). 28 Ocak 2020 tarihinde <https://mot.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [175].Ulusal Sınavlar İdaresi. (t.y). 11 Nisan 2020 tarihinde <https://nexa.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [176].Ulusal Standartlar Milli İdaresi. (t.y).15 Nisan 2020 tarihinde <https://ansa.gov.af/> adresinden alınmıştır.

- [177].Ulusal Tedarik ve Temin Komisyonu. (t.y). 28 Nisan 2020 tarihinde <https://www.npa.gov.af/da/home> adresinden alınmıştır.
- [178].USA yardımı. (2017). *Afganistan strategy*.16 Ocak 2020 tarihinde Afganistan strategy: <https://web.archive.org/web/20100527161101/http://afghanistan.usaid.gov/en/Page.CountryOverview.aspx> adresinden alınmıştır.
- [179].Waezi, H. (2002). *Afganistan ve eksik kimlik yapıları* (Cilt 1). Tahran, İran: İbrahim Ali Şariati.
- [180].Wikipedia. (t.y).10 Nisan 2020 tarihinde Milli Güvenlik: https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%B1%DB%8C%D8%A7%D8%B3%D8%AA_%D8%9%D9%85%D9%88%D9%85%DB%8C_%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%A_D9%85%D9%84%DB%8C adresinden alınmıştır.
- [181].Winsent, A. (1992). *Devlet teorileri*. (Çev. H. Beşeriye). Tharan: Naşr Ney.
- [182].Yargıtay. (2006, 01 01). *Yargıtay tarihi*. 7 Eylül 2020 tarihinde <https://supremecourt.gov.af/dr/%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%A7%D8B1-%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85%D9%82%D8%B6%D8%A7%DB%8C%DB%8C> adresinden alınmıştır.
- [183].Yarhamadi, M. (2009). *Modiryar*. 25 Ağustos 2020 tarihinde <http://athir.blogfa.com/post/668> adresinden alınmıştır.
- [184].Yerel Organların Bağımsız İdaresi. (2020). 6 Mayıs 2020 tarihinde <https://idlg.gov.af/fa/wp-content/uploads/2019/06/Dari-and-Pashto-Book.pdf> adresinden alınmıştır.
- [185].Yerel Organların Bağımsız İdaresi. (t.y). 2 Şubat 2020 tarihinde <https://idlg.gov.af/laws/> adresinden alınmıştır.
- [186].Yerel Organların Bağımsız İdaresi. (t.y). 3 Şubat 2021 tarihinde <https://idlg.gov.af/guidelines/> adresinden alınmıştır.
- [187].Yerel Organların Bağımsız İdaresi. (t.y). 12 Ocak 2021 tarihinde <https://idlg.gov.af/fa/wp-content/uploads/2019/06/Dari-and-Pashto-Book.pdf> adresinden alınmıştır.
- [188].Yerel Organların Bağımsız İdaresi. (t.y). 14 Şubat 2021 tarihinde <https://idlg.gov.af/guidelines/> adresinden alınmıştır.
- [189].Yosufzada, S. (2018). Afganistan'da kamu yönetimi, mücadelesi ve ilerleme.
- [190].Yüksek Denetim İdaresi. (t.y). 21 Nisan 2020 tarihinde <https://sao.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [191].Yüksek Kurulular. (t.y). 16 Nisan 2020 tarihinde https://president.gov.af/da/?page_id=1286 adresinden alınmıştır.
- [192].Yüksek Öğretim Bakanlığı. (t.y). 24 Ocak 2020 tarihinde <https://www.mohe.gov.af/> adresinden alınmıştır.
- [193].Zaki, H. (2019). *Afganistan*. 17 Ocak 2021 tarihinde Afganistan ma: http://dailyafghanistan.com/national_detail.php?post_id=151071 adresinden alınmıştır.